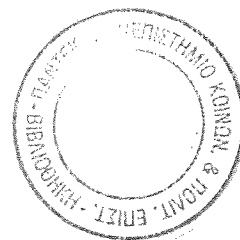

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΥΛΟΣ ΛΟΥΚΑΚΗΣ

**ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΟ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΟΥ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»**

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Γκινοςάτης Χρήστος

Γκενέ Θεώνη

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1998

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μελέτη με θέμα «Προοπτικές ανάπτυξης και τάσεις εξέλιξης στο τραπεζικό σύστημα – Η περίπτωση της περιοχής επιρροής του αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος» πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια μεταπτυχιακού προγράμματος του τμήματος «Αστική και Περιφερειακής Ανάπτυξης» του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών».

Την ομάδα εργασίας αποτελούν οι μεταπτυχιακοί φοιτητές:

Γκινοσάτης Χρήστος

Γκενέ θεώνη

Με την ολοκλήρωση της μελέτης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Παύλο Λουκάκη για το χρόνο τον οποίο μας αφιέρωσε, την καθοδήγηση και το πληροφοριακό υλικό που μας προσέφερε, καθώς επίσης και τον κ. Αν. Καραγάνη για την παροχή πληροφοριακού υλικού και τη βοήθεια στην ανάπτυξη της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2	ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	4
2.1	Ιστορική Αναδρομή	4
2.1.1	Περίοδος I, 1828-1927.....	4
2.1.2	Περίοδος II : 1928 - 1945.....	7
2.1.3	Περίοδος III : 1946 - 1966.....	9
2.1.4	Περίοδος IV: 1967 - 1981.....	11
2.1.5	Περίοδος V: 1982 έως σήμερα	13
2.2	Το νέο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.....	15
2.3	Προοπτικές και τάσεις εξέλιξης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.....	20
2.3.1	Οι γενικές τάσεις	20
2.3.2	Οι βασικές μεταβλητές.....	23
2.3.3	Οι εξελίξεις στον ανταγωνισμό	26
2.3.4	Οι επιδράσεις της ONE στο τραπεζικό σύστημα.....	29
3	Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	39
3.1	Θεωρητική προσέγγιση.....	39
3.1.1	Γενικά	39
3.1.2	Οι τράπεζες ως χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές: η ουδέτερη άποψη.....	40
3.1.3	Οι τράπεζες ως προμηθευτές πίστης: η μη ουδέτερη άποψη.....	42
3.1.4	Συνοπτική θεώρηση	46
3.2	Επιλογή του τύπου εγκατάστασης τραπεζικού καταστήματος	47
3.2.1	Το δίκτυο τραπεζικών καταστημάτων. Χαρακτηριστικά και προοπτικές εξέλιξης	47
3.2.2	Η ελληνική πραγματικότητα.....	50
3.2.3	Παράγοντες επιλογής της θέσης εγκατάστασης τραπεζικού καταστήματος.....	51
3.3	Το μητροπολιτικό πρότυπο ανάπτυξης: Η περίπτωση της Αθήνας.....	57
3.3.1	Η εξέλιξη της Περιφέρειας Πρωτευούσης ως «μητροπολιτική περιοχή».....	57
3.3.2	Η ανάπτυξη του τραπεζικού συστήματος στη μητροπολιτική περιοχή της Περιφέρειας Πρωτευούσης.....	64
3.3.3	Σύνοψη - Συμπεράσματα	69
4	ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	71
4.1	Πληθυσμός	72
4.2	Οικιστικό περιβάλλον.....	74
4.2.1	Βασικός κοινωνικός εξοπλισμός.....	74
4.2.2	Βασικές υπηρεσίες	78
4.2.3	Τεχνική υποδομή	81
4.3	Η Οικονομία της περιοχής μελέτης	82
4.3.1	Οικονομικά ενεργός πληθυσμός.....	82
4.3.2	Απασχόληση στους τομείς παραγωγής.....	83

4.3.3	Ανάλυση τομέων παραγωγής.....	87
4.3.4	Τραπεζική εξυπηρέτηση της περιοχής μελέτης.....	98
5	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	100
5.1	Έργα μεταφορών και υποδομών	100
5.2	Συνοπτική παρουσίαση των αναμενόμενων τάσεων και προοπτικών ανάπτυξης της περιοχής μελέτης.....	106
5.2.1	Προοπτικές ανάπτυξης μέσα από τις σημερινές τάσεις.....	106
5.2.2	Προοπτικές ανάπτυξης μετά τη λειτουργία του αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος».....	107
5.2.3	Εκτίμηση πληθυσμού.....	108
5.2.4	Εκτίμηση απασχόλησης.....	110
5.3	Χωροταξική οργάνωση της περιοχής μελέτης.....	113
5.3.1	Χωροθέτηση δραστηριοτήτων	115
5.4	Ελκυσόμενες δραστηριότητες - επιχειρήσεις.....	118
6	ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	122
6.1	Γενικά.....	122
6.2	Εξέταση - ανάλυση του υφιστάμενου τραπεζικού δικτύου.....	124
6.3	Ταξινόμηση - ομαδοποίηση των ΟΤΑ της περιοχής μελέτης.....	129
6.4	Επιλογή των μεταβλητών.....	130
6.4.1	Βασικά χρηματοδοτικά κριτήρια.....	133
6.4.2	Επικουρικά χρηματοδοτικά κριτήρια.....	134
6.4.3	Ποιοτικά κριτήρια.....	135
6.4.4	Ποσοτικά κριτήρια.....	135
6.5	Ομαδοποίηση των ΟΤΑ με κριτήριο το δυνητικό μέγεθος της τραπεζικής αγοράς.....	136
6.6	Ομαδοποίηση των ΟΤΑ με κριτήριο το βαθμό τραπεζικής κάλυψης.....	142
6.7	Προοπτικές ανάπτυξης και τάσεις εξέλιξης του τραπεζικού συστήματος στην περιοχή μελέτης.....	145
6.7.1	Προοπτικές ανάπτυξης μέσα από τις σημερινές τάσεις.....	145
6.7.2	Προοπτικές ανάπτυξης από τη λειτουργία του αεροδρομίου.....	147
7	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	156
8	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	164

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Ποσοστιαία διάρθρωση ιδιωτικών καταθέσεων στις ΕΤ και στους ΕΠΟ	23
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ποσοστιαία συμμετοχή στην ετήσια μεταβολή των καταθέσεων και της καθαρής διάθεσης χρεογράφων στην κεφαλαιαγορά.....	24
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Ποσοστιαία διάρθρωση συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης ιδιωτικού τομέα ...	25
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Ποσοστιαία διάρθρωση των ετήσιων μεταβολών της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα	26
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ποσοστιαία μεταβολή πληθυσμού στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.....	62
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Αριθμός επιχειρήσεων β' γενή και γ' γενή τομέα παραγωγής στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.	63
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Διαχρονική εξέλιξη αστικού εισοδήματος Περιφέρειας Πρωτευούσης.	64
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Αριθμός τραπεζικών μονάδων στην Περιφέρεια Πρωτευούσης το 1978 και το 1988.	67
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Κάτοικοι / τραπεζική μονάδα στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.....	67
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Κάτοικοι / τραπεζικό υπόλληλο στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.....	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Επιχειρήσεις / τραπεζική μονάδα στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Περιοχή Μελέτης.....	71
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: Εξέλιξη του πληθυσμού στην περιοχή μελέτης (Απογραφές 1951 – 1991).....	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: Η τραπεζική παρουσία στην περιοχή μελέτης.....	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: Η τεχνική υποδομή της περιοχής μελέτης.....	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 19: Ποσοστιαία σύνθεση απασχόλησης ανά γεωγραφική ενότητα.....	85
ΠΙΝΑΚΑΣ 20: Πηγές αστικού εισοδήματος στην περιοχή μελέτης.	85

ΠΙΝΑΚΑΣ 21: Δηλωθέν αστικό εισόδημα στην περιοχή μελέτης.....	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 22: Μέσο αστικό εισόδημα στην περιοχή μελέτης.....	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 23: Βασικές κατηγορίες χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης.....	88
ΠΙΝΑΚΑΣ 24: Μέσος όρος στρεμμάτων / εκμετάλλευση στον α' γενή τομέα παραγωγής στην περιοχή μελέτης	89
ΠΙΝΑΚΑΣ 25: Αρδευόμενη έκταση στην περιοχή μελέτης.....	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 26: Κατανομή των βιομηχανικών επιχειρήσεων ανάλογα με το μέγεθός τους και τη νομική μορφή στην περιοχή μελέτης	93
ΠΙΝΑΚΑΣ 27: Υποκλάδοι βιομηχανικών επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης	94
ΠΙΝΑΚΑΣ 28: Τραπεζική εξυπηρέτηση ανά κάτοικο (βάση της απογραφής πληθυσμού 1991).....	98
ΠΙΝΑΚΑΣ 29: Τραπεζική εξυπηρέτηση ανά κάτοικο και υποενοότητα (βάση της απογραφής πληθυσμού 1991).....	99
ΠΙΝΑΚΑΣ 30: Τραπεζική εξυπηρέτηση ανά επιχείρηση (βάση της απογραφής πληθ. 1991)	99
ΠΙΝΑΚΑΣ 31: Προβλεπόμενος πληθυσμός στην περιοχή μελέτης 2005 & 2020	109
ΠΙΝΑΚΑΣ 32: Προβλεπόμενη απασχόληση στην περιοχή μελέτης το 2020	110
ΠΙΝΑΚΑΣ 33: Χωρική κατανομή των απασχολούμενων που θα εγκατασταθούν σε νέες εκτάσεις, το 2005 και το 2020.....	111
ΠΙΝΑΚΑΣ 34: Θεσμοθετημένες περιοχές εγκατάστασης επιχειρήσεων	116
ΠΙΝΑΚΑΣ 35: Διάρθρωση δικτύου τραπεζών περιοχής μελέτης.....	126
ΠΙΝΑΚΑΣ 37: Αριθμός απασχολούμενων.....	127
ΠΙΝΑΚΑΣ 38: Δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης.....	127
ΠΙΝΑΚΑΣ 39: Δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης – ομαδοποίηση α'	137
ΠΙΝΑΚΑΣ 40: Δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης – ομαδοποίηση β'	143
ΠΙΝΑΚΑΣ 40 : Εκτίμηση ανάπτυξης τραπεζικού δικτύου στην περιοχή μελέτης κατά αριθμό και μέγεθος	150
ΠΙΝΑΚΑΣ 41 : Νέες ιδρύσεις τραπεζικών μονάδων	151

ΠΙΝΑΚΑΣ 42 : Ποσοστιαία συμμετοχή των κλάδων στο ΑΕΠ	152
ΠΙΝΑΚΑΣ 43 : Ποσοστιαία μεταβολή χαρακτηριστικών μεγεθών ελκόμενων κλάδων.....	153
ΠΙΝΑΚΑΣ 44: Προοπτικές ανάπτυξης.....	154
ΠΙΝΑΚΑΣ 45: Αναμενόμενες επιπτώσεις στην τραπεζική ζήτηση	155
ΠΙΝΑΚΑΣ 46: Ποσοστιαία μεταβολή τραπεζικής χρηματοδότησης ελκόμενων κλάδων.....	155
ΠΙΝΑΚΑΣ 47: Κατάταξη των ΟΤΑ με βάση την αναγκαιότητα επέκτασης του τραπεζικού δικτύου	161

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΧΑΡΤΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ 1: Χωροθέτηση δραστηριοτήτων	117
ΧΑΡΤΗΣ 2: Ομαδοποίηση των ΟΤΑ με βάση το δυνητικό μέγεθος της τραπεζικής αγοράς.....	141
ΧΑΡΤΗΣ 3: Ομαδοποίηση των ΟΤΑ με κριτήριο την τραπεζική κάλυψη	144
ΧΑΡΤΗΣ 4: Κατάταξη ΟΤΑ με βάση την αναγκαιότητα επέκτασης του τραπεζικού συστήματος.....	163

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης του μεταπτυχιακού προγράμματος του τμήματος «Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης» του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Αφορμή για την εκπόνηση της εργασίας ήταν η κατασκευή και λειτουργία στην περιοχή των Μεσογείων του νέου διεθνούς αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος» και οι αλλαγές που αναμένεται να επέλθουν λόγω του γεγονότος αυτού στην περιοχή. Σύμφωνα με τη μέχρι σήμερα εμπειρία, η λειτουργία ενός αεροδρομίου σε μία περιοχή και συγκεκριμένα ενός αεροδρομίου με τις προδιαγραφές του «Ελ. Βενιζέλος», επιφέρει αξιόλογες μεταβολές στην κοινωνικο-οικονομική εικόνα της ευρύτερης περιοχής επιρροής του και συμβάλλει, υπό την προϋπόθεση του σωστού σχεδιασμού σημαντικά στην ανάπτυξή της.

Τα μεγάλα έργα που πραγματοποιούνται ήδη στην περιοχή ή βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού, σε συνδυασμό με την πληθυσμιακή εξέλιξη αυτής, αποτέλεσμα της λειτουργίας του αεροδρομίου αλλά και της εγκατάστασης ελκυστικών από αυτό δραστηριοτήτων και επιχειρήσεων δε μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστο το τραπεζικό σύστημα, σημαντικό συστατικό στην αναπτυξιακή πορεία μίας περιοχής.

Στο πλαίσιο των αναμενόμενων εξελίξεων ανατέθει στο Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΑ) από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. η έρευνα με τίτλο **«Οικονομική Ανάπτυξη και Χωροταξικός Σχεδιασμός της πεδιάδας των Μεσογείων»**

Έτσι, αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η εξέταση των προοπτικών ανάπτυξης και των αναπτυξιακών τάσεων του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, με εξειδίκευση στην περιοχή των Μεσογείων που αποτελείται από 13 δήμους και κοινότητες περιμετρικά του αεροδρομίου.

Οι χρονικοί ορίζοντες έναρξης λειτουργίας του νέου αεροδρομίου και ολοκλήρωσής του είναι αντίστοιχα τα έτη 2001 και 2026, ενώ η έρευνα του Ι.Π.Α. έχει ως χρονικούς ορίζοντες τα έτη 2005 και 2020.

Το κυρίως μέρος της εργασίας αποτελείται από 6 ενότητες, το περιεχόμενο των οποίων συνοπτικά είναι:

Ενότητα 1: Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Εδώ γίνεται μία ιστορική αναδρομή του τραπεζικού συστήματος από τη στιγμή της ίδρυσης στη χώρα μας του πρώτου τραπεζικού ιδρύματος έως σήμερα. Παρουσιάζεται το νέο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του και γίνεται μία εκτίμηση για τις προοπτικές και της τάξεις εξέλιξης που επικρατούν στο χώρο μέσα από τα ελληνικά και διεθνή δεδομένα.

Ενότητα 2: Τράπεζες και περιφερειακή ανάπτυξη. Η συμβολή των τραπεζικών ιδρυμάτων στην περιφερειακή ανάπτυξη και τα κριτήρια επιλογής του τόπου εγκατάστασης των τραπεζικών μονάδων, είναι οι τομείς που συζητούνται στη δεύτερη ενότητα, ενώ παράλληλα γίνεται προσπάθεια παρουσίασης του τρόπου με τον οποίο το τραπεζικό σύστημα αναπτύχθηκε και λειτουργεί στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας όσο αυτή εξελισσόταν σε «μητροπολιτική περιοχή». Στόχος της τελευταίας αυτής υποενότητας είναι η δημιουργία ενός προτύπου ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος αφ' ενός για την αξιολόγηση αυτού στην περιοχή μελέτης βάση των σημερινών δεδομένων, αφ' ετέρου δε για να αποτελέσει μία βάση στην προσπάθεια πρόβλεψης της μελλοντικής εικόνας του στην περιοχή μελέτης.

Ενότητα 3: Η περιοχή μελέτης - υφιστάμενη κατάσταση. Στην τρίτη αυτή ενότητα περιγράφεται η περιοχή μελέτης, όπως αυτή παρουσιάζεται σήμερα, μέσα από τη σύντομη παράθεση των κοινωνικο - οικονομικών χαρακτηριστικών της.

Ενότητα 4: Μελλοντική εικόνα της περιοχής μελέτης. Στην ενότητα αυτή δίνονται, μέσα από την παρουσίαση των κυριότερων έργων που πραγματοποιούνται στην περιοχή μελέτης οι προοπτικές ανάπτυξής της. Ειδικότερη αναφορά γίνεται στις νέες δραστηριότητες που αναμένεται να εγκατασταθούν στην περιοχή, αποτέλεσμα των έργων υποδομής που προαναφέρθηκαν, στον προτεινόμενο χωροταξικό σχεδιασμό της περιοχής, στην εξέλιξη του πληθυσμού της και της απασχόλησης.

Ενότητα 5: Το τραπεζικό σύστημα στην περιοχή μελέτης. Μετά από μία σύντομη παρουσίαση του τραπεζικού συστήματος της περιοχής μελέτης που γίνεται στην ενότητα 3,

στην πέμπτη ενότητα επιχειρείται η αξιολόγηση αυτού μέσα από συγκεκριμένους δείκτες συγκρινόμενους με τα δεδομένα της Περιφέρειας Πρωτευούσης, και η επάρκεια ή όχι των υφιστάμενων αναγκών. Στην ίδια ενότητα επιχειρείται επίσης μία πρόβλεψη για το γενικότερο τρόπο με τον οποίο πρέπει να κινηθούν τα τραπεζικά ιδρύματα στο μέλλον, προκειμένου να καλύψουν τις πιθανές νέες ανάγκες στην περιοχή μελέτης και να συμβάλουν στην αναμενόμενη ανάπτυξή της.

Ενότητα 6: Συμπεράσματα – προτάσεις. Εδώ παρατίθενται συνοπτικά τα κυριότερα σημεία της εργασίας εστιάζοντας επιγραμματικά σε κάποιες διαπιστώσεις, υποθέσεις και αναμενόμενες εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα στην περιοχή μελέτης.

Αυτό που πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα είναι ότι στόχος της εργασίας δεν είναι η αυστηρή αξιολόγηση του τραπεζικού συστήματος στην περιοχή μελέτης ούτε η ακριβής πρόβλεψη της εξέλιξής του. Στόχος της εργασίας είναι η πραγματοποίηση μίας πρώτης προσέγγισης του θέματος της τραπεζικής κάλυψης σ' αυτήν, μέσα από μία μεθοδολογία παράθεσης δεδομένων και υποθέσεων δεδομένου ότι ο έντονος ανταγωνισμός στο χώρο δεν επιτρέπει την παροχή αναλυτικών στοιχείων σχετικά με το τραπεζικό σύστημα γενικά και της περιοχής μελέτης ειδικότερα.

2.1 Ιστορική Αναδρομή

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την πορεία και τις φάσεις της ελληνικής οικονομίας και ακολουθεί εν πολλοίς τις περιόδους ανάπτυξης και ύφεσης που ακολουθεί και αυτή. Οι χρονολογίες - ορόσημα για το εγχώριο τραπεζικό σύστημα είναι:

- ♦ 1828: ίδρυση του πρώτου τραπεζικού ιδρύματος, της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας
- ♦ 1841: ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας
- ♦ 1928: ίδρυση κεντρικής τράπεζας, της Τράπεζας της Ελλάδος και της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών (Ε.Ε.Τ.)
- ♦ 1946: ίδρυση Νομισματικής Επιτροπής
- ♦ 1953: υποτίμηση του νομίσματος
- ♦ 1967: επιβολή της δικτατορίας
- ♦ 1982: κατάργηση της Νομισματικής Επιτροπής και απαρχή της σταδιακής απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος.

Με βάση τα παραπάνω χρονικά σημεία και με κριτήριο το βαθμό οργάνωσης και εξειδίκευσης του τραπεζικού συστήματος, μπορούν να διακριθούν οι εξής χρονικοί περίοδοι:

2.1.1 Περίοδος I, 1828-1927

Αν και η μακρά αυτή περίοδος είναι ανομοιογενής όσον αφορά στην αριθμητική δύναμη, στην οργάνωση και στη δραστηριότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων αλλά και γενικότερα στο βαθμό και στο ρυθμό της οικονομικής προόδου, έχει ωστόσο ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:¹

1. Απουσιάζει η κρατική παρέμβαση και το νομοθετικό πλαίσιο

¹ Ζητρίδη Α., Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδος, εκδ. Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα 1971

2. Τα τραπεζικά ιδρύματα δεν εξειδικεύονται αλλά στρέφονται προς όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, εκτελώντας όλες ανεξαιρέτως τις τραπεζικές εργασίες, με αποτέλεσμα το υψηλό κόστος και τη χαμηλή ποιότητα των τραπεζικών υπηρεσιών.
3. Η έκδοση χρήματος αποτελεί δραστηριότητα περισσότερων της μίας τραπεζών.
4. Κατά την περίοδο αυτή υπάρχουν ελάχιστες τράπεζες μεγάλου μεγέθους και εμβέλειας ενώ παράλληλα εμφανίζονται μικρότερα, βραχύβια σχήματα τοπικής κυρίως σημασίας.²
5. Η τραπεζική οργάνωση της χώρας είναι μέχρι το τέλος της περιόδου ατελής και υποτυπώδης.

Πρώτη τράπεζα του νεότερου ελληνικού κράτους υπήρξε η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα, με έτος ίδρυσης το 1828. Ήταν κρατικός οργανισμός και απετέλεσε μια προσπάθεια του τότε Κυβερνήτη Καποδίστρια για στοιχειώδη οικονομική οργάνωση του νεοσύστατου κράτους. Κύριος σκοπός της Τράπεζας ήταν η συγκέντρωση δανειακών κεφαλαίων για λογαριασμό του κράτους, μέσω της έκδοσης έντοκων ομολόγων. Μετά από 6 χρόνια η τράπεζα διέκοψε τη λειτουργία της.

Η δεύτερη προσπάθεια υπήρξε πιο πετυχημένη. Το 1841 ιδρύεται η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.). Στην αρχή η Τράπεζα περιοριζόταν σε εκδοτικό, προεξοφλητικό και κτηματικό ρόλο, σταδιακά όμως ασχολήθηκε με όλες τις τραπεζικές εργασίες. Σύντομα αναπτύχθηκε σε όλη την επικράτεια και συνέδεσε τη δράση της με την οικονομική ιστορία της Ελλάδας. Αποτελεί ακόμα και σήμερα το μεγαλύτερο πιστωτικό οργανισμό της χώρας. Ένας από τους λόγους της ταχείας ανάπτυξης της Ε.Τ.Ε. βέβαια απετέλεσε και το γεγονός ότι ήταν η μοναδική τράπεζα στον ελληνικό χώρο μέχρι το 1864, οπότε με την προσάρτηση των Ιονίων νησιών, επεξέτεινε τη λειτουργία της στην Ελλάδα η Ιονική τράπεζα, (ιδρυθείσα το 1839 στο Λονδίνο).

Το 1893 ιδρύθηκε η Τράπεζα Αθηνών, η πρώτη καθαρά εμπορική τράπεζα. Ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα μέχρι το 1953, οπότε συγχωνεύτηκε με την Εθνική Τράπεζα. Η Τράπεζα

² Τέσσερις Τράπεζες (Εθνική, Αθηνών, Ανατολής & Εμπορική) σε σύνολο 43 τραπεζών που υπήρχαν στην Ελλάδα την περίοδο αυτή, συγκέντρωναν το 80 % του συνολικού τραπεζικού κεφαλαίου.

Αθηνών δραστηριοποιείται έως σήμερα και αποτελεί ιδιοκτησία επιχειρηματικού ομίλου κορεάτικων συμφερόντων.

Άλλες Τράπεζες που δραστηριοποιήθηκαν με επιτυχία την περίοδο αυτή είναι η Τράπεζα της Ανατολής (έτος ίδρυσης 1904) που συγχωνεύθηκε με την Εθνική το 1932, η Λαϊκή Τράπεζα (ιδρ. 1905), η Εμπορική Τράπεζα (ιδρ. 1907), η Τράπεζα Πειραιώς (1918) και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (1918). Οι Τράπεζες αυτές, είτε αυτόνομες είτε συγχωνευμένες, συνεχίζουν τη δραστηριότητά τους μέχρι τις μέρες μας.

Μέχρι το 1897 το τραπεζικό σύστημα αναπτυσσόταν με βραδείς ρυθμούς όπως άλλωστε και η ελληνική οικονομία στο σύνολό της. Υπήρχαν πολλές μικρές τράπεζες με προσωποπαγή χαρακτήρα οι οποίες συνήθως έκλειναν μετά το θάνατο του ιδρυτή τους. Από την αρχή του 20ου αιώνα μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, τόσο το τραπεζικό σύστημα όσο και γενικότερα η ελληνική οικονομία γνώρισαν σημαντική άνθηση, αποτέλεσμα κυρίως της αναδιοργάνωσης του νομισματικού τομέα και των δημόσιων οικονομικών μετά την πτώχευση του 1892.³

Όπως προαναφέρθηκε, το εκδοτικό προνόμιο νέμονταν αρκετές Τράπεζες⁴, με εξαίρεση την περίοδο 1920 - 1928 που την εκδοτική λειτουργία εκτελούσε αποκλειστικά η Εθνική Τράπεζα. Ο χαρακτήρας της Τράπεζας αυτής ήταν ιδιαίτερα πολύμορφος, αφού λειτουργούσε ταυτόχρονα σαν εκδοτική-κεντρική τράπεζα, σαν εμπορική τράπεζα και σαν ειδικός πιστωτικός οργανισμός. Η συγκέντρωση όλων αυτών των δραστηριοτήτων προσέδωσε στη συγκεκριμένη τράπεζα ιδιαίτερα βαρύνουσα σημασία⁵ που την μετέτρεψε σε ρυθμιστή της οικονομικής προόδου, αλλά παράλληλα άμβλυσε τον ανταγωνισμό επιβραδύνοντας την εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος. Ο γιγαντισμός της Τράπεζας και η συσσώρευση πολυειδών και ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων, καθιστούσαν το τραπεζικό σύστημα δύσκαμπτο και αναχρονιστικό, ανίκανο να ανταποκριθεί στις πολυπλοκότερες ανάγκες της οικονομίας, που είχε στο μεταξύ εξελιχθεί. Έτσι, κατέστη επιτακτική η αναγκαιότητα αποκέντρωσης του συστήματος, ο καταμερισμός των βασικών τραπεζικών λειτουργιών με την αντίστοιχη δημιουργία εξειδικευμένων πιστωτικών οργανισμών. Το

³Ραγκούση Σ., Τα νέα τραπεζικά προϊόντα μέσο για την ενδυνάμωση των επενδύσεων, Αθήνα 1995

⁴Η Ιονική, η Προνομιούχος Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας, η Τράπεζα Κρήτης και η Εθνική.

⁵Χαρακτηριστικό είναι ότι η Τράπεζα στο τέλος του 1927 είχε το 45 % των συνολικών καταθέσεων, ενώ το μερίδιό της στις χορηγήσεις μόλις υπολείπονταν του ποσοστού αυτού.

πρώτο βήμα έγινε τον Ιούνιο του 1927, με την απόσπαση του κλάδου της κτηματικής πίστης από την Εθνική Τράπεζα και τη δημιουργία αυτόνομου φορέα, της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας.

Άλλη μεγάλη τροχοπέδη στην εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος αποτελούσε η σύμπτωση σε ένα φορέα της εκδοτικής λειτουργίας με τον εμπορικό χαρακτήρα της ΕΤΕ. Η δέσμευση κεφαλαίων σε μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις, η εμπλοκή σε επιχειρηματικούς κινδύνους και η ανάληψη υποχρεώσεων από την αποδοχή εντόκων καταθέσεων είναι πράξεις ασυμβίβαστες με το χαρακτήρα μιας εκδοτικής τράπεζας και ενός φορέα χάραξης νομισματικής πολιτικής.

2.1.2 Περίοδος II : 1928 - 1945

Ήδη από το τέλος της προηγούμενης περιόδου, είχε καταστεί σαφής η αναγκαιότητα εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος. Η περίοδος λοιπόν αυτή χαρακτηρίζεται από τις τάσεις για οργάνωση και για θέσπιση νομοθετικού πλαισίου. Η πρώτη τάση εκφράστηκε κυρίως με τη δημιουργία εξειδικευμένων τραπεζικών φορέων ενώ αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο, τέθηκαν οι βασικοί όροι και προϋποθέσεις για την άσκηση της τραπεζικής λειτουργίας και περιοριστικοί κανόνες για το τρόπο άσκησης τραπεζικών εργασιών.

Όσον αφορά στη δημιουργία εξειδικευμένων τραπεζικών φορέων, ήδη οι τομείς της κτηματικής και αγροτικής πίστης είχαν αποσπαστεί από την Εθνική με την ίδρυση της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας (1927) και της Αγροτικής Τράπεζας (1929). Το 1928 ιδρύεται αυτοτελής κεντρική τράπεζα με την επωνυμία “Τράπεζα της Ελλάδος”, η οποία αναλαμβάνει αποκλειστικά την έκδοση χρήματος και θέτει ως πρώτο και κυρίαρχο στόχο τη νομισματική σταθεροποίηση. Τον ίδιο χρόνο (1928) ιδρύεται επίσης η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (Ε.Ε.Τ.), ένα άτυπο όργανο προάσπισης των συμφερόντων των μεγάλων ελληνικών τραπεζών. Οι πρώτες της ενέργειες αποσκοπούσαν στην άμβλυνση των συνεπειών ενός εξοντωτικού ανταγωνισμού, μέσω συμφωνιών για μείωση των επιτοκίων και συνεπακόλουθα του λειτουργικού κόστους.

Κατά το τέλος της τρίτης δεκαετίας η ελληνική κοινωνία υπέφερε από τις συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής και του κύματος προσφύγων που ακολούθησε. Η οικονομία

εμφάνιζε όλα τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της καθυστέρησης: Μεγάλο δημόσιο χρέος από τα συσσωρευμένα δημοσιονομικά ελλείμματα, αδύνατο και ασταθές νόμισμα στο εσωτερικό και το εξωτερικό, μόνιμα παθητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, εσωτερική αγορά υπό την πίεση της απότομης αύξησης του πληθυσμού, ανεπάρκεια παραγωγικού δυναμικού, κερδοσκοπικές τάσεις τροφοδοτούμενες από το κλίμα αστάθειας και τον πληθωρισμό⁶. Προκειμένου λοιπόν να προβεί στη δημοσιονομική εξυγίανση και τη νομισματική σταθεροποίηση, αλλά και να αποκαταστήσει τους πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη, η τότε οικουμενική κυβέρνηση του Α.Ζαΐμη, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών, ώστε με την εγγύησή της να εξασφαλιστεί δάνειο ύψους 5,5 εκατ. λιρών Αγγλίας.⁷ Με τις υποδείξεις της Κοινωνίας των Εθνών, αποφασίστηκε το 1928 η νομισματική μεταρρύθμιση και η ίδρυση κεντρικής τράπεζας, βήματα που είχαν ήδη γίνει από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που είχαν πληγεί από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η νομισματική σταθεροποίηση έπρεπε να αποτελέσει το πρώτο βήμα σε μια διαδικασία ανόρθωσης και εξυγίανσης της οικονομίας, με πρώτους στόχους την εξισορρόπηση των δημόσιων οικονομικών, την εκκαθάριση του κυμαινόμενου χρέους, την τακτοποίηση των πολεμικών οφειλών και την αποκατάσταση ισορροπίας στις εξωτερικές συναλλαγές. Πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα της εποχής, δηλαδή με την καθιέρωση του κανόνα συναλλάγματος χρυσού (gold exchange standard), όπου η δραχμή συνδέθηκε με την αγγλική λίρα. Για την επιτυχία της εξυγιαντικής προσπάθειας ήταν απαραίτητη η αναδιοργάνωση του τραπεζικού συστήματος, με την ίδρυση μιας αμιγώς κεντρικής τράπεζας. Η Τράπεζα της Ελλάδας εκτός από την αποκλειστική άσκηση της εκδοτικής λειτουργίας και τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής, χορηγούσε πιστώσεις τόσο προς τις εμπορικές τράπεζες όσο και απευθείας προς τον ιδιωτικό τομέα. Οι πιστώσεις αυτές παρουσίαζαν διακυμάνσεις που αντικατόπτριζαν την εξέλιξη της ρευστότητας των εμπορικών τραπεζών και τις δυνατότητές τους να καλύπτουν χρηματοδοτικές ανάγκες της εξελισσόμενης οικονομικής δραστηριότητας.⁸

Παράλληλα, για πρώτη φορά το 1931 η τραπεζική λειτουργία τίθεται υπό ειδική νομοθετική ρύθμιση. Ο νόμος 5076 καθόριζε ποιές επιχειρήσεις είναι τράπεζες, το ελάχιστο όριο

⁶ Ζητρίδης Α., επιμέλεια, *Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τράπεζας της Ελλάδος*, ΤΕ, σελ.11, Αθήνα 1978

⁷ όπ.π. σελ. 59

⁸ Ραγκούση Σ.,ορ. cit.,σ.13

κεφαλαίων που απαιτείτο και επέβαλε ορισμένους περιορισμούς και υποχρεώσεις κατά την άσκηση της τραπεζικής λειτουργίας. Το επόμενο έτος ψηφίστηκαν οι νόμοι 5422, 5426, 5456 και 5552, που επέβαλαν αναγκαστική κυκλοφορία τραπεζογραμματίων, μονοπωλιακή διαχείριση από την ΤΕ χρυσού και συναλλάγματος, έλεγχο εισαγωγών και εξαγωγών κλπ. Έτσι το τραπεζικό σύστημα εισέρχεται σε μια νέα φάση, όπου η δραστηριότητά του περιορίζεται σε πλαίσια καθορισμένα ρητά από νομοθετικές ή καταστατικές διατάξεις, υπό συνθήκες ελεγχόμενου νομισματικού καθεστώτος⁹.

Όσον αφορά στον τραπεζικό χάρτη της χώρας, κυριαρχούν συγκεντρωτικές τάσεις με συγχωνεύσεις και απορροφήσεις μικρότερων τραπεζών από μεγαλύτερες, με σκοπό τη δημιουργία ισχυρότερων και σταθερότερων μονάδων. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τα 46 τραπεζικά ιδρύματα που υπήρχαν στην αρχή της περιόδου, το 1938 έχουν περιοριστεί σε 31, ενώ το 1945 έχουν απομείνει μόλις 13, κατά το πλείστον μεγάλου μεγέθους. Η Εθνική Τράπεζα εξακολουθεί να κατέχει το μεγαλύτερο μέρος της αγοράς και ο μόνος ουσιαστικός ανταγωνιστής της την εποχή εκείνη υπήρξε η Τράπεζα Αθηνών.

2.1.3 Περίοδος ΙΙΙ : 1946 - 1966

Το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και της εμφύλιας σύρραξης που ακολούθησε, βρήκαν την ελληνική οικονομία σε κατάσταση πλήρους αποδιοργάνωσης. Η εξάρθρωση της δημόσιας οικονομίας, νομισματικό χάος, η απαξίωση του εθνικού νομίσματος και ο αντιπραγματισμός, το χαμηλό εθνικό εισόδημα και ο πληθωρισμός, ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά της μεταπολεμικής οικονομικής πραγματικότητας.

Η μεγάλη στενότητα διαθεσίμων στο τραπεζικό σύστημα και η συνεπαγόμενη εξάρτησή του από κεφάλαια του εκδοτικού προνομίου, δημιούργησαν την ανάγκη αναδιοργάνωσης του πιστωτικού μηχανισμού, ώστε να εξασφαλιστεί η ορθολογική κατανομή των περιορισμένων πόρων και η ενιαία κατεύθυνση στην άσκηση πιστωτικής πολιτικής.¹⁰ Για το σκοπό αυτό ιδρύεται το 1946 η Νομισματική Επιτροπή, με κύριο έργο - αρχικά - τη ρύθμιση της έκδοσης και κυκλοφορίας χρήματος. Είχε έδρα την Τράπεζα της Ελλάδος, πρόεδρο τον Υπουργό Συντονισμού και μέλη τον Υπουργό Οικονομικών, το Διοικητή της Τ.Ε., έναν

⁹ Ζητρίδη Α., *op.cit.*, σ.12

¹⁰ Ζητρίδη Α., *επιμέλεια*, *op.cit.* σελ.267

Άγγλο και έναν Αμερικάνο εμπειρογνώμονα. Σταδιακά η Νομισματική Επιτροπή έγινε το κυρίαρχο όργανο στη χάραξη νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής. Καθόριζε την κατεύθυνση και τους όρους χρηματοδότησης των παραγωγικών τομέων της οικονομίας και ασκούσε εποπτεία και έλεγχο στο τραπεζικό σύστημα. Ο έλεγχος ήταν τόσο ποιοτικός όσο και ποσοτικός και τα χρησιμοποιηθέντα μέσα ήταν κυρίως ο διαχωρισμός των επιτοκίων χορηγήσεων κατά κλάδο, ο καθορισμός όρων και προϋποθέσεων χρηματοδοτήσεων και η ρύθμιση του ύψους των υποχρεωτικών καταθέσεων των εμπορικών τραπεζών στην Τ.Ε.¹¹

Στις 9.4.1953 το ελληνικό νόμισμα υποτιμήθηκε κατά 50% έναντι του αμερικάνικου δολαρίου. Το μέτρο αυτό μαζί με άλλα που ακολούθησαν αποκατέστησε τη νομισματική ισορροπία και συνέβαλε στην ανάκαμψη της οικονομίας. Η εμπιστοσύνη στο νόμισμα αποκαταστάθηκε, τα επιτόκια καταθέσεων αυξήθηκαν και ιδιωτικές αποταμιεύσεις άρχισαν να εισρέουν στις εμπορικές τράπεζες. Έτσι, οι πιστώσεις που μέχρι το 1953 χορηγούνταν αποκλειστικά από την κεντρική τράπεζα - λόγω ελλείψεως διαθεσίμων στις εμπορικές τράπεζες - σημείωσαν την περίοδο 1953-56 ταχύτατους ρυθμούς ανόδου.

Γενικότερα, το χρονικό διάστημα 1957 - 66 αποτελεί περίοδο ταχείας μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας. Η νομισματική σταθερότητα αποκαταστάθηκε πλήρως, κεφάλαια εισέρευσαν από το εξωτερικό, αυξήθηκαν οι παραγωγικές επενδύσεις και το εθνικό εισόδημα. Κατά την πορεία αυτή, σημαντική υπήρξε η συμβολή του τραπεζικού συστήματος. Η Τ.Ε. συμμετείχε στη διαμόρφωση της βραχυχρόνιας οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής οικονομικής ανάπτυξης, ενώ εξακολούθησε να είναι η αποκλειστική υπεύθυνη για τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής. Παράλληλα, οι εμπορικές τράπεζες συνέβαλαν στην αύξηση των μακροπρόθεσμων πιστώσεων μέσω των υποχρεωτικά δεσμευμένων καταθέσεων στην Τ.Ε. και στη χρηματοδότηση κρατικών αναπτυξιακών επενδύσεων μέσω αγορών Εντόκων Γραμματίων του Δημοσίου.

Όσον αφορά στις τάσεις που διαμορφώνονται στη διαρθρωτική εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος, αυτές αντικατοπτρίζουν τη μεταπολεμική στροφή της οικονομικής πολιτικής προς την επίτευξη του επιδιωκόμενου αναπτυξιακού πρότυπου. Τρεις είναι οι βασικοί

¹¹ Ζολώτας Ξ., *Νομισματική ισορροπία και οικονομική ανάπτυξη*, σ. 89, Αθήνα 1964

άξονες στους οποίους μπορεί να συνοψιστεί η φάση εξέλιξης του τραπεζικού συστήματος την περίοδο αυτή:

1. Συνεχίζονται οι τάσεις εξειδίκευσης
2. Προσελκύονται ξένα τραπεζικά κεφάλαια
3. Εξακολουθούν οι τάσεις συγκέντρωσης του τραπεζικού συστήματος, μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών.

Η μορφή προς την οποία εξελισσόταν η εξειδίκευση κατεδείκνυε τις επιλογές της οικονομικής, αναφορικά με το επιθυμητό πλαίσιο, ανάπτυξης. Το 1946 ιδρύεται από το Κράτος ο Οργανισμός Τουριστικής Πίστης, με σκοπό την πιστωτική ενίσχυση επενδυτικών πρωτοβουλιών στον τομέα της τουριστικής υποδομής. Το 1954 ιδρύεται ο Οργανισμός Χρηματοδότησεως Οικονομικής Αναπτύξεως και το 1960 ο Οργανισμός Βιομηχανικής Αναπτύξεως, με σκοπούς παρόμοιους με τον προηγούμενο οργανισμό αλλά ευρύτερο πεδίο, περιλαμβάνον όλους σχεδόν τους παραγωγικούς τομείς. Το 1964 τα παραπάνω ιδρύματα συγχωνεύτηκαν σε ενιαίο κρατικό οργανισμό με την επωνυμία Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ). Ανάλογα ιδρύματα ιδρύθηκαν από ιδιωτικές τράπεζες, με τη σύμπραξη ξένων τραπεζικών κεφαλαίων. Η Εμπορική Τράπεζα ιδρύει το 1962 την Τράπεζα Επενδύσεων και η Εθνική την Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΕΒΑ) τον αμέσως επόμενο χρόνο.

Το 1953 συγχωνεύτηκαν οι δύο μεγαλύτερες τράπεζες της εποχής, η Εθνική και η Τράπεζα Αθηνών. Το 1957 η δεύτερη σε μέγεθος τράπεζα, η Εμπορική, εξαγόρασε την Ιονική, η οποία στη συνέχεια συγχωνεύτηκε με τη Λαϊκή Τράπεζα.

2.1.4 Περίοδος IV: 1967 - 1981

1967-1974 : Η επιβολή της δικτατορίας το 1967 και οι αθρόες αναλήψεις που ακολούθησαν, εξάντλησαν τα αποθέματα των εμπορικών τραπεζών, οπότε την προσωρινή χρηματοδότηση της οικονομίας ανέλαβε η Τράπεζα της Ελλάδος. Η ύφεση που παρουσιάστηκε εξαιτίας της πολιτικής κατάστασης αντιμετωπίστηκε με πιστώσεις προς τους τομείς του τουρισμού, της οικοδομής και του εμπορίου.

Παρά τις δυσχερείς οικονομικές συγκυρίες την επισκοπούμενη περίοδο, το τραπεζικό σύστημα διευρύνθηκε σημαντικά όσον αφορά στον αριθμό των καταστημάτων και του

προσωπικού. Υπήρξε σημαντική εισροή ξένου τραπεζικού κεφαλαίου. Μέχρι το 1973 είχαν εγκατασταθεί 6 ξένες τράπεζες. Η όξυνση του ανταγωνισμού επέφερε βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ από πλευράς θεσμικού πλαισίου σημειώθηκε απλούστευση στις διαδικασίες χορήγησης των τραπεζικών πιστώσεων.

1975-1981: Η μεταπολίτευση - το 1974 - συνέπεσε με τη διεθνή οικονομική ύφεση (πετρελαϊκή κρίση, πληθωρισμός). Το 1974 εγκαθίστανται στην Ελλάδα άλλες 4 ξένες τράπεζες. Το 1978 το τραπεζικό σύστημα περιλάμβανε 24 εμπορικές τράπεζες και 8 ειδικευμένους τραπεζικούς οργανισμούς¹². Από τις εμπορικές τράπεζες οι 10 είναι ελληνικές, ενώ οι υπόλοιπες 14 αποτελούν υποκαταστήματα ξένων τραπεζών. Ο έλεγχος του κράτους την περίοδο αυτή στο τραπεζικό σύστημα είναι καταλυτικός. Η Αγροτική, η ΕΤΒΑ, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και το Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων είναι αμιγώς κρατικοί οργανισμοί. Επίσης κατέχει - μέσω διάφορων δημόσιων οργανισμών - την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου της Εθνικής (και των θυγατρικών της Τραπεζών Επαγγελματικής Πίστεως, Υποθηκών και ΕΤΕΒΑ), του ομίλου της Εμπορικής (που περιλαμβάνει ακόμη την Ιονική - Λαϊκή, την Αττικής, την Πειραιώς και την Τρ. Επενδύσεων). Έμμεσος έλεγχος ασκείται επίσης στην Κτηματική, τη Γενική και την Τράπεζα Ελλάδος. Έτσι από τα 18 ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα, καθαρά ιδιωτικών συμφερόντων είναι μόνο οι τράπεζες Πίστεως, Εργασίας και Κρήτης, αλλά κατέχουν ελάχιστο μερίδιο της τραπεζικής αγοράς.

Κατά την επισκοπούμενη περίοδο, το τραπεζικό σύστημα συγκρινόμενο με το στάδιο ανάπτυξης και το γενικότερο οργανωτικό επίπεδο της ελληνικής οικονομίας αποτελεί τομέα πρωτοποριακό, σύγχρονο και καλά οργανωμένο. Παρ' όλα αυτά, είναι ευνόητο ότι το τραπεζικό σύστημα δεν μπορεί να διαφοροποιηθεί εντελώς από το βαθμό ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας και ως εκ τούτου παρουσιάζει αδυναμίες και ατέλειες. Τα βασικότερα των προβλημάτων της τραπεζικής πραγματικότητας της εποχής είναι:¹³

1. Το κόστος του τραπεζικού χρήματος
2. Η περαιτέρω εξειδίκευση των τραπεζικών φορέων

¹² Το δίκτυο των ειδικευμένων τραπεζικών οργανισμών αποτελείται από 3 αναπτυξιακές τράπεζες (ΕΤΒΑ, ΕΤΕΒΑ, Τρ. Επενδύσεων), μια τράπεζα αγροτικής πίστης (ΑΤΕ), 2 τράπεζες κτηματικής πίστης (ΕΚΤΕ, Τρ. Υποθηκών), το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

¹³ Ζητρίδη Α. *Το Τραπεζικό Σύστημα της Ελλάδος*, σ. 58 Αθήνα 1971

3. Η διεύρυνση, ο εμπλουτισμός και η ορθολογικότερη γεωγραφική κατανομή των προσφερόμενων τραπεζικών υπηρεσιών
4. Ο πλημμελής τραπεζικός ανταγωνισμός
5. Η συμμετοχική δραστηριότητα του κλάδου στον επιχειρηματικό τομέα

2.1.5 Περίοδος V: 1982 έως σήμερα

Οι υποχρεωτικές δεσμεύσεις στην ΤΕ, η διατήρηση ποσοστού 10% του χαρτοφυλακίου των Τραπεζών σε Έντοκα Γραμμάτια του Δημοσίου, τα διοικητικά καθοριζόμενα επιτόκια, οι δεσμευτικοί κανόνες στις καταθέσεις σε συνάλλαγμα και στη διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων, είχαν σαν αποτέλεσμα τον υδροκεφαλισμό του τραπεζικού συστήματος, την παρεμπόδιση ανάπτυξης συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού και τη διατήρηση ενός δύσκαμπτου και αναχρονιστικού πλαισίου λειτουργίας.

Τη δεκαετία του 1980 αρχίζει σταδιακά η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος από τον κρατικό προστατευτισμό και παρεμβατισμό, στα πλαίσια των υποχρεώσεων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Έτσι, ο ανταγωνισμός μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων εντάθηκε και προωθήθηκε ο εκσυγχρονισμός τους, ενώ παράλληλα δημιουργήθηκε ευνοϊκό κλίμα για την ίδρυση νέων τραπεζών.

Το 1982 καταργείται η Νομισματική Επιτροπή και οι αρμοδιότητές της εκχωρούνται στην Τράπεζα της Ελλάδος. Παράλληλα, η Τ.Ε. αρχίζει σταδιακά να αίρει την προστασία της από τις Τράπεζες καθιστώντας τες αυτάρκειες σε κεφάλαια, ώστε να μην εξαρτώνται από τα δικά της διαθέσιμα, ενώ προοδευτικά μειώνει το ποσοστό των υποχρεωτικών καταθέσεων που ήταν υποχρεωμένες οι εμπορικές τράπεζες να τηρούν σε αυτήν. Όσον αφορά στις πηγές των χορηγούμενων πιστώσεων, η Τ.Ε. συμμετέχει στο τέλος της δεκαετίας του '80 με ποσοστό μικρότερο του 10%.¹⁴

Η παρατεινόμενη οικονομική ύφεση τη δεκαετία του '80 και η κρίση που έπληξε την εγχώρια βιομηχανία, δημιούργησαν προβληματικές, υπερχρεωμένες επιχειρήσεις, που αδυνατούσαν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Έτσι, το χαρτοφυλάκιο των τραπεζών (ιδιαίτερα των κρατικών) επιβαρύνθηκε με ακινητοποιημένα δάνεια, γεγονός που λειτούργησε αρνητικά στην πορεία προς τον εκσυγχρονισμό και την ανταγωνιστικότητα του

¹⁴ΚΕΠΙΕ Νομισματοπιστωτικό Σύστημα, έκθεση για το πρόγραμμα 1988-92, σ. 20 Αθήνα 1991

τραπεζικού συστήματος. Εξάλλου, τα συνεχώς διογκούμενα δημοσιονομικά ελλείμματα και οι συνεπακόλουθες αυξημένες δανειακές ανάγκες του Δημοσίου, διατήρησαν τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα και απορρόφησαν σημαντικού ύψους τραπεζικά κεφάλαια, μέσω του μηχανισμού των υποχρεωτικών δεσμεύσεων, επιβραδύνοντας το ρυθμό απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος και αύξησης των επενδύσεων.

Έτσι, ενώ στα μέσα της δεκαετίας και στα πλαίσια του σταθεροποιητικού προγράμματος 1986-87, καταργήθηκαν αρκετοί περιοριστικοί κανονισμοί¹⁵, η αδυναμία ανεύρεσης εξωτραπεζικών πόρων για τη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του Δημοσίου, ανάγκασε τις νομισματικές αρχές να επαναφέρουν μερικά μέτρα, με αποτέλεσμα την ανακοπή - έστω προσωρινή - της εκσυγχρονιστικής πορείας του τραπεζικού συστήματος. Παράλληλα διατηρήθηκε ο κρατικός προστατευτισμός που προσέδιδε στην τραπεζική αγορά ολιγοπωλιακό χαρακτήρα. Στο τέλος της δεκαετίας του '80 κυριαρχούν στην αγορά τρεις μεγάλες κρατικές τράπεζες (Εθνική, Εμπορική, Αγροτική) και δύο ιδιωτικές (Πίστewας, Εργασίας) που νέμονται συνολικά ένα μερίδιο αγοράς πάνω από 75%.

Παρ' όλα αυτά, ο ήδη δρομολογημένος μετασχηματισμός του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η σταδιακή απελευθέρωση της τραπεζικής αγοράς - αν και με βραδείς ρυθμούς και οπισθοδρομήσεις - ενίσχυσε τις ανταγωνιστικές συνθήκες, γεγονός που φάνηκε στην επέκταση του δικτύου των τραπεζών και στην αύξηση της προσφοράς των τραπεζικών υπηρεσιών. Αυτή η μεγέθυνση της αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ενισχύθηκε με τη δημιουργία νέων τραπεζικών οργανισμών ή την επαναδραστηριοποίηση παλαιότερων με ταυτόχρονη αλλαγή του ιδιοκτησιακού τους καθεστώτος. Ως χαρακτηριστικότερα παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν η Τράπεζα Πειραιώς, η Δωρική Τράπεζα, η Interbank, η Xiosbank, η Eurobank, η Εγνατία και η Ευρωπαϊκή Λαϊκή Τράπεζα (Κυπριακών συμφερόντων).

¹⁵ Χαρακτηριστικά αναφέρονται ορισμένες εξαιρετικές σημαντικές μεταβολές που έλαβαν χώρα την περίοδο 1986 -91 στον τρόπο λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως: ελεύθερη διαμόρφωση των περισσότερων επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων, δυνατότητα καθορισμού των όρων δανείων προς όλους τους κλάδους με εξαίρεση την καταναλωτική πίστη, άδεια να επενδύουν οι τράπεζες τα διαθέσιμά τους σε τίτλους, κατάργηση του όρου να διατίθεται το 15 % των καταθέσεων σε παραγωγικές επενδύσεις, δυνατότητα παροχής υπηρεσιών αναδόχου για εισαγωγή αξιών στο Χρηματιστήριο, δυνατότητα χορήγησης δανείων σε συνάλλαγμα, κατάργηση της υποχρεωτικής τοποθέτησης μέρους της αύξησης των καταθέσεων στη χρηματοδότηση των ΔΕΚΟ, σταδιακή μείωση των υποχρεωτικών τοποθετήσεων μέρους της αύξησης των καταθέσεων σε Έντοκα Γραμμάτια του Δημοσίου κλπ.

Σημαντικό βήμα για το θεσμικό εκσυγχρονισμό του ελληνικού τραπεζικού συστήματος απετέλεσε ο ν. 2076/1992¹⁶, στον οποίο ενσωματώθηκαν κανόνες και αρχές της δεύτερης τραπεζικής οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι κανόνες αυτοί αφορούν στον ενιαίο τρόπο λειτουργίας και εποπτείας του τραπεζικού συστήματος στον ενοποιημένο ευρωπαϊκό χώρο από 1.1.1993 και αναφέρονται συνοπτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

2.2 Το νέο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Ο κρατικός προστατευτισμός που κυριαρχούσε στην τραπεζική αγορά μέχρι το τέλος της περασμένης δεκαετίας της είχε προσδώσει ολιγοπωλιακό χαρακτήρα. Οι δεσμευτικοί κανονισμοί λειτουργίας που αφορούσαν τη διαχείριση των διαθεσίμων των εμπορικών τραπεζών, οι περιορισμοί στη διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων και στις καταθέσεις σε συνάλλαγμα, η κεντρικά κατευθυνόμενη πολιτική επιτοκίων, είχαν σαν αποτέλεσμα τον υδροκεφαλισμό του τραπεζικού συστήματος, την παρεμπόδιση ανάπτυξης συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού και τη δημιουργία ενός δύσκαμπτου και αναχρονιστικού θεσμικού πλαισίου λειτουργίας.

Με τη νέα τραπεζική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που άρχισε να εφαρμόζεται από 1.1.1993 και η οποία ενσωματώθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη με το Νόμο 2076/1992, δρομολογήθηκε η σταδιακή απελευθέρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Έτσι καταργήθηκαν κατ' αρχήν οι δεσμεύσεις στην κίνηση κεφαλαίων, ενώ κάθε τράπεζα με έδρα χώρα της Κοινότητας είναι ελεύθερη να εγκαθιστά υποκαταστήματα σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ε.Ε. Παράλληλα, η Τράπεζα της Ελλάδος είναι υποχρεωμένη να μειώσει το ποσοστό των υποχρεωτικών δεσμεύσεων στα Κοινοτικά πρότυπα και να αφήσει τον καθορισμό του ύψους των επιτοκίων στους νόμους της ελεύθερης αγοράς. Επίσης, προβλέπεται η σταδιακή κατάργηση του Ειδικού Φόρου Τραπεζικών Εργασιών (ΕΦΤΕ)¹⁷, γεγονός που θα μειώσει αισθητά τις τιμές των παρεχόμενων τραπεζικών υπηρεσιών.

¹⁶ Περί ανάληψης και άσκησης δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλων συναφών διατάξεων (ΦΕΚ Α' 130 /1.8.1992)

¹⁷ Από το 1993 μέχρι σήμερα έχει υπάρξει μία μόνο μείωση του ΕΦΤΕ κατά 50%, και συγκεκριμένα σε 4% από 8% που ήταν αρχικά.

Σύμφωνα με τους νόμους της νέας τραπεζικής νομοθεσίας, πιστωτικό ίδρυμα (credit institution) είναι η επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων (ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων) από το κοινό και στη χορήγηση πιστώσεων για λογαριασμό της¹⁸. Στη χώρα μας λειτουργούν τρία είδη Πιστωτικών Ιδρυμάτων:

1. **Η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤΕ)**, που αποτελεί κρατικό όργανο και εκδίδει το χρήμα. Ο ρόλος της είναι εποπτικός και κανονιστικός. Δίνει δηλαδή οδηγίες - πλαίσια σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των εμπορικών τραπεζών που εδρεύουν στην Ελλάδα και εποπτεύει την τήρηση των οδηγιών αυτών.
2. **Οι Εμπορικές Τράπεζες**, οι οποίες έχουν ενιαίο πλαίσιο λειτουργίας παρόμοιο με αυτό των Ανωνύμων Εταιρειών και δρουν στην αγορά με βάση τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού. Με βάση το ιδιοκτησιακό καθεστώς του μετοχικού τους κεφαλαίου, διακρίνονται σε:
Κρατικές (όπου το Κράτος κατέχει το 51 % τουλάχιστον των μετοχών, π.χ. η Εθνική, η Εμπορική και θυγατρικές τους όπως η Ιονική, η Αττικής, η Κεντρικής Ελλάδος κ.α.),
Ιδιωτικές (όπου η πλειοψηφία του μετοχικού τους κεφαλαίου ανήκει στα χέρια ιδιωτών. Οι μεγαλύτερες - από πλευράς δικτύου και ύψους εργασιών - και με πολύχρονη παρουσία στην αγορά είναι η Τράπεζα Πίστεως, η Τράπεζα Εργασίας, η Γενική Τράπεζα και η Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης. Νεότερες αλλά με αξιοσημείωτη εξέλιξη και δυναμική πορεία είναι η Τράπεζα Πειραιώς, η Xiosbank, η Interbank, η Εγνατία και η Ευρωεπενδυτική).
3. **Οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί**, οι οποίοι καλούνται να διαδραματίσουν συγκεκριμένο ρόλο στην κοινωνικοοικονομική ζωή της χώρας, σύμφωνα με τις εκάστοτε επιταγές της οικονομικής πολιτικής του Κράτους. Τέτοιοι Οργανισμοί είναι το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, η Αγροτική Τράπεζα, η ΕΤΒΑ κ.α.

¹⁸ αρθ. 2, παρ. 1, ν. 2076&92

Σε αντιδιαστολή με το πιστωτικό ίδρυμα, χρηματοδοτικό ίδρυμα (financial institution) είναι η επιχείρηση, της οποίας κύρια δραστηριότητα είναι οι τοποθετήσεις σε τίτλους ή η άσκηση μιας ή περισσότερων από τις παρακάτω δραστηριότητες¹⁹

- ⇒ Χρηματοδοτική μίσθωση (leasing).
- ⇒ Πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων.
- ⇒ Έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής (πιστωτικές και χρεωστικές κάρτες, ταξιδιωτικές επιταγές κλπ).
- ⇒ Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων (forfaiting, factoring).
- ⇒ Συναλλαγές (για λογαριασμό του ιδρύματος ή των πελατών του) σε αξιόγραφα, πιστοποιητικά καταθέσεων, συνάλλαγμα, κινητές αξίες κλπ.
- ⇒ Παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις για διαχείριση χαρτοφυλακίου ή άλλα θέματα επιχειρηματικής στρατηγικής.
- ⇒ Μεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές.
- ⇒ Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών κλπ.

Όπως αναφέρθηκε, με το ν. 2076/1992 ενσωματώθηκαν στο εγχώριο δίκαιο, αρχές και κανόνες του κοινοτικού τραπεζικού δικαίου. Έτσι, η ελληνική τραπεζική νομοθεσία εμπλουτίζεται και συμπληρώνεται με νέα στοιχεία, ώστε να δημιουργηθεί το καλύτερο δυνατό θεσμικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα νέα στοιχεία που περιλαμβάνονται στη νέα τραπεζική νομοθεσία είναι:

1. Εντάχθηκαν οι θεμελιώδεις αρχές του πρωτογενούς και παραγώγου κοινοτικού δικαίου για το δικαίωμα εγκατάστασης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών τους.
2. Καθιερώνεται το καθεστώς της ενιαίας άδειας πιστωτικού ιδρύματος, η οποία θα ισχύει σε ολόκληρη την κοινότητα και όχι μόνο στο κράτος - μέλος όπου εκδόθηκε.
3. Σε ό,τι αφορά την άσκηση εποπτείας και ελέγχου του τραπεζικού συστήματος και των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ισχύει η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.

¹⁹ άρθρο 24 ν. 2076 / 92

4. Θεσμοθετήθηκε η αρχή της άσκησης εποπτείας και ελέγχου στα υποκαταστήματα Κοινοτικής Τράπεζας, όχι από την εποπτεύουσα αρχή του κράτους - μέλους υποδοχής ή εγκατάστασης των υποκαταστημάτων αυτών, αλλά από την εποπτεύουσα αρχή του κράτους - μέλους καταγωγής ή προέλευσης.
5. Δόθηκε ο νομοθετικός ορισμός πολλών νέων εννοιών όπως του πιστωτικού ιδρύματος, του χρηματοδοτικού ιδρύματος, του ελέγχου, της ειδικής συμμετοχής, του αρχικού κεφαλαίου, των ιδίων κεφαλαίων, του συντελεστή φερεγγυότητας, της άδειας λειτουργίας κ.ά.
6. Επιβλήθηκε ρητά απαγόρευση της κατ' επάγγελμα αποδοχής καταθέσεων και χορήγησης δανείων από πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, που δεν αποτελούν πιστωτικά ιδρύματα και έτσι ενισχύεται η πιστωτική λειτουργία και παρέχεται η δυνατότητα στην Τ.Ε. να εγκαλεί τους παραβάτες.
7. Συστηματοποιήθηκε το καθεστώς που αφορά τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων, ώστε να παρέχονται τα απαραίτητα εχέγγυα για την προστασία της πίστωσης και την αποφυγή των σκανδάλων του παρελθόντος.
8. Καθιερώθηκε η αρχή της συνετής και χρηστής διαχείρισης των φορέων του τραπεζικού συστήματος.
9. Οι αποφάσεις της ΤΕ για την ίδρυση ή μη αδειών λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων πρέπει να αιτιολογούνται και να κοινοποιούνται στους ενδιαφερόμενους. Επίσης οι αποφάσεις αυτές υπόκεινται σε αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.
10. Θεσπίστηκαν νέες διατάξεις σχετικά με την ίδρυση υποκαταστημάτων και την παροχή υπηρεσιών σε άλλα κράτη - μέλη από χρηματοδοτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα. Επίσης, ρυθμίστηκε ο τρόπος άσκησης εποπτείας στα ιδρύματα αυτά.

11. Ορίστηκε με σαφήνεια η αρμοδιότητα της ΤΕ αναφορικά με την άσκηση εποπτείας στα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα και στα υποκαταστήματά τους στο εξωτερικό. Η έννοια της εποπτείας περιλαμβάνει ειδικότερα τον έλεγχο της φερεγγυότητας, της ρευστότητας, της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων.
12. Η ΤΕ διατηρεί την ευθύνη για τον καθορισμό των αναγκαίων μέτρων νομισματικής πολιτικής, με τον όρο ότι τα μέτρα αυτά δεν προκαλούν άνιση ή περιοριστική μεταχείριση σε βάρος των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στις κοινοτικές χώρες.
13. Θεσμοθετήθηκε η συνεργασία της ΤΕ με τις εποπτεύουσες αρχές των άλλων κοινοτικών εταίρων.
14. Σε εφαρμογή σχετικών ρυθμίσεων της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας καταγράφονται ταξινομημένες οι χρηματοοικονομικές δραστηριότητες που θα ασκούνται στο εξής στην ενιαία τραπεζική αγορά της Ευρώπης, τόσο από τα πιστωτικά ιδρύματα όσο και από τα χρηματοδοτικά και στα οποία θα εφαρμόζεται η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.

Επίσης, με το ν 2076 /92 θεσπίστηκαν μέτρα που δεν αποτελούν άμεση μεταφορά και ένταξη διατάξεων του κοινοτικού δικαίου. Κατ' αρχήν τροποποιήθηκαν ή αντικαταστάθηκαν ορισμένες απαρχαιωμένες ρυθμίσεις της αποσπασματικής και διάσπαρτης τραπεζικής νομοθεσίας, μεταξύ των οποίων και αυτές του ν. 2292/53 περί συγχώνευσης τραπεζών, γνωστού και ως «νόμου Μαρκεζίνη».

Εξαιρετικά σημαντική για την εξυγίανση του χαρτοφυλακίου των τραπεζών και την ορθή λογιστική τους απεικόνιση είναι η διάταξη σύμφωνα με την οποία τα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα απαγορεύεται να εκτοκίζουν δάνεια, για τα οποία δεν έχουν εισπραχθεί λογισθέντες τόκοι για διάστημα μεγαλύτερο από 12 μήνες. Ταυτόχρονα, απαγορεύεται η χορήγηση νέων δανείων για την πληρωμή στην Τράπεζα οφειλόμενων ληξιπρόθεσμων τόκων. Τέλος, συστήθηκε νόμιμο ενέχυρο υπέρ της ΤΕ επί των κατατιθέμενων σε αυτήν από τα πιστωτικά ιδρύματα τίτλων του Δημοσίου, για την κάλυψη

των εκάστοτε χρεωστικών υπολοίπων των τρεχούμενων λογαριασμών που τηρούνται στην ΤΕ.

Ένας συστηματικός κώδικας υποχρεωτικών κανόνων με πανευρωπαϊκή εμβέλεια, όπως είναι η Δεύτερη Τραπεζική οδηγία και ο ν. 2076/92 που ακολούθησε, έχει μεγάλη σημασία για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Πρέπει όμως να ακολουθήσει και ένας ενιαίος τραπεζικός νόμος για το σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας. Είναι ανάγκη να συστηματοποιηθεί και να κωδικοποιηθεί η χρηματιστηριακή, η συναλλαγματική, η ασφαλιστική και η εταιρική μας νομοθεσία, προκειμένου να συντελεστεί η οργανωτική αναμόρφωση και θεσμική θεμελίωση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, ώστε να μπορέσει να ανταγωνιστεί την ενιαία κοινοτική αγορά χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

2.3 Προοπτικές και τάσεις εξέλιξης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

2.3.1 Οι γενικές τάσεις

Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 πραγματοποιείται ένας μετασχηματισμός του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με κύριο προσδιοριστικό παράγοντα την προσπάθεια προσαρμογής στις συνθήκες της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς.²⁰ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα φαίνεται να περνά στη φάση της απελευθέρωσης χωρίς σημαντικούς κραδασμούς και προβλήματα. Όλες οι τράπεζες προσανατολίζουν τους στρατηγικούς τους στόχους σε θέματα που αφορούν τον τεχνικο-οργανωτικό εκσυγχρονισμό τους. Εμφανίζουν δε ικανοποιητική ευελιξία στην απαιτούμενη αναδιοργάνωση και κατανομή των εργασιών καθώς και στη διεύρυνση του πακέτου των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ακόμα και οι μεγάλοι "κρατικοί" πιστωτικοί οργανισμοί (Εθνική, Εμπορική, Αγροτική) έχουν εμφανίσει αξιοσημείωτη ευελιξία. Εξάλλου, ανάμεσα στους στόχους της πολιτικής ηγεσίας εντάσσεται η αναδιάρθρωση και η πλήρης απελευθέρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με κινητήριο μοχλό αλλαγές που θα προωθηθούν στις κρατικές τράπεζες.

Η αναδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος κρίνεται αναγκαία εν όψει της προοπτικής ότι η Ελλάδα μπορεί να μετάσχει το αργότερο ως το 2001 στην τελική φάση της ONE με την κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος. Συμμετοχή στην ONE σημαίνει ένταση του

²⁰ Οι νέες τράπεζες σε θέση μάχης, Manager / Ιούνιος 1993

ανταγωνισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών τραπεζών και απώλεια μεγάλου ύψους εσόδων για τις ελληνικές αλλά και τις ευρωπαϊκές εν γένει τράπεζες από την αγορά συναλλάγματος.

Επιπλέον, οι αλλαγές στο τραπεζικό σύστημα κρίνονται απαραίτητες για έναν ακόμη λόγο: να απαλλαγεί το Δημόσιο από τα βάρη που έχει επωμιστεί από την εποχή που η ελληνική οικονομία και το τραπεζικό σύστημα λειτουργούσαν σε προστατευτικό περιβάλλον.

§

Έτσι, ο εκσυγχρονισμός και η ενίσχυση των μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων - και ιδιαίτερα των κρατικών - αποτελεί κύριο στόχο των αλλαγών που επιθυμεί να επιφέρει η κυβέρνηση. Σύμφωνα μάλιστα με εκτιμήσεις του ΥΠ.ΕΘ.Ο., σε δύο - τρία χρόνια οι μεγάλες τράπεζες θα κυριαρχούν στην αγορά με επικεφαλής την Εθνική και την Εμπορική. Προς την κατεύθυνση αυτή προγραμματίζονται κατά το τρέχον έτος μεγάλες αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου. Συγκεκριμένα εκτιμάται ότι ο τραπεζικός τομέας θα επιδιώξει να αντλήσει από την κεφαλαιαγορά ποσό 140 δισ. δρχ., ποσό που πιθανόν να αυξηθεί αν στην προσφορά συμμετάσχουν και μικρότερες δημόσιες ή ιδιωτικές τράπεζες.²¹

Η στρατηγική που φαίνεται να επιλέγουν οι μικρότερες τράπεζες είναι αυτή της εξειδίκευσης, είτε σε συγκεκριμένα προϊόντα είτε σε συγκεκριμένες ομάδες πελατείας.

Σύμφωνα με έρευνα του Ινστιτούτου Εργασίας της ΟΤΟΕ²², ο κυριότερος από τους παράγοντες που επηρεάζουν τις μελλοντικές στρατηγικές επιλογές των τραπεζών, είναι η ζήτηση. Σημαντικό ρόλο είχε επίσης η απελευθέρωση του συστήματος, σταδιακά όμως παραχωρεί τη θέση της στο διαρκώς οξύτερο ανταγωνισμό.

Σε αυτή τη φάση εξέλιξης, το ανθρώπινο δυναμικό φαίνεται να αξιοποιείται εξειδικευόμενο, ώστε να καλύψει τις ανάγκες παραγωγής και διάθεσης των νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Η κινητικότητα στον κλάδο (είσοδος - έξοδος) δεν παρουσιάζεται μεγάλη.

²¹ Οι αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου που έχουν προγραμματιστεί να γίνουν κατά το 1997 είναι : η Τρ. Πίστωσης κατά 60 δισ.δρχ., η Τρ. Εργασίας κατά 30 δισ.δρχ., η Εθνική κατά 50 δισ.δρχ. Επίσης η Εθνική σκέπτεται να προχωρήσει στην έκδοση ομολογιακού δανείου, απευθυνόμενου κυρίως στις διεθνείς αγορές, ύψους 150 - 200 εκατ. \$ USA.

²² Η έρευνα είχε θέμα τις επιπτώσεις στην απασχόληση και στις εργασιακές σχέσεις από τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος και την εφαρμογή του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος.

Αύξηση της απασχόλησης παρατηρείται συνήθως σε θυγατρικές εταιρίες τραπεζών και αφορούν θέσεις εξειδικευμένης εργασίας. Είναι αξιοσημείωτο ότι τα επόμενα 5 - 7 χρόνια αναμένεται να απολεσθούν στον τραπεζικό κλάδο 250.000 θέσεις εργασίας σε κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χώρες με τις μεγαλύτερες απώλειες θα είναι η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Μ. Βρετανία και η Δανία, λόγω του κορεσμού της αγοράς, του αυξημένου ανταγωνισμού και της ευρείας εφαρμογής της τεχνολογίας. Αντίθετα οι επιπτώσεις σε χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Ελλάδα, αναμένεται να είναι περιορισμένες εξαιτίας της συνεχιζόμενης ανάπτυξης της τραπεζικής αγοράς και του χαμηλού βαθμού εκσυγχρονισμού στον οποίο βρίσκεται το τραπεζικό σύστημα στις χώρες αυτές.²³

Όσον αφορά στις συγχωνεύσεις - εξαγορές, σύμφωνα με εκτιμήσεις της αγοράς, αναμένεται στο εγγύς μέλλον:²⁴

- ◇ Η πώληση ορισμένων μικρών κρατικών τραπεζών (Τρ. Κρήτης, Τρ. Κεντρικής Ελλάδος κ.α.), οι οποίες θα απορροφηθούν από μεγαλύτερες τράπεζες. Η εξαγορά λίγων ιδιωτικών μικρών τραπεζών, οι οποίες δεν θα μπορέσουν να βελτιώσουν την κερδοφορία τους, ούτε να αυξήσουν τα κεφάλαιά τους. Όσες δεν μπορέσουν να εκσυγχρονιστούν, αναγκαστικά είτε θα συρρικνώσουν τις εργασίες τους, είτε θα αποχωρήσουν από την αγορά.
- ◇ Ορισμένες ξένες τράπεζες βρίσκονται σε στάδιο αποφάσεων περί αποχώρησης από την ελληνική αγορά, στην οποία προβλέπουν μειούμενο μερίδιο κερδών.
- ◇ Αντίθετα, υπάρχουν άλλες ξένες τράπεζες, που έχουν αποφασίσει να αυξήσουν τη δραστηριότητά τους στον ελληνικό χώρο, επεκτείνοντας το δίκτυό τους και δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη του retail banking. Είναι πιθανόν αυτές οι τράπεζες να μελετούν την εξαγορά όσων από τις μικρές ελληνικές τράπεζες δεν μπορέσουν να επιβιώσουν στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, αλλά διαθέτουν το αξιόλογο περιουσιακό στοιχείο του δικτύου και των υποδομών τους.

²³ Ιδιαίτερα για την Ελλάδα οι προοπτικές εμφανίζονται ευόαινες για τον κλάδο αν αναλογισθούμε τη χαμηλή διάδοση που έχουν τα νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα, τις ανεκμετάλλευτες νέες αγορές και τις δυνατότητες διείσδυσης των ελληνικών τραπεζών στο βαλκανικό και παρευξείνιο χώρο.

²⁴ Οι εξελίξεις υπήρξαν ραγδαίες πρόλαβαν την ολοκλήρωση της μελέτης. Έτσι έχουν ήδη ολοκληρωθεί οι πωλήσεις των Τραπεζών Κρήτης, Μακεδονίας-Θράκης, Αθηνών, Interbank ενώ έχουν ήδη εξαγγελθεί και αναμένονται αυτές της Ιονικής και της Κεντρικής Ελλάδος.

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων θα εντείνεται περαιτέρω, κατεύθυνση η οποία θα ενισχυθεί υπό το πρίσμα του ν. 2076/92, ο οποίος υιοθετεί ελεύθερη παροχή τραπεζικών υπηρεσιών χωρίς εγκατάσταση και επίσης παρέχει τη δυνατότητα σε ευρωπαϊκά πιστωτικά ιδρύματα να ιδρύουν υποκαταστήματα στην Ελλάδα με απλή γνωστοποίηση προς την Τράπεζα της Ελλάδας. Προς το παρόν ο εντεινόμενος αυτός ανταγωνισμός εκφράζεται στα επίτοκια καταθέσεων και χορηγήσεων και στην τιμολόγηση των υπηρεσιών (ιδιαίτερα προς τους μεγάλους και φερέγγυους πελάτες), αλλά και στη συνεχή δημιουργία και προβολή νέων καταθετικών προϊόντων. //

Ωστόσο, το τοπίο των ανταγωνιστικών συνθηκών στην ελληνική τραπεζική αγορά, για τα επόμενα χρόνια, θα μορφοποιηθεί και υπό την επίδραση των δυνάμεων της ανάπτυξης και της ολοκλήρωσης των χρηματοπιστωτικών ομίλων (financial conglomerates). Η ομογενοποίηση τραπεζικών, επενδυτικών και ασφαλιστικών προϊόντων, μέσα στο πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών ομίλων, επιτρέπει την εκμετάλλευση των «οικονομιών φάσματος» σε ιδιαίτερα υψηλό βαθμό, με αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για το λόγο αυτό, η ολοκλήρωση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών θα αποτελέσει ένα ακόμη στοιχείο έντασης του ανταγωνισμού στην τραπεζική αγορά τα επόμενα χρόνια, καθώς η δυναμική των ομίλων θα τους ωθεί στην προσφορά νέων προϊόντων αλλά και σε πιο επιθετικές στρατηγικές.²⁵

2.3.2 Οι βασικές μεταβλητές

Με δεδομένο ότι βασικές λειτουργίες των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι η συλλογή αποταμιευτικών πόρων, μέσω των καταθέσεων και η διάθεσή τους μέσω των χορηγούμενων πιστώσεων, εξετάζεται η πορεία τους με βάση τα βασικά αυτά μεγέθη. Έτσι, διαχρονικά, οι εμπορικές τράπεζες (ΕΤ) συγκεντρώνουν τα 2/3 των ιδιωτικών καταθέσεων, σε σχέση με τους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς (ΕΠΟ)²⁶. Όμως ένα ολοένα μεγαλύτερο μέρος των αποταμιεύσεων του κοινού κατευθύνεται στην κεφαλαιαγορά, μειώνοντας αντίστοιχα τη συμμετοχή των ΕΤ και των ΕΠΟ στη χρηματοδότηση της οικονομίας (πίν.2). Ιδιαίτερα από

²⁵ Μ. Σάλλας, *Οι νέες τράπεζες σε θέση μάχης*, σελ.40, Manager, Ιούνιος 1993.

²⁶ Ως ΕΠΟ νοούνται οι: ΕΤΒΑ, ΕΤΕΒΑ, Αγροτική, Στεγαστική, Κτηματική, Τράπεζα Επενδύσεων, Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων, Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Ποσοστιαία διάρθρωση ιδιωτικών καταθέσεων στις ΕΤ και στους ΕΠΟ

Οργανισμός	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1992	1993	1994
ΕΤ	85,1	76,8	69,4	70,8	73,0	70,1	69,6	69,3	66,6	65,6	67,6
ΕΠΟ	14,9	23,2	30,6	29,2	27,0	29,9	30,4	30,7	33,4	34,4	32,4
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, υπολογισμοί με βάση τα υπόλοιπα καταθέσεων μηνός Δεκεμβρίου

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ποσοστιαία συμμετοχή στην ετήσια μεταβολή των καταθέσεων και της καθαρής διάθεσης χρεογράφων στην κεφαλαιαγορά

Έτος	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Εμπορικές Τράπεζες	56,2	61,5	54,1	42,2	47,9	30,1	22,2	16,4
Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί	23,8	23,8	21,4	20,6	23,7	15,8	11,7	16,5
Καθαρή διάθεση χρεογράφων	20,0	14,7	24,5	37,2	28,4	54,1	66,1	67,1
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, υπολογισμοί με βάση τα υπόλοιπα καταθέσεων μηνός Δεκεμβρίου

Οι εξελίξεις αυτές συνδέονται :

α. με ορισμένες σημαντικές μεταβολές που συνέβησαν στις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας.

Η εξασθένιση των κρατικών, κανονιστικών ρυθμίσεων (deregulation), η βαθμιαία ενοποίηση των αγορών και η ταυτόχρονη ενίσχυση των διασυνοριακών συναλλαγών, ο ανταγωνισμός και η προσπάθεια μείωσης του κόστους συναλλαγών με τον παραμερισμό των διαμεσολαβητών (disintermediation), ο εμπλουτισμός των προϊόντων και η επέκταση των δυνατοτήτων των εταιριών, η τάση για τιτλοποίηση των χρεών (securitization), αποτελούν διαμορφωμένες τάσεις που καθορίζουν διεθνώς την πορεία των κεφαλαιαγορών και επηρεάζουν ως ένα βαθμό τις εθνικές οικονομίες. Σε κοινοτικό επίπεδο οι τάσεις αυτές είναι ιδιαίτερα ισχυρές και υπαγορεύονται από την προσπάθεια για τη δημιουργία ενιαίας εσωτερικής αγοράς όπου θα κινούνται ελεύθερα αγαθά, υπηρεσίες, κεφάλαια και άνθρωποι²⁷.

β. με τη διαφορά που παρατηρείται στις αποδόσεις ανάμεσα στα κρατικά χρεόγραφα και στις τραπεζικές καταθέσεις, ιδιαίτερα μετά τη φορολόγηση των αποδόσεων των καταθέσεων, τον Ιανουάριο του 1991²⁸.

²⁷ Ξανθάκη Μ., Προβλήματα και προοπτικές της ελληνικής κεφαλαιαγοράς, Δελτίο ΕΕΤ, Νοέμβριος 1994

²⁸ Από 1.1.97 καθιερώθηκε και η φορολόγηση των αποδόσεων των τίτλων του Δημοσίου, αλλά με χαμηλότερο συντελεστή (10% έναντι 15%)

Όσον αφορά στην κατανομή των καταθέσεων, οι δύο μεγάλες κρατικές τράπεζες (Εθνική και Εμπορική) ελέγχουν περίπου το 50 - 55% των ιδιωτικών καταθέσεων. Αν προστεθούν η Αγροτική και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, τότε τέσσερα κρατικά πιστωτικά ιδρύματα ελέγχουν σχεδόν το 70-75% των πόρων αυτών. Ο συγκεντρωτισμός αυτός είναι ισχυρότερος όταν εξετάζονται μόνο οι εμπορικές τράπεζες. Η συμμετοχή των υπόλοιπων εμπορικών τραπεζών είναι μικρή, αν και για μερικές διαφαίνονται ανοδικές τάσεις ενώ για άλλες στάσιμες ή πτωτικές. Οι ξένες εμπορικές τράπεζες, ενώ παρουσίασαν αύξηση του μεριδίου τους τη δεκαετία του '70, εμφάνισαν κάμψη της δυναμικής τους στη συνέχεια, κυρίως λόγω της υπαγωγής τους στις ρυθμίσεις περί δεσμεύσεων των καταθέσεων τους, καθώς και για φορολογικούς λόγους.²⁹ Εξάλλου η πολιτική που ακολουθούν κατά κύριο λόγο συνίσταται στη συγκέντρωση τόσων καταθέσεων όσων είναι απαραίτητες για την κάλυψη των αναγκών τους σε εγχώριο νόμισμα. Το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των καταθέσεων στις εμπορικές τράπεζες κυμαίνεται στο 3-4 %, ενώ στο ευρύτερο σύνολο των αποταμιευτικών πόρων δεν ξεπερνούν το 2 %.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Ποσοστιαία διάρθρωση συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης
ιδιωτικού τομέα

Φορέας Έτος	Τράπεζα Ελλάδος	Εμπορικές Τράπεζες	Αγροτική Τράπεζα	Κτηματικές Τράπεζες	ΕΤΒΑ	Ταχ/κό Ταμ/ριο	Ταμείο Παρ/κών & Δανείων	Ιδιωτικές Επενδυτικές Τράπεζες	Σύνολο
1955	59,6	30,2	5,8	0,9	-	-	3,5	-	100
1960	38,3	46,6	7,1	0,9	-	-	7,1	-	100
1965	31,3	41,3	9,3	0,5	7,1	-	9,6	-	100
1970	31,8	43,0	4,3	0,7	3,2	-	16,0	-	100
1975	3,5	45,7	21,1	8,0	6,0	10,3	2,8	2,7	100
1980	2,1	50,2	20,2	8,6	4,5	9,9	2,1	2,3	100
1985	0,4	45,0	21,4	8,3	4,2	16,1	2,6	1,8	100
1990	0,1	44,2	21,5	8,5	5,1	16,3	2,1	1,1	100
1992	0,05	45,8	28,7	9,3	7,5	5,3	2,4	0,9	100

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, υπολογισμοί

²⁹Υπάρχει δυσκολία στην πραγματοποίηση εκτιμήσεων για τις ξένες τράπεζες, αφού ως ξένες εταιρίες δεν είναι υποχρεωμένες να δημοσιεύουν ισολογισμούς και αποτελέσματα χρήσεως.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Ποσοστιαία διάρθρωση των ετήσιων μεταβολών της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
ΕΤ	41,9	46,5	34,5	42,1	44,1	35,8	30,4	55,1
ΕΠΟ	57,6	52,4	63,2	54,9	54,8	25,9	46,9	40,9
ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑ ³⁰	0,5	1,1	2,3	3,1	1,0	38,3	22,7	4,0
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, υπολογισμοί

Σχετικά με τις χορηγήσεις, κυριαρχούν πάλι οι εμπορικές τράπεζες, όμως σε βαθμό μικρότερο απ' ότι στις καταθέσεις (πίν. 3). Ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης διατηρείται - τηρουμένων των αναλογιών - για τις ίδιες τράπεζες. Το μερίδιο των ξένων τραπεζών κυμαίνεται γύρω στο 4 % των χρηματοδοτήσεων του συνόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων και γύρω στο 7 - 9 % των χρηματοδοτήσεων των εμπορικών τραπεζών. Η στρατηγική των ξένων τραπεζών είναι έντονα προσανατολισμένη στην κάλυψη των δανειακών αναγκών ιδιωτών και επιχειρήσεων και στην ανάπτυξη διαμεσολαβητικών εργασιών. Σε ορισμένους μάλιστα κλάδους της οικονομίας όπως ο ναυτιλιακός και ο κατασκευαστικός, η παρουσία τους είναι καταλυτική.

Βλέποντας τον πίνακα 4, παρατηρούμε ότι ενώ μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '80 ο τραπεζικός τομέας αποτελούσε την κύρια πηγή χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, από το 1990 και μετά ο ρόλος της κεφαλαιαγοράς βαίνει ολοένα σημαντικότερος. Τα τραπεζικά ιδρύματα για να αποφύγουν σημαντικές απώλειες μεριδίων αγοράς αλλά και πτώση της απόδοσής τους, θα πρέπει να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητές τους και προς την κατεύθυνση της κεφαλαιαγοράς.³¹

2.3.3 Οι εξελίξεις στον ανταγωνισμό

Το πλαίσιο των συνθηκών του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών διαμορφώνεται από την πιστωτική πολιτική των αρχών, το μέγεθος και τη διάρθρωση του πιστωτικού συστήματος και εκφράζεται (ο ανταγωνισμός) μέσω της τιμής, του όγκου, του είδους και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οι διοικητικές ρυθμίσεις που εφαρμόζονταν στο παρελθόν στην πιστωτική πολιτική, αφαιρούσαν από τις τράπεζες τη δυνατότητα να ανταγωνισθούν

³⁰ Περιλαμβάνεται μόνο η διάθεση μετοχών

³¹ Αλεξάκη Π., *Οι εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα*, Δελτίο ΕΕΤ, Νοέμβριος 1994

είτε με βάση το επίπεδο των επιτοκίων, είτε μέσω της διαχείρισης των χρηματοδοτήσεών τους. Οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα πιστωτικά ιδρύματα ήταν μικρές και αφορούσαν στο είδος και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Έτσι, οι ανταγωνιστικές συνθήκες μεταξύ των εμπορικών τραπεζών διαμορφώθηκαν κυρίως εκτός των βασικών τραπεζικών μεταβλητών, αφού αυτές καθορίζονταν εξωγενώς. Η εξασφάλιση μεγαλύτερου μεριδίου αγοράς επιδιώχθηκε με την επέκταση του δικτύου των υποκαταστημάτων και τις ευνοϊκές σχέσεις στην ανάληψη συναλλαγών για τις μεγάλες κρατικές τράπεζες. Βέβαια η παραπάνω πολιτική δεν ήταν συνήθως παραδεκτή σε όρους αποδοτικότητας. Αντίθετα, οι ιδιωτικές και ξένες τράπεζες, έδιναν έμφαση στη βελτίωση της αποδοτικότητάς τους, σε συνάρτηση με τη στοχοθεσία τους για συγκεκριμένο μερίδιο αγοράς. Ο πιο ευέλικτος τρόπος λειτουργίας τους και η ανώτερη ποιότητα των υπηρεσιών τους, συνέβαλαν στην κατάκτηση ενός ολοένα αυξανόμενου μεριδίου αγοράς.

Οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί λειτούργησαν επίσης κάτω από καθεστώς ευρέων (και εν πολλοίς ευνοϊκών) διοικητικών ρυθμίσεων. Έτσι, η Αγροτική Τράπεζα δεν υπαγόταν στο καθεστώς των υποχρεωτικών δεσμεύσεων, ενώ ο ρόλος της δεν περιοριζόταν μόνο στην κάλυψη της αγροτικής πίστης, αλλά μέσω ενός εκτεταμένου δικτύου τόσο στην ύπαιθρο όσο και στα αστικά κέντρα, λειτουργούσε ταυτόχρονα και ως εμπορική τράπεζα. Οι επενδυτικές τράπεζες λειτούργησαν επίσης υπό καθεστώς εκτεταμένων ρυθμίσεων και δραστηριοποιήθηκαν κυρίως στην παροχή μακροπρόθεσμων δανείων και στην τόνωση της κεφαλαιαγοράς, (με επιδοτούμενο επιτόκιο ομολόγων).

Όσον αφορούσε στις γενικότερες συνθήκες ανταγωνισμού, η κατευθυνόμενη, επιλεκτική πιστωτική πολιτική δημιουργούσε στρεβλώσεις και εμποδίζε τις αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές στις πιστωτικές αγορές. Από το 1987 άρχισε προσπάθεια αναπροσαρμογής του συστήματος και διαφοροποιήσεων ανάμεσα στα πιστωτικά ιδρύματα μέσω της παροχής νέων προϊόντων - χρηματοδοτική μίσθωση, πιστοποιητικά καταθέσεων, προθεσμιακές καταθέσεις με διαπραγματεύσιμα επιτόκια, δάνεια σε συνάλλαγμα, παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα κ.α.³² Τα νέα αυτά προϊόντα, η απελευθέρωση των επιτοκίων, η εξάλειψη των διακρίσεων μεταξύ των τραπεζών, ενίσχυσαν τις συνθήκες ανταγωνισμού με την ενεργοποίηση βασικών τραπεζικών μεταβλητών, την παροχή νέων υπηρεσιών, τη

³² Αλεξάκη Π., *Βασικές εξελίξεις στη δομή, στη λειτουργία και στο θεσμικό πλαίσιο του ελληνικού πιστωτικού συστήματος*, Γιαννίτσης (επ.) Αθήνα 1994, εκδ. Παπαζήση

διεύρυνση της αγοράς και την αύξηση του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί που ωφελήθηκαν επί σειρά ετών από την κρατική παρέμβαση, πρέπει να συνεχίσουν τη λειτουργία τους ως αυτόνομα τραπεζικά ιδρύματα.

Τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα βρίσκονται σε φάση προσαρμογής προς τις νέες ανταγωνιστικές συνθήκες που διαμορφώνονται σε μια διαρκώς ενοποιούμενη και απελευθερωνόμενη αγορά. Η στρατηγική την οποία χαράσσουν δίνει έμφαση σε ενέργειες που αφορούν:

- ⇒ στην επέκταση του δικτύου τους,
- ⇒ στην ανάπτυξη και βελτίωση της μηχανοργάνωσής τους,
- ⇒ στην οργανωτική και διοικητική τους αναδιάρθρωση,
- ⇒ στη μείωση του λειτουργικού τους κόστους,
- ⇒ στην επιμόρφωση και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού τους,
- ⇒ στην αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου,
- ⇒ στην εξυγίανση του χαρτοφυλακίου τους,
- ⇒ στο σχεδιασμό και διάθεση νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων,
- ⇒ στην ίδρυση θυγατρικών εταιριών ώστε να καλύπτονται τομείς για τους οποίους η νομοθεσία απαιτεί ύπαρξη νέου νομικού προσώπου και
- ⇒ στις συνεργασίες, εξαγορές και συγχωνεύσεις με άλλα πιστωτικά ιδρύματα.

Βέβαια, δεν βρίσκονται όλες οι τράπεζες στην ίδια θέση αναφορικά με την προσπάθεια εκσυγχρονισμού τους. (Μια μικρή ομάδα μεσαίων και μικρών ιδιωτικών τραπεζών έχουν ήδη από τη δεκαετία του '80 αρχίσει την υλοποίηση μέτρων προσαρμογής στις νέες ανταγωνιστικότερες συνθήκες, επιδεικνύοντας την απαιτούμενη ευελιξία και επιχειρηματικότητα. Επέκτειναν το δίκτυό τους, δημιούργησαν τεχνολογική υποδομή, ενίσχυσαν την κεφαλαιακή τους θέση, εισήγαγαν νέες υπηρεσίες και προϊόντα. Αντίθετα, ορισμένες άλλες - μικρού μεγέθους - εμπορικές τράπεζες, φαίνονται ανήμπορες να προχωρήσουν στις απαιτούμενες μεταβολές και ήδη τίθεται για αρκετές από αυτές ζήτημα αλλαγής του ιδιοκτησιακού τους καθεστώτος.)

Οι μεγάλες - κρατικού ελέγχου - εμπορικές τράπεζες, αντιμετώπισαν προς το τέλος της περασμένης δεκαετίας, έντονα προβλήματα με το χαρτοφυλάκιό τους, λόγω συσσωρευμένων επισφαλών απαιτήσεων. Έτσι καθυστέρησαν στη λήψη των κατάλληλων αποφάσεων και στην προώθηση νέων προϊόντων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη δυναμική πορεία ορισμένων μεσαίου μεγέθους ιδιωτικών τραπεζών, προξένησε την απώλεια μεριδίων αγοράς. Δεν πρέπει βέβαια να λησμονούμε ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος μιας τράπεζας τόσο μεγαλύτερη προσπάθεια απαιτείται για να επέλθουν οι αναγκαίες μεταβολές.

Οι ξένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, ακολουθούν ως επί το πλείστον επιλεκτική πολιτική όσον αφορά στην πελατειακή τους βάση και στο φάσμα των προσφερόμενων προϊόντων/ υπηρεσιών. Κατά κανόνα διαθέτουν υψηλή τεχνογνωσία και έμπειρα και ικανά στελέχη. Επιπλέον, ο ανταγωνισμός ενδέχεται να οξυνθεί με την είσοδο κι άλλων ξένων τραπεζών.³³

Γενικά, τεχνικές όπως οι πλαστικές κάρτες, οι on line εφαρμογές, τα ΑΤΜς,³⁴ η στεγαστική πίστη, η καταναλωτική πίστη, η ιδιωτική τραπεζική (private banking), η επενδυτική τραπεζική (merchant ή investment banking), οι χρηματοπιστηριακές εργασίες, οι εταιρίες επενδύσεων και οι ασφαλίσεις, αποτελούν τις βασικές υπηρεσίες και τομείς δραστηριότητας στις οποίες προσανατολίζονται οι ελληνικές τράπεζες, με κάθε μία να παρέχει αρκετές ή να εξειδικεύεται σε ορισμένες από αυτές. Όλες επιδιώκουν την επέκταση του δικτύου των καταστημάτων τους στην εσωτερική αγορά, ενώ αντίθετα η διεθνοποίησή τους προωθείται μάλλον με χαμηλό βαθμό, αν και παρατηρείται κάποια δραστηριοποίησή τους στο βαλκανικό χώρο.³⁵

2.3.4 Οι επιδράσεις της ΟΝΕ στο τραπεζικό σύστημα

Η πορεία για την υλοποίηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ενοποίησης (ΟΝΕ), βασίζεται στη λογική ότι το ενιαίο νόμισμα όχι μόνο αποκλείει την αστάθεια που προκαλούν οι μηχανισμοί συναλλαγματικών ισοτιμιών και περιορίζει το κόστος των ενδοκοινοτικών

³³ Είναι αξιοσημείωτο ότι από 1.1.93 (οπότε άρχισε το κοινοτικό πρόγραμμα για την ενιαία τραπεζική αγορά), έχει εγκατασταθεί στην Ελλάδα μία μόλις κοινοτική τράπεζα, γεγονός που μάλλον οφείλεται στο μέγεθος και στο βαθμό ανάπτυξης της ελληνικής αγοράς.

³⁴ Automatic Teller Machines. Ο αντίστοιχος ελληνικός όρος είναι Αυτόματες Ταμιολογιστικές Μηχανές. Πρόκειται για μηχανήματα που επιτρέπουν την ανάληψη ή κατάθεση μετρητών από ή σε λογαριασμό με τη χρήση μαγνητικής κάρτας. (σημ. του γράφοντος)

³⁵ Αλεξάκη Π., *Οι εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα*, Δελτίο ΕΕΤ, Νοέμβριος 1994

συναλλαγών, αλλά ανοίγει το δρόμο για την εν καιρώ πολιτική ενοποίηση. Το ενιαίο νόμισμα αντιμετωπίζεται έτσι περισσότερο ως σύμβολο της ευρωπαϊκής ενοποίησης και λιγότερο ως μια τεχνικού χαρακτήρα μεταβολή της οικονομικής πολιτικής. Το «σενάριο αναφοράς» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το πέραςμα στην ONE, προβλέπει τρεις φάσεις μέχρι το τελικό στάδιο, όπου θα ισχύει η «νομισματική τριάδα»: κοινό νόμισμα, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και κοινή νομισματική πολιτική.³⁶

Φάση Α: Αρχή της διαδικασίας για την ONE

Η φάση αυτή χαρακτηρίζεται από την απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών να πραγματοποιηθεί η ONE σύμφωνα με το άρθρο 109 της συνθήκης του Μάαστριχτ και έχει ως στόχο τη λήψη αποφάσεων και μέτρων αναγκαίων για τη Β φάση. Η σημαντικότερη απόφαση είναι η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και κατόπιν της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Σύμφωνα με τις αρχικές εκτιμήσεις, η φάση αυτή θα ολοκληρωνόταν το τέλος του 1997, αν κάτι τέτοιο αποφασιζόταν στη Σύνοδο του 1996 για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

Κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής:

- Ρυθμίζεται το νομικό πλαίσιο για τη δημιουργία και εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος
- Καθορίζονται τα χαρακτηριστικά και οι τεχνικές προδιαγραφές των χαρτονομισμάτων και κερμάτων, καθώς και η ονομασία του ενιαίου νομίσματος.
- Δημιουργείται η εθνική δομή που θα κατευθύνει και ελέγξει τη μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα.
- Χαράσσεται το «σχέδιο αλλαγής» σε κάθε χώρα που συγκεκριμενοποιεί την ταχύτητα και το εύρος της τεχνικής προσαρμογής του τραπεζικού και χρηματοοικονομικού τομέα

Φάση Β: Αρχή της ONE, δημιουργία «κρίσιμης μάζας» δραστηριοτήτων στο κοινό νόμισμα

Το Συμβούλιο καθορίζει σταθερές και αμετάβλητες ισοτιμίες για τα νομίσματα που θα συμμετάσχουν στην ONE. Το ΕΣΚΤ αναλαμβάνει την αρμοδιότητα της νομισματικής

³⁶ Πράσινη Βίβλος σχετικά με τις πρακτικές ρυθμίσεις για την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος (COM 95 333 τελ., 31.5.95)

πολιτικής που μεταφέρεται από το εθνικό στο ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα εθνικά νομίσματα είναι πλήρη υποκατάστατα του ECU (ή Εύρο όπως θα ονομάζεται πλέον) και στη φάση αυτή της συνύπαρξης έχουμε ουσιαστικά ένα νόμισμα με πολλές ονομασίες. Οι αγορές συναλλάγματος για τις χώρες που θα συμμετέχουν στην ΟΝΕ καταργούνται. Η Β' φάση προβλέπεται από τη συνθήκη του Μάαστριχτ να αρχίσει την 1.1. 1999 και να διαρκέσει 3 χρόνια.

Φάση Γ' : Τελική αλλαγή στο κοινό νόμισμα και οριστική κατάργηση των εθνικών νομισμάτων.

Ολοκληρώνεται η αλλαγή του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού τομέα. Τα εθνικά χαρτονομίσματα και κέρματα αντικαθίστανται από το Εύρο. Όλες οι μορφές συναλλαγών (μεταβιβάσεις, επιταγές, μαγνητικές κάρτες, μετρητά) γίνονται αποκλειστικά στο ευρωπαϊκό κοινό νόμισμα σε όλη την επικράτεια της ΟΝΕ.

Η χρονική στιγμή κατά την οποία θα κληθεί να συμμετάσχει η Ελλάδα στην ΟΝΕ, εξαρτάται από το βαθμό εκπλήρωσης των κριτηρίων σύγκλισης, όπως αυτά ορίστηκαν από τη συνθήκη του Μάαστριχτ.³⁷ Η Β' φάση, όπου απαιτείται προσαρμογή των εγχώριων τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών συστημάτων, έχει πιθανή ημερομηνία αρχής ισχύος την 1η Ιανουαρίου 1999. Η Ελλάδα έχει θέσει ως στόχο τη συμμετοχή στην ΟΝΕ από το 2001, οπότε και ενδέχεται να έχουν ολοκληρωθεί οι απαιτούμενες δημοσιονομικές προσαρμογές και να έχει επιτευχθεί σύγκλιση στα μακροοικονομικά μεγέθη.

Η σημασία του τραπεζικού συστήματος για την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος είναι καθοριστική, αφού πρέπει να μετατραπούν οι καταθέσεις - πολλαπλάσιες των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων και κερμάτων - σε Εύρο. Η αντικατάσταση των εθνικών νομισμάτων προϋποθέτει προσαρμογή του ηλεκτρονικού και μηχανολογικού εξοπλισμού των τραπεζών καθώς και των αντίστοιχων προγραμμάτων software.

³⁷ Επιγραμματικά τα κριτήρια αυτά είναι: Το έλλειμμα του ευρύτερου δημόσιου τομέα να μην υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος να είναι μικρότερο του 60% του ΑΕΠ, ο ετήσιος πληθωρισμός να μην ξεπερνά κατά 1,5 μονάδα τον μέσο όρο των τριών χωρών της ΕΕ με τον χαμηλότερο πληθωρισμό, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια να μην αποκλίνουν περισσότερο από 2 μονάδες από τον μέσο όρο των χωρών με τις καλύτερες επιδόσεις, το νόμισμα του κράτους-μέλους να έχει επιτυχή συμμετοχή τα δύο τελευταία χρόνια στη ζώνη διακυμάνσεων $\pm 15\%$ του ΕΝΣ. Τα κριτήρια αυτά ενδέχεται να αναπροσαρμοστούν κατά τη διάρκεια της Διακυβερνητικής της Ρώμης.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος στην ενιαία χρηματοπιστωτική αγορά είναι και η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων. Με την ελευθερία αυτή παρέχεται η δυνατότητα στους μεν αποταμιευτές να μετακινούν τα κεφάλαιά τους εκτός της χώρας τους και να τα επενδύουν με μεγάλη ευκολία σε τράπεζες άλλων χωρών, στις δε επιχειρήσεις να δανείζονται με χαμηλότερο κόστος. Η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων στηρίζει την ελεύθερη παροχή των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και αυξάνει τη διασυνοριακή συνεργασία, γεγονός που αναμένεται να επιδράσει θετικά στη διάρθρωση των τραπεζικών συστημάτων, ιδιαίτερα στην αποδοτικότητά τους και στη διαμόρφωση νέων αγορών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Οι κύριες αλλαγές που αναμένεται να προκληθούν στον τραπεζικό τομέα από την ONE, μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις κατηγορίες. α) στη διαμόρφωση των ανταγωνιστικών συνθηκών, β) στη μείωση του εισοδήματος των τραπεζών που προέρχεται από προμήθειες και κέρδη επί πράξεων συναλλάγματος και γ) στην αντιμετώπιση σειράς οργανωτικών θεμάτων και του κόστους μετάβασης στο ενιαίο νόμισμα.

α) Ο Ανταγωνισμός

Η ενοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολούθησε τις τάσεις του διεθνούς περιβάλλοντος, που χαρακτηρίζονταν από εντατικοποίηση του ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων σε παγκόσμια κλίμακα, ως αποτέλεσμα της κατάργησης των διοικητικών ρυθμίσεων (deregulation), της εισαγωγής νέων τεχνολογιών και της απελευθέρωσης της κίνησης κεφαλαίων. Η ενοποίηση αυτή, όπως προαναφέρθηκε, έχει σημαντικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, που αναμένεται να ενταθεί ακόμη περισσότερο με την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος. Οι επιπτώσεις που θα προκύψουν στις χρηματαγορές και το τραπεζικό σύστημα από την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, δεν είναι δυνατόν να αποτιμηθούν με ακρίβεια στην παρούσα φάση. Ούτε βέβαια και θα είναι οι ίδιες σε όλες τις χρηματαγορές του ενοποιημένου ευρωπαϊκού χώρου. Οπωσδήποτε όμως με την έναρξη της τρίτης φάσης θα ενοποιηθούν σε σημαντικό βαθμό οι αγορές χρήματος και συναλλάγματος. Με την εξάλειψη του χρηματοοικονομικού κινδύνου τα χρηματοοικονομικά προϊόντα θα υποκαθίστανται ευκολότερα μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να οξυνθεί ο ανταγωνισμός ιδιαίτερα στις τραπεζικές εργασίες χονδρικής.

Διευρύνοντας την έκταση και την ένταση του ανταγωνισμού, η ενιαία τραπεζική αγορά παρέχει επίσης ευκαιρίες και για τις επιχειρήσεις και καταναλωτές του ενιαίου ευρωπαϊκού

χώρου. Οι δανειζόμενοι, άτομα ή επιχειρήσεις, θα μπορούν να επωφεληθούν από μια ευρύτερη σειρά τεχνικών χρηματοδότησης και από το χαμηλότερο κόστος τραπεζικής διαμεσολάβησης. Το τελευταίο ποικίλλει προς το παρόν από χώρα σε χώρα, αλλά μακροπρόθεσμα θα πρέπει να συγκλίνει, λόγω του ανταγωνισμού, στο χαμηλότερο επίπεδο.

Εξετάζοντας ειδικότερα τις διάφορες μορφές τραπεζικής δραστηριότητας, φαίνεται ότι η παροχή τραπεζικών υπηρεσιών στο κοινό (retail banking) θα εκτεθεί σχετικά λιγότερο στο ξένο ανταγωνισμό για λόγους που σχετίζονται, α) με την καλύτερη γνώση από πλευράς των εγχώριων τραπεζών των τοπικών συνθηκών, της νοοτροπίας και των αναγκών των πελατών αλλά και β) με την ανάγκη να βρίσκονται οι τράπεζες πλησίον του τόπου κατοικίας ή εργασίας των πελατών τους. Όσον αφορά την παροχή τραπεζικών υπηρεσιών σε επιχειρήσεις (corporate banking), αναμένεται όξυνση του ανταγωνισμού και εναρμόνιση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών ειδικότερα στο τμήμα της αγοράς που αφορά μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. (Για τις μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεις η αγορά θεωρείται σε μεγάλο βαθμό κορεσμένη, ενώ οι μικρού μεγέθους επιχειρήσεις εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από την τράπεζα με την οποία κατά κύριο λόγο συνεργάζονται και αυτού του είδους η υπηρεσία θα συνεχίσει να παρέχεται από τράπεζες με μεγάλο δίκτυο υποκαταστημάτων³⁸).

Ο ανταγωνισμός στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά θα διεξαχθεί μεταξύ γιγαντιαίων - από πλευράς ενεργητικού και ιδίων κεφαλαίων - πιστωτικών ιδρυμάτων, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα για τη διαμόρφωση επαρκούς δείκτη φερεγγυότητας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η μικρότερη από τις 23 μεγαλύτερες κοινοτικές τράπεζες έχει ενεργητικό που υπερβαίνει τα 150 δισ. \$ ΗΠΑ και ίδια κεφάλαια 10,5 δισ. \$ ΗΠΑ (βλ. Πίνακα 1 στο παράρτημα). Το μέγεθος - η λεγόμενη "κρίσιμη μάζα" - θεωρείται στοιχείο απαραίτητο για την επιβίωση ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού στο νέο περιβάλλον και οι εξαγορές και συγχωνεύσεις αποτελούν το μέσον για τη δημιουργία του απαραίτητου μεγέθους. Ήδη στις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές χώρες κλιμακώνεται ένα κύμα εξαγορών και συγχωνεύσεων³⁹. Από την άλλη μεριά, η κατάρρευση των ασθενέστερων πιστωτικών ιδρυμάτων θα είναι πιθανότερο να πραγματοποιηθεί, αφού οι συνέπειες θα απορροφώνται ευκολότερα από την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά παρά από τις εγχώριες αγορές. Έτσι, το περιβάλλον θα είναι λιγότερο

³⁸ Μπρισίμη Δ., *ΟΝΕ και Τράπεζες*, Οικονομικό και Στατιστικό Δελτίο Εθνικής Τράπεζας, Δεκ. 1994

³⁹ Στη Γερμανία φημολογούνται συγχωνεύσεις κορυφαίων τραπεζικών ιδρυμάτων, στη Γαλλία πωλείται η Credit Lyonnais, μια από τις δέκα μεγαλύτερες τράπεζες στον κόσμο, στην Ιταλία πωλείται το 25 % της San Paolo Bank, της μεγαλύτερης τράπεζας της χώρας, ενώ η Banco Nazionale del Lavoro εξαγόρασε την Banco di Napoli. (Ο μεγάλος πόλεμος των τραπεζών στη ζώνη του Euro, εφημ. Εξουσία 7.4.97)

προστατευτικό για τις τράπεζες, με αποτέλεσμα οι αποταμιευτές να απευθύνονται στα πιο αξιόπιστα ιδρύματα, τα οποία θα αντλούν κεφάλαια με μικρότερο κόστος. Αντίθετα, τα ασθενέστερα ιδρύματα θα υποχρεωθούν να αντλούν κεφάλαια με υψηλότερα επιτόκια και να δανείζουν σε λιγότερο φερέγγυους πελάτες.

Όταν πλέον το κοινό νόμισμα γίνει πραγματικότητα, οι μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες θα κατακλύσουν τις αγορές με νέα προϊόντα σε Εύρω. Τα μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα θα έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην αγορά αφού θα αντλούν κεφάλαια με χαμηλότερο κόστος. Η αξιοπιστία (όπως προκύπτει από τις αξιολογήσεις μεγάλων διεθνών οίκων), σε συνδυασμό με το περιορισμένο λειτουργικό κόστος, θα κρίνουν την τιμή των πιστώσεων που θα απολαμβάνει ο ευρωπαίος καταναλωτής. Το μερίδιο αγοράς της κάθε τράπεζας θα κρίνεται από την ανταγωνιστικότητά των προϊόντων της. Τις πιέσεις του ανταγωνισμού θα αισθανθούν εντονότερα τα αναποτελεσματικά τραπεζικά συστήματα - όπως το ιταλικό και το ελληνικό - που χαρακτηρίζονται από υψηλό λειτουργικό κόστος, ολιγοπωλιακές καταστάσεις, κατακερματισμό σε πολλές μικρές τράπεζες και έντονη παρουσία του δημόσιου τομέα.

Επιπλέον οι ελληνικές τράπεζες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν απώλεια ανταγωνιστικότητας και από το γεγονός ότι ενώ δε θα συμμετάσχουν εξ αρχής στη ζώνη του Εύρω, θα επωμιστούν εξ ολοκλήρου το κόστος εγκατάστασης και συντήρησης ενός πολυνομισματικού συστήματος. Έτσι θα αναγκαστούν να πραγματοποιήσουν επενδύσεις περιορισμένης εμβέλειας και να παρέχουν ορισμένες μόνο υπηρεσίες σε Εύρω, ενώ ταυτόχρονα δεν θα μπορούν να εγκαταλείπουν σταδιακά την δραχμική αγορά, μη γνωρίζοντας πότε ακριβώς το Εύρω θα αντικαταστήσει το εγχώριο νόμισμα.

Μια άλλη μορφή ανταγωνιστικού μειονεκτήματος που πιθανόν να προκύψει για τις ελληνικές τράπεζες, θα προέρχεται από την αναμενόμενη διόγκωση της διαφοράς επιτοκίων δραχμής - Εύρω και την όξυνση της μεταβλητότητας των δραχμικών επιτοκίων και ισοτιμιών μετά την 1.1.99. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εξασθένηση της φερεγγυότητας των ελληνικών τραπεζών και την επακόλουθη αναζήτηση νέων κεφαλαίων για την επαναφορά του δείκτη φερεγγυότητας στα επιθυμητά επίπεδα⁴⁰.

Υπό την πίεση του ανταγωνισμού οι τράπεζες θα κληθούν να περιορίσουν το λειτουργικό κόστος τους και να μειώσουν τη διαφορά (spread)⁴¹ μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων και

⁴⁰ Κυρακόπουλου Κ, Γεν. Δ/ντή Τρ. Πίστωσης, *Η πρόκληση της ΟΝΕ και οι Τράπεζές μας*, Οικ. Ταχυδρόμος 6.2.97

⁴¹ Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση για το 1997 της Τράπεζας της Ελλάδος, τα spreads διαμορφώθηκαν σε 10,2 % για το 1995 και 8,6 % για το 1996, ενώ στην Ευρώπη σε μέσα επίπεδα τα spreads κυμαίνονταν στο επίπεδο του 1,5 - 2 %. (*Το ευρώ απειλεί τις ελληνικές τράπεζες*, Ναυτεμπορική 6.8.97)

δανεισμού. Για τη μείωση των spread θα πρέπει συν τοις άλλοις να εξαλειφθούν οι εθνικοί φόροι για τις τραπεζικές εργασίες και να εφαρμοσθεί υποχρεωτικό ποσοστό δεσμεύσεων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα χαμηλότερο του ήδη υπάρχοντος προς την Τράπεζα Ελλάδος.

Οι σημερινές συνθήκες του ελληνικού τραπεζικού συστήματος (κατακερματισμός αγοράς, ολιγοπωλιακές συνθήκες, υψηλά πραγματικά επιτόκια...) και ο βραδύς ρυθμός προσαρμογής που παρατηρείται δημιουργούν τις προϋποθέσεις ώστε να απολέσουν οι ελληνικές τράπεζες τους επιθυμητούς πελάτες, αφού θα έχουν ακριβότερο κόστος χρήματος και υψηλότερο λειτουργικό κόστος από τις ευρωπαϊκές τράπεζες. Επιπλέον το παραδοσιακό όπλο των τραπεζών για την πώληση των υπηρεσιών τους - το εκτεταμένο δίκτυο - τείνει να καταργηθεί, εφόσον τα νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα θα μπορούν να διατίθενται μέσω των νέων επικοινωνιακών δικτύων. Η έγκαιρη προώθηση των αναγκαίων προσαρμογών είναι καθοριστικής σημασίας για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού. Αυξημένα περιθώρια προσαρμογής μπορεί να προσφέρει η οργάνωση των ελληνικών τραπεζών σε χρηματοπιστωτικούς ομίλους. Οι μικρότερες τράπεζες θα περιορισθούν στην προσφορά εξειδικευμένων υπηρεσιών σε συγκεκριμένα τμήματα αγορών ή θα συγχωνευθούν με μεγαλύτερες τράπεζες ή θα εξαγοραστούν από πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού που θα επιλέξουν πρόσβαση στην ελληνική αγορά.

β) Μείωση του εισοδήματος

Οι ελληνικές τράπεζες εξαρτώνται ευρέως από εργασίες συναλλάγματος που προέρχονται από το διεθνές εμπόριο, τον τουρισμό, τη ναυτιλία τα μεταναστευτικά εμβάσματα και τις εισροές κοινοτικών πόρων. Περίπου τα 2/3 των εμπορικών συναλλαγών της Ελλάδας διενεργούνται με τις χώρες της ΕΕ. Λόγω της δομής της ελληνικής οικονομίας και της έλλειψης εξειδίκευσης σε προηγμένες χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, η πλήρης υιοθέτηση του Εύρω θα επηρεάσει αναλογικά πολύ περισσότερο τις ελληνικές τράπεζες από τις υπόλοιπες κοινοτικές.⁴²

Η αγοραπωλησία συναλλάγματος αποτελεί τη βασική δραστηριότητα που θα επηρεαστεί από τη νομισματική ένωση. Η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος θα μειώσει τις πράξεις μετατροπής ευρωπαϊκών νομισμάτων από τις τράπεζες καθώς οι ανάγκες των πελατών για ανταλλαγές νομισμάτων των χωρών της ΕΕ θα εξαλειφθούν. Επίσης ανάλογη μείωση θα

⁴² Ανώτατα στελέχη της Τράπεζας Εργασίας υπολογίζουν ότι από τις αλλαγές λόγω της εισαγωγής του ενιαίου νομίσματος, οι τράπεζες θα απωλέσουν 15 - 20 % των συνολικών εσόδων τους. (Το Ευρώ απειλεί τις ελληνικές κρατικές τράπεζες., Ναυτεμπορική 6.8.97)

σημειώσουν οι συναλλαγές στην προθεσμιακή αγορά συναλλάγματος για νομίσματα της ΕΕ καθώς και άλλα προσφερόμενα από τις τράπεζες προϊόντα για τη διαχείριση του συναλλαγματικού κινδύνου. Αποτέλεσμα των παραπάνω θα είναι να μειωθεί το εισόδημα των τραπεζών που προέρχεται από την ύπαρξη περιθωρίου μεταξύ τιμών αγοράς και πώλησης συναλλάγματος, όπως επίσης και οι προμήθειες από τις σχετικές εργασίες συναλλάγματος. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Επιτροπής της ΕΕ, η μείωση αυτή του εισοδήματος μπορεί να είναι της τάξης των 13-20 δισ. ECU (ποσοστό 1-2 % του κοινοτικού ΑΕΠ), ενώ στις χώρες που τα περιθώρια κέρδους στις αγοραπωλησίες συναλλάγματος είναι μεγαλύτερα και η μείωση θα είναι αναλογικά μεγαλύτερη.⁴³

Απώλεια εισοδήματος μπορεί επίσης να προκύψει για τις τράπεζες από τη μείωση της ζήτησης για προϊόντα που αφορούν κάλυψη από τις διακυμάνσεις των επιτοκίων. Η νομισματική ένωση προϋποθέτει σύγκλιση των ρυθμών πληθωρισμού των κρατών-μελών, ενώ η ΕΚΤ θα έχει ως κύριο σκοπό τη σταθερότητα του γενικού επιπέδου τιμών. Αυτό σημαίνει ότι οι διακυμάνσεις των επιτοκίων που δημιουργούνται από τον υψηλό και μεταβαλλόμενο πληθωρισμό σχεδόν θα εκλείψουν.

Τα έσοδα που θα απολέσουν οι Τράπεζες από τις προμήθειες και τα κέρδη συναλλάγματος θα μεταφερθούν μετά την ΟΝΕ στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και οι τράπεζες θα πρέπει να αντισταθμίσουν τις απώλειες από τη μείωση του λειτουργικού τους κόστους, την παροχή νέων υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας και την μετατόπιση των εργασιών τους από τα νομίσματα των χωρών μελών της ΕΕ σε άλλα (\$ ΗΠΑ, Ελβετικό φράγκο, Γιέν κλπ). Αυτό ωστόσο μπορεί να σημαίνει για τις τράπεζες μεγαλύτερους κινδύνους λόγω μη επαρκούς έμπειρίας στις αγορές αυτές αλλά και λόγω της τάσης να συγκεντρώνονται οι συναλλαγές τέτοιου είδους σε ορισμένα χρηματοπιστωτικά κέντρα.

Επίσης, οι απώλειες εισοδήματος που θα προκύψουν για τις τράπεζες αναμένεται να αντισταθμιστούν εν μέρει από τα οφέλη που θα επέλθουν από την όλη διαδικασία της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης. Η συνεπακόλουθη μείωση του κόστους κεφαλαίου θα οδηγήσει σε τόνωση των επενδύσεων και άνοδο του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ της ΕΕ (εκτιμάται σε επιπλέον αύξηση από 0,8 έως 2,1 % ⁴⁴). Είναι προφανές ότι ένα μέρος από τη γενικότερη ανάπτυξη της οικονομίας θα καρπωθεί και ο τραπεζικός τομέας, ο

⁴³ Μπιρσίμη Δ., όπ.π.

⁴⁴ Μπιρσίμη Δ., όπ.π.

οποίος θα έχει να αντιμετωπίσει μεγαλύτερη ζήτηση για τις παραδοσιακές τραπεζικές υπηρεσίες τόσο από τις επιχειρήσεις όσο και από τα νοικοκυριά.

γ) Το κόστος

Σύμφωνα με εκτιμήσεις τραπεζικών κύκλων, το κόστος της προσαρμογής αυτής θα ισοδυναμεί με τα κέρδη ενός εξαμήνου για την κάθε τράπεζα. Αν συμπεριληφθεί μάλιστα και η κάλυψη αναγκών σε εξειδικευμένο προσωπικό, καθώς και η επιμόρφωση του ήδη υπάρχοντος, τότε η προσαρμογή αυτή θα προσεγγίσει σε απόλυτα νούμερα τα 300 δισ. δρχ.⁴⁵ Επίσης, προκειμένου να ενσωματωθούν οι μεταβολές αυτές στον τρόπο λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, θα απαιτηθεί ένας χρονικός ορίζοντας 3 - 4 ετών, όπου θα περιλαμβάνει τα στάδια διερεύνησης, προγραμματισμού και υλοποίησης των αλλαγών αυτών. Υπό το πρίσμα αυτό, είναι επιτακτική ανάγκη για τις τράπεζες να εντάξουν άμεσα στον επενδυτικό προγραμματισμό τους το κόστος προσαρμογής, το οποίο είναι εύλογο ότι θα διαφέρει για κάθε τράπεζα, ανάλογα με το βαθμό εκσυγχρονισμού της. Στην καλύτερη περίπτωση πάντως θα ανέρχεται σε ποσοστό 2 % του ετήσιου λειτουργικού τους κόστους, για κάθε χρόνο που θα διαρκεί η προσαρμογή.⁴⁶

Το κόστος που συνεπάγεται η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος μπορεί να ταξινομηθεί ως εξής:

- ◇ κόστος προσαρμογής των συστημάτων πληροφορικής τεχνολογίας και κυρίως αυτών που συνδέονται με τα συστήματα πληρωμών. Αν και η επιλογή του χρόνου και του τρόπου συμμετοχής στην ΟΝΕ αποτελούν πολιτική απόφαση, οι τράπεζες θα πρέπει έγκαιρα να προγραμματίσουν την μετατροπή των συστημάτων πληρωμών, ώστε να λειτουργήσουν από την πρώτη μέρα της νομισματικής ένωσης, για να μην αντιμετωπίσουν απώλειες σε όρους ανταγωνιστικότητας. Παράλληλα, οι τράπεζες θα πρέπει να επενδύσουν στη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος πληρωμών, αφού η διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων αποτελεί μία από τις τραπεζικές δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν ιδιαίτερα.
- ◇ κόστος αντικατάστασης των τραπεζογραμματίων και κερμάτων. Υπολογίζεται ότι αυτή τη στιγμή κυκλοφορούν στην ΕΕ 10 δισ. τραπεζογραμμάτια και περίπου 100 δισ. κέρματα και το κόστος αντικατάστασης και διανομής τους θα είναι σημαντικό, όσο κι αν μελλοντικά η χρήση μετρητών θα ελαττώνεται από την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών

⁴⁵ Εφ. ΚΕΡΔΟΣ, 11.6.97. Αντίθετα, σε σχετική της μελέτη η εταιρία Oxford Analytica, εξειδικευμένη σε τραπεζικές αναλύσεις, εκτιμά το κόστος μετάβασης στο Ευρώ σε 533 εκατ. \$ δηλ. περίπου 150 δισ.δρχ.

⁴⁶ Γκαργκάνας Ν., Υποδιοικητής Τράπεζας της Ελλάδος από άρθρο στο ΒΗΜΑ της 19.1.97

συστημάτων πληρωμών. Κόστος θα προκύψει επίσης από τις αναγκαίες μετατροπές στις αυτόματες ταμιολογιστικές μηχανές (ATM), οι οποίες εξυπηρετούν σήμερα περίπου το 50% των αναλήψεων μετρητού χρήματος.

- ◇ κόστος ενημέρωσης της πελατείας. Για την αποδοχή και την επιτυχή κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να ενημερώσουν το κοινό για τις σταθερές ισοτιμίες, τις αντιστοιχίες των εθνικών νομισμάτων και τον τρόπο χρησιμοποίησης του Εύρω.
- ◇ κόστος μετατροπής των συμβάσεων (πχ. πάγιες εντολές διαχείρισης λογαριασμών, δανειακές συμβάσεις, εγγυητικές επιστολές, υποθήκες, λοιπά έντυπα αξίας κλπ).

Συμπερασματικά, αναμένεται συμπίεση του περιθωρίου κέρδους των ελληνικών τραπεζών. Αυτές που θα έχουν το απαραίτητο μέγεθος και την κατάλληλη διάρθρωση, που θα επιδείξουν τη μεγαλύτερη εξωστρέφεια και τις καλύτερες δυνατότητες αξιοποίησης της σύγχρονης τεχνολογίας, που θα προσφέρουν νέα και ελκυστικά χρηματοοικονομικά προϊόντα, θα εξασφαλίσουν μια ανταγωνιστικότερη θέση στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον που θα διαμορφωθεί.⁴⁷ Οι ελληνικές τράπεζες θα πρέπει να υιοθετήσουν την προσέγγιση της Deutsche Bank, της πλέον προωθημένης τράπεζας στον τομέα προετοιμασίας για την ONE, η οποία δε βλέπει την επερχόμενη αλλαγή μόνο ως κόστος αλλά ταυτόχρονα και ως ευκαιρία για επαναπροσδιορισμό της στρατηγικής της και για επανατοποθέτησή της στην ευρωπαϊκή αγορά.

⁴⁷ Ενδεικτικό της κινητικότητας που παρατηρείται στο χώρο των τραπεζών είναι ότι - σύμφωνα με έρευνα της IBM Ευρώπης - το 35 % των μεγάλων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων έχει προσεγγιστεί τον τελευταίο καιρό από τράπεζες άλλες από αυτές με τις οποίες συνεργάζονται.

3.1 Θεωρητική προσέγγιση⁴⁸

3.1.1 Γενικά

Η Περιφερειακή ανάλυση συνήθως δεν κάνει μνεία στις χρηματοοικονομικές και νομισματικές μεταβλητές.⁴⁹ Εκτός από την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη ότι το χρήμα δεν συνεισφέρει στην ερμηνεία των ανισοτήτων στα περιφερειακά εισοδήματα, υπάρχουν επιπλέον τρεις κύριοι παράγοντες που εξηγούν την εν λόγω απουσία:

1. Η υιοθέτηση της - ορθόδοξης - υπόθεσης ότι το χρήμα και η νομισματική πολιτική δεν παίζουν ρόλο στον προσδιορισμό του πραγματικού εισοδήματος, τουλάχιστον μακροπρόθεσμα. Επομένως αν - όπως προτείνει η ορθόδοξη νομισματική θεωρία - το χρήμα δεν διαδραματίζει ρόλο σε εθνικό επίπεδο, το ίδιο θα συμβαίνει και σε περιφερειακό επίπεδο.
2. Ένας άλλος λόγος είναι ότι οι περιφέρειες δεν διαθέτουν νομισματικά εργαλεία. Εάν μια περιφέρεια δεν μπορεί να εφαρμόσει τη δική της νομισματική πολιτική, τότε δεν υπάρχει θέμα προς μελέτη.
3. Ακόμα κι αν οι περιφέρειες διέθεταν νομισματική πολιτική το γεγονός ότι αποτελούν ανοικτές αγορές με πλήρη κινητικότητα κεφαλαίου, σημαίνει ότι δεν θα μπορούσαν να την εφαρμόσουν (η καμπύλη προσφοράς χρήματος θα ήταν οριζόντια σε κάποιο ύψος επιτοκίου και επομένως ενδογενής). Αυτό άλλωστε υποστηρίζει η νομισματική θεωρία για τις μικρές και ανοικτές οικονομίες.

Για τους παραπάνω λόγους οι περιφερειολόγοι δεν περιλαμβάνουν το χρήμα ή άλλες νομισματικές μεταβλητές στις αναλύσεις τους και όταν το κάνουν τις θεωρούν εξωγενείς, προσδιοριζόμενες σε εθνικό επίπεδο (όπως την προσφορά χρήματος ή τα επιτόκια).

Συνεπώς το χρήμα και οι νομισματικές ροές θεωρούνται ως το αποτέλεσμα των περιφερειακών οικονομικών ανισοτήτων παρά ως παράγοντες που συμβάλουν στη

⁴⁸ Το μεγαλύτερο τμήμα του κεφαλαίου αυτού αποτελεί μετάφραση του paper του C.J.Rodriguez-Fuentes *Credit availability and Regional development* για το 36ο Πανευρωπαϊκό Συνέδριο του European Regional Science Association το 1996

⁴⁹ Τα περισσότερα υποδείγματα προσδιορισμού του περιφ. εισοδήματος (νεοκλασικά, σωρευτικής αιτιότητας, εισροών-εκροών, πολυμηματικά) δεν περιλαμβάνουν το χρήμα και τις χρηματοοικονομικές μεταβλητές ως προσδιοριστικούς παράγοντες. Μόνη εξαίρεση αποτελούν τα οικονομετρικά μοντέλα ή τα μοντέλα εξαγωγικής βάσης, στα οποία ορισμένες εθνικές μεταβλητές θεωρούνται εξωγενείς και επηρεάζουν τον προσδιορισμό του περιφ. εισοδήματος.

διεύρυνσή τους. Αν και το περιφερειακό πρόβλημα δεν μπορεί να επιλυθεί με μέσα νομισματικής πολιτικής, εφόσον οι ρίζες του βρίσκονται σε άλλους διαρθρωτικούς παράγοντες, η σημασία των νομισματικών μεταβλητών ως ερμηνευτικών παραγόντων της διεύρυνσης των περιφερειακών ειδοσηματικών ανισοτήτων, έχει υποεκτιμηθεί, διότι τόσο το χρήμα όσο και τράπεζες συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη. Παρακάτω θα εξετασθεί η ουδετερότητα ή μη του τραπεζικού συστήματος αναφορικά με την περιφερειακή ανάπτυξη. Ειδικότερα για τις περιφέρειες που έχουν φθάσει σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, θα υποστηριχθεί ότι οι τράπεζες συμβάλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη ως κύριοι υπεύθυνοι της παροχής πίστης.

3.1.2 Οι τράπεζες ως χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές: η ουδέτερη άποψη

Η νομισματική θεωρία φρονεί ότι το χρήμα δε συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη εφόσον το πραγματικό εισόδημα της οικονομίας εξαρτάται από πραγματικούς παράγοντες. Το χρήμα θεωρείται συνήθως ως ξεχωριστή μεταβλητή η οποία απλώς προσδιορίζει το γενικό επίπεδο των τιμών. Από αυτή την άποψη, το χρήμα είναι ένα εργαλείο που βοηθά στην ευκολία και ταχύτητα των συναλλαγών. Η πραγματική οικονομία θα μπορούσε να λειτουργεί και χωρίς αυτό, αλλά λιγότερο γρήγορα και αποτελεσματικά. Το οικονομικό σύστημα μοιάζει να είναι διχοτομημένο ανάμεσα στην πραγματική και τη νομισματική πλευρά, με την πραγματική να είναι αυτή που απασχολεί την οικονομική ανάλυση.

Σε αυτό το πλαίσιο το τραπεζικό σύστημα δεν παίζει κανένα ενεργό ρόλο στην οικονομική μεγέθυνση. Το χρήμα είναι απλώς ένα μέσο πληρωμών που διευκολύνει τις συναλλαγές. Το επίπεδο των αποταμιεύσεων καθορίζεται από το ύψος του εισοδήματος και οι τράπεζες απλώς και μόνο τροφοδοτούν εναλλακτικές επενδυτικές τοποθετήσεις από τις διαθέσιμες αποταμιεύσεις. Σε περιφερειακό επίπεδο το τραπεζικό σύστημα διαδραματίζει ρόλο μόνο όταν αποτυγχάνει να κατανείμει ορθολογικά τις πιστώσεις ανάμεσα στις περιφέρειες. Και τούτο συμβαίνει μόνο όταν παρουσιάζονται δυσλειτουργίες και ατέλειες στις αγορές, όπως ατελής ή ασύμμετρη πληροφόρηση ή άλλου είδους φραγμοί που εμποδίζουν τις διαπεριφερειακές ροές (π.χ. συναλλακτικά κόστη). Ωστόσο, αν οι περιφερειακές χρηματοπιστωτικές αγορές λειτουργούν κανονικά θα υπάρχει πάντα ισορροπία των διαπεριφερειακών χρηματοοικονομικών ροών, γεγονός που ακυρώνει τη σημασία του χρήματος σε περιφερειακό επίπεδο. Γι αυτό υποστηρίζεται ότι οι περιφέρειες δεν

αντιμετωπίζουν χρηματοδοτικά προβλήματα αφού δυνητικά απολαμβάνουν μια πλήρως ελαστική προσφορά πίστης (Borts 1968, Moore & Nagurney 1989).

Οι Roberts και Fishkind κατέληξαν σε τρεις κύριους παράγοντες που επηρεάζουν τις ροές πιστοδοτήσεων μεταξύ των περιφερειών:

- α. Η διαθεσιμότητα των πληροφοριών. Εφόσον η γνώση και η πληροφόρηση για τις οικονομικές συνθήκες εκτός περιφέρειας είναι διαθέσιμες έναντι κάποιου κόστους, αυτά τα κόστη θα επιφέρουν διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιφερειακών χρηματοπιστωτικών αγορών (υψηλά κόστη αποδυναμώνουν την πιθανότητα επικερδών ανταλλαγών μεταξύ περιφερειακών και εθνικών χρηματοοικονομικών αγορών). Οι πιο απομονωμένες περιφέρειες θα έχουν υψηλό κόστος πληροφόρησης με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν τις συνέπειες υποβάθμισης των χρηματοπιστωτικών τους αγορών.
- β. Η ανομοιογένεια των στοιχείων ενεργητικού ανάμεσα στις περιφέρειες, καθιστά δυσχερή τη σύγκριση των στοιχείων αυτών (ρευστότητα, χρόνος αποπληρωμής υποχρεώσεων, διαχείριση κινδύνων), με αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση των χρηματοοικονομικών περιφερειακών αγορών.
- γ. Οι παραπάνω διαπεριφερειακές διαφορές στην επιθυμητή ρευστότητα και τη διαχείριση κινδύνου μπορούν να επηρεάσουν τη διακύμανση επιτοκίου για προσφορά ή ζήτηση κεφαλαίων.

Οι More & Hill(1982) πρόσθεσαν έναν επιπλέον παράγοντα: τα διαφορετικά κριτήρια που ισχύουν μεταξύ περιφερειών για τη διάκριση ανάμεσα σε μικρούς και μεγάλους δανειστές και δανειζόμενους. Θεώρησαν την περιφερειακή προσφορά πόρων καθοριζόμενη από μια πολλαπλασιαστική διαδικασία και συνεπώς περιοριζόμενη στην περιφερειακή καταθετική βάση. Καθώς η ζήτηση για πόρους θεωρείται ότι λειτουργεί ανεξάρτητα από την περιφερειακή προσφορά, συμπεραίνεται ότι κάθε υπερβάλλουσα περιφερειακή ζήτηση θα μπορούσε να καλυφθεί από τις τράπεζες είτε εάν χορηγούσαν πιστώσεις περισσότερες από τις αποταμιεύσεις τους, είτε εάν αναζητούσαν πόρους από τις αγορές εκτός περιφέρειας (arbitrage). Ωστόσο αυτή η τελευταία «συναλλαγή» (arbitrage) θα ήταν ατελής αφού ορισμένα τοπικά τμήματα της αγοράς (μικρές επιχειρήσεις, νοικοκυριά και πιθανόν μερικές μικρές τοπικές τράπεζες) δεν θα είχαν πρόσβαση στις εθνικές αγορές λόγω έλλειψης πληροφόρησης.

Οι νεοκεϋνσιανοί⁵⁰ προχώρησαν περισσότερο το ανωτέρω επιχείρημα υποστηρίζοντας ότι εξαιτίας των διαφοροποιήσεων μεταξύ των χρηματοπιστωτικών αγορών των περιφερειών οι τοπικές τράπεζες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη εφόσον έχουν πληρέστερη πληροφόρηση για τις επενδυτικές ευκαιρίες της περιφέρειας και επομένως μπορούν να τις παρακολουθούν με χαμηλότερο κόστος. Τέτοιοι παράγοντες δημιουργούν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των τοπικών επενδυτών και των τοπικών τραπεζών εξαιτίας της απροθυμίας των εθνικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών να δανείζουν σε περιφερειακό επίπεδο.⁵¹

Σύμφωνα με την νεοκεϋνσιανή βιβλιογραφία περί παροχής πίστης, οι τράπεζες διαδραματίζουν ρόλο διότι ασυμμετρίες στις πιστωτικές αγορές δίνουν στις τοπικές τράπεζες συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις άλλες.

Ωστόσο τι συμβαίνει όταν αρθούν αυτές οι ασυμμετρίες; Χρειάζεται πάντα μια ατέλεια των αγορών για να διαδραματίσουν οι τράπεζες ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη; Σύμφωνα με άλλες σχολές οικονομικής σκέψης η απάντηση είναι όχι, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

3.1.3 Οι τράπεζες ως προμηθευτές πίστης: η μη ουδέτερη άποψη.

Η Μετακεϋνσιανή Νομισματική θεωρία θεωρεί το χρήμα ως ουσιώδες στοιχείο της οικονομικής εξέλιξης (Dow, 1993) και δεν χαράσσει διαχωριστικές γραμμές μεταξύ πραγματικής και νομισματικής πλευράς της οικονομίας. Το χρήμα δεν αποτελεί εξωγενή μεταβλητή, δηλαδή δεν εισέρχεται στο σύστημα ως μάννα εξ ουρανού. Για τους μετακεϋνσιανούς το χρήμα καθοδηγείται από την πίστη (credit-driven) και καθορίζεται από τη ζήτηση (demand determined)⁵² και εισέρχεται στο σύστημα μέσω δύο οδών: είτε μέσω μιας διαδικασίας δημιουργίας εισοδήματος, είτε μέσω μιας διαδικασίας μεταβολών χαρτοφυλακίου. Στη δεύτερη περίπτωση εισέρχεται στο σύστημα μέσω δημοσιονομικών και λειτουργιών ανοικτής αγοράς που καθορίζονται από τις νομισματικές αρχές και επομένως μπορεί να θεωρηθεί ως εξωγενής μεταβλητή. Στην πρώτη περίπτωση το χρήμα εμφανίζεται

⁵⁰ Greenwald et al., 1993, Faini et al., 1993., Samolyk, 1994

⁵¹ Ο Samolyk ανέπτυξε ένα εμπειρικό υπόδειγμα για να ελέγξει τη σχέση μεταξύ των τραπεζικών συνθηκών και της οικονομικής επίδοσης σε πολιτειακό επίπεδο στις ΗΠΑ και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στις πολιτείες όπου το επίπεδο των τραπεζικών πιστώσεων ήταν χαμηλό ο τοπικός τραπεζικός τομέας ερμήνευε σε μεγαλύτερο βαθμό την αύξηση του πραγματικού εισοδήματος από τις πολιτείες στις οποίες υπήρχε υγιής και εύρωστος τραπεζικός τομέας.

Samolyk, K.A. (1994) Banking conditions and regional economic performance, Journal of Monetary Economics, Vol.34 pp 259-278

⁵² Rousseas 1986, Moore 1988, Wray 1990, Arestis 1992, Davidson 1994)

στην αρχή της παραγωγικής διαδικασίας αφού πρέπει να χρηματοδοτηθούν η αγορά των εισροών και η παραγωγή πριν πωληθούν τα προϊόντα. Το χρήμα και ειδικότερα η πίστη γεφυρώνει το χάσμα που προκύπτει στην παραγωγική διαδικασία και είναι επομένως σημαντικός παράγων της οικονομικής εξέλιξης. Το χορηγούμενο χρήμα (credit-money) είναι αυτό που καθιστά εφικτή την επένδυση και όχι αυτό που καθορίζει το γενικό επίπεδο των τιμών. Οι τράπεζες ευθύνονται για την παροχή πίστης πριν την έναρξη της παραγωγής, οι τράπεζες δημιουργούν πίστη και δεν διανέμουν απλώς τους αποταμιευτικούς πόρους μεταξύ των δανειζομένων. Άρα, οι τράπεζες δεν είναι απλοί διαμεσολαβητές που διανέμουν ένα προκαθορισμένο ποσό αποταμίευσης μεταξύ εναλλακτικών χρήσεων αλλά ενεργοί παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης που χρηματοδοτώντας τις επενδύσεις βάζουν σε λειτουργία τους αχρησιμοποίητους πόρους.

Σε περιφερειακό επίπεδο οι τράπεζες διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο όπως και σε εθνικό. Παρέχουν πίστη ώστε να αυξηθούν οι περιφερειακές επενδύσεις.

Η κύρια διαφορά μεταξύ Νεοκεϋνσιανών και Μετακεϋνσιανών έγκειται στο ότι η μετακεϋνσιανή ανάλυση δεν περιορίζεται στην προσφορά αλλά λαμβάνει υπόψη και τη ζήτηση των περιφερειακών χρηματοπιστωτικών αγορών. Η νεοκεϋνσιανή θεωρία ασχολείται κυρίως με το πως η ατελής πληροφόρηση τμηματοποιεί τις περιφερειακές αγορές καθιστώντας δυσχερέστερη την προσφορά πόρων από μη-τοπικά πιστωτικά ιδρύματα. Οι μετακεϋνσιανοί υποστηρίζουν ότι η αναλογία πιστοδοτήσεων μπορεί να ερμηνευτεί από παράγοντες ζήτησης στο βαθμό που το ποσό των περιφερειακών χορηγήσεων είναι αποτέλεσμα της αλληλοεπίδρασης προσφοράς και ζήτησης, καθώς και οι δύο παράγοντες επηρεάζονται από τις μεταβολές στις προτιμήσεις ρευστότητας. Η πλήρης κατανόηση της διαδικασίας δημιουργίας περιφερειακής πίστης προϋποθέτει την ανάλυση τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης. Η χορήγηση πιστώσεων αποτελεί πολυαιτιώδη σχέση όπου επιδρούν και άλλοι - πλην των οικονομικών - παράγοντες.

Η περιφερειακή προσφορά πίστης επηρεάζεται - σύμφωνα με τη Μετακεϋνσιανή θεωρία - από την περιφερειακή προτίμηση ρευστότητας και το επίπεδο τραπεζικής ανάπτυξης. Το επίπεδο αυτό καθορίζει τη δυνατότητα των τραπεζών να χορηγούν πιστώσεις πέραν της καταθετικής τους βάσης (περιφερειακής είτε εθνικής). Το στάδιο τραπεζικής ανάπτυξης καθορίζει το βαθμό ενδογένειας της προσφοράς χρήματος. Όσο πιο χαμηλό είναι αυτό το

στάδιο τόσο πιο ακριβές είναι το νομισματικό πολλαπλασιαστικό μοντέλο. Τούτο υπονοεί ότι περιφέρειες με χαμηλής ανάπτυξης τραπεζικά συστήματα θα είναι περισσότερο εξαρτημένες από τους ρυθμούς αποταμίευσης. Επίσης υπονοείται ότι οι περιορισμοί στην πιστωτική επέκταση, εξαρτώμενοι από το βαθμό ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος, είναι δυνατόν να μεταβάλλονται μαζί με τη σχετική νομισματική θεωρία.

Επίσης, σύμφωνα με τους Μετακεϋνσιανούς οι προτιμήσεις ρευστότητας επηρεάζουν την περιφερειακή προσφορά (δανειστές, τράπεζες) και τη ζήτηση για χορηγήσεις (δανειζόμενοι). Από τραπεζική άποψη οι προτιμήσεις ρευστότητας επηρεάζουν την προθυμία των τραπεζών να δανείζουν στην περιφέρεια όταν ο αναμενόμενος κίνδυνος είναι υψηλότερος ή η εκτίμησή του είναι πιο δύσκολο να υπολογισθεί.

Οι προτιμήσεις ρευστότητας δεν επηρεάζουν μόνο τη συμπεριφορά του δανειστή αλλά και του αποταμιευτή. Για παράδειγμα, υψηλές προτιμήσεις ρευστότητας θα στρέψουν τους αποταμιευτές σε ασφαλέστερες και άμεσα ρευστοποιήσιμες τοποθετήσεις. Αν τέτοιου είδους τοποθετήσεις δεν είναι διαθέσιμες εντός της περιφέρειας, τότε αύξηση στις προτιμήσεις ρευστότητας μπορεί να οδηγήσει σε εκροή πόρων προς τις κεντρικές περιφέρειες. Κατά πόσο αυτή η εκροή θα επιδράσει στη διαθεσιμότητα πιστώσεων στην περιφέρεια εξαρτάται από:

- (α) τη δυνατότητα του τραπεζικού τομέα να επεκτείνει την πιστωτική του ικανότητα πέραν της περιφερειακής καταθετικής του βάσης.
- (β) την επίδραση που θα έχουν οι περιφερειακές εκροές στις προτιμήσεις ρευστότητας των τραπεζών.

Όσον αφορά στη ζήτηση, δυσμενείς προσδοκίες για την περιφερειακή οικονομία (υψηλή προτίμηση ρευστότητας) θα μείωνε την περιφερειακή ζήτηση για χρηματοδοτήσεις στο βαθμό που οι επενδυτές είναι λιγότερο πρόθυμοι να χρεωθούν. Αντίθετα, θετικές προοπτικές μπορεί να τονώσουν την περιφερειακή ζήτηση για πιστώσεις και στο βαθμό που το τραπεζικό σύστημα (α) συμμερίζεται την αισιοδοξία αυτή και (β) μπορεί να επεκτείνει την πιστωτική του βάση πέραν της καταθετικής του (παράγων που εξαρτάται από το βαθμό ανάπτυξής του), θα οδηγήσει σε αύξηση της περιφερειακής προσφοράς πιστώσεων. Αυτή η αλληλεξάρτηση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης πιστώσεων καθιστά δυσχερή την εξακρίβωση της ύπαρξης πιστωτικού κενού (credit gap). Μερικοί μελετητές προσπάθησαν

να προσεγγίσουν το θέμα σε όρους φθινουσών μακροχρόνια μεριδίων πιστοδοτήσεων σε απομακρυσμένες περιφέρειες και δεν βρήκαν σαφή ένδειξη για τα ανωτέρω αναφερθέντα. Για παράδειγμα ο Porteous εξέτασε εμπειρικά δεδομένα από Αυστραλία (1950-84) και Καναδά (1975-90) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν καταδεικνύεται συστηματική διάκριση μεταξύ των περιφερειών από τις τράπεζες εθνικού βεληνεκού σε όρους μακροπρόθεσμων μεριδίων χορηγήσεων.⁵³

Βέβαια οι Μετακεϋνσιανοί δεν υποστηρίζουν ότι μακροχρόνια θα υπάρξει φθίνουσα τάση στα πιστωτικά μερίδια των απομακρυσμένων περιφερειών. (peripheral regions). Μάλλον θεωρούν ότι σε αυτές τις περιφέρειες η δημιουργία πίστης είναι μια ασταθής διαδικασία σε σχέση με τις ανεπτυγμένες περιφέρειες. Ο τρόπος λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος υποθάλλει τέτοια αστάθεια, αφού η πιστωτική επέκταση κατά τη διάρκεια ανόδου του οικονομικού κύκλου τροφοδοτεί τόσο την επέκταση όσο και την ύφεση όταν καταπίπτει η πίστη.⁵⁴ Εφόσον το χρήμα καθορίζεται από τις πιστοδοτήσεις (credit driven), και η πίστη δημιουργεί τις καταθέσεις και όχι αντίστροφα, το πρόβλημα δεν περιορίζεται πλέον στο εάν οι τράπεζες δανείζουν στην περιφέρεια περισσότερο από όσο δανείζονται από αυτήν.

Το θέμα δεν είναι το πως ένα καθορισμένο ποσό πιστώσεων κατανέμεται μεταξύ των περιφερειών, αλλά το πως (και εάν) η πίστη δημιουργείται σε περιφερειακό επίπεδο. Προφανώς πρέπει να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ καταθέσεων, χορηγήσεων, προσφοράς χρήματος και εισοδήματος κατά τη διάρκεια των κύκλων της οικονομίας. Για παράδειγμα, οι χρηματοδοτήσεις θα αυξάνονται κατά τη φάση ανόδου της οικονομίας εξαιτίας των θετικών προσδοκιών που θα αναμένουν δανειστές και δανειζόμενοι. Οι καταθέσεις θα εξαρτώνται από την αναλογία των πιστώσεων που θα διαρρέουν εκτός περιφέρειας υπό μορφή εμπορίου και άλλων πληρωμών. Η τιμή του λόγου χορηγήσεις /καταθέσεις αναμένεται υψηλή κατά τις φάσεις επέκτασης στις περιφερειακές οικονομίες. Κατά τη διάρκεια των υφέσεων όμως η προσφορά και ζήτηση για πιστοδοτήσεις θα είναι χαμηλή λόγω της υψηλής προτίμησης ρευστότητας από την πλευρά των επενδυτών και των δανειστών. Ωστόσο κάποιο πιστωτικό κενό θα συνεχίσει να υφίσταται εξαιτίας της αναγκαιότητας να χρηματοδοτηθεί η τρέχουσα παραγωγή (και όχι νέες επενδύσεις). Ταυτόχρονα, υψηλή προτίμηση ρευστότητας μπορεί να οδηγήσει σε εκροές αν εκτός περιφέρειας προσφέρονται ελκυστικότερες μορφές

⁵³ Porteous R.B., (1993) The spatial dimensions of intermediary behaviour, Yale Univ.

⁵⁴ Dow S.C., *Money and the economic process*, Edward Elgar, 1993 England,
Minsky H.P., *Inflation, Recession and Economic Policy*, Wheastheaf, 1982 Brighton
Στα κεφ. 3 & 5 αντίστοιχα αναλύεται διεξοδικά η σχέση μεταξύ πιστωτικής επέκτασης (καταστροφής) και μακροχρόνιων κυμάτων της οικονομίας (business cycles).

τοποθετήσεων. Δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί η αναλογία πιστώσεων / καταθέσεων κατά τη φάση αυτή γιατί οι προσδιοριστικοί παράγοντες (ζήτηση χρηματοδοτήσεων, προσφορά πιστώσεων, χρηματικές εκροές, μεταβολές στην προτίμηση ρευστότητας) δεν μπορούν να εκτιμηθούν ποσοτικά ή μπορούν να μεταβληθούν μέσω θεσμικών ρυθμίσεων.

Εν κατακλείδι, υποστηρίζεται ότι το χρηματοοικονομικό πρόβλημα ορισμένων περιφερειών μπορεί να έγκειται σε αστάθεια χρηματοδοτικής διαθεσιμότητας αλλά όχι σε μακροχρόνια αρνητική διάρθρωση των μεριδίων πιστοδοτήσεων. Η αστάθεια αυτή μπορεί να οφείλεται σε μεγαλύτερες μεταβολές των προτιμήσεων ρευστότητας σε ορισμένες περιφέρειες κατά τη διάρκεια των μακροχρονίων κυμάτων της οικονομίας.

3.1.4 Συνοπτική θεώρηση

Για πολλούς οικονομολόγους οι χρηματοδοτικοί παράγοντες δεν παίζουν κανένα ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη. Εφόσον οι περιφέρειες είναι μικρές και ανοικτές οικονομίες αντιμετωπίζουν οριζόντια προσφορά χρηματοδοτήσεων εντός των εθνικών ορίων, αφού υπάρχει σχεδόν τέλεια διαπεριφερειακή κινητικότητα κεφαλαίων. Επομένως, χρηματοοικονομικοί πόροι θα κινηθούν προς τις περιφέρειες εκείνες που είναι πρόθυμες να καταβάλουν υψηλότερα επιτόκια ενώ οι υπόλοιπες θα παρουσιάσουν εκροές πόρων.

Σύμφωνα με την άποψη αυτή το τραπεζικό σύστημα δεν συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη αφού απλώς κατανέμει τους περιορισμένους πόρους μεταξύ των περιφερειών. Το θεωρητικό τούτο πλαίσιο περιορίζει τη συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ανάπτυξη των περιφερειών μόνο όσον αφορά την άμεση επίδρασή του στην απασχόληση ή το εισόδημα. Ωστόσο αναγνωρίζεται ότι το τραπεζικό σύστημα ενδέχεται να μην είναι ουδέτερο όταν παρουσιάζονται ατέλειες στην αγορά, όπως ατελής ή ασύμμετρη πληροφόρηση, που μπορεί να σταματήσει τις διαπεριφερειακές χρηματοοικονομικές ροές.

Κατά άλλους ερευνητές (Chick & Dow, 1988), οι τράπεζες δεν συμπεριφέρονται ως απλοί διαμεσολαβητές αφού είναι υπεύθυνες για την δημιουργία / προμήθεια της πίστης και όχι μόνο για τη διανομή της. Ειδικότερα οι τράπεζες μπορούν να επηρεάσουν την περιφερειακή ανάπτυξη μέσω ενός σχεδίου παραγωγής περιφερειακής πιστωτικής διαθεσιμότητας, η οποία μπορεί να είναι ασταθής στις περιφέρειες με χαμηλότερο εισόδημα.

γειννίαση με το κατάστημα και από τα συστήματα πληρωμών μέσω του καταστήματος. Τα καταστήματα είχαν τη δυνατότητα να παρέχουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς διαχείρισης, συλλογής και παράδοσης μετρητών με συνεχώς όμως αυξανόμενο κόστος. Παράλληλα διευκόλυναν την παροχή υπηρεσιών που συνδέονται με τις χορηγήσεις και τις διαμεσολαβητικές εργασίες (π.χ. εισαγωγές, εξαγωγές, έκδοση εγγυητικών επιστολών κλπ).

Η σχέση μεταξύ πελάτη και καταστήματος θεωρήθηκε για δεκαετίες ως θεμελιώδης στην όλη τραπεζική διαδικασία. Σήμερα όμως οι παράγοντες που καθόριζαν την πρωταρχική σπουδαιότητα του δικτύου έχουν αρχίσει να φθίνουν. Ένας συνδυασμός αλληλοεξαρτώμενων παραγόντων στις χρηματοπιστωτικές αγορές τείνει να μεταβάλει τόσο τη συμπεριφορά του καταναλωτή όσο και τη δομή του ανταγωνισμού.

Ως κύριοι παράγοντες για την τάση συρρίκνωσης των τραπεζικών δικτύων μπορούν να αναφερθούν:

1. Οι απαιτήσεις της πελατείας για μεγαλύτερη άνεση, ταχύτητα στις συναλλαγές και πληρέστερο έλεγχο στη διαχείριση των οικονομικών τους υποθέσεων, επακόλουθο της δυνατότητας που έχουν για ουσιαστικότερη ενημέρωση σε θέματα οικονομικής φύσης.
2. Το διαρκώς αυξανόμενο λειτουργικό κόστος των καταστημάτων, που επιδεινώνεται από τα χαμηλά επίπεδα κάλυψης του κόστους των συστημάτων πληρωμής, τη συνεχή μείωση του περιθωρίου κέρδους από το *ecart* (διαφορά επιτοκίων) και την εμφάνιση αποτελεσματικότερων - λόγω τεχνολογίας - μορφών διάθεσης των τραπεζικών προϊόντων.

Ειδικότερα στην ελληνική τραπεζική αγορά ως επιπλέον περιοριστικοί παράγοντες ανάπτυξης του δικτύου είναι:

- ♦ Ο χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας σε συνδυασμό με την μη έλευση ξένων επιχειρήσεων την τελευταία εικοσαετία. Το πρόβλημα αυτό καταδεικνύεται και από το χαμηλό ποσοστό χορηγήσεων δανείων από τις ελληνικές τράπεζες σε σχέση με τον όγκο καταθέσεων που συγκεντρώνουν⁵⁵. Το πρόβλημα αυτό επιδεινώθηκε μετά την απελευθέρωση του συναλλάγματος το 1994, οπότε πολλές επιχειρήσεις κατέφυγαν σε απευθείας δανεισμό σε συνάλλαγμα από τράπεζες του εξωτερικού.

⁵⁵ Με βάση στοιχεία που αντλήθηκαν από την Τράπεζα Ελλάδας (Στατιστικό δελτίο οικ. συγκυρίας, Ιούνιος 97) το ποσοστό αυτό τον Δεκ. 96 ανέρχόταν σε 64%. (Σύγκριση υπολοίπων καταθέσεων ταμειευτηρίου και προθεσμίας ιδιωτών με χορηγήσεις προς τον ιδιωτικό τομέα στις Εμπορικές Τράπεζες και τους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς).

3.2 Επιλογή του τύπου εγκατάστασης τραπεζικού καταστήματος

3.2.1 Το δίκτυο τραπεζικών καταστημάτων. Χαρακτηριστικά και προοπτικές εξέλιξης

Η ανάπτυξη του δικτύου τραπεζικών καταστημάτων αποτελεί την πεμπτούσια της τραπεζικής λειτουργίας, της διαμεσολάβησης δηλαδή μεταξύ εκείνων που θέλουν να αποταμιεύσουν και όσων θέλουν να δανεισθούν για να εξυπηρετήσουν επενδυτικούς ή θεωρητικούς σκοπούς. Η βασική αυτή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος επιτυγχάνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όταν το δίκτυο των καταστημάτων είναι τέτοιο που να εξασφαλίζει σε συνθήκες ανταγωνισμού την εξυπηρέτηση των καταθετών και των δανειζομένων χωρίς σημαντικό κόστος πληροφόρησης ή μετακίνησης. Πρακτικά, αυτό σημαίνει την ύπαρξη άριστου μεγέθους καταστημάτων που θα επεκτείνεται γεωγραφικά σε όλη την επικράτεια της χώρας και θα βρίσκεται σε αντιστοιχία με τις οικονομικές δραστηριότητες και την οικονομική ανάπτυξη κάθε περιοχής.

Καθοριστικός παράγων για την αύξηση της ζήτησης των τραπεζικών προϊόντων είναι η διαθεσιμότητά τους στο χρόνο, τον τόπο και τις ποσότητες που οι πελάτες επιθυμούν. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η διαθεσιμότητα αυτή θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα αποτελεσματικό δίκτυο διανομής σε ορθολογική βάση, ειδικά αν αναλογιστούμε ότι η ανάπτυξη του δικτύου απαιτεί υψηλές δαπάνες από πλευράς των τραπεζών. Η ανάπτυξη του συστήματος διανομής μπορεί να στοχεύει είτε στη διατήρηση και καλύτερη εξυπηρέτηση της υφιστάμενης πελατείας είτε στην απόκτηση νέας (market penetration).

Σε αγορές - όπως η ελληνική - όπου παραδοσιακά κυριαρχούνται από μεγάλες εμπορικές τράπεζες και χαρακτηρίζονται από την προσέλευση καταθετών, δανειζομένων και διαμεσολαβητικών εργασιών, το δίκτυο των καταστημάτων έχει εκπληρώσει με επιτυχία τις λειτουργίες αυτές. Όμως τα καταστήματα, σαν κέντρα εξυπηρέτησης πελατών, παρουσιάζουν ορισμένα μειονεκτήματα που έχουν γίνει εμφανή με την προοδευτική απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και την υιοθέτηση της προηγμένης τεχνολογίας, η οποία σε πολλές περιπτώσεις καθιστά περιττή την ανάγκη ύπαρξης καταστήματος με την παραδοσιακή του μορφή. Το δίκτυο καταστημάτων αναπτύχθηκε διαχρονικά με σκοπό να προσελκύσει τη μαζική πελατεία, η οποία επηρεάζεται από τη

γειννίαση με το κατάστημα και από τα συστήματα πληρωμών μέσω του καταστήματος. Τα καταστήματα είχαν τη δυνατότητα να παρέχουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς διαχείρισης, συλλογής και παράδοσης μετρητών με συνεχώς όμως αυξανόμενο κόστος. Παράλληλα διευκόλυναν την παροχή υπηρεσιών που συνδέονται με τις χορηγήσεις και τις διαμεσολαβητικές εργασίες (π.χ. εισαγωγές, εξαγωγές, έκδοση εγγυητικών επιστολών κλπ).

Η σχέση μεταξύ πελάτη και καταστήματος θεωρήθηκε για δεκαετίες ως θεμελιώδης στην όλη τραπεζική διαδικασία. Σήμερα όμως οι παράγοντες που καθόριζαν την πρωταρχική σπουδαιότητα του δικτύου έχουν αρχίσει να φθίνουν. Ένας συνδυασμός αλληλοεξαρτώμενων παραγόντων στις χρηματοπιστωτικές αγορές τείνει να μεταβάλει τόσο τη συμπεριφορά του καταναλωτή όσο και τη δομή του ανταγωνισμού.

Ως κύριοι παράγοντες για την τάση συρρίκνωσης των τραπεζικών δικτύων μπορούν να αναφερθούν:

1. Οι απαιτήσεις της πελατείας για μεγαλύτερη άνεση, ταχύτητα στις συναλλαγές και πληρέστερο έλεγχο στη διαχείριση των οικονομικών τους υποθέσεων, επακόλουθο της δυνατότητας που έχουν για ουσιαστικότερη ενημέρωση σε θέματα οικονομικής φύσης.
2. Το διαρκώς αυξανόμενο λειτουργικό κόστος των καταστημάτων, που επιδεινώνεται από τα χαμηλά επίπεδα κάλυψης του κόστους των συστημάτων πληρωμής, τη συνεχή μείωση του περιθωρίου κέρδους από το *ecart* (διαφορά επιτοκίων) και την εμφάνιση αποτελεσματικότερων - λόγω τεχνολογίας - μορφών διάθεσης των τραπεζικών προϊόντων.

Ειδικότερα στην ελληνική τραπεζική αγορά ως επιπλέον περιοριστικοί παράγοντες ανάπτυξης του δικτύου είναι:

- ♦ Ο χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας σε συνδυασμό με την μη έλευση ξένων επιχειρήσεων την τελευταία εικοσαετία. Το πρόβλημα αυτό καταδεικνύεται και από το χαμηλό ποσοστό χορηγήσεων δανείων από τις ελληνικές τράπεζες σε σχέση με τον όγκο καταθέσεων που συγκεντρώνουν⁵⁵. Το πρόβλημα αυτό επιδεινώθηκε μετά την απελευθέρωση του συναλλάγματος το 1994, οπότε πολλές επιχειρήσεις κατέφυγαν σε απευθείας δανεισμό σε συνάλλαγμα από τράπεζες του εξωτερικού.

⁵⁵ Με βάση στοιχεία που αντλήθηκαν από την Τράπεζα Ελλάδας (Στατιστικό δελτίο οικ. συγκυρίας, Ιούνιος 97) το ποσοστό αυτό τον Δεκ. 96 ανερχόταν σε 64%. (Σύγκριση υπολοίπων καταθέσεων ταμειωτηρίου και προθεσμίας ιδιωτών με χορηγήσεις προς τον ιδιωτικό τομέα στις Εμπορικές Τράπεζες και τους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς).

- ♦ Η ραγδαία ανάπτυξη των ATM⁵⁶ και η σταδιακή σύνδεσή τους μέσω του διατραπεζικού συστήματος ΔΙΑΣ περιορίζει την ανάγκη ίδρυσης νέων καταστημάτων με τη μορφή θυρίδων (που θα απευθύνονταν δηλαδή σε καταθέτες και θα εκτελούσαν απλές εργασίες). Επίσης νέες υπηρεσίες τεχνολογίας αιχμής όπως το phone banking και το Electronic banking περιορίζουν την πίεση για νέα καταστήματα παραδοσιακού τύπου.
- ♦ Οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς εργασίας. Σύμφωνα με τραπεζικά στελέχη⁵⁷, ο ρυθμός επέκτασης του δικτύου περιορίζεται από το μικρό σχετικά αριθμό εξειδικευμένου διαθέσιμου προσωπικού. Η έλλειψη αυτή σημαίνει ότι η τράπεζα θα διαθέσει σημαντικό χρόνο και χρήμα για την εκπαίδευση των νεοπροσλαμβανόμενων υπαλλήλων, αυξάνοντας έτσι το ποσό επένδυσης που απαιτείται για τη δημιουργία νέου καταστήματος.

Βέβαια, αν και οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν αρνητικά την ίδρυση νέων τραπεζικών μονάδων, η σπουδαιότητα ενός εκτεταμένου δικτύου καταστημάτων δεν μπορεί να αμφισβητηθεί αφού αποτελεί ακόμα ουσιαστικό εμπόδιο στην είσοδο του ανταγωνισμού και εξακολουθεί να είναι - με τη συμβολή της πληροφορικής - το αποτελεσματικότερο μέσο διανομής.

⁵⁶ Στο σύστημα ΔΙΑΣNET συμμετέχουν αυτή τη στιγμή 12 τράπεζες με τους εξής αριθμούς ATM : Εθνική 452, Εμπορική 382, Πίστεως 337, Ιονική 247, Εργασίας 121, Citibank 45, Κτηματική 30, Eurobank 27, Aspis 11, ABN Amro 9, Barclays 6 και η Δωρική Τράπεζα (Βήμα 24.8.97)

⁵⁷ Η Ελλάδα "χωράει" πολύ περισσότερα καταστήματα, ΕΠΙΛΟΓΗ Ιαν. 97

3.2.2 Η ελληνική πραγματικότητα

Η απελευθέρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στις αρχές της δεκαετίας, σήμανε την ίδρυση νέων τραπεζών (Aspis, Interbank, Eurobank, Εγνατία) και ώθησε δυναμικά την εγκατάσταση νέων καταστημάτων. Παρόλα αυτά όμως η αναλογία του αριθμού των τραπεζικών μονάδων σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι - με βάση στοιχεία του 1994 - οι 40 ελληνικές εμπορικές τράπεζες (εξαιρούνται οι ΕΠΟ) αριθμούσαν 1.637 καταστήματα, ενώ κράτη με ανάλογο πληθυσμό όπως η Πορτογαλία και η Ολλανδία είχαν 3.378 καταστήματα με 46 τράπεζες και 6.648 καταστήματα με 173 τράπεζες αντίστοιχα. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά στην Ελλάδα αντιστοιχούσαν 1,6 καταστήματα ανά 10.000 κατοίκους αντί των 3,4 καταστήματα που είναι ο μέσος όρος στην Κοινότητα.⁵⁸

Με βάση τα στοιχεία αυτά μπορεί να εκτιμηθεί ότι υπάρχει σημαντικό περιθώριο για την επέκταση του δικτύου των τραπεζικών μονάδων στην Ελλάδα, είναι δε χαρακτηριστικό ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται συνεχής αύξηση του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων. Η τάση ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα έντονη στις ιδιωτικές τράπεζες ανεξαρτήτως μεγέθους (Πίστewς, Εργασίας, Πειραιώς, Eurobank-Interbank, Xiosbank).

Αντίθετα οι ξένες τράπεζες εμφανίζονται ιδιαίτερα επιφυλακτικές όσον αφορά στην επέκταση του δικτύου τους γεγονός που πιθανόν αντικατοπτρίζει το διαφορετικό στρατηγικό σχεδιασμό τους (διείσδυση σε συγκεκριμένες υποαγορές, αναμονή θεσμικών μεταβολών υπό την πίεση της διεθνοποίησης των αγορών). Εξαιρέση αποτελούν η Citibank και η Τράπεζα Κύπρου, που ακολουθούν στρατηγική ανάπτυξης του δικτύου τους, με βραδείς ρυθμούς η πρώτη, με ταχύτερους η δεύτερη.

Τέλος, οι μεγάλες κρατικές τράπεζες (Εθνική, Αγροτική, Εμπορική) έχουν ήδη μεγάλο αριθμό καταστημάτων (496, 435 και 330 αντίστοιχα στο τέλος του 1995), καλύπτουν σχεδόν όλη τη χώρα και το δίκτυό τους μπορεί να θεωρηθεί κορεσμένο. Ακολουθούν στρατηγική που επικεντρώνεται κυρίως στην αναδιάρθρωση των καταστημάτων τους με γνώμονα τις μεταβολές που συμβαίνουν στην οικονομική ανάπτυξη διαφόρων περιοχών και στην εγκατάσταση ΑΤΜ σε ειδικά διασκευασμένους χώρους εκτός καταστημάτων ή εντός επιχειρήσεων, οργανισμών και εμπορικών κέντρων (off site ΑΤΜ).

⁵⁸ όπ.π.

Αν και τα επόμενα χρόνια αναμένεται να συνεχίσει να αυξάνεται ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων στην Ελλάδα, ο ρυθμός αυτός μάλλον θα ακολουθεί φθίνουσα τροχιά. Οι λόγοι που θα περιορίσουν αυτή την ανάπτυξη αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, αλλά πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη και η διεθνής τάση. Σύμφωνα με αυτήν, σε χώρες με μεγάλο δίκτυο καταστημάτων (π.χ. Γερμανία, Ισπανία) παρατηρείται συρρίκνωση του πλήθους τους.

3.2.3 Παράγοντες επιλογής της θέσης εγκατάστασης τραπεζικού καταστήματος

Το δίκτυο καταστημάτων παρά τη παρατηρούμενη τάση συρρίκνωσής του εξακολουθεί να διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στη διάθεση τραπεζικών προϊόντων και την εξυπηρέτηση της πελατείας. Συνεπώς η επιλογή του τόπου εγκατάστασης ενός νέου τραπεζικού καταστήματος θα πρέπει να αποτελεί προϊόν προμελετημένης και ορθολογικής διαδικασίας, η οποία θα συνδυάζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών των πελατών (υφιστάμενων και δυνητικών) με την αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων της τράπεζας σε καθορισμένα χρονικά πλαίσια.

Η απόφαση για επέκταση του δικτύου μιας τράπεζας μπορεί να αφορά:

- ⇒ περιοχή όπου ήδη λειτουργεί μονάδα της τράπεζας (αναδιάρθρωση δικτύου)
- ⇒ εγκατάσταση σε νέα περιοχή (ίδρυση νέας μονάδας)

Στην πρώτη περίπτωση η λήψη σχετικών αποφάσεων ακολουθεί τους ρυθμούς ανάπτυξης (ή εγκατάλειψης) των τοπικών αγορών. Στη δεύτερη περίπτωση η μεθοδολογία επιλογής της βέλτιστης θέσης συνήθως ακολουθεί τρία βασικά στάδια:⁵⁹

- καθορισμό ευρύτερης περιοχής εγκατάστασης (οριοθέτηση στα πλαίσια νομού, πόλης, δήμου κλπ - general trading area)
- επιλογή συγκεκριμένης θέσης (site location)
- ανάλυση οικονομικών παραγόντων (financial considerations).

Η λήψη της οριστικής απόφασης θα πρέπει να απορρέει από τη σε βάθος διερεύνηση και των τριών ανωτέρω σταδίων, τα οποία αναλυτικότερα περιλαμβάνουν:

⁵⁹ Howcroft B., *Increased Marketing Orientation: UK Bank Branch Networks*, Journal of Bank Marketing, Vol.9, 1991

Ανάλυση ευρύτερης περιοχής εγκατάστασης

Μεθοδολογικά, το επίπεδο ανάλυσης μπορεί να αφορά είτε ολόκληρο νομό είτε τμήματά του π.χ. δήμο, πόλη. Το είδος της έρευνας ξεκινά με τη συλλογή διαθέσιμων, δημοσιευμένων στοιχείων (desk research) και ακολουθεί πρωτογενής επιτόπια έρευνα στην περιοχή ενδιαφέροντος για την εξακρίβωση των συνθηκών της αγοράς και των προτιμήσεων και επιθυμιών των τραπεζικών πελατών (field research).⁶⁰

α. Κοινωνικοοικονομική διάρθρωση πληθυσμού

Εκτίμηση των δυνατοτήτων του πληθυσμού της οριοθετημένης περιοχής σε σχέση με την εξέλιξη των καταθέσεων - χορηγήσεων και εντοπισμός των σημείων όπου είναι εγκατεστημένοι οι δυνητικοί πελάτες. Καθορισμός ομογενών ομάδων πελατών με βάση κοινά δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, καταναλωτικές συνήθειες, συναλλακτικά ήθη, που θα αποτελέσουν τις αγορές - στόχους (target groups) του νέου καταστήματος.

β. Τραπεζική κάλυψη

Αφορά την εξέταση των καταστημάτων των ανταγωνιστριών τραπεζών. Από το πλήθος, τη δυναμική τους, το φάσμα των προσφερόμενων υπηρεσιών, το ύψος των πραγματοποιούμενων εργασιών, την τιμολογιακή τους πολιτική, τον αριθμό και την ποιότητα του προσωπικού τους, εξαρτάται άμεσα ο βαθμός κάλυψης της αγοράς και συνεπακόλουθα οι προοπτικές εξέλιξης του υπό ίδρυση καταστήματος.

γ. Δομή αγοράς

Ο καθορισμός του είδους της αγοράς που πρόκειται να εξυπηρετήσει η νέα μονάδα είναι πρωταρχικής σημασίας καθόσον μια τέτοια πληροφόρηση θα διευκολύνει την εκτίμηση της διαχρονικής εξέλιξης των δυνητικών καταθέσεων - χορηγήσεων στην εν λόγω περιοχή. Συγκεκριμένα, η έρευνα για τη μορφή της αγοράς (π.χ. βιομηχανική - εμπορική) θα αναφέρεται στη συλλογή στοιχείων σε σχέση με τις κυριότερες εμπορικές και λοιπές επιχειρήσεις, ταξινόμηση των εργαζομένων κατά κατηγορία, ετήσιο κύκλο εργασιών καθώς και στις χωρικές συγκεντρώσεις τους στην εξεταζόμενη περιοχή.⁶¹

⁶⁰ Λυμπερόπουλος Κ., *Εισαγωγή στο Τραπεζικό Μάρκετινγκ*, εκδ. Παπαζήση 1987

⁶¹ Κέντρος Δ.Β., *Επιλογή τόπου εγκατάστασης νέας τραπεζικής μονάδας*, Δελτίο ΕΕΤ, Α' 3μηνο 1994

δ. Προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής

Το επίπεδο χρήσης των τραπεζικών υπηρεσιών και η λήψη απόφασης για τη μορφή και το μέγεθος μιας νεοϊδρυόμενης τραπεζικής μονάδας, δεν επηρεάζονται μόνο από τις ανάγκες και επιθυμίες του ντόπιου πληθυσμού αλλά και από τις γενικότερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της περιοχής, παρούσες και μελλοντικές. Για παράδειγμα, στην εξεταζόμενη περιοχή, οι μελλοντικές εξελίξεις που αναφέρονται στις προοπτικές κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης από τη λειτουργία του αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος», είναι καθοριστικής σημασίας για την τραπεζική παρουσία στην περιοχή αφού θα καθορίσουν το αναπτυξιακό πρότυπο και θα διαμορφώσουν ανάγκες για αναβαθμισμένες τραπεζικές υπηρεσίες. Σύμφωνα με σχετική μελέτη του ΙΠΑ⁶², η αναμενόμενη προωθητική επίδραση του αεροδρομίου θα συμβάλει στην:

- I. δημιουργία ενός νέου πόλου ανάπτυξης στην Αττική, στην περιοχή μελέτης, που θα λειτουργεί ταυτόχρονα και ως κύριος κόμβος σύνδεσης της Αθήνας με Διευρωπαϊκά δίκτυα,
- II. ανάδειξη εξειδικευμένων κέντρων ανάπτυξης στην περιοχή και στην προώθηση της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Ανατολικής Αττικής,
- III. αστική ανάπτυξη κυρίως στους άξονες Παλλήνη - Πικέρμι - Ραφήνα και Γέρακα - Παιανία – Κορωπί,
- IV. ανάπτυξη και ενίσχυση του ρόλου των λιμανιών της περιοχής, ιδίως της Ραφήνας (2ος επιβατικός λιμένας Αττικής) και του Λαυρίου (2ος εμπορευματικός λιμένας Αττικής),
- V. ενίσχυση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της Παράλιας Ζώνης και την δημιουργία προοπτικών ανάδειξής της σε Πόλο Αναψυχής.

⁶² Οικονομική ανάπτυξη και Χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020 Χωρικές ρυθμίσεις περιοχής αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος, ΙΠΑ 1996

Επιλογή συγκεκριμένης θέσης εγκατάστασης

Τα κριτήρια με τα οποία επιλέγεται μια συγκεκριμένη θέση εγκατάστασης από τις πολλές εναλλακτικές θέσεις στα πλαίσιο της ευρύτερης οριοθετημένης περιοχής είναι συνήθως τα εξής:

α. Θέση και Προβολή

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η θέση πρέπει να είναι σε κεντρικό, κομβικό σημείο της περιοχής. Τέτοια σημεία είναι συνήθως επί κεντρικών οδικών αρτηριών ή πλατειών, όπου συγκεντρώνονται κύριες διοικητικές λειτουργίες και εμπορική δραστηριότητα (δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες, εμπορικά καταστήματα και κέντρα). Η θέση του καταστήματος πρέπει να είναι εμφανής ώστε να κάνει άμεσα αισθητή την παρουσία του στους διερχόμενους. Ιδιαίτερα η επωνυμία, το εταιρικό σήμα και άλλα λογότυπα της τράπεζας πρέπει να γίνονται αόρατα από αρκετή απόσταση και να δεσπόζουν - ει δυνατόν - στο οπτικό πεδίο πεζών και εποχούμενων. Επίσης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη πιθανές μεταβολές, που μπορεί να προκύψουν από την εκτέλεση προγραμματισμένων έργων και να επηρεάσουν την ορατότητα του σημείου (π.χ. κατασκευή ανισόπεδων κόμβων, αλλαγές στις κυκλοφοριακές ροές κλπ).

β. Ευχέρεια πρόσβασης

Παράγοντες που επηρεάζουν την ευκολία με την οποία μεταβαίνει κανείς στην επιλεγθείσα θέση είναι:

- ⇒ η εγγύτητα με χώρους στάσης ή αφετηρίας δημόσιων μέσων μεταφοράς
- ⇒ ο χρόνος που απαιτείται για να φθάσει κανείς στο κατάστημα από τις γύρω περιοχές που έχουν ορισθεί ως επιθυμητή ακτίνα δράσης του.
- ⇒ η παρεχόμενη δυνατότητα ασφαλούς εισόδου - εξόδου στο κατάστημα ανάλογα με τις υπάρχουσες συνθήκες (π.χ. η ύπαρξη υπόγειας διάβασης σε δρόμο ταχείας κυκλοφορίας, θέση του καταστήματος στην πλευρά του δρόμου που συμβαδίζει με την κυκλοφοριακή ροή κλπ)
- ⇒ η διαθεσιμότητα χώρων στάθμευσης, παράγων που αποκτά ολοένα μεγαλύτερη σπουδαιότητα, αφού όλο και περισσότερες μετακινήσεις πραγματοποιούνται πλέον με ιδιωτικά μέσα μεταφοράς.

Ανάλυση οικονομικών παραγόντων

Το βασικότερο ίσως κριτήριο προκειμένου να προχωρήσουν οι τράπεζες στην εγκατάσταση ή μη ενός καταστήματος, είναι η επιτυχία κερδοφορίας μέσα σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Το διάστημα αυτό μπορεί να ποικίλει από 2 έως 5 χρόνια, ανάλογα με την τράπεζα και τη στρατηγική της, αλλά και ανάλογα με τη βαρύτητα που μπορεί να έχουν άλλοι παράγοντες. Για παράδειγμα μπορεί ένα κατάστημα να δραστηριοποιείται σε μια περιοχή όπου να συγκεντρώνει καταθέσεις με χαμηλό κόστος αλλά να μην πραγματοποιεί χορηγήσεις. Μεμονωμένα, αντιμετωπίζοντάς το, το κατάστημα μπορεί να έχει ζημίες αλλά αποφέρει κέρδος στο σύνολο της τράπεζας, εφόσον άλλες μονάδες εκμεταλλεύονται αποδοτικά τους πόρους του μέσω χρηματοδοτήσεων. Επίσης, εθνικοί και κοινωνικοί λόγοι μπορεί να επιβάλλουν την παρουσία μιας τράπεζας έστω κι αν δεν διαφαίνονται κερδοφόρες προοπτικές (πχ απομακρυσμένες ή παραμεθόριες περιοχές).

Έτσι λοιπόν, προκειμένου να προσδιορισθεί ο χρόνος που θα απαιτηθεί για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας, θα πρέπει να εκτιμηθεί το ύψος των αναμενόμενων καταθέσεων - χορηγήσεων σε ετήσια βάση για μια περίοδο 5 - 10 ετών, καθώς και η αντίστοιχη εξέλιξη των δαπανών (λειτουργικών, διοικητικών κλπ).

α. Εκτίμηση αναμενόμενων εσόδων

Παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα τον όγκο των πωλήσεων είναι:

- * το μέγεθος της τραπεζικής αγοράς που είναι άμεση συνάρτηση του εισοδήματος και της οριακής ροπής προς αποταμίευση
- * το ποσοστό της τραπεζικής αγοράς στο οποίο στοχεύει το κατάστημα, που συναρτάται άμεσα με το πλήθος και τη δυναμικότητα των ανταγωνιστικών τραπεζικών καταστημάτων
- * το ύψος των επιτοκίων καταθέσεων - χορηγήσεων και η γενικότερη τιμολογιακή πολιτική της τράπεζας σε συνάρτηση με τις ευχέρειες και τις δυνατότητες παρέμβασης του καταστήματος
- * η αποτελεσματική ή μη επίδραση των ενεργειών Marketing (διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις, εφαρμογή προωθητικών προγραμμάτων - direct mail κλπ)

Όσο σαφέστερη είναι η εκτίμηση των ανωτέρω παραμέτρων, τόσο ακριβέστερη θα είναι η προσέγγιση των αναμενόμενων εισροών.

β. Εκτίμηση αναμενόμενων εξόδων

Η διαμόρφωση του κόστους έχει άμεση επίδραση στο προσδοκώμενο επίπεδο κερδών του καταστήματος. Οι παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της διαχρονικής εξέλιξης των δαπανών είναι:

- * το κόστος άντλησης κεφαλαίων. Εξαρτάται από το επίπεδο των επιτοκίων καταθέσεων και από τη δομή της αγοράς και τις αποταμιευτικές συνήθειες των νοικοκυριών.
- * οι λειτουργικές δαπάνες π.χ. γενικά έξοδα (τηλεφωνικά, ενοίκια, συντήρηση και καθαρισμός χώρων κλπ), μισθοδοσία προσωπικού και εργοδοτικές εισφορές (ο σημαντικότερος παράγων στη διαμόρφωση του κόστους που εξαρτάται άμεσα από τον αριθμό των ατόμων που θα στελεχώσουν τη νέα μονάδα)
- * οι τυχόν προμήθειες που καταβάλλονται από την τράπεζα υπέρ τρίτων
- * οι δαπάνες προβολής και προώθησης των προϊόντων και υπηρεσιών του καταστήματος (διαφημιστικά φυλλάδια, αποστολή direct mail, καταχωρήσεις στον τοπικό τύπο κλπ)
- * το κόστος εγκατάστασης, που αφορά την καταβολή μισθωμάτων ή τιμήματος αγοράς (αν η πολιτική της τράπεζας επιβάλει τη στέγαση σε ιδιόκτητα ακίνητα), αλλά και τις δαπάνες για τη διαμόρφωση των χώρων και την προμήθεια του κατάλληλου υλικοτεχνικού εξοπλισμού (έπιπλα, τερματικές συσκευές, PC, γραφομηχανές, αριθμομηχανές, ATM κλπ).

γ. Υπολογισμός αποδοτικότητας

Όσο ακριβέστερη είναι η εκτίμηση των αναμενόμενων καταθέσεων - χορηγήσεων που θα επιτύχει η μονάδα κατά τα πρώτα έτη λειτουργίας της, τόσο επιτυχέστερος θα είναι ο προσδιορισμός της αποδοτικότητάς της, αφού το κόστος είναι ευκολότερα προσδιορίσιμο. Η διαδικασία που ακολουθείται είναι συνήθως η εξής: Εκτίμηση των ετήσιων ροών εσόδων - εξόδων για τη χρονική διάρκεια που υπαγορεύει ο στρατηγικός σχεδιασμός της τράπεζας και στη συνέχεια προεξόφληση της διαφοράς κόστους - ωφέλειας που θα προκύψει (ως επιτόκιο αναγωγής χρησιμοποιείται συνήθως αυτό των ΕΓΕΔ ετήσιας διάρκειας). Με αυτό τον τρόπο μπορούν να αξιολογηθούν εναλλακτικές θέσεις εγκατάστασης, εάν και εφόσον εκτιμάται ότι θα διαφοροποιήσουν τις αναμενόμενες εισροές - εκροές.

3.3 Το μητροπολιτικό πρότυπο ανάπτυξης: Η περίπτωση της Αθήνας.

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται προσπάθεια διερεύνησης, μέσα από την παράθεση ιστορικών στοιχείων, της ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος στα πλαίσια της εξέλιξης της Περιφέρειας Πρωτευούσης σε μητροπολιτική περιοχή.

3.3.1 Η εξέλιξη της Περιφέρειας Πρωτευούσης ως «μητροπολιτική περιοχή»

Με τον όρο Περιφέρεια Πρωτευούσης⁶³, θα πρέπει να τονιστεί ότι δε νοείται πλέον μόνο ο Δήμος Αθηνών αλλά ένα μωσαϊκό δήμων και κοινοτήτων, κάθε μεγέθους, που τον περιβάλλουν.

Για να κατανοήσει όμως κανείς καλύτερα τη σημερινή της εικόνα, θα πρέπει να κάνει μία σύντομη καταγραφή των τελευταίων 150 χρόνων της ιστορίας της.

Το 1833 η Αθήνα, μία περιοχή με μόλις 4.000 κατοίκους⁶⁴, ανακηρύσσεται πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους. Οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την απόφαση ήταν, αφ' ενός η μακραίωνη ιστορία της και αφ' ετέρου η κεντρική θέση την οποία κατείχε στον τότε εθνικό χώρο.

Με την επιλογή αυτή ξεκινάει η διαδικασία αστικοποίησης της Αθήνας, με τη στατιστική έννοια⁶⁵. Έτσι, λίγα χρόνια μετά, το 1848 αποτελεί το ένα από τα τρία αστικά κέντρα της χώρας (Ερμούπολη και Πάτρα).

Το 1853 ο πληθυσμός της πρωτεύουσας, που ακόμα περιλαμβάνει μόνο το Δ. Αθηνών, φθάνει τους 36.000 κατοίκους, ενώ έως το 1864, αν και δε χαρακτηρίζεται ως οικονομική μητρόπολη της χώρας, είναι το κέντρο της πολιτικής εξουσίας και της κεντρικής διοίκησης γεγονός που θέτει τα θεμέλια για τη μετέπειτα ισχυροποίηση της θέσης της στις περιφερειακές σχέσεις της χώρας⁶⁶.

Η εγκατάσταση εξελισσόμενων βιομηχανικών κλάδων (είδη διατροφής, ναυπηγεία, βιομηχανίες δέρματος, ξύλου, μετάλλου, χαρτιού κ.λ.π.) στην Αθήνα, η υλοποίηση μεγάλων

⁶³ Στο εξής Π/Π

⁶⁴ Λουκάκης Π., «Αθήνα 1830-1940: Ιστορικές φάσεις παγίωσης του υπερσυγκεντρωτισμού της», Αθήνα 1985 σελ. 86

⁶⁵ Πληθυσμός μεγαλύτερος των 10.000 κατοίκων

⁶⁶ Λουκάκης Π., οπ. π. σελ. 86-87

έργων υποδομής (ακτινωτή οδική σύνδεσή της με την ηπειρωτική χώρα, σιδηροδρομική σύνδεση Πειραιά - Αθήνας – Θεσσαλονίκης, η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου κ.λ.π.) και η λειτουργία του Ε.Μ. Πολυτεχνείου, Νοσοκομείων, Τραπεζών κ.λ.π. την εισάγουν σιγά-σιγά στο 1^ο στάδιο του Περιφερειακού Κύκλου την Αστικοποίηση και από την πλευρά των κοινωνικών-οικονομικών-λειτουργικών συνθηκών⁶⁷. Οι σχέσεις εξαρτημένης εργασίας των κατοίκων της που αναπτύσσονται, η συγκέντρωση κεφαλαίου και μέσων παραγωγής, η παροχή υπηρεσιών διοίκησης και κοινωνικού περιεχομένου, αναψυχής και πολιτιστικής δραστηριότητας εντείνουν ακόμα περισσότερο τις διαδικασίες αστικοποίησης.

Στην περίοδο 1901-1922⁶⁸ στην πρωτεύουσα περιλαμβάνεται και ο Πειραιάς στον οποίο, με κριτήριο την εύκολη είσοδο α' υλών, την ύπαρξη καταναλωτικής αγοράς και φθηνής αγοράς εργασίας, την εύκολη πρόσβαση στα εθνικά δίκτυα μεταφορών και την ύπαρξη υπηρεσιών, εγκαθίσταται το 62% των μεγάλων βιομηχανιών της εποχής, απασχολώντας το 47% της συνολικής απασχόλησης και παράγοντας το 60% της συνολικής ετήσιας παραγωγής. Ο πληθυσμός της πρωτεύουσας το 1907 ανέρχεται σε 165.000 κατοίκους.

Με την είσοδο στη χώρα 1.200.000 ατόμων από τη Μικρά Ασία το 1923 ο πληθυσμός της πρωτεύουσας παίρνει νέες διαστάσεις και το 1940 ανέρχεται σε 1.124.100 κατοίκους⁶⁹ ενώ αρχίζουν πλέον να δημιουργούνται νέοι οικισμοί στην ευρύτερη περιοχή της.

Στην περίοδο 1948-1961, περίοδο ανασυγκρότησης για την Ελλάδα, μία σειρά οικονομικών και θεσμικών μέτρων και παρεμβάσεων σε περιφερειακή κλίμακα καθιερώνουν την κυρίαρχη θέση της πρωτεύουσας στον εθνικό χώρο.

Οι οικονομικές, οργανωτικές και τεχνολογικές συνθήκες που επικρατούν εκείνη την περίοδο ευνοούν την ανάπτυξη περιοχών με δημιουργημένη και συνεχώς αναπτυσσόμενη τεχνική και εξυπηρετική υποδομή, αρκετό και κατάλληλο εργατικό δυναμικό, διαμορφωμένη αγορά, διαθέσιμα κεφάλαια και δυνατότητα προσπέλασης στα κέντρα αποφάσεων.

Το έντονο ^{εξωτερική μεταναστευτική} μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του '60 έχει σαν αποτέλεσμα την παραπέρα πληθυσμιακή μεγέθυνση της πρωτεύουσας, στην ευρύτερη περιοχή της οποίας αναπτύσσεται βαριά βιομηχανία και γενικά βιομηχανία κεφαλαιουχικών αγαθών⁷⁰,

⁶⁷ Λουκάκης Π., οπ.π. σελ. 88

⁶⁸ Λουκάκης Π., οπ. π. σελ. 89

⁶⁹ Λουκάκης Π., οπ. π. σελ. 92

⁷⁰ Κατοχιανού Δ. & Θεοδωρή-Μερκογιαννάκη Ε. «Το ελληνικό σύστημα αστικών κέντρων» Κέντρο προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα 1989, σελ. 42

εντατικοποιείται ο κλάδος των οικοδομήσεων, δημιουργείται ή και συμπληρώνεται η υποδομή εθνικής και διεθνούς σημασίας και αυξάνεται σημαντικά ο πληθυσμός της.

Στο διάστημα 1971-1981 αρχίζει να περιορίζεται η μετανάστευση ενώ αυξάνεται βαθμιαία η παλιννόστηση. Είναι η δεκαετία όπου για πρώτη φορά στην ιστορία της Π/Π παρουσιάζεται κάμψη των ρυθμών αύξησης των μεγεθών της γεγονός που οφείλεται κυρίως⁷¹:

- ♦ στην εγκατάσταση των περισσότερων παλιννοστούντων στις περιφέρειες προέλευσής τους
- ♦ στην τάση αποκέντρωσης της βιομηχανίας (όχι μόνο των παραγωγικών μονάδων αλλά και των εδρών τους)
- ♦ στην κρίσιμη υποβάθμιση του περιβάλλοντος στην πρωτεύουσα,
- ♦ στην υψηλή ανεργία, σε σχέση με τις άλλες περιοχές της χώρας, κ.λ.π.

Έτσι, ενώ το 1961 ο πληθυσμός της Π/Π αυξήθηκε κατά 65% σε σχέση με το 1940, το 1971 ο ρυθμός αύξησης μειώνεται στο 37% περίπου.

Σήμερα η Π/Π, βρισκόμενη στο στάδιο της προαστιοποίησης και δημιουργίας νέων οικισμών, είναι μία «πόλη» με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά⁷²:

- ♦ είναι πολεοδομικό συγκρότημα και αποτελείται από πολλούς δήμους και κοινότητες,
- ♦ έχει μία ευρύτερη περιοχή, οριοθετημένη σε χωροταξική κλίμακα,
- ♦ συντίθεται με μία σειρά περιφερειακών κέντρων,
- ♦ επηρεάζει μία μητροπολιτική περιοχή μη προσδιορισμένων χωρικών ορίων με μητροπολιτικά κέντρα τους δήμους Αθήνας και Πειραιά,
- ♦ διαθέτει εξειδικευμένες λειτουργίες κλίμακας πόλης, περιφερειακής ή και εθνικής σημασίας.

Σημαντικό ρόλο σ' αυτό διαδραμάτισε ο ν. 1515/85, γνωστός ως Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας (Ρ.Σ.Α.), ο οποίος σχεδιάστηκε με γνώμονα τη χωροταξική και πολεοδομική οργάνωση της Π/Π, στα πλαίσια της οικονομικής και κοινωνικής της ανάπτυξης και με δεδομένα τα προβλήματα που είχαν ήδη αρχίσει να παρουσιάζονται.

⁷¹ Κατοχianού Δ. & Θεοδωρή-Μερκογιαννάκη, *οπ. π.* σελ. 43-44

⁷² Λουκάκης Π. & Δεμαθός Ζ., «Σχεδιασμός και διοίκηση μητροπολιτικών κέντρων. Η περίπτωση της Αθήνας», Αθήνα 1994 σελ. 148

Οι βασικοί στόχοι που καθορίζονται για την Π/Π είναι⁷³:

- ◆ Η ανάδειξη της ιστορικής φυσιογνωμίας της Αθήνας και η αναβάθμιση της κεντρικής περιοχής της.
- ◆ Η βελτίωση της ποιότητας ζωής για όλους τους κατοίκους της και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- ◆ Η εξισορρόπηση των κοινωνικών ανισοτήτων από περιοχή σε περιοχή.
- ◆ Η διερεύνηση των επιλογών κατοικίας και εργασίας, αναψυχής και ψυχαγωγίας σε κάθε περιοχή της πρωτεύουσας.
- ◆ Η ποιοτική αναβάθμιση κάθε γειτονιάς και η προστασία των περιοχών κατοικίας από οχληρές λειτουργίες και χρήσεις.

Ειδικότερες κατευθύνσεις και μέτρα για την πολεοδομική ανασυγκρότηση της Π/Π αποσκοπούν⁷⁴:

- ◆ στην ανάσχεση της εξάπλωσης της πόλης
- ◆ στη δημιουργία πολυκεντρικής πόλης
- ◆ στον έλεγχο των χρήσεων γης
- ◆ στην ανασυγκρότηση της γειτονιάς
- ◆ στην επέκταση του σχεδίου κατά οργανικές πολεοδομικές ενότητες (γειτονιές)

Η ποιοτική αναβάθμιση των μητροπολιτικών κέντρων της Αθήνας και του Πειραιά, αναμένεται μέσα από τον περιορισμό των κεντρικών λειτουργιών, την απομάκρυνση του χονδρεμπορίου και των οχληρών βιομηχανιών, την επαναφορά της κατοικίας κ.λ.π.

Στα πλαίσια λοιπόν του Ρ.Σ.Α. η Αθήνα και ο Πειραιάς αποτελούν κέντρα εθνικής – μητροπολιτικής σημασίας, ενώ στην ευρύτερη περιοχή της Π/Π αναπτύσσονται⁷⁵:

- ◆ Δήμοι υπερτοπικής σημασίας (Κηφισιά, Μαρούσι, Αγ. Ανάργυροι, Ν. Ιωνία, Ζωγράφου, Αιγάλεω, Περιστερί, Γλυφάδα, Μοσχάτο, Νίκαια, Καλλιθέα, Ν. Σμύρνη, Χαλάνδρι, Αγ. Παρασκευή, Αχαρνών και Μπραχάμι).
- ◆ Ειδικές ζώνες χωροθέτησης του χονδρεμπορίου (Θρακομακεδόνες και Πέτρου Ράλλη).
- ◆ Βιομηχανικές ζώνες (Πέραμα).

⁷³ Σύμφωνα με το Ρ.Σ.Α. ν. 1515/85 ΦΕΚ 18/18.2.85, Αρθρ. 3

⁷⁴ οπ. π αρθρ. 15

⁷⁵ Ρ.Σ.Α. Χάρτης

- ♦ Βιομηχανικά – βιοτεχνικά πάρκα (Λυκόβρυση και Πέτρου Ράλλη).
- ♦ Χώροι αναψυχής και πολιτιστικού εξοπλισμού υπερτοπικού χαρακτήρα (Βύρωνας, Τουρκοβούνια – Γαλάτσι – Ψυχικό, Περιστερί, Χαϊδάρη, Κορυδαλλός, Φάληρο, Άλιμος, Γλυφάδα, Βούλα, Βουλιαγμένη και Βάρκιζα).
- ♦ Νέες οικιστικές ενότητες (κυρίως στα βόρεια και ανατολικά της περιοχής).

Σημειώνεται η ανάπτυξη των δήμων με υπερτοπικό χαρακτήρα περιμετρικά της Αθήνας και του Πειραιά, πάντα πάνω στο κύριο οδικό δίκτυο, στον υπεραστικό σιδηρόδρομο και στο κύριο δίκτυο αστικών δημόσιων συγκοινωνιών (είτε αυτά υφίστανται ήδη, είτε σχεδιάζονται για το μέλλον), *σε αντίθεση με τους νέους οικισμούς οι οποίοι στην πλειοψηφία τους δεν επιδιώκουν τέτοιου είδους διασύνδεση*. Η προαστιοποίηση της περιοχής και η δημιουργία νέων οικισμών φαίνεται καθαρά στον πίνακα 5:

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Ποσοστιαία μεταβολή πληθυσμού στην Περιφέρεια Πρωτευούσης

ΟΤΑ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ		
	% μεταβολή '61-'71	% μεταβολή '71-'81	% μεταβολή '81-'91
Αγία Βαρβάρα	92,80	10,04	-1,43
Αγία Παρασκευή	51,89	77,73	45,04
Άγιοι Ανάργυροι	40,54	17,54	0,88
Άγιος Δημήτριος	92,05	25,73	11,60
Άγιος Ιωάννης Ρέντη	55,91	-7,57	-11,94
Αθήνα	37,99	2,25	-12,81
Αιγάλοι	38,31	2,18	-3,89
Άλιμος		7,08	17,77
Αμαρούσιο	34,51	78,31	32,71
Αργυρούπολη	246,38	88,28	20,23
Βούλα	44,31	92,49	67,69
Βουλιαγμένη	-9,44	97,62	18,92
Βριλήσσια	63,44	102,58	112,80
Βύρωνας	21,14	21,93	1,39
Γαλάτσι	124,29	62,70	14,12
Γλυφάδα	89,92	86,52	44,58
Δάφνη	11,91	0,75	-9,80
Δραπετσώνα	3,41	-0,20	-10,04
Εκάλη	20,72	70,14	87,98
Ελληνικό			15,68
Ζωγράφου	108,59	49,04	-4,75
Ηλιούπολη	77,96	41,31	7,96
Ηράκλειο	98,63	55,34	13,72
Καισαριανή	13,48	7,30	-7,25
Καλλιθέα	50,42	42,34	-2,50
Καματερό	244,07	38,69	10,43
Κερασίни	9,71	9,43	-2,78
Κηφισιά	41,20	59,62	22,44
Κορυδαλλός	53,30	29,91	2,81
Λυκόβρυση	114,38	41,58	30,84
Μελίσσια	60,57	61,18	55,44
Μεταμόρφωση	112,32	6,27	17,33
Μοσχάτο	19,34	-3,92	3,70
Ν. Ερυθραία	23,51	32,56	29,37
Ν. Ιωνία	14,01	7,64	2,61
Ν. Λιόσια	76,07	29,19	8,25
Ν. Πεντέλη	22,95	93,80	53,94
Ν. Σμόρνης	29,29	59,13	3,18
Ν. Φιλαδέλφειας	26,14	28,40	0,21
Ν. Χαλκηδόνα	29,47	21,60	-5,57
Ν. Ψυχικό	21,01	26,95	3,53
Νίκαια	3,51	4,93	-3,14
Π. Φαλήρου	57,91	52,48	15,03
Παπάγου		55,11	12,00
Πειραιάς	2,00	4,67	-6,99
Πεντέλη	4,35	11,86	52,67
Πέραμα	24,24	26,39	4,53
Περιστέρι	49,14	19,02	-2,52
Πετρούπολη	118,31	49,77	37,40
Πεύκη	30,43	121,88	65,17
Ταύρου	2,87	5,76	-7,53
Υμηττού	12,49	-7,59	-7,92
Φιλοθέη	32,25	68,27	22,18
Χαϊδάρη	58,60	24,16	0,99
Χαλάνδρι	39,18	51,61	21,88
Χολαργός	9,53	111,10	6,85
Ψυχικό	25,12	19,02	-1,34

Πηγή ΕΣΥΕ: Απογραφές '61 - '91, Επεξεργασία μελέτης

Στην Π/Π κυριαρχεί πια ο δευτερογενής και τριτογενής τομέας παραγωγής. Ιδιαίτερη διόγκωση εμφανίζει ο τριτογενής τομέας παραγωγής, ο οποίος μεγεθύνεται με ρυθμούς μεγαλύτερους από το β' γενή. Ο δημόσιος τομέας, ο οποίος χωροθετείται κατά κύριο λόγο στα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά, εκτείνεται σε υπηρεσίες περιφερειακού, διαπεριφερειακού και εθνικού επιπέδου (διοίκηση, δικαιοσύνη, εκπαίδευση, μεταφορές, ιατρική περίθαλψη, τράπεζες, τουρισμός κ.λ.π.) ενώ και ο ιδιωτικός τομέας παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη (τράπεζες, εμπόριο, ξενοδοχεία, ελεύθερα επαγγέλματα, αντιπροσωπείες, χρηματιστήρια, ιατρική περίθαλψη κ.λ.π.).

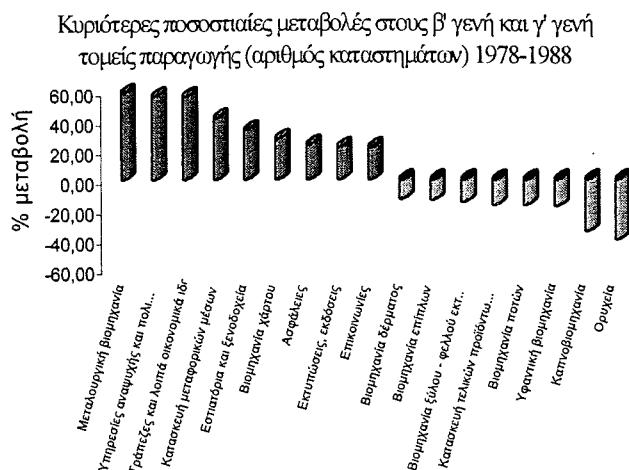
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Αριθμός επιχειρήσεων β' γενή και γ' γενή τομέα παραγωγής στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.

ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΕΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ			
	1969	1978	1988	1994
Β' γενής (αριθμός επιχ/σεων)	35.041	47.458	48.806	39.907
Γ' γενής (αριθμός επιχ/σεων)	67.441	93.347	108.510	114.143
Σύνολο Επιχειρήσεων	102.482	140.805	157.316	154.040

Πηγή ΕΣΥΕ: Απογραφή επιχειρήσεων 1969, 1978 & 1988, Μητρώο Επιχειρήσεων 1994

Το ποσοστό αύξησης των επιχειρήσεων το 1978 έναντι του 1969 ήταν 37% περίπου ενώ μία δεκαετία μετά η αντίστοιχη αύξηση ήταν της τάξης του 11%. Το 1994 οι επιχειρήσεις της Π/Π που δραστηριοποιούνται στο β' γενή τομέα μειώθηκαν 18% περίπου. Αντίστοιχα, η αύξηση των επιχειρήσεων του γ' γενή τομέα ήταν οριακή (ποσοστό αύξησης 5% περίπου) με αποτέλεσμα τη μείωση του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Π/Π κατά 2%.

Στη δεκαετία του '80 το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης παρουσιάζεται στις βιομηχανίες χάρτου, στη μεταλλουργική βιομηχανία, στις κατασκευές – επισκευές μεταφορικών μέσων, στις υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού, στις τραπεζικές υπηρεσίες, στα εστιατόρια – ξενοδοχεία, στις επικοινωνίες, στις εκδόσεις - εκτυπώσεις και στις ασφάλειες. Αντίθετα, η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στις βιομηχανίες ποτών, ξύλου – επίπλου και δέρματος, στην υφαντική βιομηχανία, στα ορυχεία, στην καπνοβιομηχανία και στην κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλα (- μηχανών και μεταφορικού υλικού).

Πηγή ΕΣΥΕ: Απογραφή επιχειρήσεων 1978 & 1988- επεξεργασία μελέτης

Το δηλωθέν αστικό εισόδημα στην Π/Π και στο σύνολο της χώρας διαχρονικά διαμορφώθηκε ως ακολούθως:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Διαχρονική εξέλιξη αστικού εισοδήματος Περιφέρειας Πρωτευούσης.

Ποσά σε εκατ. δρχ.

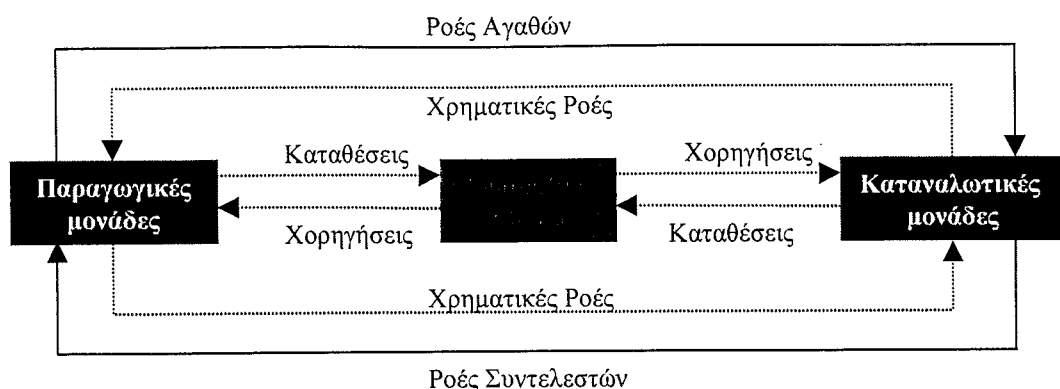
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΤΟΣ			
	1981	1988	1991	1996
Περιφέρεια Πρωτευούσης	313.514	1.229.629	2.296.885	4.980.241
Σύνολο Χώρας	559.382	2.398.188	4.594.479	11.074.336
% ποσοστό Π/Π	56,05	51,27	50,00	45,00

Πηγή ΕΣΥΕ. -Στατιστικά δελτία 1981,1988,1991 & 1996

3.3.2 Η ανάπτυξη του τραπεζικού συστήματος στη μητροπολιτική περιοχή της Περιφέρειας Πρωτευούσης

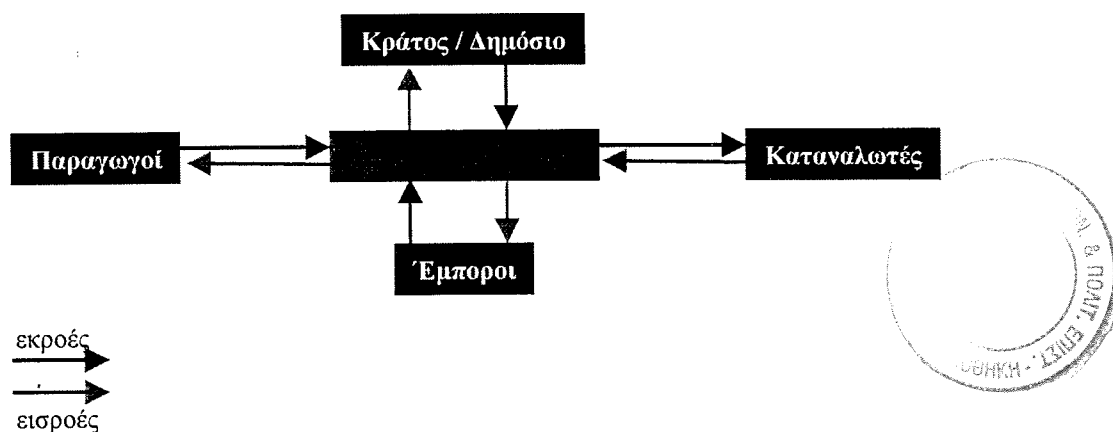
Η οικονομική μεγέθυνση της Π/Π, η διαρκής χωρική εξάπλωσή της και η εξέλιξή της σε μητροπολιτική περιοχή με τα χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν, δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο το τραπεζικό σύστημα.

Ο απλούστερος τρόπος με τον οποίο μία τράπεζα εντάσσεται στην οικονομία και κυρίως στο εισοδηματικό της κύκλωμα φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα, όπου αποδίδεται και η ένταξη ενός τραπεζικού ιδρύματος σε μικροοικονομικό επίπεδο:

Παράλληλα, η ένταξη και ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στο μακροοικονομικό επίπεδο φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα, όπου, για λόγους απλοποίησης, έχουν παραληφθεί οι ροές μεταξύ των υπόλοιπων φορέων οικονομικής δραστηριότητας της περιοχής:

«Ένταξη του τραπεζικού συστήματος στο μακροοικονομικό επίπεδο»⁷⁷

Η αριθμητική επέκταση του τραπεζικού δικτύου βρίσκεται σε αντιστοιχία με τις οικονομικές δραστηριότητες και την οικονομική ανάπτυξη κάθε περιοχής. Η εξάπλωση του τραπεζικού συστήματος όμως σε αυτή, ουσιαστικά ακολουθεί την οικονομική της μεγέθυνση και συνήθως έρχεται να καλύψει ανάγκες οι οποίες έχουν ήδη δημιουργηθεί. Η ύπαρξη δηλαδή θετικών εξωτερικών οικονομιών είναι αυτή που προσελκύει την ίδρυση νέων τραπεζικών καταστημάτων.

⁷⁶ Νικ. Γ. Μαρματάκης: «Θεωρητική Οικονομική», Αθήνα 1977, σελ.658

⁷⁷ Ph. Kotler: "Marketing Management-Analysis, Planning, Implementation and Control" 6th Edition, Prentice Hall, New Jersey 1988, σελ.10.

Οι απαιτήσεις για άμεση πρόσβαση καταθετών και δανειζόμενων σε κάθε είδους χρηματοδοτικών μέσων, παλαιότερων και νέων, με το λιγότερο κόστος πληροφόρησης ή μετακίνησης καθώς και ο έντονος ανταγωνισμός ο οποίος έχει αναπτυχθεί στο χώρο είχε σαν αποτέλεσμα την εντυπωσιακή αύξηση των τραπεζικών καταστημάτων όχι μόνο στα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά αλλά σε ολόκληρη την Π/Π.

Έτσι, ενώ το 1969 στην Π/Π λειτουργούν 205 τραπεζικές μονάδες, το 1978 ο αριθμός τους ανέρχεται σε 478. Μία δεκαετία μετά, το 1988 λειτουργούν 621 τραπεζικές μονάδες με μείωση όμως των μονάδων του Δ. Αθηνών (από 304 σε 294). Τέλος, το 1996 μέσα από μία αύξηση της τάξης του 38% λειτουργούν 860 τραπεζικές μονάδες και το 1997 1.001⁷⁸.

Επίδραση στην εξάπλωση του τραπεζικού δικτύου είχε και η προαστιοποίηση των μητροπολιτικών κέντρων της Αθήνας και του Πειραιά και η ανάπτυξη των επιμέρους οικισμών που περιλαμβάνονται στην Π/Π.

Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στους δήμους υπερτοπικής σημασίας σε αντίθεση με τα μητροπολιτικά κέντρα όπου σημειώθηκε είτε πολύ μικρή αύξηση είτε μείωση (Πειραιάς +14,8%, Αθήνα – 3,3%).

⁷⁸ Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Αριθμός τραπεζικών μονάδων στην Περιφέρεια Πρωτευούσης
το 1978 και το 1988⁷⁹.

ΟΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ		% ποσοστό μεταβολής	ΟΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ		% ποσοστό μεταβολής
	1978	1988			1978	1988	
Ηλιούπολη	1	7	600,0	Δάφνη	3	5	66,7
Γαλάτσι	1	5	400,0	Ν. Ψυχικό	3	5	66,7
Γλυφάδα	3	14	366,7	Χαλάνδρι	5	8	60,0
Αγία Παρασκευή	2	9	350,0	Κορυδαλλός	2	3	50,0
Κηφισιά	3	11	266,7	Ν. Φιλαδέλφεια	3	4	33,3
Μαρούσι	3	9	200,0	Αιγάλεω	7	9	28,6
Ν. Ηράκλεια	1	3	200,0	Πειραιάς	54	62	14,8
Μοσχάτο	2	6	200,0	Μεταμόρφωση	1	1	0,0
Χαϊδάρι	1	3	200,0	Πετρούπολη	2	2	0,0
Χολαργός	2	6	200,0	Ταύρος	3	3	0,0
Περιστέρι	6	17	183,3	Δραπετσώνα	2	2	0,0
Ν. Ιωνία	5	14	180,0	Πέραμα	1	1	0,0
Ν. Ερυθραία	2	5	150,0	Αθήνα	304	294	-3,3
Ζωγράφου	5	12	140,0	Ελληνικό	9	8	-11,1
Π. Φάληρο	5	12	140,0	Κερατσίνι	5	3	-40,0
Αγία Βαρβάρα	1	2	100,0	Παπάγου	2	1	-50,0
Άγιος Δημήτριος	2	4	100,0	Καλαμάκι	0	2	
Άγιοι Ανάργυροι	1	2	100,0	Αργυρούπολη	0	3	
Βύρωνα	2	4	100,0	Βούλα	0	2	
Καισαριανή	1	2	100,0	Ν. Χαλκηδόνα	0	1	
Ν. Σμύρνη	6	12	100,0	Πεύκη	0	1	
Ν. Λιόσια	1	2	100,0	Βριλήσσια	0	3	
Νίκαια	5	10	100,0	Μετσόσια	0	1	
Καλλιθέα	11	19	72,7	Αγ. Ιωάννης Ρέντη	0	7	

ΣΥΝΟΛΟ	478	621	29,9
---------------	------------	------------	-------------

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή τραπεζικών καταστημάτων 1978 & 1988

Ο αριθμός των κατοίκων που αντιστοιχούν σε μία τραπεζική μονάδα διαχρονικά διαμορφώθηκε ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Κάτοικοι / τραπεζική μονάδα στην Περιφέρεια Πρωτευούσης

	ΕΤΟΣ			
	1969	1978	1988	1994
Πληθυσμός ⁸⁰	2.540.192	3.027.560	3.073.219	3.073.219
Τραπεζικές μονάδες	205	478	621	883
Κάτοικοι / τραπεζική μονάδα	12.391	6.334	4.949	3.480

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή πληθυσμού, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών – επεξεργασία μελέτης.

⁷⁹ Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων ανά ΟΤΑ για τα έτη μετά το 1988.

⁸⁰ Ο πληθυσμός που λαμβάνεται υπόψη αντιστοιχεί στις απογραφές 1971, 1981 και 1991 δεδομένου ότι οι χρονολογίες αυτές βρίσκονται πολύ κοντά στις αντίστοιχες για τις οποίες είναι διαθέσιμα τα στοιχεία του τραπεζικού συστήματος και ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού στην Π/Π έχει ήδη αρχίσει να περιορίζεται σημαντικά. Σύμφωνα με στοιχεία του καταλόγου ICAP '98 «Η Ελλάδα σε αριθμούς» ο πληθυσμός της Ελλάδας το 1995 αυξήθηκε μόλις κατά 1,9%, έναντι του 1991.

Όσον αφορά στους εργαζόμενους στον τραπεζικό χώρο στην εξεταζόμενη περιοχή, το 1978 ήταν 20.308, ενώ το 1988 ανήλθαν σε 22.354. Έτσι, ο αριθμός των κατοίκων της Π/Π που αντιστοιχεί σε κάθε τραπεζικό υπάλληλο για τις χρονιές αυτές διαμορφώνεται ως ακολούθως:

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Κάτοικοι / τραπεζικό υπάλληλο στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.

	ΕΤΟΣ	
	1978	1988
Πληθυσμός	3.027.560	3.073.219
Τραπεζικοί υπάλληλοι	20.308	22.354
Κάτοικοι / τραπεζικό υπάλληλο	149	138

Πηγή: ΕΣΥΕ: απογραφή πληθυσμού, απογραφή τραπεζικών καταστημάτων – επεξεργασία μελέτης.

Τέλος, ο αριθμός των επιχειρήσεων που αντιστοιχεί σε κάθε τραπεζικό κατάστημα διαχρονικά έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Επιχειρήσεις / τραπεζική μονάδα στην Περιφέρεια Πρωτευούσης.

	ΕΤΟΣ			
	1969	1978	1988	1994
Αριθμός επιχειρήσεων	102.482	140.805	157.316	154.040
Τραπεζικές μονάδες	205	478	621	883
Επιχειρήσεις / τραπεζική μονάδα	500	295	253	174

Πηγή: ΕΣΥΕ: απογραφή επιχειρήσεων και τραπεζικών καταστημάτων 1969, 1978, 1988, Μητρώο Επιχειρήσεων 1994, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, – επεξεργασία μελέτης.

Όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω αφορούν στην επέκταση του τραπεζικού δικτύου στα πλαίσια της ανάπτυξης της Π/Π ως “μητροπολιτική περιοχή”. Αυτό όμως, σε συνδυασμό με την οικονομικο–κοινωνική εικόνα που έχει πια αναπτυχθεί στην περιοχή (αυξημένες ανάγκες κεφαλαιουχικών αγαθών, ανάγκη χρηματοδότησης επενδύσεων, πληθυσμιακή αύξηση κ.λ.π.), τον ανταγωνισμό στο χώρο των τραπεζών, και τις διεθνείς εξελίξεις, οδηγεί το τραπεζικό σύστημα στην εξεύρεση και παροχή νέων προϊόντων και υπηρεσιών που αποσκοπούν στην κάλυψη⁸¹:

- ♦ της ανάγκης διαφοροποίησης της “εικόνας” της τράπεζας στην αγορά,
- ♦ της προσπάθειας εξουδετέρωσης κάποιου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος άλλης τράπεζας (π.χ. εκτεταμένο δίκτυο, λειτουργικό κόστος κ.λ.π.),

⁸¹ ΟΤΟΕ, ΙΝΕ «Τεχνικο-οργανωτικός εκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος» Αθήνα 1996

- ♦ της ανάγκης αξιοποίησης μίας ευκαιρίας που δίνεται από το οικονομικό περιβάλλον,
- ♦ της σχετικής ζήτησης
- ♦ της απελευθέρωσης της αγοράς

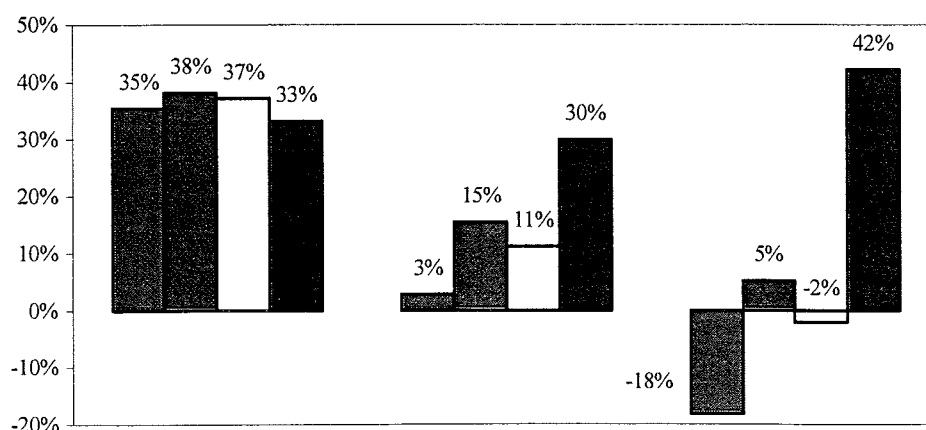
Έτσι, οι τραπεζικές ανάγκες της Π/Π περιλαμβάνουν εκτός από τα παραδοσιακά αποταμιευτικά, μεσολαβητικά και πιστοδοτικά προϊόντα και πλήθος νέων υπηρεσιών όπως: έκδοση πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, leasing, venture capital, factoring, δάνεια σε συνάλλαγμα, ομολογιακά και κοινοπρακτικά δάνεια, project finance κ.λ.π.

3.3.3 Σύνοψη - Συμπεράσματα

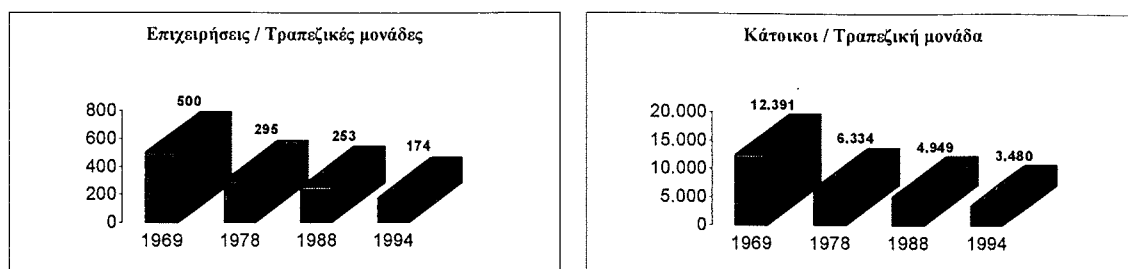
Το τραπεζικό σύστημα παρουσίασε ιδιαίτερη ανάπτυξη και μεγέθυνση στην Περιφέρεια Πρωτευούσης καθώς αυτή αναπτυσσόταν ως «μητροπολιτική περιοχή».

Η ανάπτυξη αφορά στη συνεχή παροχή νέων προϊόντων και υπηρεσιών από τις τράπεζες λόγω του έντονου ανταγωνισμού και των αναγκών που αρχίζουν να διαμορφώνουν οι πελάτες τους και στην αριθμητική εξάπλωση του δικτύου τραπεζικών μονάδων.

Η ανάπτυξη του τραπεζικού δικτύου ακολουθεί τις νέες συγκεντρώσεις πληθυσμού και επιχειρήσεων στους επιμέρους ΟΤΑ της Π/Π, ενώ ο ρυθμός εξάπλωσής του, όπως φαίνεται και στο ακόλουθο διάγραμμα, επιβεβαιώνει την διαπίστωση ότι οι τραπεζικές μονάδες εγκαθίστανται σε περιοχές με ήδη διαμορφωμένη την τραπεζική ζήτηση.

Συνεχής είναι και η βελτίωση του αριθμού των κατοίκων και των επιχειρήσεων ανά τραπεζική μονάδα.

Η έδρα των περισσότερων εμπορικών τραπεζών βρίσκεται στα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά, ενώ μόνο 3 από τις 48 τράπεζες που λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα έχουν έδρα σε άλλες πόλεις.

Η πλειοψηφία των τραπεζικών μονάδων χαρακτηρίζονται ως καταστήματα (παρέχοντας όλο το φάσμα των τραπεζικών προϊόντων), ενώ μόνο το 23% αυτών καταγράφονται ως θυρίδες (με περιορισμένες υπηρεσίες π.χ. καταθέσεις, δάνεια κ.λ.π.).

4 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Βασική πηγή: «Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός της περιόδου Μεσογείων 1995-2020», Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ε.Π.Ι. Παντείου Πανεπιστημίου.

Η χωροθέτηση του νέου αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος» τοποθετείται στο νοτιοανατολικό τμήμα του Δήμου Σπάτων και οι Δήμοι και οι Κοινότητες της Ανατολικής Αττικής που θα επηρεαστούν άμεσα, λιγότερο ή περισσότερο, αποτελούν την περιοχή μελέτης. Γεωγραφικά η περιοχή μελέτης οριοθετείται ως ακολούθως⁸²:

- ♦ ανατολικά από το ακρωτήρι Μαυρονόρι έως και τον κόλπο της Ραφήνας,
- ♦ δυτικά από την κορυφογραμμή του Υμηττού,
- ♦ νότια από την κορυφογραμμή του Πανείου όρους και την κορυφή του Μαυροβουνίου καταλήγοντας στο ακρωτήρι Μαυρονόρι και
- ♦ βόρεια από το Σταυρό, διατρέχει τις νότιες υπώρειες της Πεντέλης και καταλήγει στη Ραφήνα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Περιοχή Μελέτης

Δ. Παλλήνης	Δ. Μαρκόπουλου	Δ. Γλυκών Νερών	Κ. Πικερμίου
Δ. Παιανίας	Δ. Γέρακα	Δ. Αρτέμιδας	Κ. Κουβαρά
Δ. Σπάτων	Δ. Ανθούσας	Δ. Καλυβίων Θορικού	
Δ. Κρωπίας	Δ. Ραφήνας		

Η γειτνίαση της περιοχής μελέτης με το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας, περιόρισε τη δυνατότητα αυτόνομης ανάπτυξής της, παρά τις έντονες πιέσεις που δεχόταν από την επέκταση της αστικοποίησης του Π.Σ.Π, καθιστώντας την ένα τμήμα της ευρύτερης Περιφέρειας Προγραμματισμού της Αθήνας με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που αυτό συνεπάγεται.

Τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής σήμερα έχουν διαμορφωθεί ως ακολούθως:

⁸² Μελέτη ΙΠΑ: «Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός. Εναλλακτικές προτάσεις». Αθήνα 1996, σελ. 4

4.1 Πληθυσμός

Η περιοχή μελέτης παρουσίασε ραγδαία πληθυσμιακή εξέλιξη κυρίως από το 1971 και μετά, με αποτέλεσμα η απογραφή του 1991 να εμφανίζει σ' αυτή μόνιμο πληθυσμό περισσότερους από 100.000 κατοίκους. Η ποσοστιαία αύξηση του μόνιμου πληθυσμού της περιοχής μελέτης στο διάστημα αυτό, ήταν της τάξης του 130%.

Αναλυτικά η εξέλιξη του πληθυσμού και η κατανομή αυτού στους επιμέρους Δήμους και Κοινότητες φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: Εξέλιξη του πληθυσμού στην περιοχή μελέτης (Απογραφές 1951 – 1991)

ΟΤΑ	ΕΤΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ					% ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ				
	1951	1961	1971	1981	1991	1951 - 1961	1961 - 1971	1971 - 1981	1981 - 1991	1951 - 1991
Ανθούσα	0	0	0	577	3.020	-	-	-	423,40	423,40
Αρτέμιδα	0	0	0	4.249	9.485	-	-	-	123,23	123,23
Γέρακας	0	0	5.716	6.703	8.512	-	-	17,27	26,99	48,92
Γλυκά Νερά	0	0	1.233	3.547	5.813	-	-	187,67	63,88	371,45
Καλύβια Θορικού	2.253	2.399	2.624	4.860	7.357	6,48	9,38	85,21	51,38	226,54
Κορωπι	7.125	8.029	9.716	12.893	16.813	12,69	21,01	32,70	30,40	135,97
Μαρκόπουλο Μεσαγαίας	5.112	5.341	5.954	9.388	10.499	4,48	11,48	57,68	11,83	105,38
Παιανία	4.824	7.431	6.111	7.278	9.727	54,04	-17,76	19,10	33,65	101,64
Παλλήνη	954	1.909	3.190	5.475	10.908	100,10	67,10	71,63	99,23	1.043,40
Πικέρμι	0	1.213	262	509	1.293	-	-78,40	94,27	154,03	6,60
Ραφήνα	1.888	2.137	2.674	4.994	8.611	13,19	25,13	86,76	72,43	356,09
Κουβαράς	0			1.194	1.369					14,66
Σπάτα	5.024	5.620	6.425	6.398	7.796	11,86	14,32	-0,42	21,85	55,18
ΣΥΝΟΛΟ	27.180	34.079	43.905	68.065	101.203	25,38	28,83	55,03	48,69	272,34

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1951,1961,1971,1981,1991

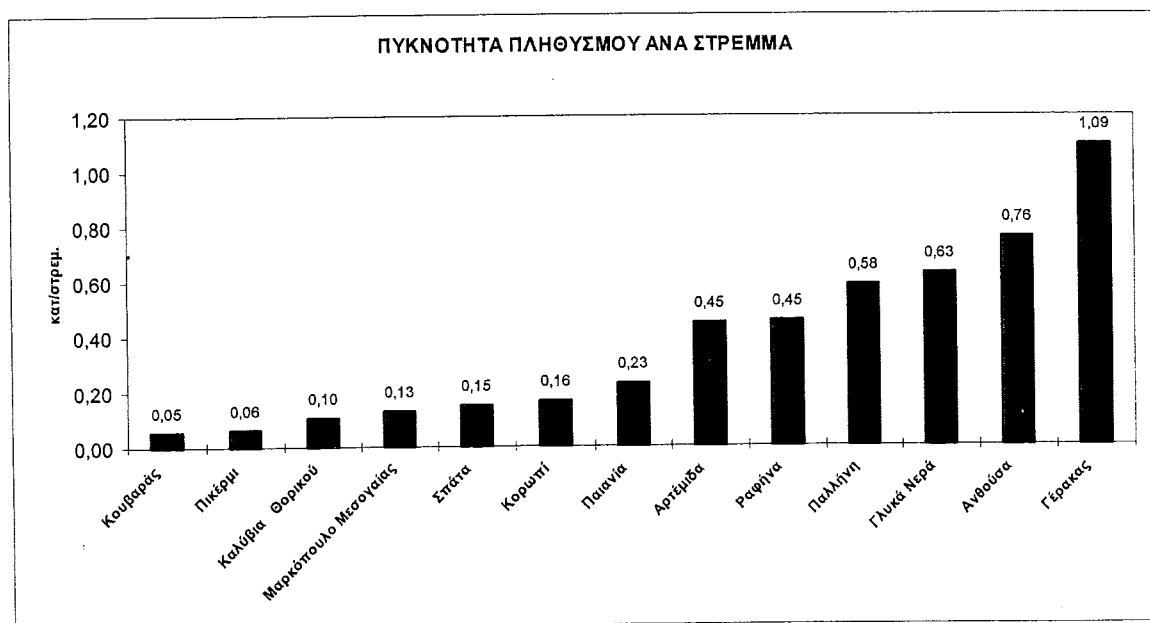
Οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες αυξήσεις παρατηρούνται, αφ' ενός στους ΟΤΑ που επηρεάζονται άμεσα από την Περιφέρεια Πρωτευούσης και την προαστιοποίηση αυτής και αφ' ετέρου οι ΟΤΑ στο ανατολικό τμήμα της περιοχής, στα παράλια. Χαρακτηριστική είναι τέλος, η εποίκηση ορισμένων περιοχών σχετικά πρόσφατα όπως είναι η Αθνούσα και η Αρτέμιδα.

Στη δεκαετία του '80 ο πληθυσμός της περιοχής μελέτης αυξήθηκε κατά 48,7%, ενώ την ίδια περίοδο στο Νομό Αττικής η αύξηση ήταν της τάξης του 4,57% και στο σύνολο της χώρας ανήλθε σε 5,33%. Ανάλογη ήταν η εικόνα και στο διάστημα '71 – '81 όπου για την περιοχή μελέτης, το Νομό Αττικής και το σύνολο της χώρας τα ποσοστά ανάπτυξης ήταν 55,03%, 20,4% και 11,7% αντίστοιχα⁸³.

Ο πληθυσμός της περιοχής κατά το 1996 θεωρείται ότι κυμαίνεται μεταξύ των 124.000 - 136.000 κατοίκων, υπολογιζόμενος με δύο διαφορετικούς τρόπους α) την προβολή των τάσεων 1981 - 1991 στο έτος 1996 και β) τη διόρθωση με τη βοήθεια παραδοχών και πληθυσμών 1981 - 1991 και προβολή των διορθωμένων τάσεων στο έτος 1996⁸⁴.

Όσον αφορά στην πυκνότητα του πληθυσμού αυτή κυμαίνεται από 0,05 κατ / στρεμ. έως 1,1 κατ / στρεμ. στους επιμέρους Δήμους και στις Κοινότητες. Συνολικά, η πυκνότητα του πληθυσμού στην περιοχή μελέτης το 1991 ήταν 0,21 κατ / στρεμ., στο σύνολο του Ν. Αττικής 0,9 κατ / στρεμ. ενώ στο σύνολο της χώρας 0,08 κατ. / στρεμ.

Πυκνότητα πληθυσμού / στρέμμα στην περιοχή μελέτης (Απογραφή 1991)

Πηγή: ΕΣΥΕ – επεξεργασία μελέτης

⁸³ ΕΣΥΕ: Απογραφή πληθυσμού 1971, 1981

⁸⁴ Μελέτη ΙΠΑ, οπ. π. σελ. 15.

4.2 Οικιστικό περιβάλλον

4.2.1 Βασικός κοινωνικός εξοπλισμός⁸⁵

Μέτρια έως ανεπαρκής μπορεί να χαρακτηριστεί η υφιστάμενη κάλυψη των αναγκών της περιοχής ως προς τον βασικό κοινωνικό εξοπλισμό, γεγονός που απορρέει και από τη σχετικά άναρχη και χωρίς προγραμματισμό ανάπτυξη της τα τελευταία χρόνια. Σημαντικός όμως παράγοντας στην παρουσίαση ελλείψεων, κυρίως όσον αφορά στην υγεία, την πρόνοια, και την εκπαίδευση, είναι η γειτνίαση της περιοχής μελέτης με την Περιφέρεια Πρωτευούσης.

4.2.1.1 Εκπαίδευση

Στην περιοχή μελέτης η υφιστάμενη κατάσταση στο χώρο της εκπαίδευσης έχει ως εξής:

- ♦ 32 δημόσια και 15 ιδιωτικά Νηπιαγωγεία
- ♦ 35 δημόσια και 7 ιδιωτικά Δημοτικά Σχολεία
- ♦ 13 δημόσια και 7 ιδιωτικά Γυμνάσια
- ♦ 10 δημόσια και 5 ιδιωτικά Γενικά Λύκεια
- ♦ 1 δημόσιο Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο

Στο χώρο όμως της γ' βάθμιας εκπαίδευσης δεν υπάρχει καμία δραστηριότητα στην περιοχή μελέτης καθώς δε λειτουργεί εκεί Τ.Ε.Ι., Α.Ε.Ι. ή Ι.Ε.Κ. Επίσης δεν υπάρχει κανένα ειδικό σχολείο.

Γενικά, η υπάρχουσα υποδομή σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, σε συνδυασμό και με τον πληθυσμό της περιοχής και της ιδιομορφίας της (διάσπαρτοι οικισμοί) θεωρείται ανεπαρκής.

4.2.1.2 Υγεία

Στον τομέα της υγείας η υφιστάμενη κατάσταση στην περιοχή μελέτης είναι σαφώς ανεπαρκής. Ο κύριος όγκος της ιατρικής περίθαλψης των κατοίκων της περιοχής παρέχεται

⁸⁵ Μελέτη ΙΠΑ: «Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός. Εναλλακτικές Προτάσεις», Αθήνα 1996, σελ. 15-17 & Παραρτήματα

κυρίως από το κέντρο της Αθήνας δεδομένου ότι τα 3 κέντρα υγείας, στο Κορωπί, τα Σπάτα και το Μαρκόπουλο Μεσογαίας, δεν είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν τις υφιστάμενες ανάγκες. Στην περιοχή λειτουργούν επίσης 8 δημοτικά - κοινοτικά ιατρεία, ενώ στους Δήμους Παιανίας, Παλλήνης και Ραφήνας η υποδομή στο χώρο της υγείας είναι ανύπαρκτη.

4.2.1.3 Πρόνοια

Οι 24 Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, δημόσιοι και ιδιωτικοί, τα 6 ΚΑΠΗ, οι 2 ιδιωτικές υπερτοπικές κατασκηνώσεις και τα 4 ιδιωτικά Γηροκομεία δεν καλύπτουν τις υφιστάμενες ανάγκες της περιοχής, ενώ υπάρχουν επιμέρους Δήμοι ή Κοινότητες, όπως η Ανθούσα, ο Κουβαράς, ο Γέρακας, το Πικέρμι και τα Σπάτα με μηδενική ή ελάχιστη παρουσία ανάλογων εγκαταστάσεων.

4.2.1.4 Τουρισμός

Παρά το γεγονός ότι η περιοχή αρχικά αναπτυσσόταν ως περιοχή δεύτερης - παραθεριστικής κατοικίας για τους κατοίκους του Λεκανοπεδίου, τη μεγάλη τουριστική κίνηση που εξακολουθεί να εκδηλώνεται σήμερα και τη σημαντική παρουσία αρχαιολογικών χώρων, κηρυγμένων ή όχι, η τουριστική υποδομή σ' αυτή είναι υποτυπώδης. Οι χώροι όπου μπορούν να διαμένουν οι επισκέπτες της περιοχής είναι:

- ♦ 10 ξενοδοχειακές μονάδες (4 α' κατηγορίας, 1 β' κατηγορίας και 5 γ' κατηγορίας),
- ♦ 4 camping α' κατηγορίας, και
- ♦ 30 ενοικιαζόμενα δωμάτια β' και γ' κατηγορίας, συγκεντρωμένα στο σύνολό τους στο Δ. Μαρκόπουλου Μεσογαίας.

Καμία τουριστική υποδομή δεν παρουσιάζεται στο Γέρακα, στο Κορωπί, στην Παιανία, στην Παλλήνη, στα Σπάτα, στην Ανθούσα, στα Καλύβια Θορικού και στον Κουβαρά.

4.2.1.5 Αθλητισμός

Οι αθλητικές εγκαταστάσεις της περιοχής μελέτης χαρακτηρίζονται από τον τοπικό τους χαρακτήρα και την έλλειψη εξειδικευμένου εξοπλισμού. Η υφιστάμενη αθλητική υποδομή της περιοχής των Μεσογείων περιλαμβάνει:

- ♦ 5 γήπεδα με στίβο 400 μέτρων,

- ♦ 7 κλειστά γυμναστήρια εκ των οποίων τα 2 είναι ιδιωτικά,,
- ♦ 16 γήπεδα ποδοσφαίρου εκ των οποίων το 1 είναι ιδιωτικό,
- ♦ 27 γήπεδα αθλοπαιδιών,
- ♦ 24 γήπεδα αντισφαίρισης εκ των οποίων τα 9 είναι ιδιωτικά.

Σε ελάχιστα γήπεδα υπάρχουν αποδυτήρια ή κερκίδες, ενώ στη Κοινότητα Πικερμίου η μοναδική αθλητική εγκατάσταση είναι ένα γήπεδο ποδοσφαίρου.

4.2.1.6 Ελεύθεροι Χώροι

Η παρουσία ελεύθερων χώρων στην περιοχή μελέτης είναι μέτρια, ενώ με την αναμενόμενη ανάπτυξη της περιοχής η έλλειψη θα γίνει εντονότερη. Συγκεκριμένα, εκτός από την Κοινότητα Παιανίας όπου δε λειτουργεί κανένας ελεύθερος χώρος, του Δήμους Σπάτων και Ραφήνας και την Κοινότητα Πικερμίου όπου λειτουργούν μόνο παιδικές χαρές, οι υπόλοιπες επιμέρους μονάδες της περιοχής μελέτης παρουσιάζουν στοιχειώδη υποδομή σε παιδικές χαρές γήπεδα και πάρκα.

4.2.1.7 Πολιτισμός

Ανεπαρκής χαρακτηρίζεται η υποδομή της περιοχής μελέτης σε θέματα πολιτισμού, αφού υπάρχουν Δήμοι ή Κοινότητες χωρίς κανένα χώρο πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως η Ανθούσα και το Πικερμί.

Αναλυτικότερα στην περιοχή λειτουργούν:

- ♦ 7 πνευματικά κέντρα,
- ♦ 4 υπαίθριοι χώροι εκδηλώσεων εκ των οποίων ο 1 είναι πλατεία,
- ♦ 6 χώροι πολλαπλών χρήσεων εκ των οποίων ο 1 είναι πλατεία,
- ♦ 2 αίθουσες κλειστού κινηματογράφου ή θεάτρου,
- ♦ 10 αίθουσες ανοικτού κινηματογράφου, στο σύνολό τους ιδιωτικές,
- ♦ 5 δημοτικές βιβλιοθήκες και
- ♦ 3 μουσεία με σημαντικότερο εκείνο της Βραυρώνας.

4.2.1.8 Συγκοινωνίες - Μεταφορές⁸⁶

Η συγκοινωνία στην περιοχή μελέτης διεξάγεται είτε οδικώς είτε δια της θαλάσσιας οδού.

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο ιεραρχείται σε τρεις κατηγορίες:

- ♦ το εθνικό δίκτυο όπου εντάσσονται τα τμήματα Σταυρού - Λαυρίου, Σταυρού - Ραφήνας και Παλλήνης - Σπάτων,
- ♦ το πρωτεύον επαρχιακό δίκτυο όπου εντάσσονται τα τμήματα Παιανίας - Μαρκόπουλο, Πικέρμι - Σπάτα Μαρκόπουλο, Μαρκόπουλο - Πόρτο Ράφτη, Κορωπί - Βάρη, Κορωπί - Λομβάρδο, Κερατέα - Ανάβυσσος, Παιανία - Σπάτα - Αρτέμιδα, Κερατέα - Κακή Θάλασσα - Λιμάνι Δασκαλείου και Πόρτο Ράφτη - Άγιος Σπυρίδωνας.
- ♦ το δημοτικό κοινοτικό δίκτυο

Γενικά το οδικό δίκτυο της περιοχής μελέτης κρίνεται ανεπαρκές λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της περιοχής και δεδομένου ότι στο μεγαλύτερο τμήματα αποτελείται από μία λωρίδα κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση.

Η σύνδεση της περιοχής με το Λεκανοπέδιο γίνεται με τακτικές γραμμές λεωφορείων του ΚΤΕΛ Αττικής, σε δύο βασικούς άξονες Αθήνα - Σούνιο μέσω της πεδιάδας των Μεσογαίων και Αθήνα - Μαραθώνα. Επιπλέον ο Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών (ΟΑΣΑ) δρομολογεί, σχεδόν ανά ημίωρο, λεωφορεία του από την Αγ. Παρασκευή προς όλους τους δήμους και τις Κοινότητες που εξετάζουμε.

Δια της θαλάσσιας οδού η περιοχή εξυπηρετείται από το λιμάνι της Ραφήνας το οποίο είναι κυρίως επιβατικό. Η μικρή απόσταση του λιμανιού από τα νησιά των βόρειων και κεντρικών Κυκλάδων το καθιστά σε πλεονεκτική θέση έναντι του λιμανιού του Πειραιά η έλλειψη όμως χώρου περιορίζει τις δυνατότητές του. Σε γενικές γραμμές πρόκειται για ένα λιμάνι προσανατολισμένο στην τουριστική κίνηση και με συγκέντρωση του 40% των πραγματοποιούμενων σ' αυτό δρομολογίων κατά τους τρεις θερινούς μήνες.

Οι εγκαταστάσεις του λιμανιού της Ραφήνας περιλαμβάνουν ένα μόλο μήκους 90 μέτρων στο αλιευτικό τμήμα του, ένα μόλο μήκους 168 μέτρων, προβλήτα μήκους 80 μέτρων και κρηπίδωμα μήκους 60 μέτρων στο νέο λιμάνι και δύο προβλήτες με μήκη 83 και 20 μέτρα

⁸⁶ Μελέτη ΙΠΑ: «Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός. Εναλλακτικές Προτάσεις». Αθήνα 1996, σελ. 73-79

αντίστοιχα που συμπληρώνονται από κρηπιδώματα συνολικού μήκους 335 μέτρων στο παλιό λιμάνι. Το παλιό λιμάνι διαθέτει επίσης μόλο μήκους 60 μέτρων κατασκευασμένο από φυσικούς ογκόλιθους και σκυρόδεμα. Το ωφέλιμο βάθος των έργων στο παλιό λιμάνι κυμαίνεται από 4 έως 6 μέτρα εκτός από ένα τμήμα με βάθος περίπου 2 μέτρα που διατίθεται σε αλιευτικά σκάφη. Αντίστοιχα στο νέο λιμάνι το ωφέλιμο βάθος είναι 7 μέτρα.

Τέλος στην περιοχή λειτουργεί και το λιμάνι του Λαυρίου το οποίο όμως μετά την αποβιομηχανοποίηση της περιοχής και την οικονομική παρακμή, υποβαθμίστηκε και σήμερα έχει περισσότερο εμπορευματικό χαρακτήρα, εξυπηρετώντας κυρίως τη μεταφορά βιομηχανικών προϊόντων εν αντιθέση με τη Ραφήνα.

4.2.2 Βασικές υπηρεσίες ✓

4.2.2.1 Υπηρεσίες - Διοίκηση⁸⁷

Στο Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (ν.1515/85) έχει προβλεφθεί η ανάπτυξη των Δήμων Ραφήνας, Κορωπίου και Μαρκόπουλου ως κέντρα υπερτοπικής σημασίας. Έως σήμερα όμως μόνο το Κορωπί συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά ανάλογου κέντρου, αφού εκεί λειτουργούν οι περισσότερες υπηρεσίες. Εκεί εδρεύει το Ειρηνοδικείο, το ένα από τα δύο γραφεία της ΔΕΗ, το δεύτερο βρίσκεται στα Σπάτα, η Διεύθυνση Εργασίας, η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, το Γραφείο Υπουργείου Γεωργίας, το Δασονομείο, το ένα από τα δύο γραφεία του ΟΤΕ (το δεύτερο εδρεύει στο Μαρκόπουλο), ο ένας από τους δύο σταθμούς της πυροσβεστικής (ο δεύτερος βρίσκεται στην Παιανία), και τα έξι από τα εικοσιέξι υποκαταστήματα τραπεζών.

Η εξέλιξη του Κορωπίου ως Διοικητικό κέντρο της πεδιάδας των Μεσογείων θεωρείται ότι θα ανακοπεί με την εγκατάσταση στην Παλλήνη της Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής.

Πέρα από τις προαναφερόμενες υπηρεσίες στην περιοχή μελέτης λειτουργούν δύο λιμεναρχεία, από ένα στη Ραφήνα και στο Πόρτο Ράφτη, ένα τελωνείο στη Ραφήνα, τρία κτηνιατρεία ^{ΔΝΑ} Ραφήνα και τρία πολεοδομικά γραφεία.

⁸⁷ Μελέτη ΠΠΑ: «Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός. Εναλλακτικές Προτάσεις». Αθήνα 1996, σελ. 18

Τέλος, ανεπαρκής θεωρείται η εξυπηρέτηση των ΕΛΤΑ, ΙΚΑ, ΟΓΑ και ΕΥΔΑΠ για την περιοχή. Συγκεκριμένα, παραρτήματα των Ελληνικών Ταχυδρομείων, γραφεία της Δ.Ε.Η. και του Ο.Τ.Ε. λειτουργούν μόνο στα κεντρικότερα σημεία της περιοχής όπως είναι το Κορωπί, η Παιανία, τα Σπάτα και η Παλλήνη.

Εφορίες και Δημόσια Ταμεία εδρεύουν μόνο στους Δήμους Κρωπίας και Παλλήνης.

4.2.2.2 Τραπεζική Υποδομή

Στην περιοχή μελέτης λειτουργούν ήδη 8 εμπορικά τραπεζικά ιδρύματα μέσα από ένα δίκτυο 27 τραπεζικών μονάδων (καταστήματα - υποκαταστήματα). Η μεγαλύτερη συγκέντρωση τραπεζικών μονάδων παρατηρείται στο Κορωπί, ενώ μηδενική είναι η παρουσία του τραπεζικού συστήματος στην Ανθούσα, τον Κουβαρά, το Πικέρμι, το Γέρακα και τα Γλυκά Νερά. Αναλυτικά οι τραπεζικές μονάδες της περιοχής είναι ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 14: Η τραπεζική παρουσία στην περιοχή μελέτης

ΟΤΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ									
	Ε.Τ.Ε	Α.Τ.Ε	Εμπορική	Ιονική	Εργασίας	Πίστεως	Χίου	Γενική	(Eurobank)	Σύνολο
Ανθούσας										-
Αρτέμιδας				Υ						1
Γέρακα										-
Γλυκά Νερά										-
Καλύβια Θορικού	Υ		Υ							2
Κορωπί	Κ	Υ	Κ	Κ	Κ	Κ		Κ	Υ.Ι.	8
Μαρκόπουλο	Κ	Υ	Κ							3
Παιανία	Κ		Κ	Υ			Κ			4
Παλλήνη	Κ		Υ	Κ	Κ	Υ.Ι.				4
Πικέρμι										-
Ραφήνα			Κ	Κ						2
Κουβαράς										-
Σπάτα	Κ	Υ	Κ	Κ						4
Σύνολο	6	3	7	6	2	1 (2)	1	1	(1)	27 (29)

Κ: Κατάστημα

Πηγή: Έρευνα πεδίου

Υ: Υποκατάστημα

Υ.Ι.: Υπό ίδρυση

Πρόσφατα δραστηριοποιήθηκε στην περιοχή η Eurobank με το υπό ίδρυση τραπεζικό κατάστημα στο Κορωπί, ενώ η Πίστεως ιδρύει τη δεύτερή της τραπεζική μονάδα στην περιοχή και συγκεκριμένα στην Παλλήνη.

4.2.3 Τεχνική υποδομή⁸⁸

Η τεχνική υποδομή (αναφερόμενοι σε όλους τους επιμέρους τομείς) στην περιοχή μελέτης με την προοπτική της κατασκευής του αεροδρομίου στην περιοχή των Σπάτων θεωρείται από μέτρια έως ανεπαρκής. Συγκεκριμένα θεωρείται μέτρια στον Κουβαρά, τα Καλύβια Θορικού, το Πικέρμι και το Μαρκόπουλο και ανεπαρκής σε όλους του άλλους ΟΤΑ.

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται το επίπεδο κάθε ΟΤΑ της περιοχής μελέτης ως προς την τεχνική τους υποδομή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15: Η τεχνική υποδομή της περιοχής μελέτης

ΟΤΑ	ΥΠΟΔΟΜΕΣ						
	ΥΔΡΕΥΣΗ	ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ	ΟΜΒΡΙΑ	ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΤΗΛΕΠ/ΝΙΕΣ	ΟΔΙΚΑ ΕΡΓΑ	ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ
ΓΕΡΑΚΑΣ	M	K	K	I	I	A	K
ΑΝΘΟΥΣΑ	M	K	K	I	I	A	K
ΠΑΛΛΗΝΗ	M	K	K	I	I	A	K
ΠΙΚΕΡΜΙ	M	K	A	I	I	A	K
ΡΑΦΗΝΑ	M	K	K	I	I	A	K
ΓΛΥΚΑ ΝΕΡΑ	M	K	K	I	I	A	K
ΠΑΙΑΝΙΑ	M	K	K	I	I	A	K
ΣΠΑΤΑ	M	K	K	I	I	A	K
ΚΟΡΩΠΙ	A	A	A	I	I	A	K
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ	I	M	K	I	I	A	K
ΚΑΛΥΒΙΑ ΘΟΡΙΚΟΥ	M	M	K	I	I	A	K
ΚΟΥΒΑΡΑΣ	M	M	K	I	I	A	K

Πηγή: Πάντειο Πανεπιστήμιο, Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης: Ειδική έρευνα τεχνικής υποδομής- επεξεργασία μελέτης

I: Ικανοποιητική, M: Μέτρια, A: Ανεπαρκής, K: κακή

⁸⁸ Μελέτη ΙΠΑ: «Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός της πεδιάδας Μεσογείων 1995 - 2020» - 4^η φάση: «Οριστική πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (Π.Α.Ε.Α.)» υποενότητα: «Ειδική έρευνα τεχνικής υποδομής», Αθήνα 1998

4.3 Η Οικονομία της περιοχής μελέτης

4.3.1 Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

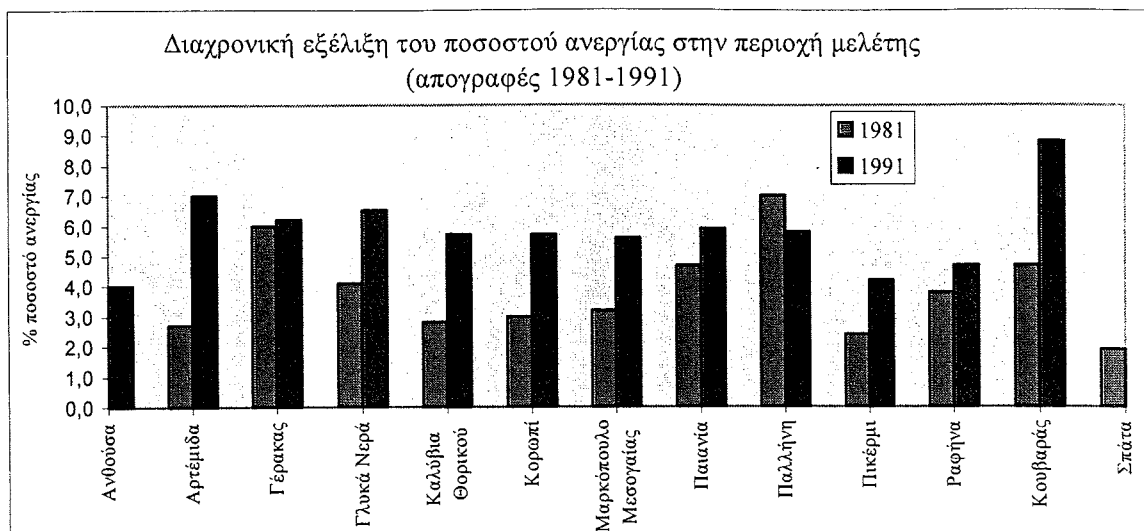
Ο ενεργός πληθυσμός των επιμέρους Ο.Τ.Α. στο διάστημα 1981-1991 διαμορφώθηκε ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 16: Ενεργός και απασχολούμενος πληθυσμός

Δήμος - Κοινότητα	Ενεργός Πληθ/μός		% ποσοστό μεταβολής	Απασχολούμενος Πληθυσμός		% ποσοστό μεταβολής	% ποσοστό μη απασχολούμενων / ενεργό πληθυσμό	
	1981	1991		1981	1991		1981	1991
Ανθούσας	188	1.217	547,3	172	1.168	579.1	8,5	4,0
Αρτέμιδας	1.472	3.565	142,2	1.432	3.317	131.6	2,7	7,0
Γέρακα	2.170	3.326	53,3	2.040	3.119	52.9	6,0	6,2
Γλυκά Νερά	978	2.216	126,6	938	2.071	120.8	4,1	6,5
Καλύβια Θορικού	1.798	2.770	54,1	1.748	2.611	49.4	2,8	5,7
Κορωπί	4.285	6.504	51.8	4.155	6.135	47.7	3,0	5,7
Μαρκόπουλο Μεσογαίας	3.090	3.944	24.6	2.990	3.724	24.5	3,2	5,6
Παιανία	2.321	3.618	55.9	2.211	3.405	54.0	4,7	5,9
Παλλήνη	1.987	4.252	114.0	1.847	4.006	16.9	7,0	5,8
Πικέρμι	208	545	162.0	203	522	157.1	2,4	4,2
Ραφήνα	1.865	3.259	74.7	1.795	3.105	73.0	3,8	4,7
Κουβαράς	403	521	29,3	384	475	23,7	4,7	8,8
Σπάτα	2.077	2.955	42.3	2.037	2.751	35.1	1,9	6,9
ΣΥΝΟΛΟ	22.439	38.171	71.1	21.568	35.934	66.6	3,9	5,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981, 1991

Το ποσοστό ανεργίας του ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης αν και έχει αυξηθεί στη δεκαετία 1981-1991 και φθάνει το 5,9%, εν τούτοις είναι μικρότερο από το αντίστοιχο του Νομού Αττικής (8,4%). Τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας εμφανίζονται στον Κουβαρά (8,8%) στην Αρτέμιδα, στα Σπάτα, στα Γλυκά Νερά και στο Γέρακα (7,0%, 6,9%, 6,5% και 6,2 % αντίστοιχα). Οι περιοχές με το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας είναι η Ανθούσα και το Πικέρμι (4,0% και 4,2% αντίστοιχα) και η Ραφήνα (4,7%).

Εξέλιξη της ανεργίας

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981, 1991 – επεξεργασία μελέτης.

4.3.2 Απασχόληση στους τομείς παραγωγής

Σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής, 1991, και αναφορικά με την κατανομή της απασχόλησης στους τρεις τομείς παραγωγής, σ' ολόκληρη τη χώρα εμφανίζεται τάση ανάπτυξης του τριτογενή τομέα με συρρίκνωση κυρίως του πρωτογενή. Στην Αττική παρατηρείται επίσης μια συνεχής ενίσχυση του τριτογενή τομέα παραγωγής, ενώ στη μεταποίηση - βιομηχανία γίνεται προσπάθεια βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας με την ενσωμάτωση υψηλής τεχνολογίας. Η τάση αυτή αναμένεται να γίνει ακόμα πιο έντονη με τη λειτουργία του αεροδρομίου στα Σπάτα.

Η ανάπτυξη και η κλαδική διάρθρωση της περιοχής μελέτης εξελίσσεται υπό την επίδραση της Περιφέρειας Πρωτευούσης και του συνόλου της Αττικής. Από τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ άλλωστε επιβεβαιώνονται οι διαδικασίες μετασχηματισμού της περιοχής, όπως αυτές περιγράφονται στη θεωρία του κύκλου προαστιοποίησης με σταδιακή μείωση της απασχόλησης στον α' γενή τομέα παραγωγής και ενδυνάμωση της βιομηχανίας – μεταποίησης – εμπορίου - υπηρεσιών.

Στο διάστημα 1981-1991 η απασχόληση του πληθυσμού της περιοχής μελέτης παρουσίασε αξιόλογες αλλαγές και φαίνεται ότι ένα σημαντικό τμήμα του εγκαταλείποντας τον πρωτογενή τομέα παραγωγής ενδυνάμωσε τόσο το δευτερογενή όσο και τον τριτογενή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17: Ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης ανά ΟΤΑ

Δήμος - Κοινότητα	Τομέας Παραγωγής							
	α' γενής		β' γενής		γ' γενής		Δεν απάντησαν	
	1981	1991	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Ανθούσα	2,1	0,8	44,7	25,2	36,2	64	17	10
Αρτέμιδα	2	2,3	43	30,1	48,3	57	6,7	10,6
Γέρακας	1,8	1,3	55,3	37,1	36	54,7	6,9	6,9
Γλυκά νερά	3,1	2,1	55,2	32,5	39,7	53,6	2	11,8
Καλύβια Θορικού	19,2	6,7	31,6	30,7	42,2	53,4	7	9,2
Κορωπί	19,4	12	40,4	33,1	29,5	46,8	10,7	8,1
Μαρκόπουλο Μεσογαίας	18,4	11,1	33,7	31,3	40,1	49,9	7,8	7,7
Παιανία	22,4	11,2	30,6	28,4	35,8	52,3	11,2	8,1
Παλλήνη	2,5	1	43,3	29,5	44,1	61,2	10,1	8,3
Πικέρμι	16,4	4	26,4	17,8	41,8	71,6	15,4	6,6
Ραφήνα	3,2	1,1	30,6	23	60,3	61,8	5,9	14,1
Κουβαράς	23,1	0,4	50,4	23,7	11,9	67,1	14,6	8,8
Σπάτα	28,9	14,8	34,2	24,6	26,3	46,3	10,6	14,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981, 1991

Σε επίπεδο επιμέρους ΟΤΑ η μεγαλύτερη αναλογία απασχολούμενων στον α' γενή τομέα παρατηρείται στα Σπάτα, στο Κορωπί και στο Μαρκόπουλο. Αντίστοιχα ο β' γενής τομέας παραγωγής παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού στο Γέρακα, το Κορωπί και τα Γλυκά Νερά, ενώ τέλος στο Πικέρμι, στο Κουβαράς και στη Ραφήνα η απασχόληση του ενεργού πληθυσμού τους στον γ' γενή τομέα παραγωγής ξεπερνάει το 60%.

Διαχωρίζοντας τους εξεταζόμενους Ο.Τ.Α. σε «παλιούς» και «νέους», οι πρώτοι χαρακτηρίζονται από μία διαδικασία αστικοποίησης (υποχώρηση της απασχόλησης στην α' γενή τομέα), ενώ οι δεύτεροι παρουσιάζουν ένα πρότυπο απασχόλησης που προκύπτει περισσότερο από την ανάπτυξη του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτευούσης, δηλαδή την άμεση επέκτασή του και την ανάπτυξη δεύτερης κατοικίας.

Συγκριτικά η διάρθρωση της απασχόλησης στην περιοχή μελέτης και γενικότερα στην Αττική, είναι η ακόλουθη:

ΠΙΝΑΚΑΣ 18: Συγκριτική πορεία της απασχόλησης: Αττική – Περιοχή μελέτης

Τομέας Παραγωγής	Αττική	Περιοχή Μελέτης
Πρωτογενής Τομέας	1,5	6,87
Δευτερογενής Τομέας	23,6	30,37
Τριτογενής Τομέας	60,8	53,97
Δε δηλώθηκε τομέας απασχόλησης	14,1	8,79

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 1991

Κατατάσσοντας τους επιμέρους Ο.Τ.Α. της περιοχής μελέτης σε 6 ομάδες⁸⁹:

Ενότητα 1: Γέρακας, Ανθούσα, Παλλήνη Ενότητα 2: Γλυκά Νερά, Παιανία

Ενότητα 3: Πικέρμι, Ραφήνα, Αρτέμιδα Ενότητα 4: Σπάτα

Ενότητα 5: Κορωπί Ενότητα 6: Μαρκόπουλο, Καλύβια, Κουβαράς.

η πορεία της απασχόλησης στο διάστημα 1981-1991 είχε ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 19: Ποσοστιαία σύνθεση απασχόλησης ανά γεωγραφική ενότητα

Ενότητα	Έτος	Απασχολούμενοι/ συνολικό πληθυσμό	Α' γενής	Β' γενής	Γ' γενής	Δεν δήλωσαν
1	1981	34,1	2,7	49,1	42,4	5,8
	1991	36,9	1,1	31,7	59,2	8,0
2	1981	30,5	16,4	38,2	38,8	6,7
	1991	35,3	7,7	30,0	52,9	9,5
3	1981	36,0	2,9	36,5	56,3	4,3
	1991	36,0	2,8	27,9	58,7	10,6
4	1981	32,5	28,4	34,5	28,3	8,7
	1991	35,4	15,8	26,1	48,8	9,3
5	1981	33,2	18,0	41,8	32,1	8,2
	1991	35,7	12,0	33,1	46,8	8,1
6	1981	34,3	17,2	34,5	42,4	5,9
	1991	35,9	9,8	31,6	50,1	8,5
Σύνολο	1981	33,5	13,3	39,5	40,8	6,4
	1991	36,9	6,9	30,4	54,0	8,8

Πηγή: ΕΣΥΕ, μη δημοσιευμένα προσωρινά στοιχεία, Εκτιμήσεις απασχόλησης

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 1996 το συνολικό δηλωθέν αστικό εισόδημα της περιοχής μελέτης ανέρχεται σε 104.982,8 εκατ. δρχ. Το εισόδημα αυτό προέρχεται στο μεγαλύτερο μέρος του από τους μισθωτούς, ενώ σημαντικό τμήμα του αφορά στις εμπορικές επιχειρήσεις.

Συνολικά, το εισόδημα των 12 από τους 13 υπό εξέταση Ο.Τ.Α., προέρχεται από τις ακόλουθες πηγές:

ΠΙΝΑΚΑΣ 20: Πηγές αστικού εισοδήματος στην περιοχή μελέτης.

ΠΗΓΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	ΠΟΣΟ (εκατ. δρχ.)	% ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ
Ακίνητα	6.854,2	6,53
Κινητά	352,9	0,34
Εμπορικές Επιχειρήσεις	26.814,4	25,54
Γεωργικές Επιχειρήσεις	23.420,1	22,31
Μισθωτοί	44.252,8	42,15
Ελεύθερα Επαγγέλματα	3.288,1	3,13
Σύνολο	104.982,5	100,00

Πηγή: ΕΣΥΕ

⁸⁹ Σύμφωνα με την ομοδοποίηση που ακολουθείται στη μελέτη του ΙΠΑ

Ανά ΟΤΑ το δηλωθέν αστικό εισόδημα το 1996 διαμορφώθηκε ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 21: Δηλωθέν αστικό εισόδημα στην περιοχή μελέτης.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
Ανθούσα	175	628	Μαρκόπουλο Μεσογαίας	2.335	14.440
Αρτέμιδα	1.016	3.950	Παιανία	2.660	16.838
Γέρακας	1.817	7.392	Παλλήνη	2.679	13.222
Γλυκά Νερά	1.082	4.587	Πικέρμι	138	1.087
Καλύβια Θορικού	768	4.012	Ραφήνα	1.619	7.795
Κορωπί	3.636	21.893	Σπάτα	1.698	9.138

ΣΥΝΟΛΟ	19.623	104.982
---------------	---------------	----------------

Πηγή: ΕΣΥΕ

Το 20,85% του συνολικού εισοδήματος της περιοχής μελέτης προέρχεται από το Κορωπί, ενώ το 42,39% από το Μαρκόπουλο Μεσογαίας, την Παιανία και την Παλλήνη. Τη μικρότερη συμμετοχή στο συνολικό εισόδημα της περιοχής μελέτης έχει η Ανθούσας, ίσο με 0,60%.

Σύμφωνα με το πιο πάνω συνολικό εισόδημα και τις 19.623 δηλώσεις εισοδήματος από τις οποίες αυτό προκύπτει το μέσο εισόδημα στην περιοχή μελέτης ανέρχεται σε 5,4 εκατ. δρχ. Το μέγιστο μέσο εισόδημα εμφανίζεται στο Πικέρμι (7,9 εκατ. δρχ.) όπως φαίνεται και στον επόμενο πίνακα, ενώ το ελάχιστο στην Ανθούσα (3,6 εκατ. δρχ.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 22: Μέσο αστικό εισόδημα στην περιοχή μελέτης.

Ο.Τ.Α.	Μ. Ο. ΕΙΣΟΔ/ΤΟΣ	Ο.Τ.Α.	Μ. Ο. ΕΙΣΟΔ/ΤΟΣ	Ο.Τ.Α.	Μ. Ο. ΕΙΣΟΔ/ΤΟΣ
Ανθούσας	3,6	Καλυβιών Θορικού	5,2	Παλλήνης	6,3
Αρτέμιδας	3,9	Κρωπίας	6,0	Πικερμίου	7,9
Γέρακα	4,1	Μαρκόπουλου Μεσογαίας	6,2	Σπάτων	5,4
Γλυκών Νερών	4,2	Παιανίας	6,3	Ραφήνας	4,8

Πηγή: ΕΣΥΕ - επεξεργασία στοιχείων

4.3.3 Ανάλυση τομέων παραγωγής

Τα Μεσόγεια, σχετικά μακριά από τους κύριους οδικούς άξονες που συνέδεσαν την Αθήνα με την ελληνική ενδοχώρα και αποκομμένα από το Λεκανοπέδιο με την παρεμβολή του ορεινού όγκου του Υμηττού διατήρησαν επί σειρά ετών τον αγροτικό χαρακτήρα τους. Πρόκειται για μία περιοχή, αξιόλογο φυσικό πόρο τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο και ως προς την ποιότητα και την αποδοτικότητα των εδαφών της αλλά καθώς και ως προς το παραγόμενο προϊόν.

Κατά την τελευταία 20ετία όμως η γεωργία υπέστη σταδιακά αισθητή κάμψη, οφειλόμενη κυρίως στην οικοπεδοποίηση και οικοδόμηση της περιοχής. Οι αγρότες μετατράπηκαν σε μικροϊδιοκτήτες, οι οποίοι με την ανάπτυξη των παραθαλάσσιων περιοχών στράφηκαν στα τουριστικά επαγγέλματα. Σήμερα η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα παραγωγής συνεχώς περιορίζεται ενώ αναπτύσσεται ο δευτερογενής και ο τριτογενής. Η βιομηχανία και η βιοτεχνία θεωρούνται υπερτοπικού χαρακτήρα ενώ οι μονάδες παραγωγής αν και είναι διάσπαρτες μέσα στον κοινωνικό ιστό εμφανίζουν ιδιαίτερη συγκέντρωση κατά μήκος των βασικών οδικών αρτηριών.

4.3.3.1 Γεωργία - Κτηνοτροφία⁹⁰.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η περιοχή μελέτης σε αντίθεση με την τάση έντονης αστικοποίησης του Λεκανοπεδίου κατάφερε για αρκετά χρόνια να διατηρήσει τον αγροτικό της χαρακτήρα. Με την πάροδο του χρόνου και επηρεαζόμενη όλο και περισσότερο από την κλαδική ανάπτυξη της Περιφέρειας Πρωτευούσης και γενικότερα της Αττικής, η σημασία του αγροτικού τομέα στην οικονομία της περιοχής έχει αρχίσει να μειώνεται.

Η συνολική έκταση της περιοχής μελέτης ανέρχεται σε 476.600 στρέμματα η οποία μοιράζεται στις διάφορες χρήσεις γης. Οι βασικές κατηγορίες χρήσεων γης στην περιοχή είναι:

⁹⁰ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020", Β' φάση: "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός - εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 34-47

ΠΙΝΑΚΑΣ 23: Βασικές κατηγορίες χρήσεων γης στην περιοχή μελέτης.

Χρήση Γης	Έκταση (σε στρέμματα)		% ποσοστό μεταβολής	% Ποσοστό στη συνολική έκταση
	1981	1991		
Καλλιεργήσιμες εκτάσεις και εκτάσεις σε αγρανάπαυση	208.800	188.700	-9,63	39,59
Βοσκότοποι	98.400	63.800	-35,16	13,39
Δάση	79.000	79.800	1,01	16,74
Νερά	7.100	5.700	-19,72	1,20
Οικισμοί	83.100	138.600	66,79	29,08
Άλλες Εκτάσεις	200	0	-0,20	0,00
Σύνολο	476.600	476.600		100

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020", Β' φάση: "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός - εναλλακτικές προτάσεις"

Οι σημαντικότερες από τις πιο πάνω μεταβολές σημειώθηκαν στις ακόλουθες περιοχές:

- ♦ στο Δήμο Αρτέμιδας η μείωση της καλλιεργούμενης γης και της γης που βρίσκεται σε αγρανάπαυση ανήλθε σε 91,04%. Ταυτόχρονα οι βοσκότοποι μηδενίστηκαν ενώ οι οικισμοί κατέλαβαν έκταση 244% περισσότερη.
- ♦ στο Δήμο Γέρακα η μείωση της καλλιεργούμενης γης και της υπό αγρανάπαυση γης ανήλθε σε 82,5%. κι εδώ υπήρξε πλήρης εξάλειψη των βοσκοτόπων ενώ η έκταση των οικισμών αυξήθηκε κατά 340%.
- ♦ στο Δήμο Κρωπίας η εικόνα ήταν σταθερότερη και μόνο οι βοσκότοποι μειώθηκαν αισθητά, ποσοστό 61,91% ενώ η έκταση των οικισμών αυξήθηκε κατά 78,18%.
- ♦ στο Δήμο Παλλήνης οι βοσκότοποι μειώθηκαν κατά 85,29% ενώ η έκταση των οικισμών αυξήθηκε κατά 137,93%.
- ♦ τέλος, στην Κοινότητα Πικερμίου η έκταση των οικισμών διπλασιάστηκε.

Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων στην περιοχή μελέτης, σύμφωνα με την απογραφή το 1991, ανέρχεται σε 5.937. Το 1981 ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων ανερχόταν σε 6.584. Οι περισσότερες εκμεταλλεύσεις που καταγράφηκαν το 1991, συγκεκριμένα οι 5.875 αφορούν στη γεωργία με συνολική καλλιεργούμενη έκταση 113.410 στρέμματα, ενώ οι υπόλοιπες είναι κτηνοτροφικές. Αντίστοιχα, το 1981 οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις ανέρχονταν σε 6.454.

Το ποσοστό μείωσης των γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων στη δεκαετία 1981-1991 ήταν της τάξης του 9,83%, ενώ οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν κατά 8,97%. Οι σημαντικότερες ποσοστιαίες μειώσεις στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων σημειώθηκαν στα

Γλυκά Νερά (ποσοστό 55%), στον Κουβαρά (ποσοστό 48%), στην Αρτέμιδα (ποσοστό 32%) στο Γέρακα (ποσοστό 30%), στην Παλλήνη (ποσοστό 27% και στα Καλύβια Θορικού (ποσοστό 23%) Αντίστροφη τάση εμφανίστηκε στο Δήμο Κρωπίας όπου ο αριθμός των γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων αυξήθηκε κατά 11% .

Πτωτική είναι και η τάση που παρατηρείται στη μέση ανά αγροτεμάχιο έκταση σε όλους του ΟΤΑ της περιοχής μελέτης πλην της Αρτέμιδας, του Γέρακα, της Παλλήνης και του Κουβαρά όπου η αύξηση είναι της τάξης του 30%, 3%, 2% και 355 αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στη Ραφήνα (ποσοστό 40%), στα Σπάτα (ποσοστό 36%), στο Κορωπί (ποσοστό 32%) και στα Καλύβια Θορικού (ποσοστό 32%).

Αναφορικά με τη μέση ανά εκμετάλλευση καλλιεργούμενη γη σημειώνεται ότι αυτή κυμαίνεται από 29,35 στρέμματα στην περίπτωση της Παιανίας και 14,28 στρέμματα στη Ραφήνα. Ο μέσος όρος των στρεμμάτων ανά εκμετάλλευση στην περιοχή μελέτης ανέρχεται σε 19,30, ενώ οι μεγάλες μονάδες, σύμφωνα με τους γεωπόνους της περιοχής είναι περιορισμένες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 24: Μέσος όρος στρεμμάτων / εκμετάλλευση στον α' γενή τομέα παραγωγής στην περιοχή μελέτης

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΣΤΡΕΜΜΑΤΩΝ / ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΣΤΡΕΜΜΑΤΩΝ / ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ
Δ. Κρωπίας	14,82	Δ. Γλυκών Νερών	23,48
Δ. Μαρκόπουλου Μεσογαίας	17,53	Δ. Καλυβίων Θορικού	17,09
Δ. Παιανίας	29,35	Κ. Πικερμίου	20,71
Δ. Σπάτων	25,58	Δ. Ραφήνας	14,28
Δ. Αρτέμιδας	17,92	Κ. Κουβαρά	17,33
Δ. Γέρακα	28,0	Δ. Παλλήνης	14,68

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020", Β' φάση: "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός - εναλλακτικές προτάσεις"

Οι πιο συνηθισμένες καλλιέργειες στην περιοχή μελέτης είναι οι ετήσιες, τα αμπέλια και οι δενδρώδεις.

Οι αρδευόμενες εκτάσεις της περιοχής μελέτης παρουσιάζουν γενικά σημαντική αύξηση όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 25: Αρδευόμενη έκταση στην περιοχή μελέτης

ΕΤΟΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΗ ΕΚΤΑΣΗ
1981	1.032	33.552	8.700
1991	1.304	33.626	11.698
% ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ	26,36	0,22	34,46

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020", Β' φάση: "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός - εναλλακτικές προτάσεις"

Οι αρδευόμενες εκμεταλλεύσεις το 1991 αντιστοιχούν στο 22,2% των συνολικών εκμεταλλεύσεων της περιοχής ενώ οι αρδευόμενες εκτάσεις στο 10,3 της συνολικής γεωργικής γης αυτής. Οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες αυξήσεις στις αρδευόμενες εκτάσεις σημειώθηκαν στη Ραφήνα (906%), στην Αρτέμιδα (900%), τα Γλυκά Νερά (489%), τον Κουβαρά (363%) και την Παλλήνη (222%). Αντίστοιχα η μεγαλύτερη μείωση στις αρδευόμενες καλλιεργήσιμες εκτάσεις παρατηρήθηκε στο Πικέρμι (52%). Οι περισσότερες αρδευόμενες εκτάσεις το 1991 βρίσκονταν στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας, το Κορωπί, την Παιανία και τα Καλύβια Θορικού (σύνολο 9.632 στρέμματα).

Σημαντικό τμήμα του πρωτογενή τομέα παραγωγής στην υπό εξέταση περιοχή αποτελεί και η ζωική παραγωγή ξεπερνώντας το 1991 το 44% της συνολικής γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής της.

Η πορεία της κτηνοτροφίας στην περιοχή ακολουθεί τη γενικότερη τάση του πρωτογενή τομέα παραγωγής σημειώνοντας μείωση τόσο ως προς τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων όσο και ως προς τα εκτρεφόμενα ζώα. Εξάιρεση αποτελεί ο κλάδος των αιγοειδών, όπου σύμφωνα με την απογραφή του 1991, ο αριθμός των εκτρεφόμενων αιγοειδών παρουσιάζει σημαντική άνοδο παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των αντίστοιχων εκμεταλλεύσεων μειώνεται.

4.3.3.2 Δευτερογενής και τριτογενής τομέας παραγωγής⁹¹.

Οι επιχειρήσεις της περιοχής μελέτης στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα παραγωγής σύμφωνα με στοιχεία του 1995⁹² μπορούν να συμπεριληφθούν σε τέσσερις μεγάλες ομάδες των τομέων αυτών. Έτσι, στην περιοχή διακρίνουμε δραστηριότητες του **βιομηχανικού κλάδου**, των **κατασκευών**, των **παραγωγικών και άλλων υπηρεσιών**. Πηγές για τη συλλογή των στοιχείων αποτέλεσαν τα αντίστοιχα επιμελητήρια (Β.Ε.Α., Ε.Β.Ε.Α., Επαγγελματικό, Ξενοδοχειακό, Τ.Ε.Ε. κ.λ.π.)

Αναλυτικότερα, στη βιομηχανία διακρίνονται επιχειρήσεις στο χώρο:

- ♦ των τροφίμων - ποτών,
- ♦ της υφαντουργίας,
- ♦ των ενδυμάτων,
- ♦ των υποδημάτων,
- ♦ του ξύλου - επίπλου,
- ♦ του δέρματος
- ♦ του χαρτιού,
- ♦ των εκδόσεων - εκτυπώσεων,
- ♦ των πλαστικών - χημικών,
- ♦ των μη μεταλλικών ορυκτών,
- ♦ των προϊόντων μετάλλου,
- ♦ των μηχανών - συσκευών
- ♦ των ηλεκτρικών μηχανών
- ♦ των μεταφορικών μέσων, κ.λ.π.

Οι κατασκευές περιλαμβάνουν τους κλάδους:

- ♦ οικοδομών,
- ♦ ορυχείων και λατομείων

⁹¹ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020", Β' φάση: "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός - εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 61-68

⁹² Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την εταιρία ερευνών αγοράς ΔΗΜΕΛ το Νοέμβριο του 1995.

Οι παραγωγικές υπηρεσίες περιλαμβάνουν τους κλάδους:

- ♦ των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών,
- ♦ των μηχανικών μελών ΤΕΕ

Οι λοιπές υπηρεσίες περιλαμβάνουν:

- ♦ το εμπόριο,
- ♦ πλυντήρια - λιπαντήρια,
- ♦ εστιατόρια και
- ♦ ξενοδοχεία

Οι Δήμοι και οι Κοινότητες της περιοχής μελέτης δεν παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση στην κλαδική τους εξειδίκευση. Οι υπάρχουσες διαφορές, σύμφωνα με τους Συντελεστές Ειδίκευσης και Εγκατάστασης είναι μικρές. Στο σύνολο των επιχειρήσεων οι κυριότερες συγκεντρώσεις διαμορφώνονται ως εξής:

Δ. Κρωπίας:	23,4%
Δ. Παλλήνης:	15,3%
Δ. Παιανίας:	12,9%
Δ. Γέρακα:	10,6%
Δ. Μαρκόπουλου Μεσογαίας:	9,6%
Δ. Σπάτων:	8,5%

Συγκεκριμένα στη βιομηχανία οι κυριότερες συγκεντρώσεις επιχειρήσεων είναι οι εξής:

Δ. Κρωπίας:	24,2%
Δ. Παιανίας:	13,3%
Δ. Σπάτων:	8,9%
Δ. Μαρκόπουλου Μεσογαίας:	9,1%
Δ. Παλλήνης:	14,4%
Δ. Γέρακα:	11,8%

Στις παραγωγικές υπηρεσίες οι συγκεντρώσεις των επιχειρήσεων διαμορφώνονται ως εξής:

Δ. Κρωπίας:	22,4%
Δ. Παλλήνης:	19,7%
Δ. Παιανίας:	13,1%
Δ. Μαρκόπουλου Μεσογαίας:	10,9%
Δ. Γέρακα:	10,0%

Οι επιχειρήσεις της περιοχής μελέτης, πλην των μηχανικών στους οποίους δεν καταγράφεται νομική μορφή, έχουν την ακόλουθη νομική μορφή:

Ανώνυμη Εταιρία ή
Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης ή
Ετερόρρυθμη Εταιρία ή
Ομόρρυθμη Εταιρία ή Ατομική Επιχείρηση ή
Συνεταιρισμός.

Το 25,5% περίπου των επιχειρήσεων που είναι Ανώνυμες Εταιρίες ή Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης και μπορούν να χαρακτηριστούν ως μεγάλες επιχειρήσεις, ενώ πολύ συχνά συναντούνται Ατομικές Επιχειρήσεις που στην πλειοψηφία τους θεωρούνται μικρές.

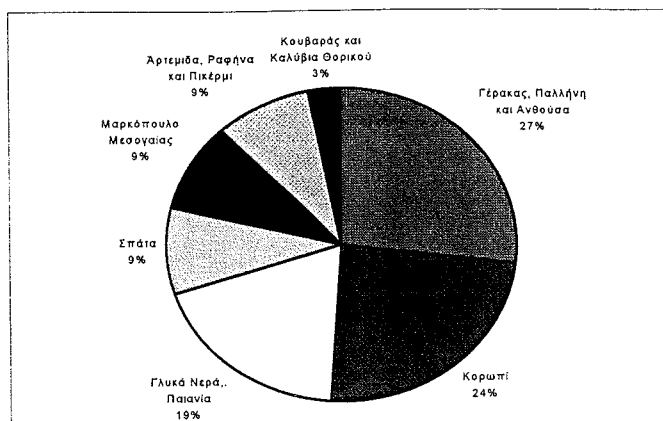
Η κατανομή των επιχειρήσεων ανά κλάδο ανάλογα με το μέγεθός τους είναι:

ΠΙΝΑΚΑΣ 26: Κατανομή των βιομηχανικών επιχειρήσεων ανάλογα με το μέγεθός τους και τη νομική μορφή στην περιοχή μελέτης

Κλάδος	Μεγάλες (Α.Ε. & Ε.Π.Ε.)	Μικρές (Ε.Ε, Ο.Ε. κ.λ.π.)
Τρόφιμα και ποτά	20%	80%
Ξύλο – Έπιπλο	16%	84%
Μεταλλικά – Ηλ/κα – Συσκευές	20%	80%
Μεταφορικά μέσα	5%	95%
Πλαστικά – Χημικά – Μη μεταλλικά ορυκτά	47%	53%
Υφαντουργία – Ένδυμα - Υπόδημα	26%	74%
Υπόλοιποι κλάδοι	43%	57%
ΣΥΝΟΛΟ	26%	74%

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020": Δ' φάση: «Οριστική πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ): "Έρευνα σε επιχειρήσεις που είναι στην ευρύτερη περιοχή του αεροδρομίου στα Σπάτα", Πίνακας 2

Γεωγραφικά οι επιχειρήσεις της περιοχής μελέτης στους επιμέρους Ο.Τ.Α. της περιοχής μελέτης, κατανέμονται ως εξής:

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020": Δ' φάση: «Οριστική πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ): "Έρευνα σε επιχειρήσεις που είναι στην ευρύτερη περιοχή του αεροδρομίου στα Σπάτα", Πίνακας 1

Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις της περιοχής μελέτης μπορούν να καταταχθούν σε 15 υποκλάδους, οι οποίοι ανάλογα με τον αριθμό των επιχειρήσεων που περιλαμβάνουν ιεραρχούνται ως ακολούθως:

ΠΙΝΑΚΑΣ 27: Υποκλάδοι βιομηχανικών επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης

ΚΛΑΔΟΣ	% ΠΟΣΟΣΤΟ	ΚΛΑΔΟΣ	% ΠΟΣΟΣΤΟ
Ξύλου - Επίπλου	17,27	Μηχανών - Συσκευών	4,00
Ποτών	17,18	Λοιπών Βιομηχανιών	3,12
Μεταφορικών μέσων	14,62	Εκδόσεων - Εκτυπώσεων	2,65
Προϊόντων μετάλλου	11,17	Υφαντουργιών	2,28
Μη μεταλλικών ορυκτών	6,75	Υποδήματος	1,63
Πλαστικών - Χημικών	6,70	Χάρτου	1,16
Ενδύματος	5,91	Δέρματος	0,79
Ηλεκτρικών μηχανών	4,75		

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020": Β' φάση: "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός - εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 64

Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων που εδρεύουν στην περιοχή μελέτης έχουν τις εγκαταστάσεις τους συγκεντρωμένες σε ένα οικόπεδο.

Ο εξοπλισμός των επιχειρήσεων, σημαντικός παράγοντας στις αποδόσεις τους, θεωρείται στην πλειοψηφία των επιχειρήσεων ικανοποιητικός. Συγκεκριμένα στο 89,16% των μεγάλων επιχειρήσεων, Α.Ε. & Ε.Π.Ε., ο εξοπλισμός κρίνεται ικανοποιητικός. Το ίδιο συμβαίνει και στο 81,51% των μικρότερων επιχειρήσεων, Ε.Ε., Ο.Ε. και Ατομικές.

Οι επιχειρήσεις με ικανοποιητικό εξοπλισμό συγκεντρώνονται κυρίως στα Καλύβια Θορικού και τον Κουβαρά (συνολικό ποσοστό 100%), στο Κορωπί (ποσοστό 97,5%), και

στην Άρτεμη τη Ραφήνα και το Πικέρμι (συνολικό ποσοστό 95,4%). Λιγότερο ικανοποιητικός είναι ο εξοπλισμός των επιχειρήσεων στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας (ποσοστό 59%) και στα Σπάτα (ποσοστό 31,8%).

Ο βαθμός παλαιότητας του εξοπλισμού διαφοροποιείται στις διάφορες κατηγορίες επιχειρήσεων. Έτσι, το 71,59% των μεγάλων επιχειρήσεων διαθέτει σύγχρονο εξοπλισμό ενώ στις μικρές επιχειρήσεις το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 53,93%.

Πιο σύγχρονος είναι ο εξοπλισμός των επιχειρήσεων στο Κορωπί (ποσοστό 74,4%) και στο Γέρακα την Παλλήνη και την Ανθούσα (συνολικό ποσοστό 61,5%). Αντίθετα στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας μόνο το 22,7% του εξοπλισμού των επιχειρήσεων της περιοχής είναι σύγχρονος.

Ο πλέον εκσυγχρονισμένος κλάδος στην περιοχή μελέτης είναι αυτός των ηλεκτρικών μηχανών, έχοντας το 77% των επιχειρήσεων του με σύγχρονο εξοπλισμό. Ακολουθεί ο κλάδος του υποδήματος με σύγχρονό το 73% των επιχειρήσεων. Οι κλάδοι με τον πιο πεπαλαιωμένο εξοπλισμό είναι η υφαντουργία (ποσοστό 75%) και οι εκδόσεις - εκτυπώσεις (ποσοστό 69%).

Στους κλάδους τροφίμων - ποτών, ενδύματος, ξύλου - επίπλου, μεταφορικών μέσων και οικοδομήσεων το 55% - 65% των επιχειρήσεων διαθέτει σύγχρονο εξοπλισμό. Τέλος στους κλάδους των πλαστικών - χημικών, των μη μεταλλικών ορυκτών, των μεταλλικών προϊόντων, των μηχανών και των συσκευών το 35% - 45% των επιχειρήσεων διαθέτει επίσης σύγχρονο εξοπλισμό.

Η σημασία του εξοπλισμού στις δυνατότητες ανάπτυξης μίας επιχείρησης είναι πολύ μεγάλη δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις με σύγχρονο εξοπλισμό στην περιοχή μελέτης σημείωσαν, το 1994, 4,5 φορές μεγαλύτερο κύκλο εργασιών από της επιχειρήσεις που δε διαθέτουν σύγχρονο εξοπλισμό. Η διαφορά αυτή υφίσταται ακόμα και ανάμεσα στις μεγάλες επιχειρήσεις. Έτσι, το 1994 οι μεγάλες επιχειρήσεις με σύγχρονο εξοπλισμό πραγματοποίησαν τριπλάσιο κύκλο εργασιών από αυτές με πεπαλαιωμένο εξοπλισμό. Στις μικρές επιχειρήσεις το φαινόμενο αυτό είναι επίσης έντονο αφού σε όσες διαθέτουν σύγχρονο εξοπλισμό ο κύκλος εργασιών το 1994 ήταν σχεδόν διπλάσιος από αυτόν των επιχειρήσεων με τον πεπαλαιωμένο εξοπλισμό.

Παράλληλα, το προσωπικό που ασχολείται στις εκσυγχρονισμένες μεγάλες επιχειρήσεις είναι υπερδιπλάσιο από το προσωπικό που απασχολείται στις μεγάλες επιχειρήσεις με πεπαλαιωμένο εξοπλισμό (38 έναντι 16 απασχολούμενων). Στις μικρές επιχειρήσεις η σχέση αυτή γίνεται επταπλάσια και οκταπλάσια για τις σύγχρονες και πεπαλαιωμένες αντίστοιχα. Η εσωτερική οργάνωση των επιχειρήσεων σχετιζόμενη με τον εξοπλισμό αυτών παρουσιάζει επίσης διαφοροποιήσεις. Στις επιχειρήσεις με σύγχρονο ή πεπαλαιωμένο εξοπλισμό η αναλογία του διοικητικού προσωπικού είναι 4 : 1,2. Η αναλογία αυτή για το προσωπικό παραγωγής είναι 10,7 : 4 προς όφελος των εκσυγχρονισμένων επιχειρήσεων.

Το διοικητικό προσωπικό υπερیشχει του προσωπικού στην παραγωγή στις επιχειρήσεις με σύγχρονο εξοπλισμό. Κάθε διοικητικός υπάλληλος εξυπηρετεί κατά μέσο όρο 3,7 απασχολούμενους στις σύγχρονες και μεγάλες επιχειρήσεις, 4,6 στις σύγχρονες και μικρές, 5,3 στις πεπαλαιωμένες μεγάλες και 5,1 στις πεπαλαιωμένες μικρές.

Η λειτουργία μιας επιχείρησης με σύγχρονο ή πεπαλαιωμένο εξοπλισμό επηρεάζει και την αποδοτικότητα των εργαζομένων τόσο στις μικρές όσο και στις μεγάλες επιχειρήσεις της περιοχής μελέτης. Ο ακαθάριστος γενικός δείκτης παραγωγικότητας διαμορφώνεται, για τις μεγάλες και σύγχρονου εξοπλισμού επιχειρήσεις στα 22,5 εκατ. δρχ. ανά απασχολούμενο ενώ για τις μεγάλες και πεπαλαιωμένου εξοπλισμού επιχειρήσεις σε 16 εκατ. δρχ. ανά απασχολούμενο. Για τις μικρές επιχειρήσεις ο δείκτης διαμορφώνεται σε 5,3 εκατ. δρχ. ανά απασχολούμενο και 4,5 εκατ. δρχ. ανά απασχολούμενο αντίστοιχα.

Η μεγαλύτερη παραγωγικότητα σημειώνεται στις σύγχρονες επιχειρήσεις των Γλυκών Νερών (30 εκατ. δρχ. ανά απασχολούμενο) ενώ η μικρότερη στις πεπαλαιωμένες επιχειρήσεις των Καλυβιών Θορικού και του Κουβαρά (3,1 εκατ. δρχ. ανά απασχολούμενο). Ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων που λειτουργούν στην περιοχή⁹³ (σύνολο 4.020) το 1994 διαμορφώθηκε ως εξής:

Ανθούσα, Παλλήνη, Γέρακας, Γλυκά Νερά	204.121 εκατ. δρχ. (41,5%)
Αρτεμις	7.362 εκατ. δρχ. (1,5%)
Καλύβια Θορικού	3.830 εκατ. δρχ. (0,8%)
Κορωπί	99.023 εκατ. δρχ. (20,1%)
Μαρκόπουλο	31.972 εκατ. δρχ. (6,5%)
Παιανία	112.185 εκατ. δρχ. (22,8%)

⁹³ Αφορά στο σύνολο των επιχειρήσεων όπως αυτές καταγράφονται στο Μητρώο Επιχειρήσεων 1994, ΕΣΥΕ.

Η ίδρυση νέων επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης είναι ένα φαινόμενο αρκετά έντονο τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ICAP - 1994⁹⁴, από τις 493 επιχειρήσεις της περιοχής για τις οποίες διέθετε στοιχεία, οι 134 (ποσοστό 27,18%) ιδρύθηκαν στο διάστημα 1990 - 1994. Αριθμητικά οι περιοχές με τη μεγαλύτερη κινητικότητα στο χώρο ήταν η Παλλήνη (34 νέες επιχειρήσεις), το Κορωπί (29 νέες επιχειρήσεις) και η Παιανία (25 νέες επιχειρήσεις).

⁹⁴ Σημειώνεται ότι στους καταλόγους της ICAP περιλαμβάνονται Α.Ε. και Ε.Π.Ε. βιομηχανικές/βιοτεχνικές και εμπορικές με ελάχιστο κύκλο εργασιών 100 εκατ. δρχ. και παροχής υπηρεσιών με πωλήσεις ή έσοδα πάνω από 20 εκατ. δρχ. Για τις νεοσυσταθείσες επιχειρήσεις απαιτείται κεφάλαιο 150 εκατ. δρχ. στις βιομηχανικές, 100 εκατ. δρχ. στις εμπορικές 50-100 εκατ. δρχ. στις υπηρεσίες και 150 εκατ. δρχ. στα ξενοδοχεία. Στις προσωπικές επιχειρήσεις (ατομικές, Ο.Ε. ή Ε.Ε.) απαιτείται ελάχιστος αριθμός προσωπικού για τις βιομηχανίες 20 άτομα και για τις εμπορικές και τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών 10 άτομα και αντιπροσώπευση Οίκου του εξωτερικού ή εξαγωγές.

4.3.4 Τραπεζική εξυπηρέτηση της περιοχής μελέτης.

Η τραπεζική εξυπηρέτηση της περιοχής μελέτης ως προς το συνολικό πληθυσμό της (3.902 κάτοικοι / τραπεζική μονάδα) θεωρείται ικανοποιητική, δεδομένου ότι το 1994 η αναλογία για την περιφέρεια πρωτεύουσας ήταν 3.480 κάτοικοι / τραπεζική μονάδα και στο σύνολο της χώρας 4.545 κάτοικοι / τραπεζική μονάδα.

Θεωρείται όμως ανεπαρκής λαμβάνοντας υπόψη την ανυπαρξία τραπεζικών μονάδων σε συγκεκριμένους ΟΤΑ, ενώ η επιμέρους αναλογία φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 28: Τραπεζική εξυπηρέτηση ανά κάτοικο
(βάση της απογραφής πληθυσμού 1991)

ΔΗΜΟΣ - ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΑΝΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ
Ανθούσας	3.020	-	-
Αρτέμιδας	9.485	1	9.485
Γέρακα	8.512	-	-
Γλυκά Νερά	5.813	-	-
Καλύβια Θορικού	7.357	2	3.679
Κορωπί	16.813	7	2.402
Μαρκόπουλο Μεσογαίας	10.499	3	3.500
Παιανία	9.727	4	2.432
Παλλήνη	10.908	4	2.727
Πικέρμι	1.293	-	-
Ραφήνα	8.611	2	4.306
Κουβαράς	1.369	-	-
Σπάτα	7.796	4	1.949
Σύνολο	101.203	27	3.748

Πηγή: ΕΣΥΕ: Απογραφή 1991, Έρευνα Πεδίου

Η καλύτερη τραπεζική εξυπηρέτηση, όσον αφορά στον αριθμό των κατοίκων που αντιστοιχούν σε μία τραπεζική μονάδα εμφανίζεται στα Σπάτα (1.949 κάτοικοι / τραπεζική μονάδα) ενώ σε δυσμενέστερη θέση, εκτός από τις περιοχές όπου το τραπεζικό σύστημα απουσιάζει, είναι η Αρτέμιδα (9.485 κάτοικοι / τραπεζική μονάδα).

Ομαδοποιώντας όμως τους εξεταζόμενους ΟΤΑ σε 6 γεωγραφικές υποενότητες η τραπεζική κάλυψη έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 29: Τραπεζική εξυπηρέτηση ανά κάτοικο και υποενότητα

(βάση της απογραφής πληθυσμού 1991)

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΑΝΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ
Γέρακας, Παλλήνη, Ανθούσα	22.440	4	5.610
Γλυκά Νερά, Παιανία	15.540	4	3.885
Αρτέμιδα, Ραφήνα, Πικέρμι	19.389	3	6.463
Σπάτα	7.796	4	1.949
Κορωπί	16.813	7	2.402
Μαρκόπουλο, Καλύβια, Κουβαράς	19.225	5	3.845

Η τραπεζική εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων της περιοχής το 1994 διαμορφώνεται ως εξής^{95, 96}:

ΠΙΝΑΚΑΣ 30: Τραπεζική εξυπηρέτηση ανά επιχείρηση

(βάση της απογραφής πληθυσμού 1991)

ΔΗΜΟΣ - ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΧ/ΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΕΠΙΧ/ΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΝΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ
Ανθούσας- Παλλήνη - Γέρακας - Γλυκά Νερά	1.338	4	335	204.121	51.030
Αρτέμιδας	278	1	278	7.362	7.362
Καλύβια Θορικού - Κουβαράς	165	2	83	3.830	1.915
Μαρκόπουλο Μεσογαίας	528	3	176	31.972	10.657
Παιανία	486	4	122	112.185	28.046
Κορωπί	849	7	121	99.023	14.146
Πικέρμι - Ραφήνα	382	2	191	33.949	16.975
Σπάτα	301	4	75	19.256	4.814
Σύνολο	4.327	27	155	511.698	18.952

Πηγή: ΕΣΥΕ: Μητρώο Επιχειρήσεων 1994

Η αναλογία επιχειρήσεων / τραπεζική μονάδα δε θεωρείται ικανοποιητική για την ενότητα Ανθούσας - Παλλήνης - Γέρακας - Γλυκά Νερά, αφού είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή της Περιφέρειας Πρωτεύουσας την ίδια χρονιά (174 επιχειρήσεις / τραπεζική μονάδα).

⁹⁵ Σημειώνεται ότι αναφέρεται το σύνολο των επιχειρήσεων. (Στοιχεία Μητρώου Επιχειρήσεων 1994)

⁹⁶ Η ομαδοποίηση γίνεται βάση ταχυδρομικού κώδικα

5 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη μίας περιοχής επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, ανάμεσα στους οποίους, σημαντική θέση κατέχει η δυνατότητα προσέλκυσης ανθρώπινου δυναμικού και δραστηριοτήτων, η γεωγραφική της θέση και η γειτνίαση με ήδη αναπτυγμένα κέντρα και μητροπολιτικές περιοχές, το επίπεδο των υφιστάμενων υποδομών κ.λ.π.

Μέχρι σήμερα, η περιοχή μελέτης αναπτυσσόταν υπό την επίδραση της Περιφέρειας Πρωτευούσης, τη μεγαλύτερη μητροπολιτική περιοχή της χώρας μας με την οποία γειτνιάζει. Έτσι, όπως ήδη αναφέρθηκε, παρά τη συνεχή τροφοδοσία της περιοχής μελέτης τόσο με πληθυσμό, όσο και με δραστηριότητες από την Αθήνα, κυρίως η γειτνίασή της με αυτή δεν της επέτρεψαν μία αυτόνομη ανάπτυξη, γεγονός που αναμένεται να συνεχιστεί και στο μέλλον.

Μία σειρά όμως επεμβάσεων στην περιοχή μελέτης θεωρείται ότι θα επηρεάσουν την εξέλιξη του Περιφερειακού Κύκλου και θα επιταχύνουν τις διαδικασίες αστικοποίησής της.

5.1 Έργα μεταφορών και υποδομών⁹⁷

Για την περιοχή μελέτης έχουν σχεδιαστεί και ήδη έχουν πάρει το δρόμο της υλοποίησης σημαντικά έργα ενίσχυσης των υποδομών της και του τομέα των μεταφορών τοπικού και υπερτοπικού χαρακτήρα.

Στο χώρο των μεταφορών τα έργα που διακρίνονται είναι:

 Η κατασκευή και λειτουργία του νέου διεθνούς αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος» σε μία έκταση 12.500 στρ. στην περιοχή των Σπάτων με τα ακόλουθα κύρια χαρακτηριστικά:

Το αεροδρόμιο αναμένεται να ξεκινήσει τη λειτουργία του το 2000, ενώ θα έχει ολοκληρωθεί πλήρως το 2020. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, κατά την έναρξη της λειτουργίας

⁹⁷ ΠΙΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 148-154.

του το αεροδρόμιο θα υποδεχθεί περίπου 13 εκ. επιβάτες, με ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξης του 2,8%, ενώ η εμπορευματική κίνηση θα φτάσει τους 150.000 τόνους.

Με την ολοκλήρωση των εργασιών, το 2020, το αεροδρόμιο αναμένεται να έχει ετήσια κίνηση 23 εκατ. επιβατών και εμπορευματική κίνηση 350.000 τόνων, με ικανότητα εξυπηρέτησης περίπου 50 εκατ. επιβατών και 950.000 τόνων εμπορευμάτων.

Κατά την έναρξη της λειτουργίας του τέλος αναμένεται να απασχολήσει 22.000 εργαζόμενους.

Ελεύθερη Λεωφόρος Ελευσίνας – Σταυρού – Αεροδρομίου «Ε. Βενιζέλος»

Η λεωφόρος, η οποία θα αποτελείται από 3 λωρίδες ανά κατεύθυνση κυκλοφορίας, θα έχει συνολικό μήκος 48,592 χιλιόμετρα ενώ στην Παλλήνη θα διασταυρώνεται με τη Λεωφόρο Μαραθώνος και στη συνέχεια παρακάμπτοντας το κέντρο των περιοχών Παιανίας και Κορωπίου θα καταλήγει στο αεροδρόμιο.

Στο πλαίσιο της κατασκευής της λεωφόρου προτεραιότητα έχει το κομμάτι Παλλήνης – Αεροδρομίου, ενώ συνολικά θα περιλαμβάνει 22 ανισόπεδους κόμβους:

♦ Θήβας,	♦ Ηρακλείου,	♦ Ραφήνας,
♦ Μαγούλας,	♦ Κύμης,	♦ Κάντζας,
♦ Αγ. Λουκά,	♦ Σιδ. Σταθμού Νερατζιώτισσας,	♦ Παιανίας,
♦ Ασπροπύργου,	♦ Κηφισιάς,	♦ Υμηττού,
♦ Αιγάλεω,	♦ Πεντέλης,	♦ Σπάτων και
♦ Λιοσίων,	♦ Δουκίσσης Πλακεντίας,	♦ Μαρκόπουλου.
♦ Αχαρνών,	♦ Ντραφίου,	
♦ Μεταμόρφωσης,	♦ Παλλήνης,	

Στον περιβάλλοντα χώρο ορισμένων κόμβων προβλέπεται να χωροθετηθούν «Χώροι Εμπορικής Υποστήριξης – ΧΕΥ», ενώ έχουν επίσης ορισθεί κάποια σημεία του δρόμου όπου μπορούν να δημιουργηθούν «Σταθμοί Εξυπηρέτησης Αυτοκινήτων – ΣΕΑ».

Ο ανισόπεδος κόμβος της Κάντζας προβλέπεται να κατασκευαστεί στην περιοχή του κτήματος Καμπά, ενώ μεταξύ αυτού και του ανισόπεδου κόμβου Παιανίας έχει σχεδιαστεί η λειτουργία ΣΕΑ και από τις δύο κατευθύνσεις.

Δυτική Περιφερειακή Υμηττού.

Θεωρείται ένα από τα μεγάλα έργα της Αττικής που κλείνει έναν «εξωτερικό δακτύλιο» της Πρωτεύουσας, σε συνδυασμό με την προηγούμενη λεωφόρο. Από την Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου μέχρι την περιοχή Γέρακα / Παλλήνης, αποτελεί έναν από τους νέους οδικούς άξονες, με όδευση περίπου παράλληλη προς τη Λ. Μεσογείων. Ο κλειστός χαρακτήρας του έργου θα εξασφαλίζει ταχύτητες πάνω από 80 χλμ./ώρα.

Βόρεια της διασταύρωσής της με την οδό Κλεισθένους (στην περιοχή Σταυρού Αγ. Παρασκευής) η λεωφόρος θα χωρίζεται σε δύο κλάδους, όπου ο ένας θα πηγαίνει δυτικά έως την ένωσή του με την προηγούμενη λεωφόρο στον ανισ. κόμβο Δουκ. Πλακεντίας και ο άλλος ανατολικά μέχρι την ένωσή του με την ίδια λεωφόρο στον ανισ. κόμβο Ραφήνας. Στον ανατολικό κλάδο προβλέπεται η κατασκευή του ανισ. κόμβου των Γλυκών Νερών, όπου θα υπάρχει σύνδεση με την υπάρχουσα Λεωφόρο Λαυρίου.

Σήραγγα Υμηττού και προσπελάσεις

Πρόκειται για τη λεωφόρο η οποία μέσω σήραγγας (Υμηττού) θα ενώνει το Αεροδρόμιο του Ελληνικού με το Νέο αεροδρόμιο «Ε. Βενιζέλος». Στην περιοχή μελέτης θα συνδέεται με κόμβο με τον οδικό άξονα που ενώνει Παιανία και Κορωπί και θα τελειώνει στη συμβολή της με τη Λεωφόρο Ελευσίνας – Σπάτων στον ανισ. κόμβο Υμηττού. Σημειώνεται ότι το έργο βρίσκεται ακόμα στο στάδιο προμελέτης.

Προαστιακός Σιδηρόδρομος

Σχετικά με τον προαστιακό σιδηρόδρομο και το επιβατικό κοινό το οποίο θα εξυπηρετεί εξετάζονται δύο λογικές: α) η εξυπηρέτηση του επιβατικού κοινού του αεροδρομίου με τη σύνδεση του τελευταίου με το Λεκανοπέδιο της Αθήνας και β) η εξυπηρέτηση των αναγκών για μετακίνηση των οικισμών της πεδιάδας των Μεσογείων.

Οριοθετώντας το δίκτυο στα όρια της περιοχής μελέτης δυτικό όριο αυτού θεωρείται ο κόμβος Αχαρνών, όπου η γραμμή Πειραιά – Αθηνών - Λαυρίου αποχωρίζεται από την

υπάρχουσα χάραξη που εξυπηρετεί το υπεραστικό δίκτυο προς την κεντρική και βόρεια Ελλάδα και ακολουθεί τη χάραξη της λεωφόρου Ελευσίνας – Σταυρού – Σπάτων.

Στην τελική του εικόνα το προαστιακό Σιδηροδρομικό Δίκτυο θα περιλαμβάνει: α) τη γραμμή "Συγκοινωνιακό Κέντρο Αχαρνών – Αεροδρόμιο Σπάτων» με 15 σταθμούς εκ των οποίων οι 6 στην περιοχή μελέτης (Γέρακα, Παλλήνη, Ραφήνα, Παιανία, Κορωπί και Νότια Πύλη Αεροδρομίου), β) την παλιά σιδηροδρομική γραμμή Κάντζα – Λαύριο και γ) τη γραμμή « Σπάτα – Ραφήνα».

Λιμάνι Λαυρίου

Η γεωγραφική θέση του λιμένα του Λαυρίου προσφέρει άμεση πρόσβαση στο Αιγαίο, γεγονός που αποτελεί βασικό πλεονέκτημα του συγκεκριμένου λιμανιού έναντι του Πειραιά (π.χ. 22 ναυτικά μίλια λιγότερο στη διαδρομή προς το Αν. Αιγαίο).

Το μειονέκτημα του λιμένα, τη χρονοβόρα οδική πρόσβαση σ' αυτό, έρχεται να καλύψει μία δέσμη έργων που θα αποσκοπεί στην παροχή διευκολύνσεων που δεν υφίστανται στα άλλα δύο λιμάνια της περιοχής (π.χ. ελάττωση του χρόνου παραμονής κατά την επιβίβαση / αποβίβαση). Παράλληλα έχουν προταθεί:

- * Διαχωρισμός σκαφών αναψυχής από τα αλιευτικά σκάφη και οριοθέτηση θέσεων για κάθε κατηγορία
- * Δημιουργία τουριστικής ζώνης με στόχο κυρίως την παροχή υπηρεσιών σε ταξιδιώτες, Θέσεις σιδηροδρομικού σταθμού και σταθμού λεωφορείων
- * Δημιουργία Πάρκου Αναψυχής
- * Δημιουργία μικρής ιχθυόσκαλας
- * Δημιουργία οργανωμένου χώρου στάθμευσης
- * Δημιουργία εμπορικού λιμένα πολλαπλής χρήσης και λειτουργία τελωνείου στην ίδια ζώνη
- * Λειτουργία Λιμεναρχείου.

Λιμάνι Ραφήνας

Η απόσταση μεταξύ Ραφήνας και νησιών κεντρικού και βορείου Αιγαίου είναι συντομότερη από την αντίστοιχη από Πειραιά. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα άλλα μεγάλα έργα

της περιοχής συνηγορεί σε μελλοντική ανάπτυξη του λιμανιού. Ήδη στην περιοχή γίνονται έργα για την αύξηση και προστασία χώρων ενλιμενισμού και πρυμνοδέτησης. Η ολοκλήρωση των έργων αυτών θα βελτιώσει σημαντικά τη λειτουργικότητα του λιμανιού και θα οδηγήσει σε μεγάλη αύξηση της επιβατικής κίνησης εντατικοποιώντας ταυτόχρονα και την οικονομική εξέλιξη των γειτονικών παράκτιων περιοχών.

Πέρα όμως από τα πιο πάνω έργα που αφορούν στον τομέα των μεταφορών μελετώνται και προγραμματίζονται έργα σχετικά με την αποχέτευση ακάθαρτων και ομβρίων υδάτων, την παροχή ενέργειας, φυσικού αερίου και τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, την ύδρευση κ.λ.π. τα περισσότερα από αυτά τα έργα όμως σχεδιάζονται σε επίπεδο ΟΤΑ και βρίσκονται ακόμα σε πολύ εμβρυακό στάδιο.

Νέες υπερτοπικές αρτηρίες

Αρτηρία Κόμβου Κορωπίου – Σπάτων – Πικερμίου: Το έργο, για το οποίο δεν έχει ακόμα γίνει μελέτη αποσκοπεί στη διοχέτευση σημαντικής κίνησης από το θαλάσσιο μέτωπο του λεκανοπεδίου, προς την Αρτεμη, τη Ραφήνα, τη Ν. Μάκρη και το Μαραθώνα διασυνδέοντας άκρως λειτουργικά τις εσωτερικές ενότητες των Μεσογείων.

Βόρεια οδική προσπέλαση του αεροδρομίου: Το έργο έχει προβλεφθεί από το Master Plan του αεροδρομίου για την εξυπηρέτηση των αναγκών των παράκτιων περιοχών από Ραφήνα μέχρι Μαραθώνα και πιθανόν και της βορειοανατολικής Αττικής.

Βελτίωση –αναβάθμιση υφιστάμενων οδών διασύνδεσης παλλήνης-Σπάτων-Παιανίας: το έργο στοχεύει στη δημιουργία δευτερεύουσας εγκάρσιας διασύνδεσης των αστικών αναπτύξεων της περιοχής μεσογείων.

Παρακαμπτήρια αρτηρία Σπάτων: Το έργο συνδυάζεται με την επέκταση της αρτηρίας βόρειας προσπέλασης του αεροδρομίου.

Παρακαμπτήρια αρτηρία Ραφήνας-Αρτέμιδας-Μαρκόπουλου

Αναβάθμιση της αρτηρίας Βάρης-Κορωπίου.

Παρακαμπτήρια βόρεια αρτηρία Παλλήνης.

Δίκτυα τεχνικής υποδομής⁹⁸

Θεωρείται απαραίτητη η δημιουργία δικτύου ύδρευσης δευτερευουσών χρήσεων το οποίο θα τροφοδοτείται από γεωτρήσεις και θα καλύπτει όχι μόνο τις γεωργικές χρήσεις αλλά και τις βιομηχανικές και βιοτεχνικές προκύπτουσες χρήσεις. Αναφορικά με τα δίκτυα ομβρίων σημειώνεται ότι η ΕΥΔΑΠ έχει ήδη αναθέσει μελέτες στους επιμέρους ΟΤΑ, οι οποίες δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί. Για τα δίκτυα ακαθάρτων έχουν υποβληθεί πρότασεις για χωροθέτησή τους τόσο για τις νότιες όσο και για τις βόρειες περιοχές στη θέση ΕΚΛ Αεροδρόμιο και Ραφήνα αντίστοιχα.

Σχετικά με τη διαθέσιμη ενέργεια δεν έχει γίνει καμία ειδική πρόβλεψη, ενώ στην περίπτωση αυξημένης ζήτησης η ΔΕΗ θα κινηθεί σε συνεργασία με το φορέα του αεροδρομίου και ο σχεδιασμός θα είναι ανάλογος της ζήτησης.

Σημαντικό κομμάτι των ενεργειακών αναγκών της περιοχής πρόκειται να καλυφθεί από το φυσικό αέριο, το οποίο θα μπορεί να καλύψει και όλες τις ανάγκες των νέων ενεργοβόρων χρήσεων που θα προκύψουν γύρω από το αεροδρόμιο.

Τέλος, η δυνατότητα επέκτασης του δικτύου του ΟΤΕ στην περιοχή θεωρείται εύκολη παρά το γεγονός ότι οι προκείμενες ανάγκες καλύπτονται ήδη.

⁹⁸ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Ειδική έρευνα τεχνικής υποδομής" σελ. 8.

5.2 Συνοπτική παρουσίαση των αναμενόμενων τάσεων και προοπτικών ανάπτυξης της περιοχής μελέτης.

5.2.1 Προοπτικές ανάπτυξης μέσα από τις σημερινές τάσεις⁹⁹

Σύμφωνα με τις σημερινές τάσεις η ανάπτυξη της περιοχής μελέτης χαρακτηρίζεται από:

- * Την εξέλιξη της Αστικοποίησης της Περιφέρειας Πρωτεύουσας. Η περιφέρεια πρωτεύουσας σήμερα βρίσκεται στο στάδιο της προαστιοποίησης και της δημιουργίας νέων πόλεων και οικισμών¹⁰⁰. Αυτό έχει σα συνέπεια την εγκατάσταση στην περιοχή μελέτης αφ' ενός κατοικίας και αφ' ετέρου δραστηριοτήτων (κυρίως παραγωγικών και καταναλωτικών υπηρεσιών).
- * Την επέκταση των δραστηριοτήτων της πρωτεύουσας - δραστηριοτήτων του β' γενή τομέα παραγωγής και του εμπορίου - κατά μήκος των νέων οδικών αρτηριών, συνήθως με τρόπο μη οργανωμένο.
- * Την ανάπτυξη της παράλιας ζώνης παραθεριστικής κατοικίας.

⁹⁹ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές, Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 199.

¹⁰⁰ Ο Περιφερειακός Κύκλος διακρίνεται σε 4 στάδια:

- ❖ Αστικοποίηση (Urbanization stage)
- ❖ Προαστιοποίηση (Suburbanization stage)
- ❖ Αποαστικοποίηση – δημιουργία νέων πόλεων ή νέων οικισμών (Disurbanization stage)
- ❖ Επαναστικοποίηση (Reurbanization stage).

Στο πρώτο στάδιο, αυτό της Αστικοποίησης παρατηρείται έντονη συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων από περιμετρικές περιφέρειες στο μητροπολιτικό κέντρο. Χαρακτηριστική είναι η ανάπτυξη των β' γενή και γ' γενή τομέων παραγωγής στον αστικό χώρο και η εγκατάσταση του α' γενή στην περίμετρο. Στη συνέχεια, η συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στο μητροπολιτικό κέντρο δημιουργεί αρνητικές εξωτερικές οικονομίες για την αντιμετώπιση των οποίων νοικοκυριά μέσου και υψηλού εισοδήματος μετακινούνται σε προάστια με υψηλή ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος και ευνοϊκές συνθήκες κατοικίας (προαστιοποίηση). Οι συνθήκες αυτές οδηγούν σε σταδιακή μετακίνηση επιχειρήσεων, κυρίως του γ' γενή τομέα, στα προάστια για να βρίσκονται κοντά στα στελέχη τους. Έτσι, με τη μεταγκατάσταση των επιχειρήσεων και την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα προάστια ολοκληρώνεται το στάδιο της αστικοποίησης και αρχίζει η αποαστικοποίηση με την ταυτόχρονη εγκατάλειψη του κέντρου και τη γκετοποίηση που παρατηρείται από κάποιες κοινωνικές ή εθνικές ομάδες. Ακολουθεί συνήθως το στάδιο της επαναστικοποίησης το οποίο χαρακτηρίζεται από την επιβράδυνση στη μείωση του πληθυσμού του κέντρου, η έναρξη της διαδικασίας απογκετοποίησης με αφορμή τη δυνατότητα πλέον δημιουργίας νέων συνθηκών στέγασης σ' αυτό.

5.2.2 Προοπτικές ανάπτυξης μετά τη λειτουργία του αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος»¹⁰¹.

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, αλλά και τα δεδομένα του αεροδρομίου του Ελληνικού η λειτουργία αεροδρομίου σε μία περιοχή επιφέρει αναπόφευκτα σημαντικές αλλαγές σ' αυτή. Διεθνώς τα αεροδρόμια χωροθετούνται σε κάποια περιοχή λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένα κριτήρια. Έτσι, διακρίνονται δύο κατηγορίες: α) τα αεροδρόμια που δημιουργούνται προκειμένου να αποσυμφορίσουν την κίνηση άλλων και να εξυπηρετήσουν ανάγκες διακίνησης επιβατών και εμπορευμάτων και τα οποία δευτερογενώς επιφέρουν αύξηση στην ανάπτυξη της περιοχής και β) τα αεροδρόμια τα οποία χωροθετούνται βάση πολιτικής επιλογής οικονομικής ανάπτυξης μέσω επιχειρηματικών δραστηριοτήτων οι οποίες συνδέονται άμεσα με τη δημιουργία του. Στην πρώτη κατηγορία συνήθως υπάγονται τα αεροδρόμια της Ευρώπης και τα παλαιότερα αεροδρόμια των Η.Π.Α. ενώ στη δεύτερη περιλαμβάνονται κατά κύριο λόγο τα νεότερα αεροδρόμια των Η.Π.Α. τα οποία σχεδιάστηκαν παράλληλα με ένα αναπτυξιακό σχέδιο επιχειρηματικής ανάπτυξης της περιοχής.

Ενδεικτικά αναφέρεται η επίδραση των αεροδρομίων Charles de Gaulle (α' κατηγορία) και του DALLAS (D/FW – β' κατηγορία) στην περιοχή γύρω από αυτά:

Στην πρώτη περίπτωση χαρακτηριστική είναι η δημιουργία του Κέντρου Garonor d' Aulnay (τερματικός σταθμός φορτηγών και διαμετακομιστικός κόμβος εμπορευματικών μεταφορών), το Διεθνές Πάρκο Δραστηριοτήτων «Paris – Nord» (όπου μέχρι στιγμής συγκεντρώνονται 130 επιχειρήσεις που απασχολούν 4.000 εργαζόμενους εκ των οποίων το 40% κατοικούν σε ακτίνα μικρότερη των 10 χλμ. από το Πάρκο και το υπόλοιπο 60% σε απόσταση μικρότερη των 15 χλμ.) και το Διεθνές Εκθεσιακό Πάρκο Paris – Nord Villepinte (όπου φιλοξενούνταν το 1990 135 επιχειρήσεις)

Στη δεύτερη περίπτωση ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

- ♦ Η μέση % αύξηση των τιμών των ακινήτων σε μία 10ετία αυξήθηκε κατά 175% περισσότερο απ' ότι στην ευρύτερη περιοχή αστικού συγκροτήματος με διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά.

¹⁰¹ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 211-213 & Προσάρτημα 6.

- ♦ Ο πληθυσμός στην περιοχή αυξήθηκε κατά 62% ενώ την ίδια περίοδο τα αντίστοιχα ποσοστά αύξησης για την περιοχή του συγκριτικού δείγματος ήταν περίπου 55%.
- ♦ Ο αριθμός των κατοικιών στην περιοχή αυξήθηκε κατά 85% , ενώ στην περιοχή σύγκρισης κατά 34%.

Και στις δύο περιπτώσεις και όσον αφορά σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής εγκατάστασης του αεροδρομίου, οι τομείς κατοικίας, επιχειρήσεων τοπικής εμβέλειας και υπηρεσιών εξυπηρέτησης αεροπορικών δραστηριοτήτων, παρουσίασαν σημαντική αύξηση σε μικρό χρονικό διάστημα, ενώ μακροπρόθεσμα, έως 15 έτη, παρατηρούνται πολλαπλασιαστικά φαινόμενα στην ευρύτερη οικονομία.

Μακροχρόνια, όπως έχει παρατηρηθεί η λειτουργία αεροδρομίου σε μία περιοχή εκτός από πόλος έλξης σε μία περιοχή προσδίδει και γόητρο σ' αυτήν που συνδέεται με την εγκατάσταση των δραστηριοτήτων πλησίον του αεροδρομίου.

Η λειτουργία ενός αεροδρομίου με τα χαρακτηριστικά του αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος» χαρακτηρίζεται από¹⁰²:

- ✓ * Την εγκατάσταση δραστηριοτήτων που αφορούν άμεσα ή έμμεσα στη λειτουργία του.
- ✓ * Την εγκατάσταση κατοικίας ποσοστού των εργαζομένων στις πιο πάνω δραστηριότητες.
- ✓ * Την προσέλκυση δραστηριοτήτων τόσο του β' γενή όσο και του γ' γενή τομέα παραγωγής. Αυτό αφορά όχι μόνο στις ελκυσόμενες από το αεροδρόμιο δραστηριότητες αλλά και σ' αυτές που προσελκύονται από την ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών που αυτό προϋποθέτει.
- * Την ανάπτυξη δραστηριοτήτων για την εξυπηρέτηση των εργαζομένων στην περιοχή και των νέων κατοίκων της.

5.2.3 Εκτίμηση πληθυσμού

Η περιοχή μελέτης, σύμφωνα με τη «Μελέτη Ανάπτυξης Μετρό» στο διάστημα 1981-1996 χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης. Εξαίρεση αποτελεί η υποενοότητα Παιανία – Σπάτα, όπου η αύξηση είναι μικρού μεγέθους.

¹⁰² ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 213.

Η εκτίμηση για την εξέλιξη της περιοχής μελέτης γίνεται βάση: α) της θεωρίας ανάπτυξης μητροπολιτικών κέντρων και περιβάλλουσας περιφέρειας και β) την «από τα πάνω» προσέγγιση, όπου η εκτίμηση γίνεται βάση της διαχρονικής εξέλιξης του πληθυσμού μεγαλύτερων ενοτήτων (σύνολο χώρας, περιφέρεια κ.λ.π.) και το γεγονός της λειτουργίας του νέου αεροδρομίου.

Σαν αποτέλεσμα των δύο αυτών προσεγγίσεων ο πληθυσμός στις επιμέρους ενότητες στις οποίες έχουμε ήδη χωρίσει την περιοχή μελέτης αναμένεται να διαμορφωθεί ως ακολούθως:

ΠΙΝΑΚΑΣ 31: Προβλεπόμενος πληθυσμός στην περιοχή μελέτης 2005 & 2020

Ενότητες	1991	% συμμετοχή	2005	2020
1. Γέρακας, Ανθούσα, Παλλήνη	22.440	22,2	44.400	66.600
2. Γλυκά Νερά, Παιανία	15.540	15,4	31.000	46.500
3. Πικέρμι, Ραφήνα, Αρτεμις	19.389	19,1	37.800	56.700
4. Σπάτα	7.796	7,7	15.400	23.100
5. Κορωπί	16.813	16,6	33.800	50.700
6. Μαρκόπουλο, Καλύβια, Κουβαράς	19.225	19,0	37.600	56.400
ΣΥΝΟΛΟ	101.203	100,1	200.000	300.000

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 206.

Συνολικά, σε σχέση με το 1996¹⁰³, η αύξηση στην περιοχή μελέτης, ανεξάρτητα από τη λειτουργία του αεροδρομίου και με χρονικό ορίζοντα το 2020, υπολογίζεται σε 90.000 κατοίκους. Οι νέοι κάτοικοι λόγω της λειτουργίας του αεροδρομίου υπολογίζονται σε 75.000¹⁰⁴

90 000
75 000

¹⁰³ Βλέπε σελ. 73

¹⁰⁴ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 205.

5.2.4 Εκτίμηση απασχόλησης

Σημαντική αναμένεται να είναι και η διαφοροποίηση στη συνολική απασχόληση στην περιοχή μελέτης, η οποία για το έτος 2020 προκύπτει βάση εκτιμήσεων που συνδυάζουν τάσεις ανάπτυξης αυτής και τις αλλαγές που θα επιφέρει στο σύνολο η λειτουργία του αεροδρομίου.

Οι επιπτώσεις του αεροδρομίου και των άλλων έργων υποδομής στην περιοχή μελέτης διακρίνονται σε 3 κατηγορίες¹⁰⁵:

Επιπτώσεις της κατασκευής των έργων: Πρωτογενείς επιπτώσεις (εγκατάσταση και λειτουργία κατασκευαστικών εταιριών με απασχόληση περίπου 4.000 εργαζομένων) και δευτερογενείς επιπτώσεις (εγκατάσταση εταιριών παροχής υπηρεσιών τόσο στις κατασκευαστικές εταιρίες όσο και στους εργαζομένους σ' αυτές).

Επιπτώσεις λειτουργίας του αεροδρομίου: Πρωτογενείς επιπτώσεις (εγκατάσταση υπηρεσιών και επιχειρήσεων άμεσα συνδεδεμένων με τη λειτουργία του αεροδρομίου ή την εξυπηρέτηση των επιβατών) και δευτερογενείς επιπτώσεις (αύξηση της δραστηριότητας των επιχειρήσεων που προσφέρουν καταναλωτικές υπηρεσίες στους εργαζομένους και στις οικογένειές τους, καθώς και την προσέλκυση νέων επιχειρήσεων).

Έμμεσες επιπτώσεις στην Τοπική Οικονομία: Αύξηση ανταγωνιστικότητας τοπικών επιχειρήσεων και προσέλκυση νέων.

Οι απασχολούμενοι στην περιοχή μελέτης κατά το έτος 2020 αναμένεται να κατανέμονται στους τρεις παραγωγικούς τομείς της οικονομίας ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 32: Προβλεπόμενη απασχόληση στην περιοχή μελέτης το 2020

Απασχολούμενοι στον α' γενή τομέα παραγωγής	3.000	1,8%
Απασχολούμενοι στον β' γενή τομέα παραγωγής	66.800	39,3%
Απασχολούμενοι στον γ' γενή τομέα παραγωγής	100.200	58,9%
Σύνολο Απασχολούμενων	170.000	100.0%

ΠΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Οριστική Πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ)" - Μέρος Γ.: "Συνθετική θεώρηση τάσεων και προοπτικών εξέλιξης της ευρύτερης περιοχής του αεροδρομίου". σελ. 13

¹⁰⁵ ΠΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 213-214.

Σύμφωνα με την εικόνα αυτή έχουμε σταθεροποίηση του α' γενή τομέα στα σημερινά επίπεδα, ανάπτυξη της απασχόλησης στη μεταποίηση αλλά και στις υπηρεσίες.

Οι απασχολούμενοι στην περιοχή μελέτης αναμένεται να συγκεντρωθούν¹⁰⁶:

- * στις παλιές συγκεντρώσεις εγκατάστασης επιχειρήσεων και σε περιορισμένες επεκτάσεις τους,
- * εντός οικοδομικού ιστού και σε επεκτάσεις των Γ.Π.Σ.
- * σε νέες οργανωμένες περιοχές (Πάρκα) και
- * διάσπαρτα στην περιοχή μελέτης, σε κατά το δυνατό περιορισμένη έκταση και στην περιοχή εγκατάστασης ειδικών λειτουργιών (πάρκα αναψυχής κ.λ.π.)

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται η χωρική κατανομή των απασχολούμενων που θα εγκατασταθούν σε νέες εκτάσεις. Σα χρονικά σημεία αναφοράς έχουν ληφθεί τα έτη 2005 και 2020, αφού έως το 2005 οι ρυθμοί προσαρμογής της απασχόλησης θα είναι υψηλότεροι από τους αντίστοιχους της περιόδου 2005-2020.

ΠΙΝΑΚΑΣ 33: Χωρική κατανομή των απασχολούμενων που θα εγκατασταθούν σε νέες εκτάσεις, το 2005 και το 2020

Ενότητες	Νέες Οργ. Περ.		Υφιστ. ΒΙΠΕ		Εντός ΓΠΣ		Σύνολο	
	2005	2020	2005	2020	2005	2020	2005	2020
Παλλήνη, Γέρακας, Ανθούσα	3.450	6.000	1.160	1.350			4.610	7.350
Παιανία, Γλυκά Νερά	4.130	6.000	1.160	1.350			5.290	7.350
Σπάτων	3.450	6.000	1.730	2.000			5.180	8.000
Κορωπί	4.820	5.000			2.700	3.500	7.520	8.500
Μαρκόπουλο, Καλύβια, Κουβαράς	3.450	5.000	1.150	1.500	3.600	4.500	8.200	11.000
Σύνολο	19.300	28.000	5.900	6.200	6.300	8.000	30.800	42.200

ΠΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Οριστική Πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ)" -Περίληψη σελ. 8.

Οι προοπτικές της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, σύμφωνα με όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί αναμένεται να ακολουθήσουν το εξής αναπτυξιακό πρότυπο¹⁰⁷:

¹⁰⁶ ΠΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Οριστική Πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ)" -Περίληψη σελ. 8.

¹⁰⁷ ΠΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 207.

- ❖ Δημιουργία νέου Πόλου Ανάπτυξης της Αττικής, στην περιοχή μελέτης, που θα λειτουργεί και ως κύριος κόμβος σύνδεσης της Αθήνας με διευρωπαϊκά δίκτυα, αντισταθμίζοντας την έλλειψη επίγειων συνδέσμων ταχείας κυκλοφορίας, όπως τρένα υψηλής ταχύτητας κ.λ.π.
- ❖ Ανάδειξη εξειδικευμένων Κέντρων Ανάπτυξης
- ❖ Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών επιχειρήσεων και προσέλκυση νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων
- ❖ Αστική ανάπτυξη κυρίως στους άξονες Παλλήνη – Πικέρμι – Ραφήνα και Γέρακα – Παιανία – Κορωπί.
- ❖ Ανάπτυξη και ενίσχυση του ρόλου των λιμανιών της περιοχής (Λαύριο και Ραφήνα).

Βέβαια, οι επιπτώσεις στην περιοχή μελέτης από τις πραγματοποιούμενες επεμβάσεις δε θα είναι μόνο θετικές. Έτσι, δεν αποκλείεται να υπάρξουν δυσμενείς οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, οι οποίες μπορούν να περιοριστούν με τη λήψη μέτρων όπως¹⁰⁸:

- ❖ Οργάνωση Επιχειρηματικών Πάρκων
- ❖ Οργάνωση Δικτύων Υποδομών
- ❖ Οργάνωση Περιοχών Κατοικίας
- ❖ Δημιουργία Πόλων Αναψυχής
- ❖ Στήριξη του Α' γενή τομέα Παραγωγής
- ❖ Διαμόρφωση Πολιτικής προστασίας και Ανάπλασης του περιβάλλοντος
- ❖ Προώθηση της Αυτοδύναμης και Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της περιοχής μελέτης.

Οι οικονομικές επιπτώσεις που προκύπτουν συνήθως με τη λειτουργία αεροδρομίου σε μία περιοχή αφορούν στον αριθμό θέσεων εργασίας, στις εκροές που συνδέονται με το ύψος του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων που συνδέονται με την ύπαρξη του αεροδρομίου και τα εισοδήματα των απασχολούμενων σε θέσεις που σχετίζονται με το αεροδρόμιο.

¹⁰⁸ ΠΙΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 208.

5.3 Χωροταξική οργάνωση της περιοχής μελέτης.

Οι αρχές και οι κατευθύνσεις για το χωροταξικό προγραμματισμό και σχεδιασμό της περιοχής μελέτης, όπως αυτές ετέθησαν στη μελέτη «Χωροταξικού Προγραμματισμού και Οργάνωσης της περιοχής άμεσου επιρροής Αεροδρομίου (Π.Α.Ε.Α)»¹⁰⁹ είναι:

- * Ο έλεγχος και η ρύθμιση στο χώρο των σημερινών τάσεων αστικοποίησης στην περιοχή μελέτης που έχουν αναπτυχθεί κυρίως κατά μήκος των αξόνων Σταυρός-Παιανία-Κορωπί-Μαρκόπουλο και σταυρός-Παλλήνη-Πικέρμι-Ραφήνα.
- * Η εξασφάλιση της απρόσκοπτης και λειτουργικά απαιτητής, για όλα τα χωρικά επίπεδα (Μεσόγεια, Λαυρεωτική, Αττική), ανάπτυξης των νέων δικτύων μαζί με τα υφιστάμενα δίκτυα μεταφορών.
- * Η εξασφάλιση με τον πλέον οικονομικό και λειτουργικά-κοινωνικά αποδεκτό τρόπο της κατασκευής των αναγκαίων έργων υποδομής για την κάλυψη των αναγκών των κατοίκων, της παραγωγής, των υπηρεσιών και του νέου αεροδρομίου.
- * Η διασφάλιση της ζώνης ασφαλείας και προστασίας του αεροδρομίου, σε συνδυασμό με την ελαχιστοποίηση των επιβαρύνσεων του αστικού περιβάλλοντος και των γεωργοκτηνοτροφικών δραστηριοτήτων.

Για τον προσδιορισμό του πλαισίου χωροταξικής οργάνωσης οι επιμέρους ΟΤΑ της περιοχής μελέτης έχουν καταταχθεί σε 5 τύπους περιοχών¹¹⁰:

Περιοχές 1^{ου} τύπου: πρόκειται για τις υπάρχουσες περιοχές με οικιστικές συγκεντρώσεις και συγκεντρώσεις υπηρεσιών και μεταποίησης

Περιοχές 2^{ου} τύπου: πρόκειται για περιοχές κάλυψης αναγκών 1^{ης} κατοικίας, υπηρεσιών, μεταποίησης και εμπορίου βάση των τάσεων εξέλιξης του υπάρχοντος αναπτυξιακού σχεδίου.

Περιοχές 3^{ου} τύπου: είναι οι περιοχές όπου θα χωροθετηθούν με προγραμματισμό και σχεδιασμό οι αναμενόμενες δραστηριότητες λόγω των έργων που αναφέρθηκαν προηγούμενα (αεροδρόμιο, οδικοί άξονες κ.λ.π.).

Περιοχές 4^{ου} τύπου: αφορούν στις περιοχές γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής.

¹⁰⁹ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Οριστική Πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής άμεσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ)"- «Χωρικές ρυθμίσεις περιοχής αεροδρομίου» σελ. 2

¹¹⁰ οπ. π. σελ. 3-4

Περιοχές 5^{ου} τύπου: πρόκειται για τους ορεινούς όγκους όπου διαφυλάσσεται και επεκτείνεται η δασική χρήση και διαχείριση.

Τα σενάρια για την ανάπτυξη της περιοχής μελέτης και τη διασπορά των δραστηριοτήτων σ' αυτή είναι τρία¹¹¹:

- * Ανεξέλεγκτη εγκατάσταση δραστηριοτήτων με απουσία ελέγχου στις οχλούσες χρήσεις.
- * Οργάνωση Πάρκων με πρωτοβουλία των ΟΤΑ και άλλων Τοπικών Φορέων με δυνατότητα συνεργασίας με επιχειρήσεις ή αναπτυξιακούς φορείς.
- * Ανάληψη των πρωτοβουλιών οργάνωσης των πάρκων από ιδιώτες ή εταιρίες Ανάπτυξης Γης.

Η χωροταξική οργάνωση της περιοχής μελέτης όπως θα παρουσιαστεί στη συνέχεια βασίζεται στο τρίτο σενάριο, βασικό πλεονέκτημα του οποίου είναι η δυνατότητα ταχύτερης υλοποίησης του προγράμματος και ενδεχομένως με μεγαλύτερη ευελιξία στη χρηματοδότησή του.

Οι 13 ΟΤΑ της περιοχής μελέτης έχουν χωριστεί, σύμφωνα με τη μελέτη του ΠΙΑ, σε 6 οικιστικές ενότητες, όπως άλλωστε ομαδοποιούνται και βάση των σημερινών δεδομένων.

1^η οικιστική ενότητα: Ανθούσα, Γέρακας, Παλλήνη

2^η οικιστική ενότητα: Γλυκά Νερά, Παιανία

3^η οικιστική ενότητα: Πικέρμι, Ραφήνα, Άρτεμις

4^η οικιστική ενότητα: Σπάτα

5^η οικιστική ενότητα: Κορωπί

6^η οικιστική ενότητα: Μαρκόπουλο, Καλύβια Θορικού, Κουβαράς.

¹¹¹ ΠΙΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Οριστική Πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ)" -Περήληψη σελ. 15.

5.3.1 Χωροθέτηση δραστηριοτήτων

Η χωροθέτηση των κυριότερων δραστηριοτήτων στην περιοχή μελέτης διαμορφώνεται ως εξής¹¹²:

- * Η Έδρα της Νομαρχίας τοποθετείται στην Παλλήνη ενώ το Διοικητικό Κέντρο υπηρεσιών Δικαιοσύνης, Υπ. Ανάπτυξης, Οικονομικών κ.α. παραμένει στο Κορωπί.
- * Χωροθετείται Περιφερειακό Νοσοκομείο στα όρια του Πικερμίου 300 περίπου κλινών.
- * Αθλητικό Κέντρο στα Σπάτα με κλειστές εγκαταστάσεις στίβου κολύμβησης, αθλοπαιδιών και γυμναστικής, καθώς επίσης και υπαίθρια ζώνη άθλησης και αναψυχής..
- * Πολιτιστικό και Συνεδριακό Κέντρο στο Μαρκόπουλο και στην προβλεπόμενη επέκταση του Γ.Π.Σ. της Παιανίας με μουσεία σύγχρονης τέχνης, κλασικών και βυζαντινών αρχαιοτήτων, αίθουσα συναυλιών και θεατρικών παραστάσεων, χώρους εκθέσεων τέχνης κ.λ.π. Στο συνεδριακό Κέντρο του Μαρκόπουλου σχεδιάζεται και ξενοδοχειακή μονάδα 150 κλινών περίπου.
- * Στη Ραφήνα διατηρείται το επιβατικό λιμάνι, ενώ στο Μαρκόπουλο προτείνεται η λειτουργία Ναυταθλητικού Κέντρου και Κέντρου Αναψυχής.
- * Ειδικά διευθετημένες περιοχές επιχειρήσεων χωροθετούνται στην Παλλήνη, στην Παιανία, τα Σπάτα, το Κορωπί και το Μαρκόπουλο.
- * Στην περιοχή των Σπάτων χωροθετούνται οι υπηρεσίες του β' γενή και γ' γενή τομέα παραγωγής, ενώ στο Μαρκόπουλο και στο Κορωπί επεκτείνονται οι υφιστάμενες ΒΙΠΕ ή ΒΙΟΠΑ.
- * Θεσμοθετημένη ΒΙΠΕ ή ΒΙΟΠΑ προτείνεται στα Σπάτα, ενώ εξακολουθούν να υφίστανται αυτές των Καλυβιών Θορικού – Κουβαρά, του Κορωπίου και της Παιανίας.
- * Το Αττικό Πάρκο χωροθετείται στα Σπάτα την Αρτέμιδα και το Μαρκόπουλο.
- * Η Ραφήνα, η Αρτέμιδα και το Μαρκόπουλο αποτελούν περιοχές παραθεριστικής κατοικίας.
- * Για την κάλυψη των αναγκών σε κατοικία σύμφωνα με τις προβλέψεις του πληθυσμού το 2005 προτείνεται η επέκταση του παλαιού Πολεοδομικού Σχεδίου ή βρίσκονται ήδη στη διαδικασία θεσμοθέτησης νέου Γ.Π.Σ. ο Γέρακας, τα Γλυκά Νερά και η Παιανία, το Κορωπί και τα Καλύβια Θορικού.

¹¹² ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Οριστική Πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ)" - Χάτρη: Επεξεργασία και διατύπωση της οριστικής πρότασης.

- * Επέκταση του Γ.Π.Σ. προτείνεται στον Κουβαρά, το Κορωπί, το Μαρκόπουλο και τα Σπάτα.
- * Στο Πικέρμι, τα Σπάτα, την Αρτέμιδα, το Κορωπί, το Μαρκόπουλο, τα καλύβια Θορικού και τον Κουβαρά θεσμοθετείται ζώνη προστασίας αρχαιολογικών χώρων.
- * Η περιοχή γύρω από το αεροδρόμιο, που περιλαμβάνεται στο Κορωπί, στο Μαρκόπουλο και τα Σπάτα θεωρείται ζώνη περιορισμένης ανάπτυξης.

Στις θεσμοθετημένες περιοχές εγκατάστασης επιχειρήσεων ανάλογα με την περιοχή στην οποία χωροθετούνται προβλέπεται:

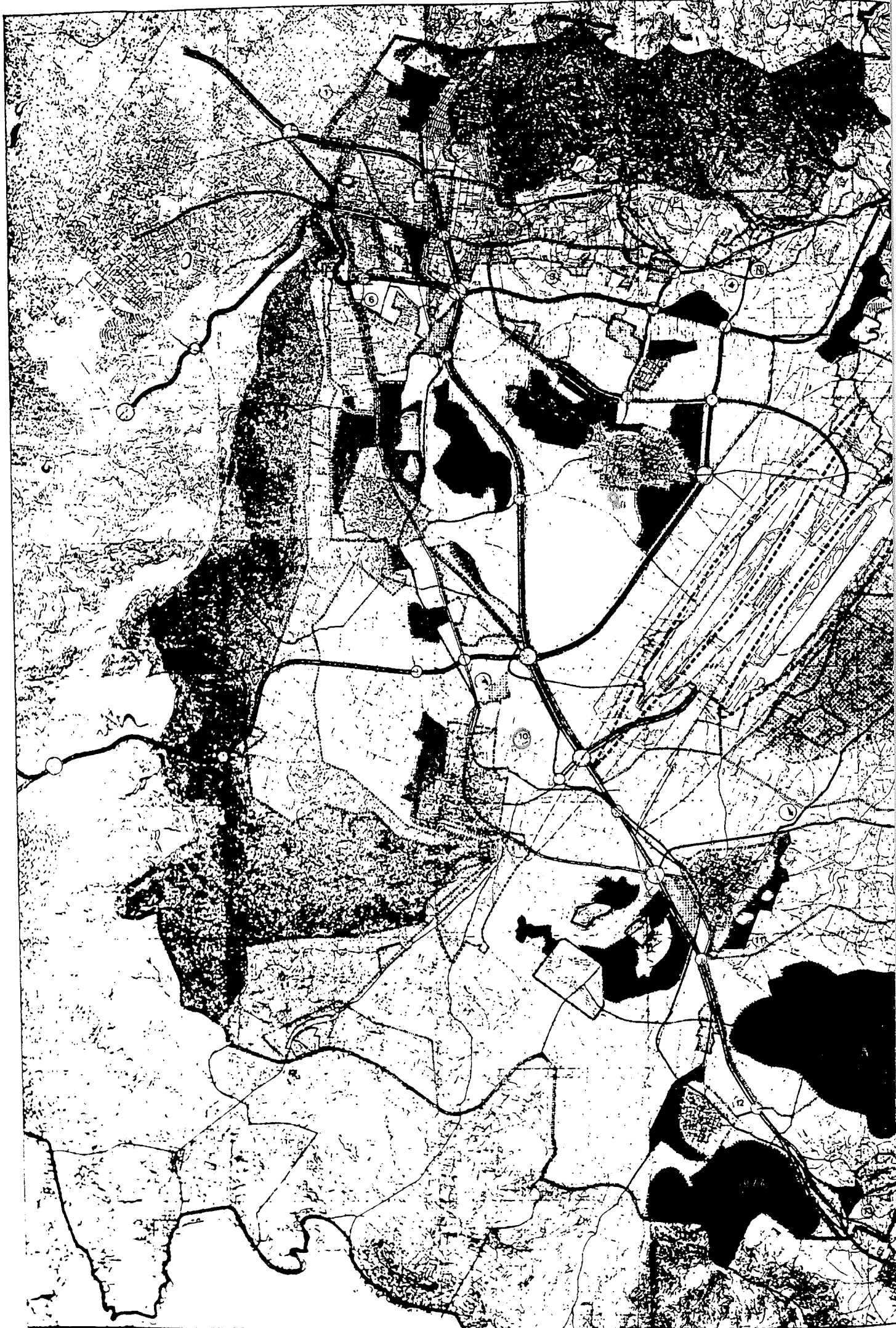
ΠΙΝΑΚΑΣ 34: Θεσμοθετημένες περιοχές εγκατάστασης επιχειρήσεων

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
Παλλήνη	* Πάρκο υπηρεσιών εμπορίου
Παιανία	* Πάρκο πολιτιστικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων αναψυχής * Πάρκο εμπορίου και ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων
Σπάτα	* Επιχειρηματικό πάρκο και αθλητικό κέντρο
Κορωπί	* Τεχνολογικό πάρκο
Μαρκόπουλο	* Πάρκο χονδρεμπορίου, αποθηκών, μεταφορών και πάρκο πολιτιστικών δραστηριοτήτων και αναψυχής. * Αττικό Πάρκο

Πηγή: ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Δ' φάση "Οριστική Πρόταση χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (ΠΑΕΑ)" -Περίληψη. Σελ. 9

Η περιοχή μελέτης τέλος θα διανύεται από την «Ελεύθερη Λεωφόρο Ελευσίνας – Σταυρού – Αεροδρομίου (διασχίζει το Γέρακα, τα όρια της Ανθούσας, την Παλλήνη, τα Γλυκά Νερά, την Παιανία, το Κορωπί, το Μαρκόπουλο, τα Καλύβια Θορικού, τον Κουβαρά και σε παράκαμψη τα Σπάτα), τη σιδηροδρομική γραμμή (παράλληλα με την «Ελεύθερη Λεωφόρο» έως το αεροδρόμιο, με δεύτερη γραμμή η οποία ξεκινώντας από την Κάντζα συνδέει την Παιανία με το Κορωπί, το Μαρκόπουλο, τα Καλύβια και τον Κουβαρά καταλήγοντας στο Λαύριο) και την εθνική οδό (α) Γέρακας, Παλλήνη, Πικέρμι, Ραφήνα, Σπάτα β) Γλυκά νερά, Παιανία, Κορωπί, Μαρκόπουλο, Καλύβια, Κουβαρά με κατάληψη στο Λαύριο).

Ο προτεινόμενος νέος οδικός άξονας θα διασχίζει αφ' ενός την Παλλήνη, το βόρειο τμήμα των Σπάτων και θα καταλήγει στα όρια της Ραφήνας και αφ' ετέρου ξεκινώντας από την Παιανία, θα ενώνεται με τον προηγούμενο στα Σπάτα, ενώ θα υπάρχει και μια παράκαμψη προς τη βόρεια είσοδο του αεροδρομίου.

5.3.1.1 Ζώνη ασφαλείας και προστασίας του αεροδρομίου (Ζ.Α.Π.Α.)¹¹³

Η περιοχή γύρω από το αεροδρόμιο κυριαρχείται από τις πόλεις και τους οικισμούς της πεδιάδας των Μεσογείων, τις γεωργικές χρήσεις, τις δασικές προς προστασία περιοχές, τις παράκτιες ζώνες έντονης τουριστικής δραστηριότητας και τους χερσαίους άξονες (παλαιοί και νέοι οδικοί άξονες και σιδηρόδρομος). Κριτήρια για την οριοθέτηση της Ζ.Α.Π.Α. λαμβάνοντας υπόψη α) τις λειτουργικές απαιτήσεις και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που απορρέουν από τη λειτουργία του νέου αεροδρομίου στην περιοχή και β) τις υφιστάμενες χωρικές, λειτουργικές, παραγωγικές και κοινωνικές σχέσεις αυτής, θεωρούνται τα εξής:

- ♦ Έλεγχος χρήσεων γης σε σχέση με τις καμπύλες θορύβων και ασφαλείας των πτήσεων
- ♦ Διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος
- ♦ Έλεγχος των τάσεων ανάπτυξης των αστικών χώρων προς αποφυγή ανεπιθύμητων καταστάσεων γύρω από τους νέους οδικούς άξονες και το αεροδρόμιο, τόσο σε βάρος της λειτουργίας τους, όσο και σε βάρος της οικιστικής ανάπτυξης και του φυσικού περιβάλλοντος (όπως στο αεροδρόμιο του Ελληνικού)
- ♦ Ασφάλιση τυχόν ιστορικών και αρχαιολογικών στοιχείων γύρω από το αεροδρόμιο
- ♦ Διατήρηση υφιστάμενων χρήσεων στον α' γενή τομέα παραγωγής, δηλαδή δασών και γεωργικής παραγωγής.

Η συνολική επιφάνεια της Ζ.Α.Π.Α., σύμφωνα με τα κριτήρια αυτά είναι 10.050 στρ. περίπου, δίνοντας έτσι, μαζί με το χώρο του αεροδρομίου 22.500 στρ. περιορισμένης ανάπτυξης.

5.4 Ελκνόμενες δραστηριότητες - επιχειρήσεις

Βασικοί λόγοι επιλογής του τόπου εγκατάστασης μίας επιχείρησης σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Ι.Π.Α. και τη ΔΗΜΕΛ¹¹⁴ προκύπτει ότι το σημαντικότερο κριτήριο επιλογής του τόπου εγκατάστασης σε μία περιφέρεια είναι οι ενδοπεριφερειακές υποδομές και η ευκολία πρόσβασης προς και από τις εγκαταστάσεις, τις υποδομές αστικού χώρου (σχολεία, νοσοκομεία κ.λ.π.).

¹¹³ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές, Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 194-195

¹¹⁴ Εταιρία δημοσκοπήσεων

Εξίσου σημαντικός παράγοντας όμως είναι και η υποδομή η ευκολία πρόσβασης και εξυπηρέτησης σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (τράπεζες και συναφείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς).

Σε επίπεδο σημαντικότητας ακολουθεί η ύπαρξη κατάλληλου χώρου για τη βιομηχανία (φθηνή γη, οργανωμένο περιβάλλον, περιβάλλον κατοικίας των στελεχών κ.λ.π.)

Με δεδομένη την ύπαρξη των πιο πάνω προϋποθέσεων, μέσα από τα έργα υποδομής τα οποία όπως αναφέρθηκε θα πραγματοποιηθούν, και τις κατηγορίες των επιχειρήσεων που έλκονται από τα αεροδρόμια όπως:

- ♦ Επιχειρήσεις με προσανατολισμό στις μεταφορές οι οποίες εξυπηρετούν κυρίως εθνικές ή διεθνείς αγορές, όπως π.χ. ηλεκτρονικών, εργαλεία που σχετίζονται με μεταφορές κ.λ.π.
- ♦ Εταιρίες μεταφορών, ενοικίασης αυτοκινήτων , γραφεία ταξιδιών κ.λ.π.
- ♦ Βιομηχανίες και επιχειρήσεις που εξυπηρετούν την περιφερειακή αγορά
- ♦ Βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας
- ♦ Επιχειρήσεις που σχετίζονται με την έρευνα και τα νέα προϊόντα
- ♦ Ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια και νοσοκομεία
- ♦ Βιομηχανίες ένδυσης, γραφεία, ξενοδοχεία, επιχειρήσεις ετοίμων γευμάτων, χώροι στάθμευσης, εταιρίες ανταλλακτικών οχημάτων, προμήθειες αερογραμμών.

οι επιχειρήσεις που αναμένεται να προσελκυστούν στην περιοχή μελέτης διακρίνονται σε 6 κατηγορίες¹¹⁵:

☞ **Βιομηχανίες που λειτουργούν σε περιβάλλον αεροδρομίου**

- Μονάδες παραγωγής αερομεταφερόμενων προϊόντων
 - Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές
 - Ιατρικά εργαλεία
 - Μηχανές- εξαρτήματα μεταφορικών μέσων
 - Χημικά προϊόντα
 - Οχήματα
 - Κρέας – ψάρια

¹¹⁵ ΙΠΑ: "Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020"- Β' φάση "Αναπτυξιακές προοπτικές. Χωροταξικός Προγραμματισμός και σχεδιασμός - Εναλλακτικές προτάσεις" σελ. 214-216.

- Πλαστικά
- Βιβλία – εφημερίδες
- Έργα τέχνης
- Εργαλεία
- Προϊόντα σιδήρου
- Όπλα και αμυντικό υλικό
- Είδη ωρολογιοποιίας
- Πολύτιμα μέταλλα και πολύτιμοι λίθοι
- Παιγνίδια
- Είδη ένδυσης
- Προϊόντα αλουμινίου
- Προϊόντα του κλάδου «Διάφορες Βιομηχανίες»

➤ Μονάδες παραγωγής προϊόντων χαμηλού βάρους

📁 Δραστηριότητες υψηλής τεχνολογίας

- Ηλεκτρονικά
- Βιομηχανικός εξοπλισμός
- Υπολογιστές
- Αυτοματισμός στην παραγωγή
- Τηλεπικοινωνίες
- Βιοτεχνολογία
- Ενέργεια
- Ιατρικά εργαλεία – φάρμακα

📁 Βιομηχανίες που εγκαθίστανται σε κόμβους μεταφορών

- Ηλεκτρονικά
- Έτοιμο ένδυμα, υφαντουργικά προϊόντα
- Ηλεκτρικές συσκευές
- Αθλητικά είδη
- Φαρμακευτικά προϊόντα
- Αγροτικά προϊόντα
- Χημικά προϊόντα

- ☞ **Επιχειρήσεις του γ' γενή τομέα που συχνά εγκαθίστανται σε Πάρκα Επιχειρήσεων**
 - Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών στις βιομηχανικές επιχειρήσεις
 - Επιχειρήσεις παροχής προσωπικών υπηρεσιών (όπως χρηματοοικονομικές, τηλεπικοινωνιακές κ.λ.π.)
- ☞ **Εταιρίες μεταφορών (συνήθως εμφανίζονται σε ειδικά οργανωμένα πάρκα)**
- ☞ **Αποθηκευτικά κέντρα**

6 ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

6.1 Γενικά

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα του υφιστάμενου δικτύου τραπεζικών καταστημάτων στην περιοχή μελέτης, αναφορικά με ορισμένα χαρακτηριστικά. Ως κύριο χαρακτηριστικό έχει εκληφθεί αυτό της επάρκειας. Διερευνάται δηλαδή πρώτιστα το κατά πόσο το δίκτυο των τραπεζικών καταστημάτων είναι επαρκές για να εξυπηρετήσει την υφιστάμενη ζήτηση για τραπεζικά προϊόντα.

Η επάρκεια του δικτύου έχει έναν εγγενή, εσωτερικό χαρακτήρα και αφορά το μέγεθος ενός αυτοτελούς καταστήματος και έναν εξωτερικό χαρακτήρα που αφορά το σύνολο των τραπεζικών καταστημάτων μιας συγκεκριμένης περιοχής.

Το μέγεθος ενός τραπεζικού καταστήματος εκφράζεται πρώτον με τα παρεχόμενα προϊόντα και δεύτερον με τον αριθμό του απασχολούμενου προσωπικού. Στην ελληνική τραπεζική αγορά κυριαρχούν δύο μορφές τραπεζικών μονάδων. Αυτές που παρέχουν πλήρες φάσμα τραπεζικών προϊόντων και χαρακτηρίζονται ως Καταστήματα και αυτές που παρέχουν μόνο απλές τραπεζικές εργασίες και χαρακτηρίζονται ως Υποκαταστήματα ή Θυρίδες.¹¹⁶

Εκτός από τις δύο αυτές μορφές δικτύου (Καταστήματα και Υποκαταστήματα) που χαρακτηρίζονται με τον όρο Retail Banking, υπάρχουν ακόμα τα Καταστήματα εξυπηρέτησης αποκλειστικά επιχειρηματικής πελατείας (Corporate Banking), τα καταστήματα διαχείρισης χαρτοφυλακίου και παροχής επενδυτικών συμβουλών (Private

¹¹⁶ Ως απλές τραπεζικές εργασίες θεωρούνται τα αποταμιευτικά προϊόντα πάσης φύσεως (καταθέσεις όψεως, ταμειυτηρίου, προθεσμίας, Αμοιβαία κεφάλαια, Ομόλογα και Έντοκα Γραμμάτια...), η κίνηση κεφαλαίων, το συνάλλαγμα και οι μεσολαβητικές εργασίες (Εισπράξεις υπέρ τρίτων, Προεξοφλήσεις Γραμματίων, Διάθεση ενσήμων ΙΚΑ κλπ). Οι σύνθετες τραπεζικές εργασίες περιλαμβάνουν τις χρηματοδοτήσεις πάσης φύσεως, τις εργασίες εξωτερικού - εισαγωγές, εξαγωγές - και την έκδοση εγγυητικών επιστολών. Σημειώνεται ότι η καταναλωτική πίστη, παρά το ότι αποτελεί χρηματοδότηση, συνήθως θεωρείται απλή τραπεζική εργασία και παρέχεται από τις μικρές τραπεζικές μονάδες.

Banking) και τα ηλεκτρονικά καταστήματα που στην απλούστερή τους μορφή μπορεί να είναι Αυτόματες Ταμιολογιστικές Μηχανές εγκατεστημένες σε χώρους εκτός του τραπεζικού καταστήματος (off site ATMs)¹¹⁷. Όσον αφορά στο Private Banking κάθε Πιστωτικό Ίδρυμα διαθέτει συνήθως ένα κατάστημα εγκατεστημένο στο κέντρο της Πρωτεύουσας.

Το Corporate Banking είναι θεσμός σχετικά καινούριος στη χώρα μας και πρωτοξεκίνησε από τις Ξένες Τράπεζες που ίδρυσαν το πρώτο τους κατάστημα με προσανατολισμό την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων υποαγορών επιχειρηματικής πελατείας (π.χ. ναυτιλιακές επιχειρήσεις) παρέχοντας εξειδικευμένα προϊόντα (π.χ. δάνεια σε συνάλλαγμα). Σταδιακά ακολούθησαν ορισμένες ιδιωτικές τράπεζες ενώ τώρα ετοιμάζονται να ιδρύσουν τέτοιας μορφής μονάδες μερικές κρατικές τράπεζες. Πάντως το Corporate Banking βρίσκεται στο πρώτο στάδιο ανάπτυξης που μπορεί να χαρακτηριστεί μάλλον ως διερευνητικό, κυρίως όσον αφορά τα μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας. Είναι προφανές ότι το Corporate Banking δεν είναι ακόμα αναπτυγμένο στην εγχώρια τραπεζική αγορά, ενώ άγνωστο παραμένει τόσο η μορφή όσο και η επέκταση που θα έχει.

Η επάρκεια του τραπεζικού δικτύου μιας συγκεκριμένης περιοχής μπορεί να εξετασθεί με δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης. Για την κατασκευή τέτοιων δεικτών ανάγονται ορισμένα βασικά μεγέθη που προσδιορίζουν το μέγεθος μιας τραπεζικής αγοράς (δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία) με βάση τον αριθμό των τραπεζικών μονάδων και του απασχολούμενου προσωπικού. Στη συνέχεια μπορεί να γίνει σύγκριση των δεικτών αυτών με άλλους που θα χρησιμεύσουν ως δείκτες αναφοράς (π.χ. της μητροπολιτικής περιφέρειας πρωτεύουσας).

Τέλος, εξετάζονται οι τάσεις και οι προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής μελέτης και συνακόλουθα του τραπεζικού δικτύου, υπό το πρίσμα της κατασκευής του αεροδρομίου *Ελευθέριος Βενιζέλος*.

¹¹⁷ Προκειμένου να εξαντλήσουμε όλες τις πιθανές μορφές του τραπεζικού δικτύου πρέπει επίσης να αναφέρουμε τις αυτοκινητοθυρίδες (ή κινητά συνεργεία) και τα γραφεία αντιπροσώπων.

6.2 Εξέταση - ανάλυση του υφιστάμενου τραπεζικού δικτύου

Η περιοχή μελέτης και ιδιαίτερα οι ΟΤΑ που βρίσκονται εγγύτερα προς την Αθήνα (Παιανία, Γλυκά Νερά, Γέρακας, Ανθούσα, Παλλήνη), δέχονται τις δύο τελευταίες δεκαετίες έντονες πληθυσμιακές / οικιστικές πιέσεις από τη διάχυση της αστικοποίησης στο μητροπολιτικό συγκρότημα της πρωτεύουσας. Ως αποτέλεσμα ο παραδοσιακά αγροτικός χαρακτήρας των Μεσογείων τείνει να φθίνει, υπέρ της οικοπεδοποίησης και της συνεχούς ανάπτυξης χρήσεων του β' γενούς και γ' γενούς τομέα. Η εξάρτηση της περιοχής από την Αθήνα εμπόδισε την αυτοδύναμη ανάπτυξή της και την ανάδυση κάποιου αστικού κέντρου ως υπερτοπικού πόλου ανάπτυξης. Το χωρικό πρότυπο ανάπτυξης ακολουθεί τη γραμμική πορεία των δύο κύριων οδικών αξόνων που με αφετηρία το Σταυρό διασχίζουν ο μεν πρώτος την Παιανία, το Κορωπί και το Μαρκόπουλο και ο δεύτερος την Παλλήνη, το Πικέρμι και τη Ραφήνα.

Παράλληλα, οι τράπεζες ακολούθησαν ένα παρόμοιο χωροθετικό πρότυπο εγκατάστασης. Την περίοδο των δεκαετιών του '70 και '80, όπου το τραπεζικό σύστημα χαρακτηριζόταν από την ολιγοπωλιακή κυριαρχία των τραπεζών κρατικών ενδιαφερόντων, στην περιοχή μελέτης υπήρχαν αποκλειστικά κρατικές τράπεζες εγκατεστημένες οι περισσότερες στα κεντρικά σημεία των μεγαλύτερων αστικών κέντρων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση της Εθνικής Τράπεζας η οποία αποτελεί τον μεγαλύτερο πιστωτικό οργανισμό της χώρας από πλευράς δικτύου με 500 καταστήματα το 1996. Το 1965 ιδρύθηκε το κατάστημα Κορωπίου, το 1969 αυτό της Παιανίας, το 1978 στο Μαρκόπουλο, το 1980 στα Σπάτα, το 1982 στην Παλλήνη, ενώ μόλις το 1993 ξεκίνησε τη λειτουργία της μια μικρή θυρίδα 4 ατόμων στα Καλύβια.

Η Εμπορική - δεύτερη σε μέγεθος εμπορική κρατική τράπεζα - ακολούθησε τις χωροθετικές επιλογές του leader της αγοράς και παρά το γεγονός ότι υπολείπεται σε δίκτυο της Εθνικής σε πανελλαδική κλίμακα (336 καταστήματα), στην περιοχή μελέτης υπερτερεί διαθέτοντας ένα επιπλέον κατάστημα στη Ραφήνα. Η Αγροτική που μέχρι προ διετίας αποτελούσε Ειδικό Πιστωτικό Οργανισμό, ειδικευμένο στην αγροτική πίστη διαθέτει το δεύτερο σε μέγεθος δίκτυο της χώρας (436 καταστήματα) με έμφαση βεβαίως - λόγω αντικειμένου - στην επαρχία. Στην περιοχή μελέτης διαθέτει 3 υποκαταστήματα στο Κορωπί, το Μαρκόπουλο και τα Σπάτα.

Η τρίτη μεγάλη κρατική εμπορική τράπεζα είναι η Ιονική (δίκτυο 213 καταστημάτων σε όλη τη χώρα), που δραστηριοποιείται έντονα τα τελευταία χρόνια στην περιοχή. Το δίκτυό της έχει φθάσει τα 6 καταστήματα και η παρουσία της είναι ισοβαρής με αυτήν της Εθνικής παρά το γεγονός ότι τα καταστήματά της είναι κατά κανόνα μικρότερου μεγέθους, γεγονός φυσιολογικό αν αναλογιστούμε το γεγονός ότι ιδρύθηκαν σχετικά πιο πρόσφατα και επομένως δεν έχουν εισέλθει ακόμα στη φάση ωρίμανσης.¹¹⁸ Όσον αφορά στις δύο μεγάλες ιδιωτικές τράπεζες - Πίστεως και Εργασίας - έκαναν την εμφάνισή μόλις τους την τελευταία δεκαετία στην περιοχή, εγκαθιστώντας κατ' αρχήν από ένα τραπεζικό κατάστημα στο Κορωπί και στη συνέχεια από ένα δεύτερο στην Παλλήνη. Στο Κορωπί επίσης ίδρυσε κατάστημα μόλις προ ολίγων μηνών η Eurobank. Όπως παρατηρούμε από τις 4 αμιγώς ιδιωτικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή μελέτης οι 3 επέλεξαν το Κορωπί ως πρώτο τόπο εγκατάστασης ενώ οι δύο μεγαλύτερες είχαν ως δεύτερη επιλογή επέκτασης του δικτύου τους στην περιοχή την Παλλήνη και μόνον η Χιοςbank διαφοροποιήθηκε ανοίγοντας κατάστημα στην Παιανία. Δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί όμως το γεγονός ότι το ιδιοκτησιακό καθεστώς της εν λόγω τράπεζας διαθέτει επίσης μεγάλες εγκαταστάσεις εταιρίας άλλου αντικειμένου στη συγκεκριμένη περιοχή.

Τέλος, απομένει η Γενική Τράπεζα (της οποίας την πλειοψηφία του μετοχικού της κεφαλαίου κατέχει ο ευρύτερος δημόσιος τομέας), η οποία παρά το περιορισμένης εμβέλειας δίκτυό της, ίδρυσε προ διετίας κατάστημα επίσης στο Κορωπί.

Η απεικόνιση του δικτύου των Τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή σε σχέση με τη γενικότερη παρουσία τους έχει ως εξής:

¹¹⁸Ως πάγια τραπεζική τακτική θεωρείται ότι ένα νεοϊδρυθένο κατάστημα έχει ικανοποιητική πορεία αν καταφέρει να αποσβέσει το συνολικό του κόστος (εγκατάστασης και λειτουργίας) μέσα σε ένα χρονικό διάστημα 5 -7 ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 35: Διάρθρωση δικτύου τραπεζών περιοχής μελέτης

	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	(%)	ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	(%)
ΕΘΝΙΚΗ	500	156	31,2	6	1,2
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	336	91	27,1	7	2,1
ΙΟΝΙΚΗ	213	80	37,5	6	2,8
ΑΓΡΟΤΙΚΗ	436	49	11,2	3	0,7
ΠΙΣΤΕΩΣ	185	62	33,5	2 ¹¹⁹	0,5
ΕΡΓΑΣΙΑΣ	115	50	43,5	2	1,7
ΓΕΝΙΚΗ	89	28	31,5	1	1,1
ΧΙΟΣBANK	30	17	56,7	1	3,3
EUROBANK ¹²⁰	141	50	35,6	1 ¹²¹	0,7
ΣΥΝΟΛΟ	2.045	583	28,5	29	1,4

Πηγή : Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

ΠΙΝΑΚΑΣ 36: Απεικόνιση τραπεζικού δικτύου της περιοχής

ΟΤΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ									
	Ε.Τ.Ε	Α.Τ.Ε	Εμπορική	Ιονική	Εργασίας	Πίστεως	Χίου	Γενική	Eurobank	Σύνολο
Ανθούσας										-
Αρτέμιδας				Υ						1
Γέρακα										-
Γλυκά Νερά										-
Καλύβια Θορικού	Υ		Υ							2
Κορωπί	Κ	Υ	Κ	Κ	Κ	Κ		Κ	ΥΙ	7 (8)
Μαρκόπουλο	Κ	Υ	Κ							3
Παιανία	Κ		Κ	Υ			Κ			4
Παλλήνη	Κ		Υ	Κ	Κ	ΥΙ				4 (5)
Πικέρμι										-
Ραφήνα			Κ	Κ						2
Κουβαράς										-
Σπάτα	Κ	Υ	Κ	Κ						4
Σύνολο	6	3	7	6	2	1 (2)	1	1	(1)	27 (29)

Πηγή : Έρευνα πεδίου

Κ: Κατάστημα

Υ: Υποκατάστημα

ΥΙ: Υπό ίδρυση

¹¹⁹ Η μία τραπεζική μονάδα, αυτή στην Παλλήνη είναι υπό ίδρυση

¹²⁰ Τα στοιχεία που αφορούν το δίκτυο των ανατέρω τραπεζών αναφέρονται στις 31.12.96. Την ίδια χρονική στιγμή η Eurobank αριθμούσε 7 καταστήματα εκ των οποίων 5 στην Αθήνα, 1 στον Πειραιά και 1 στη Θεσσαλονίκη. Όμως η πρόσφατη κατά χρονολογική σειρά εξαγορά των Τραπεζών Interbank, Αθηνών, Κρήτης (καθώς και η αγορά μεγάλου τμήματος του μετοχικού κεφαλαίου της Τρ.Εργασίας), έχουν καταστήσει πλέον τον όμιλο το δεύτερο σε μέγεθος ιδιωτικό πιστωτικό οργανισμό της χώρας

¹²¹ Υπό ίδρυση

ΠΙΝΑΚΑΣ 37: Αριθμός απασχολούμενων

ΟΤΑ	Ε.Τ.Ε	Α.Τ.Ε	Εμπορική	Ιονική	ργασίας	Πίστεως	Χίου	Γενική	Euro- bank	Σύνολο	Μ.Ο.
Ανθούσας										-	
Αρτέμιδας				5						5	5
Γέρακα										-	
Γλυκά Νερά										-	
Καλύβια	4		5							9	4,5
Κορωπί	32	8	7	12	10	16		12	ΥΙ	97	14
Μαρκόπουλο	12	6	18							36	12
Παιανία	12		5	6			15			38	9,5
Παλλήνη	20		5	14	10	ΥΙ				49	12
Πικέρμι										-	
Ραφήνα			7	7						14	7
Κουβαράς										-	
Σπάτα	8	5	8	8						29	7
Σύνολο	88	19	55	52	20	16	15	12	-	277	≈10

Πηγή : Ερευνα πεδίου

ΠΙΝΑΚΑΣ 38: Δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης

ΟΤΑ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Ανθούσα	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Αρτέμιδα	9.485	1.897	3.565	713	790,1	3	-	38,3	2
Γέρακας	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Γλυκά Νερά	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Καλύβια	3.679	817	1.385	308	445,8	1,5	-	22,7	-0,3
Κορωπί	2.402	173	929	67	225,7	21	25	1.680	91,8
Μαρκόπουλο	3.500	292	1.315	110	401,1	8	12	534,2	46,9
Παιανία	2.432	256	905	95	443,1	18	18	3501	315
Παλλήνη	2.727	223	1.063	87	269,8	21	21	841,9	16,5
Πικέρμι	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ραφήνα	4.306	615	1.630	233	556,8	2,5	2,5	45,1	-3,8
Κουβαράς	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σπάτα	1.949	269	739	102	315,1	6	8	585,2	27,8
Σύνολο	3.748	366	1.433	140	379	17,5	22,5	1.806	122,2

I. Κάτοικοι ανά τραπεζική μονάδα

II. Κάτοικοι ανά τραπεζικό υπάλληλο

III. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανά τραπεζική μονάδα

IV. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανά τραπεζικό υπάλληλο

V. Φορολογηθέν εισόδημα έτους 1995 ανά τραπεζικό υπάλληλο (σε εκατ.δρχ.)

VI. Αριθμός μεγάλων επιχειρήσεων (ΑΕ & ΕΠΕ) ανά τραπεζική μονάδα

VII. Αριθμός μεγάλων επιχειρήσεων (ΑΕ & ΕΠΕ) ανά τραπεζικό κατάστημα

VIII. Κύκλος εργασιών 1996 ανά τραπεζικό υπάλληλο (σε εκατ.δρχ.)

IX. Κέρδη προ φόρων 1996 ανά τραπεζικό υπάλληλο (σε εκατ.δρχ.)

Σε σύγκριση με τους αντίστοιχους δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης για την περιφέρεια πρωτευούσης και το σύνολο της χώρας έχουμε:¹²²

	ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ
Πληθυσμός ανά τραπεζικό κατ/μα	3.748	3.480	4.570
Πληθυσμός ανά τραπ. υπάλληλο	366	138 (212)	204 (313)
Οικον. Ενεργός πληθ. / Τρ.κατ/μα	1.433	-	1.731
Οικ. Ενεργός πληθ. / Τρ. Υπάλληλο	140	-	79 (122)
Μέσος όρος απασχόλησης ανά τραπεζικό κατάστημα	10	25 (16,5)	22 (14)

Όσον αφορά στους δείκτες που υπολογίζονται με βάση την τραπεζική απασχόληση για την περιφέρεια πρωτευούσης και το σύνολο της χώρας, οι αριθμοί εκτός παρένθεσης έχουν υπολογισθεί με παρονομαστή τον συνολικό αριθμό των τραπεζικών υπαλλήλων. Οι δείκτες σε παρένθεση έχουν υπολογισθεί με βάση τον αριθμό των τραπεζοϋπαλλήλων που απασχολούνται σε τραπεζικά καταστήματα και επομένως θεωρούνται ως πιο αντιπροσωπευτικοί προκειμένου να προχωρήσουμε σε συγκρίσεις με την περιοχή μελέτης. Όπως παρατηρούμε το δίκτυο των τραπεζικών καταστημάτων στην εν λόγω περιοχή υστερεί σε σχέση με την περιφέρεια πρωτευούσης αναφορικά με το μέγεθός του και το μέγεθος των καταστημάτων. Σε σύγκριση με το τραπεζικό δίκτυο σε πανελλαδική κλίμακα, η περιοχή μελέτης υπερτερεί σε αριθμό καταστημάτων υστερεί όμως όσον αφορά το μέγεθος των καταστημάτων¹²³. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα δηλαδή του εξεταζόμενου τραπεζικού δικτύου σε σχέση με τη συνολική τραπεζική διάρθρωση της χώρας είναι ότι διαθέτει ικανοποιητικό αριθμό καταστημάτων, σχετικά μικρού όμως μεγέθους.

Η περιοχή μελέτης (και κατ' επέκταση το τραπεζικό σύστημα) βρίσκεται στο 1ο στάδιο ανάπτυξης του κύκλου ακολουθεί δηλαδή τη φάση της αστικοποίησης, δεχόμενο εν πολλοίς τις επιδράσεις του μητροπολιτικού συγκροτήματος, που βρίσκεται αντίστοιχα στη φάση της προαστικοποίησης και της δημιουργίας νέων οικισμών.

Συγκρινόμενοι οι δείκτες ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος της περιοχής υστερούν σημαντικά από αυτούς του κέντρου της Αθήνας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι επί μέρους

¹²² Τα στοιχεία που αφορούν τον πληθυσμό έχουν αντληθεί από την ΕΣΥΕ (απογραφή 1991) ενώ τα στοιχεία που αφορούν τις τράπεζες της χώρας από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και αναφέρονται στο 1996. Τα τραπεζικά μεγέθη της περιοχής μελέτης και της περιφέρειας πρωτευούσης προέκυψαν από επεξεργασία και επιτόπια έρευνα.

¹²³ Ως κριτήριο μεγέθους έχει ληφθεί ο μέσος αριθμός απασχολούμενων ανά τραπεζικό κατάστημα

πυκνότητες απογραφέντος το 1991 πληθυσμού που αντιστοιχούν ανά τραπεζικό κατάστημα σε ορισμένες περιοχές - συνοικίες του Δήμου Αθηνών (αρκετές από τις οποίες αποασικοποιούνται ενώ άλλες μόλις αρχίζουν να εμφανίζουν σημάδια επαναστικοποίησης) είναι : Εμπορικό τρίγωνο 8, Κέντρο 39, Πλ.Συντάγματος-Πλάκα 76, Κολωνάκι 24, Ιλίσια-Χίλτον 479, Κουκάκι-Μακρυγιάννη 1.229, Νεάπολη 1.975, Παγκράτι 2.644, Αμπελόκηποι 1.570, Γουδί 2.103, Γούβα 3.188, Νέος Κόσμος 4.481 κάτοικοι / τραπεζική μονάδα. Στο 2ο δημοτικό διαμέρισμα συνολικά - περιοχή που αποτελεί τυπικό δείγμα της κοινωνικοοικονομικής διαστρωμάτωσης της Αθήνας περιλαμβάνοντας τις συνοικίες Παγκράτι, Νέος Κόσμος, Γούβα, Μέτς - αντιστοιχούν 3.497 κάτοικοι ανά τράπεζα, μέγεθος που σχεδόν ταυτίζεται με αυτό που ισχύει για όλο το μητροπολιτικό συγκρότημα (3.480 κάτ/τρ.κατάστημα).

Όπως φαίνεται από την παρατήρηση των πιο πάνω πινάκων οι 13 ΟΤΑ που απαρτίζουν την περιοχή μελέτης εμφανίζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά την τραπεζική παρουσία. Κατ' αρχήν υπάρχουν 5 ΟΤΑ (Ανθούσα, Γέρακας, Γλυκά Νερά, Πικέρμι, Κουβαράς) που δεν διαθέτουν τράπεζα. Από τους υπόλοιπους 8, υπάρχουν 4 ΟΤΑ (Κορωπί, Παιανία, Παλλήνη, Σπάτα) που εμφανίζουν αυξημένη πυκνότητα τραπεζικών καταστημάτων σε σημείο μάλιστα ώστε ο δείκτης κάτοικοι/τραπεζικό κατάστημα να κυμαίνεται από 1.949 έως 2.727, εμφανίζοντας δηλαδή τιμές χαμηλότερες από αυτές της περιφέρειας πρωτεύουσας ή του 2ου δημοτικού διαμερίσματος της Αθήνας.

6.3 Ταξινόμηση - ομαδοποίηση των ΟΤΑ της περιοχής μελέτης

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να εξετασθεί το σύνολο των ΟΤΑ που απαρτίζουν την περιοχή μελέτης με τραπεζικά κριτήρια, ώστε να καταστεί δυνατή η ταξινόμηση / ομαδοποίησή τους. Θα γίνει προσπάθεια δηλαδή ώστε να απαντηθούν ερωτήματα όπως :

- ⇒ Πως ομαδοποιούνται οι ΟΤΑ της περιοχής μελέτης με κριτήριο το μέγεθος της δυνάμει τραπεζικής αγοράς
- ⇒ Σε ποιο στάδιο ανάπτυξης βρίσκεται το τραπεζικό σύστημα στους ΟΤΑ (κορεσμένη, αναπτυσσόμενη, υπανάπτυκτη)
- ⇒ Ποιοί ΟΤΑ θα πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω δηλαδή ποιοί εμφανίζουν δυναμική και ενδιαφέρον από τραπεζικής πλευράς για ίδρυση νέων καταστημάτων.

Ως μέθοδος ανάλυσης των στοιχείων επιλέχθηκε η πολυπαραγοντική ανάλυση συστάδων (Cluster analysis) η οποία επιτρέπει την ομαδοποίηση της ανεξάρτητης μεταβλητής - στη συγκεκριμένη περίπτωση των ΟΤΑ - με βάση την ομοιογένεια των εξαρτημένων μεταβλητών. Ως εξαρτημένες μεταβλητές επιλέχθηκαν μεγέθη που άπτονται άμεσα είτε έμμεσα της φύσης των τραπεζικών εργασιών. Με τη μέθοδο αυτή ομαδοποιούνται σε συστάδες (clusters) οι παρατηρήσεις έτσι ώστε:

- * Κάθε ομάδα ή συστάδα να είναι ομοιογενής ως προς ορισμένα χαρακτηριστικά. Δηλαδή οι παρατηρήσεις μιας ομάδας να είναι μεταξύ τους παρόμοιες.
- * Κάθε ομάδα οφείλει να είναι διαφορετική από τις άλλες ομάδες σε σχέση με τα ίδια χαρακτηριστικά. Δηλαδή τα μέλη της συστάδας θα πρέπει να είναι διαφορετικά από τα μέλη της άλλης συστάδας.

Εν ολίγοις σκοπός της ανάλυσης συστάδων είναι να ομαδοποιεί τα δεδομένα σε συστάδες, με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε συστάδα να είναι όσο το δυνατόν πιο ομοιογενής ως προς τις επιλεγθείσες μεταβλητές. Στην ανάλυση που ακολουθεί χρησιμοποιήθηκαν εναλλακτικά τρεις τεχνικές (που αφορούν στον τρόπο υπολογισμού της απόστασης μεταξύ των μεταβλητών), του απλού συνδέσμου (single linkage ή nearest neighbour), του ολικού συνδέσμου (complete linkage ή furthest neighbour) και του μέσου συνδέσμου (average linkage). Παρουσιάζονται όμως μόνο τα αποτελέσματα της τεχνικής του ολικού συνδέσμου αφού διαπιστώθηκε ότι τα δένδρογράμματα δεν διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ τους. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ακολουθήθηκε ιεραρχική διαδικασία ανάλυσης, δεν επιλέχθηκε δηλαδή εξαρχής ο αριθμός των συστάδων.

6.4 Επιλογή των μεταβλητών

Ο κύριος ρόλος μιας τράπεζας είναι η μεσολάβηση μεταξύ αποταμιευτών - επενδυτών, συλλέγοντας από τους πρώτους πόρους και χρηματοδοτώντας τους δεύτερους, με σκοπό τον προσπορισμό κερδών από τη διαφορά μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων (spread ή ecart). Βέβαια τα έσοδα των τραπεζών δεν είναι μόνο επιτοκιακά αλλά προέρχονται και από προμήθειες μεσολαβητικών εργασιών, από τη διαχείριση του χαρτοφυλακίου τους ενώ τα τελευταία χρόνια έντονη είναι η τάση εξεύρεσης νέων τρόπων κερδοφορίας, αφού ο διαρκώς εντεινόμενος ανταγωνισμός μειώνει τα περιθώρια επιτοκιακών εσόδων. Έτσι οι τράπεζες έχουν αρχίσει να προσφέρουν ασφαλιστικά προϊόντα

(bankassurance) εκμεταλλευόμενες το ήδη υπάρχον δίκτυό τους και την κεφαλαιακή τους βάση δημιουργώντας οικονομίες κλίμακος. Επίσης με τη δημιουργία θυγατρικών κυρίως προσφέρουν νέα δυναμικά χρηματοοικονομικά προϊόντα (leasing - σύμβαση μίσθωσης, factoring - ανάληψη απαιτήσεων τρίτων, forfaiting - πράξη πώλησης αξιογράφων, swaps - συμφωνίες ανταλλαγής πληρωμών, options contracts - συμφωνίες δικαιωμάτων επιλογής κλπ)¹²⁴, προσφέροντας στην πελατεία τους δυνατότητες επιλογής της πλέον προσφορότερης σε αυτήν λύσης και διευρύνοντας τον κύκλο του ομίλου τους.

Όπως συνάγεται λοιπόν η σημασία του παραδοσιακού τρόπου λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων - η άντληση αποταμιεύσεων από τα νοικοκυριά και η διοχέτευσή τους στις επιχειρήσεις, το Δημόσιο και τους ιδιώτες για επενδυτικές ή καταναλωτικές χρήσεις - βαίνει φθίνουσα, αναφορικά με τη συμμετοχή του στο συνολικό κύκλο εργασιών των χρηματοπιστωτικών ομίλων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις τεχνολογίες αιχμής που εφαρμόζονται στην ανάπτυξη ηλεκτρονικών σημείων τραπεζικών συναλλαγών (Electronic banking, ATMs), αναμένεται να μειώνει σταδιακά τη σπουδαιότητα που έχει το τραπεζικό κατάστημα όπως το γνωρίζουμε σήμερα. Παρ'όλα αυτά οι εξελίξεις που αφορούν μια νέα μορφή δικτύου τραπεζικών καταστημάτων αναμένονται να είναι σταδιακές και όχι άμεσες. Και τούτο εξαιτίας των υψηλών επενδύσεων που απαιτούνται για την μεταλλαγή της μορφής του δικτύου και του χρόνου που χρειάζεται προκειμένου να μεταστραφούν τα συναλλακτικά ήθη.

Έτσι λοιπόν είναι έκδηλο ότι το δίκτυο τραπεζικών καταστημάτων και υποκαταστημάτων θα πρέπει να εξετασθεί υπό το πρίσμα του αποτελεσματικού τρόπου της παραδοσιακής λειτουργίας τους. Δηλαδή γίνεται η παραδοχή ότι τα τραπεζικά καταστήματα εφαρμόζοντας το ανωτέρω κριτήριο - της αποτελεσματικότητας - θα πρέπει να επιδιώκουν τη συλλογή όσο το δυνατόν περισσότερων αποταμιεύσεων (καταθέσεων) και τη χορήγηση όσο το δυνατόν περισσότερων και ασφαλέστερων πιστώσεων (δανείων). Με τον όρο ασφαλέστερων νοείται ότι το τραπεζικό κατάστημα θα πρέπει προκειμένου να προβεί σε μια χρηματοδότηση να φροντίσει ώστε να κατοχυρώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την αποπληρωμή του δανείου. Τούτο γίνεται κυρίως με δύο τρόπους, τη χρηματοοικονομική εξέταση της

¹²⁴Για πλήρη ανάλυση και περιγραφή των νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων στο "Νέα Χρηματοοικονομικά Προϊόντα" Π.Μαλακού-Χ.Δεμίρη, έκδοση Εθνικής Τράπεζας Αθήνα 1993. Επίσης κατάλογος με τα νέα χρηματοδοτικά μέσα-καινοτομίες υπάρχει στο παράρτημα (σελ.15 του παραπάνω)

δανειολήπτριας εταιρίας σε βάθος χρόνου και δευτερευόντως με την εξασφάλιση εμπράγματων εγγυήσεων.

Με βάση λοιπόν όσα προαναφέρθηκαν περί αποτελεσματικής λειτουργίας των τραπεζικών υποκαταστημάτων, προχωρήσαμε στην επιλογή των στοιχείων εκείνων, που συνηγορούν στο κριτήριο αυτό. Τα στοιχεία αυτά χωρίζονται σε δύο κύριες κατηγορίες: αυτά που αφορούν στον αστικό πληθυσμό και ενδιαφέρουν τις τράπεζες για τη συλλογή αποταμιεύσεων (καταθέσεων) και αυτά που αφορούν την επιχειρηματική δραστηριότητα και ενδιαφέρουν τις τράπεζες για την παροχή πιστοδοτήσεων και ενίοτε και άλλων χρηματοδοτικών προϊόντων (leasing) ή μεσολαβητικών εργασιών (εισαγωγές-εξαγωγές, μεταβιβάσεις κεφαλαίων κλπ).

Αναφορικά με την πρώτη κατηγορία, ως πλέον αντιπροσωπευτικά στοιχεία που εξετάζουν τη δυνατότητα της αστικής αγοράς για παροχή καταθέσεων είναι το μέγεθός της (δημογραφικά στοιχεία) και η αγοραστική της δύναμη (εισοδηματικά στοιχεία). Ως πλέον καταλληλότερα επιλέγηκαν και εξετάστηκαν τα εξής:

Πληθυσμός: Μεγάλο μέγεθος πληθυσμού είναι ευθέως ανάλογο του μεγέθους της πελατειακής βάσης και συνακόλουθα των καταθέσεων ενώ ταυτόχρονα σημαίνει δυνατότητες για ευχερέστερη και πληρέστερη προσέλκυση νέας πελατείας. Εναλλακτικά μπορεί να χρησιμοποιηθεί το μέγεθος πληθυσμός ανά τραπεζική μονάδα ή πληθυσμός ανά τραπεζικό υπάλληλο καθώς παρέχει τη δυνατότητα αντικειμενικότερων συγκρίσεων της εικόνας που παρουσιάζει η τραπεζική αγορά στους διάφορους ΟΤΑ και του βαθμού εξυπηρέτησης των κατοίκων.

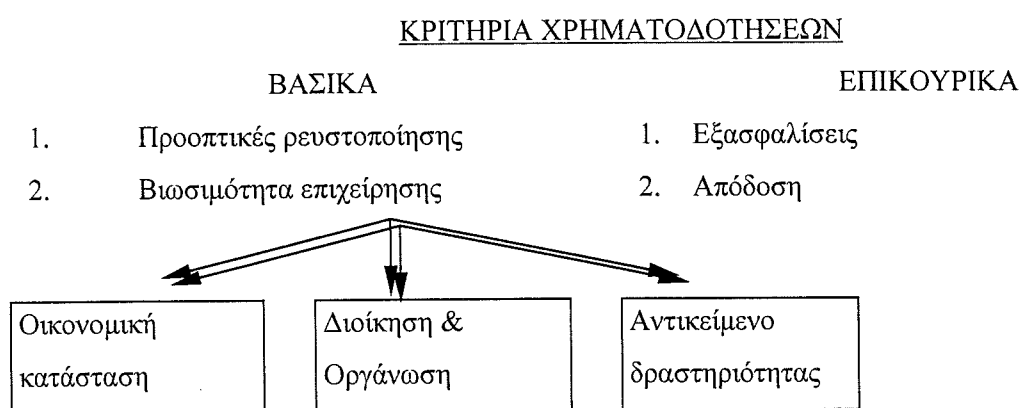
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός: Μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά αφού προσδιορίζει επακριβέστερα το δυνητικό μέγεθος πελατείας σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού.

Απασχόληση: Αποτελεί επίσης ουσιώδες μέτρο, αφού η συλλογή αποταμιεύσεων προϋποθέτει τον προσπορισμό εισοδήματος ενώ παράλληλα υψηλά ποσοστά ανεργίας μεταφέρουν τη κρίση στο τραπεζικό σύστημα με την έννοια της έλλειψης ρευστότητας. Εναλλακτικά, μπορεί να ληφθεί ο λόγος απασχολούμενος πληθυσμός / ενεργό.

Αστικό εισόδημα: Ως τέτοιο νοείται το φορολογητέο εισόδημα. Είναι αυτονόητο ότι όσο μεγαλύτερο το εισόδημα τόσο μεγαλύτερο το απόλυτο ποσό αποταμίευσης. Τα σχετικά στοιχεία αντλήθηκαν από το ΚΕΠΥΟ και ως μέσο αστικό εισόδημα έχει

εκληφθεί το σύνολο του φορολογηθέντος εισοδήματος έτους 1996 ανά νοικοκυριό.

Όσον αφορά στη δεύτερη κατηγορία έχουν ληφθεί μεταβλητές που τείνουν να προσδιορίσουν το μέγεθος και την ευρωστία της επιχειρηματικής αγοράς της περιοχής μελέτης. Από τραπεζική σκοπιά, τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται προκειμένου να αποφασισθεί η χρηματοδότηση ή μη μιας επιχείρησης, χωρίζονται σε δύο κύριες κατηγορίες, τα βασικά και τα επικουρικά που περιλαμβάνουν:

Πηγή: Χ.Δεμίρη, Χρηματοδοτήσεις, ΕΕΤ

6.4.1 Βασικά χρηματοδοτικά κριτήρια

Η βιωσιμότητα αποτελεί το ουσιωδέστερο κριτήριο ιδιαίτερα στις επενδύσεις κεφαλαίου που είναι κατά κανόνα χορηγήσεις μεσομακροπρόθεσμου ορίζοντα. Με τον όρο βιωσιμότητα εννοείται η ικανότητα μιας επιχείρησης να ανταποκρίνεται στις άμεσες και μελλοντικές υποχρεώσεις της, οι προοπτικές του κλάδου της και η ανταγωνιστικότητά της στο εγχώριο και διεθνές περιβάλλον. Η οικονομική της κατάσταση και ειδικότερα η περιουσιακή και κεφαλαιακή διάρθρωση της επιχείρησης αποτελούν παράγοντες κεφαλαιώδους σημασίας για τη βιωσιμότητά της.

Ειδικότερα εξετάζεται η εξέλιξη :¹²⁵

⇒ της καθαρής θέσης

⇒ του κύκλου εργασιών

¹²⁵ Δεμίρη Χ.Κ., Χρηματοδοτήσεις (θεωρία και πράξη), ΕΕΤ, σελ. 76

- ⇒ του ιδίου κεφαλαίου κίνησης
- ⇒ της πιστοληπτικής ικανότητας (Κύκλος εργασιών / απασχολούμενα κεφάλαια)
- ⇒ της αποδοτικότητας (αποτελέσματα προ αποσβέσεων / κύκλος εργασιών)
- ⇒ της ρευστότητας (κυκλοφορούν ενεργητικό / βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις)
- ⇒ της κεφαλαιακής διάρθρωσης (ίδια / απασχολούμενα κεφάλαια)

Μπορούν επίσης να επιλεγούν και άλλες σχέσεις (πάγια / συνολικά κεφάλαια, ίδια κεφάλαια / πάγια κλπ) ανάλογα με το είδος της επιχείρησης και την ανάλυση που θέλουμε να πραγματοποιήσουμε.

Ο τομέας Διοίκησης και Οργάνωσης μιας επιχείρησης είναι επίσης σημαντικός για την αποτελεσματικότητά της. Η επιχειρηματική ικανότητα και η συνέπεια στις συναλλαγές των φορέων της επιχείρησης, οι εταιρικές σχέσεις, η στελέχωση, η διοικητική πυραμίδα, η οργάνωση του παραγωγικού τομέα (επάρκεια και ηλικία μηχανολογικού εξοπλισμού, παραγωγικότητα) και του τομέα πωλήσεων (δίκτυο διανομής), είναι παράγοντες που πρέπει να εξετάζονται από μια τράπεζα αφού αποτελούν προϋπόθεση για επιτυχημένη πορεία μιας επιχείρησης.

6.4.2 *Επικουρικά χρηματοδοτικά κριτήρια*

Οι εξασφαλίσεις δεν αποτελούν αυτοσκοπό αλλά συναρτώνται άμεσα από τη βιωσιμότητα της επιχείρησης και τη δυνατότητά της να αποπληρώνει το δάνειο. Συνήθως στις εμπράγματα εξασφαλίσεις καταφεύγουν οι τράπεζες όταν το απαιτεί η μορφή της χρηματοδότησης (π.χ. για πάγιες εγκαταστάσεις) ή όταν δεν συνάδουν τα οικονομικά στοιχεία της επιχείρησης.

Ένα άλλο βοηθητικό κριτήριο - σε σχέση πάντα με τη βιωσιμότητα της επιχείρησης και τις προοπτικές ρευστοποίησης - είναι η αποδοτικότητα της χορήγησης για την τράπεζα, που υπολογίζεται από τον λόγο του συνόλου των ωφελειών που προκύπτουν (προμήθειες, επιτοκιακά έσοδα) προς το μέσο όρο των χορηγούμενων κεφαλαίων.

Εκτός από τον διαχωρισμό των κριτηρίων σε βασικά και επικουρικά, το θέμα μπορεί να προσεγγιστεί και από μια άλλη σκοπιά, αυτή του διαχωρισμού των αξιολογικών κριτηρίων

σε ποιοτικά και ποσοτικά, τα οποία εκφραζόμενα σε αντίστοιχους δείκτες και εξεταζόμενα διαχρονικά, μπορούν να αποτυπώσουν με σαφήνεια τις προοπτικές και το επίπεδο βιωσιμότητας μιας επιχείρησης.

6.4.3 Ποιοτικά κριτήρια

α. Η επιχειρησιακή εικόνα. Για τη συμπλήρωσή της συνεξετάζεται πλήθος παραγόντων όπως: σύγχρονοι μέθοδοι διοίκησης (management), η εμπειρία, οι γνώσεις και οι σχέσεις των επιχειρησιακών φορέων, το τεχνολογικό επίπεδο της διαδικασίας παραγωγής, το δίκτυο διανομής και πωλήσεων, τα έτη λειτουργίας της εταιρίας, η φερεγγυότητά της και η συνέπεια στις συναλλαγές της, ο τόπος εγκατάστασης και ειδικότερα η ευχέρεια πρόσβασης προς τα κέντρα προμηθειών πρώτων υλών και τις τελικές αγορές και γενικότερα η ικανοποιητική υποδομή (ΒΠΠΕ, ΒΙΟΠΑ κλπ)

β. Η θέση της επιχείρησης στον κλάδο και την αγορά. Εξετάζονται η γενικότερη πορεία του κλάδου, οι κλαδικές - τοπικές ιδιαιτερότητες, η εξέλιξη της ζήτησης του προϊόντος, η εικόνα και η πορεία των ανταγωνιστών καθώς και οι γενικότερες συνθήκες που επικρατούν στη συγκεκριμένη αγορά.

6.4.4 Ποσοτικά κριτήρια

Αυτά αφορούν α) στην οικονομική κατάσταση της επιχείρησης η οποία αποδίδεται με την εξέταση των: παγίων, αποθεμάτων, πιστώσεων προς πελάτες, διαθεσίμων, ιδίων και ξένων κεφαλαίων, δανειακής επιβάρυνσης, ιδίων κεφαλαίων κίνησης-ρευστότητας και β) στην πορεία των εργασιών της η οποία αποτυπώνεται με τη διαχρονική εξέταση του κύκλου εργασιών, του μικτού κέρδους, των τελικών αποτελεσμάτων και των κερδών προ αποσβέσεων.

6.5 Ομαδοποίηση των ΟΤΑ με κριτήριο το δυνητικό μέγεθος της τραπεζικής αγοράς

Σκοπός της παρούσας ανάλυσης είναι η ομαδοποίηση των ΟΤΑ της περιοχής μελέτης με κριτήριο το μέγεθος (ή κατά μίαν άλλη διατύπωση την ελκυστικότητα) μιας δυνητικής τραπεζικής αγοράς. Δεν λαμβάνεται δηλαδή σε αυτή τη φάση υπόψη η τραπεζική παρουσία, αλλά διερευνάται ποιές ομάδες ΟΤΑ αποτελούν πόλο έλξης για εγκατάσταση τραπεζικών μονάδων. Βέβαια ένα τέτοιο σκεπτικό παραβλέπει το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη που παρατηρείται σε ορισμένες περιοχές οφείλεται εν μέρει στην πληρότητα του τραπεζικού δικτύου από πλευράς αριθμού / μεγέθους καταστημάτων και παρεχόμενων υπηρεσιών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι σε έρευνα που διενεργήθηκε από το ΙΠΑ¹²⁶ σε στελέχη ηγετικών επιχειρήσεων, ένας από τους βασικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες της επιλογής του τόπου εγκατάστασης της επιχείρησης είναι η ευχερής και άμεση πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που επιπλέον μπορούν να εξυπηρετήσουν με επαρκή και αποτελεσματικό τρόπο (ποιότητα και πληρότητα παρεχόμενων υπηρεσιών). Παρόλο λοιπόν που μια τέτοια προσέγγιση αδυνατεί να συμπεριλάβει τις αλυσιδωτές / κυκλικές επιδράσεις που υφίστανται μεταξύ εγκατάστασης τραπεζικών καταστημάτων και ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας, εν τούτοις μπορεί να εξακριβώσει - αντιπαραβάλλοντας τις ομάδες που θα προκύψουν με τους αντίστοιχους δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης - αν ακολουθήθηκε κάποιο ορθολογικό πρότυπο χωροθέτησης στην επιλογή του τόπου εγκατάστασης των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Οι μεταβλητές λοιπόν που τελικά επιλέχθηκαν (και για τις οποίες γίνεται εκτενέστερη αναφορά στο κεφάλαιο 5.1.4 είναι: πληθυσμός, οικονομικά ενεργός πληθυσμός, ρυθμός αύξησης πληθυσμού, αριθμός επιχειρήσεων, κύκλος εργασιών έτους 1996, και κέρδη προ φόρων για το ίδιο έτος.

Οι διάφοροι δείκτες που προέκυψαν από τον υπολογισμό των ενοποιημένων κατά ΟΤΑ ισολογισμών (ρευστότητας, αποδοτικότητα, δανειακής επιβάρυνσης) και που αποτελούν τραπεζικά κριτήρια προκειμένου να χρηματοδοτηθεί ή όχι μια επιχείρηση, δεν κρίθηκε σκόπιμο να ενσωματωθούν στην παρούσα ανάλυση για δύο λόγους:

¹²⁶ Οικονομική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020 - Χωρικές ρυθμίσεις περιοχής αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος, 2η φάση : Αναπτυξιακές προοπτικές, Χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός - τελική επιλογή./ Έρευνα σε στελέχη ηγετικών επιχειρήσεων, ΙΠΑ ΕΠΙ Παντείου, Φεβρουάριος 1997

1. Ναι μεν καταδεικνύουν την ευρωστία και εν πολλοίς τις προοπτικές της επιχειρηματικής αγοράς, έχουν όμως εννοιολογική αξία εξεταζόμενοι σε βάθος χρόνου και συγκρινόμενοι με αντίστοιχους κλαδικούς δείκτες για το σύνολο της χώρας ή άλλων περιοχών.
2. Είναι αμφίβολο αν η εξέτασή τους αποτελεί προαπαιτούμενο στοιχείο για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης μιας τραπεζικής μονάδας, εφόσον οι δείκτες αυτοί είναι ευμετάβλητοι ενώ προτιμάται η εξέτασή τους σε μεμονωμένο επίπεδο εκ των υστέρων, αφού δηλαδή έχει ιδρυθεί το τραπεζικό κατάστημα, προκειμένου να διαπιστωθεί αν μια συγκεκριμένη επιχείρηση μπορεί να αποτελέσει αξιόπιστο χρηματοδοτούμενο πελάτη ή όχι.

Έτσι, σύμφωνα με το δενδρόγραμμα που διαμορφώθηκε, η ομαδοποίηση των ΟΤΑ έχει ως εξής¹²⁷:

1. Αρτέμιδα, Καλύβια (Κουβαράς), Ραφήνα, Γέρακας, Σπάτα, Γλυκά Νερά
2. Ανθούσα, Πικέρμι
3. Μαρκόπουλο, Παλλήνη, Παιανία
4. Κορωπί

Οι αντίστοιχοι δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης και η σύγκρισή τους με αυτούς του μητροπολιτικού συγκροτήματος πρωτεύουσας παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 39: Δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης – ομαδοποίηση α'

ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΟΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (i)	ΤΡΑΠ/ΚΕΣ. ΜΟΝΑΔΕΣ (ii)	ΚΑΤΟΙΚΟΙ/ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ	ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ (ii)	ΚΑΤΟΙΚΟΙ/ ΤΡ. ΥΠΑΛ.
ΑΝΘΟΥΣΑ-ΠΙΚΕΡΜΙ	4.313	-	-	-	-
ΚΟΡΩΠΙ	16.813	7	2.401	97	173
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ-ΠΑΙΑΝΙΑ- ΠΑΛΛΗΝΗ	31.134	11	2.830	123	253
ΓΛΥΚΑ ΝΕΡΑ - ΣΠΑΤΑ - ΡΑΦΗΝΑ - ΚΑΛΥΒΙΑ - ΚΟΥΒΑΡΑΣ - ΓΕΡΑΚΑΣ - ΑΡΤΕΜΙΔΑ	48.943	9	5.438	57	859
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	3.073.219	883	3.480	22.354	138 (212)
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.259.900	2.245	4.570	49.104	204 (313)

Πηγές : (i) ΕΣΥΕ απογραφή 1991

(ii) Ένωση Ελληνικών Τραπεζών 1996

¹²⁷ Δημιουργώντας μεγαλύτερες ομάδες με μικρότερη όμως ομοιογένεια διακρίνουμε τια ακόλουθες δύο ομάδες: α) Κορωπί, Μαρκόπουλο, Παιανία και Παλλήνη και β) Γλυκά Νερά, Σπάτα, Ραφήνα, Άρτεμις, Καλύβια (Κουβαράς), Γέρακας, Ανθούσα και Πικέρμι.

Το Κορωπί που αποτελεί αυτόνομη ομάδα παρουσιάζει τη μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη σε σύγκριση με τους άλλους ΟΤΑ. Ιδιαίτερα, όσον αφορά στην επιχειρηματική δραστηριότητα, στο Κορωπί βρίσκονται εγκατεστημένες αναλογικά οι περισσότερες επιχειρήσεις (24% του αριθμού των επιχειρήσεων, 20% του συνολικού κύκλου εργασιών), που διαθέτουν ικανοποιητικό και σύγχρονο εξοπλισμό σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές (ποσοστά 97,5 % και 74,4 % των επιχειρήσεων αντίστοιχα). Το επίπεδο εξοπλισμού - όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο - αποτελεί κεφαλαιώδους σημασίας παράγοντα που διαμορφώνει τις επιδόσεις μιας επιχείρησης. Υπενθυμίζεται ότι ο κύκλος εργασιών των εκσυγχρονισμένων επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης, είναι υπερτετραπλάσιος έναντι αυτών με παλαιωμένο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, ενώ επίσης μεγαλύτερος είναι και ο αριθμός των απασχολούμενων. Επίσης είναι ευνόητη η υπεροχή των επιχειρήσεων αυτών σε όρους παραγωγικότητας (22,5 εκατ.δρχ./εργαζόμενο ο ακαθάριστος γενικός δείκτης παραγωγικότητας για τις μεγάλες εκσυγχρονισμένες επιχειρήσεις, 16 εκατ.δρχ. για τις πεπαιωμένου εξοπλισμού επιχειρήσεις, ενώ οι αντίστοιχοι δείκτες για τις μικρές διαμορφώνονται σε 5,3 εκατ.δρχ. έναντι 4,5 εκατ.δρχ.). Επίσης, σχετικά υψηλό εμφανίζεται το μέσο αστικό εισόδημα (φορολογηθέν εισόδημα / αριθμού δηλώσεων), όπου με τιμή 6 εκατ.δρχ. καταλαμβάνει την τέταρτη θέση μεταξύ των ΟΤΑ της περιοχής.

Η τραπεζική παρουσία είναι η πλέον έντονη σε σχέση με τους υπόλοιπους ΟΤΑ τόσο από πλευράς αριθμού καταστημάτων όσο και από πλευράς μεγέθους των. Συγκεκριμένα στο Δήμο δραστηριοποιούνται ήδη 7 τραπεζικά καταστήματα και απασχολούνται 97 άτομα (ποσοστά 25,9% και 35,02% αντίστοιχα της συνολικής τραπεζικής παρουσίας στην περιοχή μελέτης). Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων στο Κορωπί είναι σχεδόν διπλάσιος από εκείνων των ΟΤΑ όπου παρατηρείται η δεύτερη κατά σειρά συγκέντρωση καταστημάτων (Παιανία, Παλλήνη, Σπάτα, έκαστος με 4 τραπεζικά καταστήματα). Επίσης το μέγεθος των καταστημάτων - με κριτήριο μεγέθους τον αριθμό των απασχολούμενων - είναι το μεγαλύτερο που παρατηρείται στην περιοχή μελέτης με 14 απασχολούμενους ανά κατάστημα και είναι ίδιο με το αντίστοιχο μέγεθος που ισχύει για το σύνολο της χώρας, αλλά υπολείπεται του αντίστοιχου για την Περιφέρεια Πρωτεύουσας (16,5 απασχ./ τραπεζ. κατάστημα).

Η επόμενη ομάδα αποτελείται από τους δήμους Παιανίας, Παλλήνης και Μαρκόπουλου. Στην ομάδα αυτή συγκεντρώνεται το 30,8% του συνολικού πληθυσμού της περιοχής

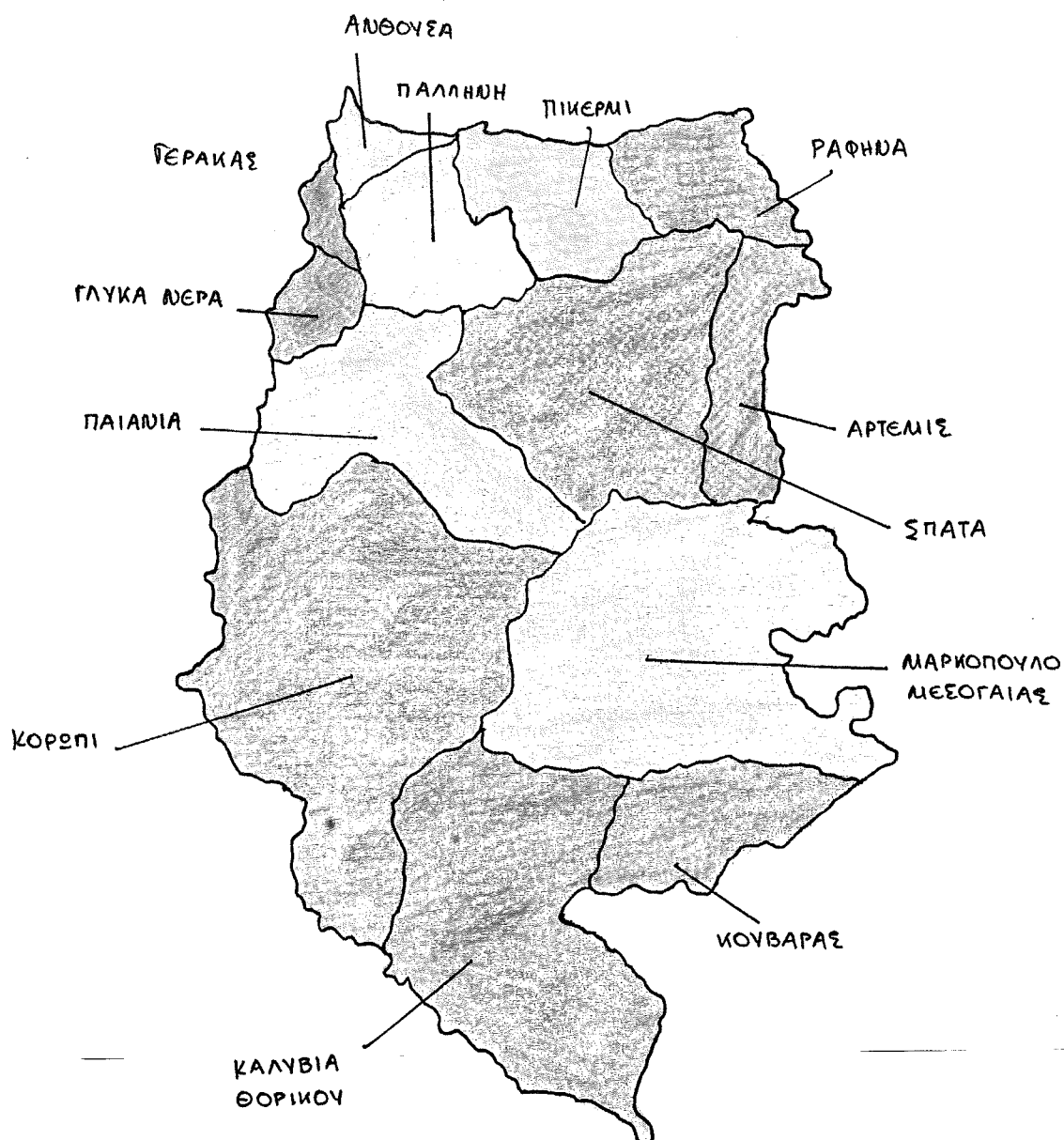
μελέτης και το 42,4% του συνολικού φορολογητέου εισοδήματος. Μάλιστα, με εξαίρεση το Πικέρμι, οι δήμοι Παιανίας και Μαρκόπουλου κατέχουν την υψηλότερη θέση από πλευράς μέσου αστικού εισοδήματος (6,3 & 6,2 εκατ.δρχ ανά νοικοκυριό), μεταξύ των ΟΤΑ της περιοχής. Στην υποπεριοχή αυτή βρίσκεται επίσης συγκεντρωμένο περίπου το 1/3 της επιχειρηματικής δραστηριότητας των μεγάλων εταιριών (νομικής μορφής ΑΕ & ΕΠΕ). Συγκεκριμένα βρίσκεται το 38,3% των συνολικών μεγάλων επιχειρήσεων που παράγει το 37,6% του συνολικού κύκλου εργασιών.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι το Κορωπί, η Παλλήνη και η Παιανία είναι οι περιοχές με τον μεγαλύτερο αριθμό νέων ιδρύσεων εταιριών για το διάστημα 1990 - 94 (29, 34 & 25 νέες επιχειρήσεις αντίστοιχα). Συνακόλουθα το μέσο μέγεθος (από πλευράς απασχόλησης) των τραπεζικών καταστημάτων σε αυτούς τους ΟΤΑ είναι το μεγαλύτερο που παρατηρείται (10 έως 14 απασχολούμενοι ανά κατάστημα), με τη προσθήκη του Μαρκόπουλου (12 απασχ./ κατάστημα) όπου όπως αναφέρθηκε παρατηρείται υψηλό αστικό εισόδημα. Στην δεύτερη ομάδα δραστηριοποιούνται 11 τραπεζικά καταστήματα με μέσο όρο 11 απασχολούμενους ανά κατάστημα.

Η τρίτη ομάδα αποτελείται από περιοχές όπου η τραπεζική παρουσία είτε είναι υποτυπώδης και οι δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης έχουν υψηλές τιμές (Άρτεμις, Καλύβια, Ραφήνα), είτε είναι ανύπαρκτη (Γλυκά νερά, Κουβαράς, Γέρακας). Η Άρτεμις και η Ραφήνα ως κατ' εξοχήν περιοχές δεύτερης κατοικίας παρουσιάζουν εποχικές διακυμάνσεις όσον αφορά το πελατειακό δυναμικό των τραπεζών γεγονός που σε συνδυασμό με το σχετικά χαμηλό μέσο αστικό εισόδημα (3,9 & 4,8 εκατ.δρχ. αντίστοιχα), πιθανόν να αιτιολογεί τη διστακτικότητα των τραπεζών να προχωρήσουν σε επενδύσεις μεγαλύτερου ύψους. Τα Γλυκά Νερά και ο Γέρακας γειτνιάζουν με την Παιανία και την Παλλήνη, που λειτουργούν ως πόλοι έλξης εμπορικών δραστηριοτήτων, και η τραπεζική τους εξυπηρέτηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις περιοχές αυτές. Και εδώ το μέσο οικογενειακό εισόδημα κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα (περίπου 4 εκατ.δρχ.), ενώ παρατηρείται έντονη επιχειρηματική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, υπάρχει το 18 % των μεγάλων επιχειρήσεων της περιοχής (ΑΕ & ΕΠΕ) που πραγματοποιούν όμως μόλις το 11 % του συνολικού κύκλου εργασιών, ενώ αξιοσημείωτη είναι και η κινητικότητα που παρατηρείται αναφορικά με νέες ιδρύσεις επιχειρήσεων, οι οποίες από το 1992 και μετά ανέρχονται στο 36 % του συνολικού αριθμού επιχ. για το Γέρακα και στο 20 % για τα Γλυκά Νερά.

Η Ανθούσα και το Πικέρμι εμφανίζουν σχετικά πτωχά δημογραφικά και εισοδηματικά στοιχεία και επομένως η ελκυστηρότητά τους όσον αφορά στην ανάπτυξη του retail banking βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Αντίθετα, οι τζίροι και τα κέρδη των επιχειρήσεων των περιοχών αυτών είναι σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα. Τούτο εξηγείται από την ύπαρξη μερικών πολύ μεγάλων εταιριών που στρεβλώνουν την εικόνα της συνολικής επιχειρηματικής δραστηριότητας της περιοχής. Ο τζίρος της ΣΙΜΠΑ ΓΚΕΙΓΚΥ ΕΛΛΑΣ (Ανθούσα) έφθασε το 1995 τα 22 δισ.δρχ., της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΜΠΙΣΚΟΤΩΝ (Πικέρμι) τα 18 δισ. της της ΜΠΟΥΤΑΡΗΣ ΑΕ (Πικέρμι)τα 15,5 δισ. (το 1994), ενώ υπάρχουν κι άλλες εταιρείες με τζίρο γύρω στα 5 δισ.δρχ., τη στιγμή που ο μέσος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση στην περιοχή μελέτης κυμαίνεται στο 1 δισ.δρχ.

ΧΑΡΤΗΣ 2 : ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΤΑ ΜΕ
ΒΑΣΗ ΤΟ ΔΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ
ΑΓΟΡΑΣ. (ΟΜΑΔΙΣΗ Α').

6.6 Ομαδοποίηση των ΟΤΑ με κριτήριο το βαθμό τραπεζικής κάλυψης

Η ανάλυση αυτή γίνεται με σκοπό να προσδιοριστούν εκείνες οι ομάδες των ΟΤΑ που παρουσιάζουν ομοιογενή χαρακτηριστικά όσον αφορά την τραπεζική παρουσία. Ως μεταβλητές έχουν χρησιμοποιηθεί δείκτες που δηλώνουν το βαθμό τραπεζικής εξυπηρέτησης (και που έχουν παρουσιαστεί σε προηγούμενες σελίδες του παρόντος κεφαλαίου). Συγκεκριμένα, λήφθηκαν: ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός που αντιστοιχεί ανά τραπεζικό κατάστημα και τραπεζικό υπάλληλο. Επίσης, λόγοι που σχηματίστηκαν με τους ίδιους παρονομαστές και αριθμητές τον αριθμό των επιχειρήσεων και το συνολικό κύκλο εργασιών τους. Τέλος, ως επιπλέον μεταβλητή χρησιμοποιήθηκε το ύψος του αστικού εισοδήματος που αντιστοιχεί σε κάθε τραπεζικό υπάλληλο, σαν μέγεθος ευθέως ανάλογο των δυνητικών καταθέσεων ανά τραπεζικό υπάλληλο καθώς και η μέση ανά τραπεζικό κατάστημα απασχόληση σε κάθε ΟΤΑ ως δείκτης του μεγέθους των τραπεζικών καταστημάτων της περιοχής.

Στον καθορισμό των συστάδων ως ανεξάρτητη μεταβλητή χρησιμοποιήθηκαν μόνον οι 8 από τους 13 ΟΤΑ της περιοχής μελέτης που διαθέτουν τραπεζικές μονάδες. Προκειμένου να προσδιοριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια ο φόρτος που δέχονται τα τραπεζικά καταστήματα της περιοχής, θεωρήθηκε ότι οι κάτοικοι και οι επιχειρήσεις των υπολοίπων 5 ΟΤΑ (Γέρακας, Ανθούσα, Κουβαράς, Γλυκά Νερά, Πικέρμι), εξυπηρετείται τραπεζικά από τις πλησιέστερες περιοχές, σε ποσοστά που έχουν υπολογιστεί κατά προσέγγιση από τα στελέχη των τραπεζικών μονάδων με βάση το πελατολόγιό τους. Προκύπτει λοιπόν ότι το τραπεζικό δίκτυο της Παλλήνης δέχεται επιπλέον επιβαρύνσεις από την Ανθούσα, το Γέρακα, το Πικέρμι και τα Γλυκά Νερά, η Παιανία από τα Γλυκά Νερά, η Ραφήνα από το Πικέρμι και τα Καλύβια από τον Κουβαρά.

Έτσι λοιπόν οι 8 ΟΤΑ με βάση τα μεγέθη / δείκτες που υπολογίστηκαν από τις επιμερίσεις των υπολοίπων 5, κατατάχθηκαν - χρησιμοποιώντας την τεχνική του πλήρους συνδέσμου - σε 3 κύριες ομάδες :

1. Κορωπί - Σπάτα - Καλύβια - Μαρκόπουλο - Ραφήνα
2. Παιανία - Παλλήνη
3. Αρτέμιδα

Το Κορωπί διαθέτει ένα τραπεζικό δίκτυο εξαιρετικά ανεπτυγμένο, με δείκτες καλύτερους του συνόλου της περιφέρειας πρωτευούσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις 4 αμιγώς ιδιωτικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή μελέτης, οι 3 (που αποτελούν

αυτή τη στιγμή τα τρία μεγαλύτερα ιδιωτικά πιστωτικά ιδρύματα της χώρας) επέλεξαν να ιδρύσουν το πρώτο τους κατάστημα στο Κορωπί (Πίστεως, Εργασίας, EUROBANK¹²⁸).

Ο αριθμός των 4 τραπεζικών καταστημάτων που βρίσκονται στα Σπάτα των 3 στο Μαρκόπουλο και των 2 στα Καλύβια και στη Ραφήνα αντίστοιχα, παρά το σχετικά μικρό τους μέγεθος, φαίνεται να επαρκεί για τις ανάγκες των συγκεκριμένων ΟΤΑ. Σε αντίθεση με το Κορωπί, όπου εκπροσωπείται όλο το φάσμα των μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων, εδώ δραστηριοποιούνται αποκλειστικά κρατικές τράπεζες (Εθνική, Εμπορική, Αγροτική), των οποίων τα κριτήρια χωροθέτησης έχουν κατά το παρελθόν επηρεαστεί από πολιτικοκοινωνικούς παράγοντες.

Η δεύτερη ομάδα, αποτελούμενη από τους ΟΤΑ Παιανίας και Παλλήνης φαίνεται να εμφανίζει ορισμένα κενά στην τραπεζική εξυπηρέτηση. Η Παιανία και η Παλλήνη διαθέτουν από 4 τραπεζικά καταστήματα, όσα δηλαδή και τα Σπάτα, μεγαλύτερου όμως μεγέθους (απασχολούνται κατά μέσο όρο 11 άτομα σε κάθε κατάστημα ενώ στα Σπάτα ο αντίστοιχος μ.ο. είναι 7 άτομα). Όμως τόσο η Παιανία όσο και η Παλλήνη είναι αφενός πολυπληθέστεροι ΟΤΑ σε σχέση με τα Σπάτα και επιπλέον υφίστανται τις επιβαρύνσεις της Ανθούσας, του Γέρακα, των Γλυκών Νερών, και του Πικερμίου. Επίσης εμφανίζουν κατά πολύ σημαντικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα (αριθμός εγκατεστημένων επιχειρήσεων, κύκλος εργασιών, νέες ιδρύσεις).

Τέλος, είναι εμφανές ότι στην Αρτέμιδα, το μικρό υποκατάστημα δυναμικότητας 5 ατόμων αδυνατεί να καλύψει την τραπεζική ζήτηση της περιοχής, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε την περιοδική αύξηση του αριθμού των κατοίκων κατά τους θερινούς μήνες.

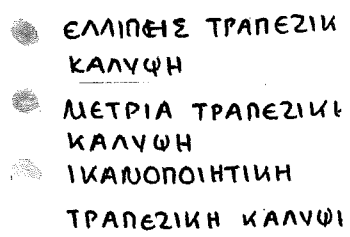
ΠΙΝΑΚΑΣ 40: Δείκτες τραπεζικής εξυπηρέτησης – ομαδοποίηση β'

ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΟΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (i)	ΤΡΑΠΕΖΙΚΕ ΣΜΟΝΑΔΕΣ (ii)	ΚΑΤΟΙΚΟΙ/ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ	ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ (ii)	ΚΑΤΟΙΚΟΙ/ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ
ΚΟΡΩΠΙ-ΣΠΑΤΑ-ΚΑΛΥΒΙΑ- ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ-ΡΑΦΗΝΑ	51.968	18	2.887	185	281
ΠΑΙΑΝΙΑ-ΠΑΛΛΗΝΗ	29.130	8	3.641	87	335
ΑΡΤΕΜΙΣ	9.485	1	9.485	5	1.897
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	3.073.219	883	3.480	22.354	138 (212)
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.259.900	2.245	4.570	49.104	204 (313)

Πηγές : (i) ΕΣΥΕ απογραφή 1991
(ii) Ένωση Ελληνικών Τραπεζών 1996

¹²⁸ Υπό ίδρυση

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΣΟΛΑΔ/ΣΗ Β΄

6.7 Προοπτικές ανάπτυξης και τάσεις εξέλιξης του τραπεζικού συστήματος στην περιοχή μελέτης

Με βάση όσα αναπτύχθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο σχετικά με τις προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής από την κατασκευή και λειτουργία του αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος και όσα αναφέραμε για το υφιστάμενο τραπεζικό δίκτυο, θα προσπαθήσουμε να εκτιμήσουμε τη μορφή, το μέγεθος και τη γεωγραφική διασπορά, τη συνολική δηλαδή διάρθρωση που θα πρέπει να λάβει το τραπεζικό σύστημα της περιοχής, ώστε να καλύπτει με τρόπο ικανοποιητικό τις μελλοντικές ανάγκες για τραπεζικές υπηρεσίες.

6.7.1 Προοπτικές ανάπτυξης μέσα από τις σημερινές τάσεις

Η γενικότερη μορφή που θα πρέπει να λάβει η επέκταση του τραπεζικού δικτύου προκειμένου να καλύψει τις σημερινές τάσεις ανάπτυξης της περιοχής (όπως αναφέρονται στο κεφάλαιο IV.2) είναι :

1. Επέκταση της αστικοποίησης του μητροπολιτικού συγκροτήματος με συνέπεια την εγκατάσταση κατοικίας και καταναλωτικών και παραγωγικών υπηρεσιών. Η αντίστοιχη τραπεζική ζήτηση που προκύπτει από μια τέτοιου είδους ανάπτυξη, αφορά κυρίως στην εξυπηρέτηση ιδιωτών και επικεντρώνεται σε προϊόντα/υπηρεσίες :

- καταθέσεων,
- κίνησης κεφαλαίων,
- καταναλωτικής πίστης,
- διάθεσης επενδυτικών προϊόντων (ομόλογα, έντοκα γραμμάτια, μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων)
- χορήγησης προσωπικών δανείων
- ενοικίασης θυρίδων θησαυροφυλακίου
- τραπεζοασφαλιστικών προϊόντων (bankassurance)

Η μορφή που θα πρέπει να λάβει το τραπεζικό κατάστημα ώστε να καλύψει τις παραπάνω ανάγκες είναι μια μονάδα μικρού - μεσαίου μεγέθους 8-14 ατόμων (ανάλογα με την επιθυμητή ακτίνα δράσης), διαρθρωμένη σε απλές υπηρεσίες , που στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται με τον όρο **RETAIL BANKING**.

2. Ανοργάνωτη επέκταση δραστηριοτήτων μεταποίησης και εμπορίου κατά μήκος των κύριων οδικών αρτηριών. Τέτοιου είδους δραστηριότητες απαιτούν συνήθως τραπεζικές υπηρεσίες :

- καταθέσεων (κατά κανόνα όψεως)
- χρηματοδοτήσεων
- μεταβιβάσεις κεφαλαίων
- εισαγωγών-εξαγωγών
- χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing)
- πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring)
- πληρωμής μισθοδοσίας προσωπικού
- αποδοχής-προεξόφλησης συναλλαγματικών
- παράγωγων χρηματοοικονομικών προϊόντων και προθεσμιακών πράξεων συναλλάγματος (future & option contracts)

Απαιτείται μια τραπεζική μονάδα με επαρκή στελέχωση (14 ατόμων και άνω) με ενημερωμένο και καλά εκπαιδευμένο προσωπικό, που να παρέχει όλο το φάσμα των τραπεζικών υπηρεσιών. Μια τέτοια μονάδα, οργανωμένη με τον πλέον σύγχρονο τραπεζικά τρόπο (πλήρης μηχανογράφηση όλων των υπηρεσιών, πελατοκεντρικό σύστημα, ιδιαίτερη διαρρύθμιση εσωτερικών χώρων, τεχνολογικά προηγμένη υλικοτεχνική υποδομή) και προσανατολισμένη στην εξυπηρέτηση της επιχειρηματικής πελατείας χαρακτηρίζεται με τον όρο **CORPORATE BANKING**.

3. Ανάπτυξη της παράλιας ζώνης παραθεριστικής κατοικίας. Μια τέτοιου είδους ανάπτυξη συνεπάγεται περιοδικές αυξομειώσεις του πληθυσμού, κυριαρχία της χρήσης για κατοικία και εγκατάσταση των απαραίτητων εμπορικών δραστηριοτήτων που θα εξυπηρετούν τις βασικές τοπικές ανάγκες.

Η ανυπαρξία σταθερής πελατειακής βάσης πέραν των ελάχιστων μόνιμων κατοίκων και ο προσδιορισμός της ζήτησης για απλές τραπεζικές εργασίες (κυρίως καταθέσεις, πληρωμές) δεν καθιστούν απαραίτητη την ύπαρξη πλήρως στελεχωμένων τραπεζικών καταστημάτων. Εξάλλου το γεγονός ότι οι παραπάνω εργασίες δεν είναι ιδιαίτερα προσοδοφόρες για τις τράπεζες σε συνδυασμό με τις μεγάλες επενδύσεις που απαιτούνται για τη δημιουργία ενός

τραπεζικού καταστήματος αποθαρρύνουν τη λήψη σχετικών αποφάσεων. Αντίθετα η τραπεζική ζήτηση τέτοιας μορφής μπορεί κάλλιστα να καλυφθεί με την εγκατάσταση ειδικών ηλεκτρονικών μηχανημάτων ικανών να πραγματοποιούν όλες τις απλές τραπεζικές συναλλαγές. Τα μηχανήματα αυτά έχει επικρατήσει να αποκαλούνται Αυτόματες Ταμιολογιστικές Μηχανές (ATM) που αποτελεί μετάφραση του αντίστοιχου αγγλικού όρου Automatic Teller Machines. Τα μηχανήματα αυτά δέον να τοποθετούνται σε κεντρικά σημεία, όπου παρατηρείται αυξημένη κίνηση ανθρώπων, είτε σε ειδικά για το σκοπό αυτό διαμορφωμένα περίπτερα (προκειμένου για εγκατάσταση σε υπαίθριους χώρους π.χ. πλατείες, εμπορικά κέντρα) είτε σε εσωτερικούς χώρους (π.χ. πολυ-καταστημάτων, μεγάλων super markets, δημόσιων υπηρεσιών και οργανισμών, συγκοινωνιακών σταθμών). Η ανάπτυξη του δικτύου των ATM αποτελεί το **ELECTRONIC BANKING**.

6.7.2 Προοπτικές ανάπτυξης από τη λειτουργία του αεροδρομίου

Οι επιπτώσεις από την εγκατάσταση του αεροδρομίου, αναμένεται να επιφέρουν μεταβολές στη ζήτηση τραπεζικών προϊόντων / υπηρεσιών. Ανάλογα με τις αναμενόμενες επιδράσεις, η τραπεζική ζήτηση εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί ως εξής:

1. Τραπεζική ζήτηση από τις επιπτώσεις κατασκευής του έργου

Πρωτογενείς επιπτώσεις : εγκατάσταση και λειτουργία κατασκευαστικών εταιριών που θα απασχολούν περίπου 4.000 εργαζομένους. Η τραπεζική ζήτηση από μια τέτοια δραστηριότητα επικεντρώνεται σε υπηρεσίες καταθέσεων, χορηγήσεων, leasing, πληρωμής μισθοδοσίας προσωπικού, έκδοσης εγγυητικών επιστολών(απαραίτητων για συμμετοχή σε διαγωνισμούς), διάθεσης ενσήμων, μεταβίβασης κεφαλαίων, εισαγωγών κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, αναδοχής (underwriting) για εισαγωγή ή μετάταξη στο ΧΑΑ

Δευτερογενείς επιπτώσεις : εγκατάσταση και λειτουργία επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών προς τις κατασκευαστικές εταιρίες, που αναμένεται να επιφέρει αύξηση της ζήτησης για καταθετικά και χρηματοδοτικά προϊόντα.

2. Τραπεζική ζήτηση από τις επιπτώσεις λειτουργίας του αεροδρομίου

Πρωτογενείς επιπτώσεις: εγκατάσταση και λειτουργία επιχειρήσεων άμεσα συνδεδεμένων με τη λειτουργία του αεροδρομίου. Η διεθνής εμπειρία έχει καταδείξει ότι τέτοιες επιχειρήσεις είναι:

ξενοδοχεία, εστιατόρια, αναψυκτήρια, χώροι στάθμευσης, εμπορικά κέντρα, catering, (άμεση γειτνίαση)

αεροπορικές εταιρίες, ταξιδιωτικά - τουριστικά γραφεία, χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, αποθηκευτικοί χώροι

(σε γειτονικά οικιστικά κέντρα ή κατά μήκος των βασικών οδικών αρτηριών)

κατοικία εργαζομένων, επιχειρηματικά πάρκα

(ειδική εγκατάσταση)

Είναι βέβαιο ότι η λειτουργία του αεροδρομίου θα προσδώσει ρυθμούς ταχύτατους στην οικονομική και οικιστική ανάπτυξη της περιοχής, αλλάζοντας ριζικά την τωρινή της εικόνα. Οι ανωτέρω περιγραφόμενες δραστηριότητες θα απαιτήσουν όλο το φάσμα των τραπεζικών υπηρεσιών και επομένως ριζική αναδιάρθρωση του τραπεζικού δικτύου. Άλλωστε η καθεαυτή λειτουργία του αεροδρομίου θα απαιτήσει κατά πάσα πιθανότητα επαναχωροθέτηση ή ίδρυση τραπεζικών χώρων στην ευρύτερη γειτονική περιοχή. Δεν αποκλείεται επίσης η εγκατάσταση μικρών τραπεζικών θυρίδων εντός των χώρων αναμονής του αεροδρομίου, όπως εξάλλου συμβαίνει σήμερα στους αερολιμένες του Ελληνικού.

Δευτερογενείς επιπτώσεις : Η εύρυθμη λειτουργία του αεροδρομίου απαιτεί αντίστοιχα έργα υποδομής. Τέτοια έργα έχουν προγραμματιστεί για την περιοχή και για αρκετά από αυτά έχει ήδη ολοκληρωθεί το στάδιο του σχεδιασμού και βρίσκονται στη φάση της υλοποίησης. Η ολοκλήρωση των έργων αυτών εκτός από την αύξηση της τραπεζικής ζήτησης για κεφάλαια κίνησης, απόκτηση παγίων (με leasing ή μακροπρόθεσμο δανεισμό), μεταβιβαστικές πληρωμές, κίνηση κεφαλαίων και μεσολαβητικές εργασίες (εγγυητικές επιστολές, εισαγωγές, πληρωμές μισθοδοσίας), θα απαιτήσουν και τραπεζική κάλυψη των αυξημένων πληθυσμιακών ροών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Κατωτέρω αναφέρονται ποια από τα προγραμματισμένα έργα παρουσιάζουν τραπεζικό ενδιαφέρον και με ποιο τρόπο μπορούν να αξιοποιηθούν κατά τρόπο αποδοτικό:

1. Περιβάλλον χώρος κόμβων Λεωφόρου Ελευσίνας-Σταυρού-Αεροδρομίου

- ⇒ ίδρυση μεσαίου μεγέθους μονάδων, πλήρους τραπεζικής εξυπηρέτησης στους Χώρους Εμπορικής Υποστήριξης (ΧΕΥ)
- ⇒ εγκατάσταση ATM στους σταθμούς Εξυπηρέτησης Αυτοκινητιστών (ΣΕΑ)

2. Προαστιακός Σιδηρόδρομος

- ⇒ εγκατάσταση ATM στους σταθμούς με προτεραιότητα σ' αυτούς που θα αποτελέσουν κομβικά σημεία μετεπιβίβασης ή θα εμφανίζουν αυξημένες επιβατικές ροές.

Εξάλλου από τα σενάρια για τη χωροταξική οργάνωση της περιοχής, προκύπτουν προτάσεις χωροθέτησης συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν ως εφαλτήριο για την περαιτέρω ανάπτυξη χρήσεων κατοικίας, εμπορίου, αναψυχής και μεταποίησης. Η προοπτική αυτή αναμένεται να προσδώσει νέα δυναμική στις υφιστάμενες αγορές και να αναπτύξει νέες, με αποτέλεσμα την προσέλκυση / αναβάθμιση τραπεζικών δραστηριοτήτων. Η αναμενόμενη αυξημένη τραπεζική ζήτηση θα μπορούσε σε πρώτη φάση να καλυφθεί με:

Εγκατάσταση ATM

- ⇒ στο Περιφερειακό Νοσοκομείο Πικερμίου
- ⇒ στο Πολιτιστικό-Συνεδριακό κέντρο & τη ξενοδοχειακή μονάδα στο Μαρκόπουλο
- ⇒ στις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις των κέντρων αγωνισμάτων σκοποβολής και ιππασίας που κατά πάσα πιθανότητα πρόκειται να χωροθετηθούν εντός των ορίων του Δήμου Μαρκόπουλου Μεσογείων.
- ⇒ στις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες που αναμένεται να εγκατασταθούν τόσο στις παρυφές του χώρου αεροδρομίου, όσο και εντός του οικιστικού ιστού των γειτονικών πόλεων, καθώς και κατά μήκος των παραθαλάσσιων οικισμών της Ανατολικής Αττικής,¹²⁹ όπου οι υπάρχουσες χρήσεις β' κατοικίας που κυριαρχούν σήμερα αναμένεται να υποχωρήσουν από την ανάπτυξη χρήσεων μόνιμης κατοικίας και τουρισμού.

¹²⁹ πρόκειται για το θαλάσσιο μέτωπο που εκτείνεται από το Μαραθώνα έως το Λαύριο

Εγκατάσταση μονάδων εξυπηρέτησης επιχειρηματικής πελατείας (corporate branches)

⇒ σε κομβικά σημεία¹³⁰ ώστε να εξυπηρετούν τις θεσμοθετημένες περιοχές εγκατάστασης επιχειρήσεων σε Παλλήνη, Παιανία, Σπάτα, Κορωπί, Μαρκόπουλο.

Η επιτυχής κάλυψη από πλευράς τραπεζών της αυξημένης ζήτησης για τραπεζικά προϊόντα, προϋποθέτει την παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου, με την κατάλληλη εσωτερική οργάνωση των τραπεζικών καταστημάτων. Στην επίτευξη του σκοπού αυτού σημαντικότερο ρόλο παίζει η εκτίμηση της αναμενόμενης ζήτησης, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Με κριτήριο τη ζήτηση για τραπεζικά προϊόντα / υπηρεσίες, η τραπεζική αγορά χωρίζεται σε δύο κύριες κατηγορίες πελατών, τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις.

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ο πληθυσμός της περιοχής μελέτης εκτιμάται ότι θα διπλασιαστεί το 2005 και θα τριπλασιαστεί έως το 2020 σε σχέση με τον απογραφέντα το 1991. Αν λοιπόν λάβουμε ως μέτρο αναφοράς τις πυκνότητες τραπεζικών καταστημάτων (σε αριθμό και μέγεθος) του μητροπολιτικού συγκροτήματος¹³¹ και υποθέσουμε ότι θα ακολουθηθεί το ίδιο αναπτυξιακό πρότυπο στην περιοχή μελέτης, τότε το τραπεζικό δίκτυο θα πρέπει να διαμορφωθεί ως ακολούθως:

ΠΙΝΑΚΑΣ 40 : Εκτίμηση ανάπτυξης τραπεζικού δικτύου στην περιοχή μελέτης κατά αριθμό και μέγεθος

έτος	1996				2005				2020	
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΟΤΑ	ι	υ	ι	Δ %	υ	Δ %	ι	Δ %	υ	Δ %
1.Γέρακας - Ανθούσα - Παλλήνη	4	49	13	225	214	337	19	375	313	541
2. Γλυκά Νερά - Παιανία	4	38	9	125	148	290	13	225	215	466
3.Πικέρμι-Ραφήνα-Αρτεμις	3	19	11	267	181	853	16	433	264	1289
4. Σπάτα	4	29	4	0	66	128	7	75	115	296
5. Κορωπί	7	97	10	43	165	70	14	100	230	137
6. Καλύβια - Μαρκόπουλο Κουβαράς	5	45	11	120	181	302	16	220	264	487
ΣΥΝΟΛΟ	27	277	58	115	955	245	85	215	1401	406

ι : αριθμός τραπεζικών καταστημάτων

υ : αριθμός εργαζομένων

Δ % : ποσοστιαίες μεταβολές έναντι των αντιστοίχων μεγεθών του 1996

¹³⁰ ή ακόμα και εντός των θεσμοθετημένων ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ κλπ εάν βέβαια συνηγορεί ο αριθμός, το μέγεθος και οι κλαδικές προοπτικές των εκεί εγκατεστημένων επιχειρήσεων

¹³¹ Υπενθυμίζεται ότι στην Περιφέρεια Πρωτευούσης αναλογούν 3.480 κάτοικοι ανά τραπεζικό κατάστημα και 212 κάτοικοι ανά απασχολούμενο (σε τραπεζικό κατάστημα)

Με βάση λοιπόν την εκτίμηση των δημογραφικών εξελίξεων στην περιοχή¹³² και συνεκτιμώντας την υφιστάμενη πυκνότητα του τραπεζικού δικτύου στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας, τότε το 2005 θα πρέπει να λειτουργούν 58 τραπεζικά καταστήματα, δηλαδή υπερδιπλάσια από τη σημερινή κατάσταση, που θα απασχολούν περίπου 1.000 εργαζόμενους, υπερτριπλάσιους από την παρούσα απασχόληση. Αντίστοιχα, το 2020 ο αριθμός των καταστημάτων θα πρέπει να κυμαίνεται γύρω στα 85 και οι εργαζόμενοι γύρω στους 1.400. Παρατηρούμε ότι η αύξηση της απασχόλησης θα πρέπει να πραγματοποιείται με ταχύτερους ρυθμούς έναντι της ίδρυσης νέων καταστημάτων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην υφιστάμενη διάρθρωση του τραπεζικού δικτύου της περιοχής, όπου κυριαρχούν τα καταστήματα μικρού μεγέθους.¹³³

Όσον αφορά την τραπεζική κάλυψη των πληθυσμιακών εξελίξεων στις επιμέρους οικιστικές ενότητες, εκτιμάται ότι θα πρέπει να εγκατασταθούν νέες μονάδες - κατά κύριο λόγο retail μορφής - ως κάτωθι :

ΠΙΝΑΚΑΣ 41 : Νέες ιδρύσεις τραπεζικών μονάδων¹³⁴

ΟΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΟΤΑ	έως το έτος 2005	έως το έτος 2020
1. Ανθούσα-Γέρακας-Παλλήνη	8	14
2. Γλυκά Νερά-Παιανία	5	9
3. Πικέρμι-Ραφήνα-Αρτεμις	8	13
4. Σπάτα	0	3
5. Κορωπί	2	6
6. Καλύβια-Κουβαράς-Μαρκόπουλο	6	11
ΣΥΝΟΛΟ	29	56

Οι ενότητες 1 & 3 εμφανίζουν την μεγαλύτερη ανάγκη για τραπεζική επέκταση και ακολουθούν οι ενότητες 6 & 2. Δεδομένου ότι στις ανωτέρω ενότητες υπάρχουν ΟΤΑ που δεν διαθέτουν κανένα τραπεζικό υποκατάστημα, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι οι αποφάσεις για ίδρυση νέων μονάδων εκ μέρους των Πιστωτικών Οργανισμών θα συμπεριλάβουν

¹³² όπως αναφέρονται στην μελέτη του ΙΠΑ *Οικονομική ανάπτυξη & Χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020 - Χωρικές ρυθμίσεις περιοχής αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος*

¹³³ ο ρυθμός αύξησης της απασχόλησης είναι δυνατόν να ανακοπεί από τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και ειδικότερα την ανάπτυξη των συστημάτων πληροφορικής, που υιοθετούνται με ταχείς ρυθμούς από τον τραπεζικό τομέα, προκειμένου να μειώνεται (ή έστω να διατηρείται σταθερό) το λειτουργικό του κόστος

¹³⁴ οι υπό ίδρυση μονάδες στο Κορωπί και την Παλλήνη θεωρούνται ως ήδη λειτουργούσες.

σταδιακά τις περιοχές Ανθούσας, Γέρακα, Γλυκών Νερών, Πικερμίου, Κουβαρά. Αντίθετα το Κορωπί και κυρίως τα Σπάτα (ενότητες 5 & 4) παρουσιάζουν ήδη υψηλό βαθμό τραπεζικής κάλυψης με αποτέλεσμα την μειωμένη ανάγκη ίδρυσης νέων καταστημάτων τουλάχιστον έως το 2005.

Με δεδομένο ότι οι επιχειρήσεις που έλκονται από τη λειτουργία του αεροδρομίου μπορούν να προσδιοριστούν βάσει της διεθνούς εμπειρίας, παρουσιάζεται στη συνέχεια η αναπτυξιακή φυσιολογία των ελκόμενων κλάδων¹³⁵ και οι κυριότερες τραπεζικές υπηρεσίες που έχουν άμεση σχέση με το είδος της δραστηριότητάς τους. Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται η συμμετοχή των κλάδων αυτών στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, την 3ετία 1992-1994 σε σταθερές τιμές 1970

ΠΙΝΑΚΑΣ 42 : Ποσοστιαία συμμετοχή των κλάδων στο ΑΕΠ

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΣΤΟ Α.Εγχ.Π.		
	1992	1993	1994
Βιομηχανία- Μεταποίηση			
Τρόφιμα, ποτά, καπνός	4,4	4,4	4,5
Υφαντικά είδη	2,5	2,3	2,3
Ένδυση και υπόδηση	1,1	1,1	1,0
Ξύλο και έπιπλο	0,4	0,4	0,4
Χαρτί και εκτυπώσεις	0,9	0,8	0,9
Χημικά προϊόντα	2,8	2,8	2,9
Προϊόντα από μη μεταλλικά υλικά	1,2	1,3	1,3
Βασικά μεταλλουργικά προϊόντα	1,1	1,0	1,1
Μεταλλουργικά προϊόντα, μηχανές, συσκευές και ηλεκτρ. Μηχανές	1,8	1,7	1,7
Μεταφορικά μέσα	1,0	0,6	0,6
Κατασκευές	5,2	5,1	4,8
Τριτογενής τομέας			
Μεταφορές - επικοινωνίες	11,8	12,5	12,4
Εμπόριο	12,8	12,3	12,0
Κατοικίες	10,6	11,0	11,0
Υγεία και εκπαίδευση	5,0	5,2	5,1
Άλλες υπηρεσίες (παροχή υπηρεσιών κ.λ.π.)	6,4	6,7	6,8
ΣΥΝΟΛΟ	69,0	69,2	68,8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο, Σεπτ. '95

Η συμμετοχή των πιο πάνω κλάδων στο Α. Εγχ. Π. της χώρας μας διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, ενώ κάποιοι κλάδοι όπως οι κατασκευές αναμένεται να γνωρίσουν μεγάλη αύξηση στην περιοχή μελέτης.

¹³⁵ αυτών για τους οποίους υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία.

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται η ποσοστιαία μεταβολή χαρακτηριστικών μεγεθών στην δετία 1990-1994¹³⁶

ΠΙΝΑΚΑΣ 43 : Ποσοστιαία μεταβολή χαρακτηριστικών μεγεθών ελκόμενων κλάδων

ΚΛΑΔΟΣ	Παραγωγικές μονάδες	Πωλήσεις	Ακαθάριστες επενδύσεις	Σύνολο ενεργητικού	Ίδια κεφάλαια	Ξένα κεφάλαια
Ποτών	-2,1%	90%	11% ¹³⁷	52%	167%	89%
Υφαντικών ειδών	-6%	21%	7%	25%	17%	30%
Ένδυσης και υπόδησης	-2%	34%	25%	55%	77%	46%
Ξύλου και φελλού	-3%	21%	14%	75%	35%	108%
Επίπλου	-0,6%	60%	-25%	95%	137%	64%
Χάρτου	7%	51%	100%	39%	44%	37%
Εκτυπώσεων και εκδόσεων	3%	44%	-12%	94%	4%	143%
Ελαστικών και πλαστικών προϊόντων	4%	62%	-17%	35%	57%	20%
Χημικών προϊόντων	3%	65%	36%	21%	19%	23%
Προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά	0%	52%	15%	60%	78%	101%
Προϊόντων μετάλλου	0%	37%	31%	41%	404%	9%
Μηχανών και συσκευών	-3%	27%	-17%	70%	106%	57%
Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών	-4%	79%	33%	72%	67%	735
Κατασκευή μεταφορικών μέσων	0%	52%	-44%	40%	69%	36%
Διάφορες βιομηχανίες ¹³⁸	-5%	-19%	0%	8%	33%	52%

Πηγή: Επιλογή, Ετήσια οικονομική ανασκόπηση, 1996

Οι ακαθάριστες επενδύσεις φαίνεται να μην ακολουθούν ανάλογη πορεία σε όλους τους εξεταζόμενους κλάδους, οδηγώντας τελικά σε οριακή αύξηση αυτών κατά 6 εκατ. δρχ. περίπου. Σε αντίθεση, τα ίδια και τα ξένα κεφάλαια των επιχειρήσεων αυξάνονται σε όλους του κλάδους, παρά την ελαφρά μείωση του αριθμού τους.

¹³⁶ Σημειώνεται ότι για το σύνολο του ενεργητικού των επιχειρήσεων, και τα ξένα κεφάλαια η ποσοστιαία μεταβολή αφορά στο 1990-1993.

¹³⁷ Αφορά στο διάστημα 1990-1992.

¹³⁸ Περιλαμβάνονται κατασκευή ιατροχειρουργικών εργαλείων, φωτογραφικών και οπτικών, κοσμηματοποιία και ωρολογοποιία, επισκευή ωρολογίων κ.λ.π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 44: Προοπτικές ανάπτυξης

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Ποτών	Θετική αναμένεται η πορεία του κλάδου ιδίως του υποκλάδου των χυμών -- αναψυκτικών. Αυξητική αναμένεται να είναι και η πορεία στην αγορά κρασιών σε αντίθεση με αυτή των αλκοολούχων ποτών.
Υφαντικών ειδών	Σε μακροχρόνια προοπτική η ανάπτυξη του κλάδου θα εξαρτηθεί από την ικανότητα δημιουργίας νέων προϊόντων. Για την ανάκαμψη όμως των ελληνικών επιχειρήσεων απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις.
Ένδυσης και υπόδησης	Η ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου θα προκύψει κύρια μέσα από τον εκσυγχρονισμό του και την προώθηση των προϊόντων του σε διεθνείς αγορές.
Ξύλου και φελλού	Θετικές προοπτικές, κυρίως μέσα από την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας που θα οδηγήσει τον κλάδο σε αναπτυξιακή τροχιά
Επίπλου	Πρόκειται για κλάδο άμεσα συνδεδεμένο με το διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων. Η ταχεία κάμψη όμως των επιτοκίων και η επέκταση των στεγαστικών δανείων και της καταναλωτικής πίστης αναμένεται να οδηγήσουν σε βραδεία αλλά σταθερή ανάκαμψη του κλάδου.
Χάρτου	Η πορεία του κλάδου εξαρτάται από τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού του εξοπλισμού και την γενικότερη αναδιάρθρωσή του.
Εκτυπώσεων και εκδόσεων	Πρόκειται για έναν κλάδο σε κρίση λόγω κυρίως της έντονης παρουσίας των ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Με βάση της πραγματική μέση ετήσια άνοδο της κοινοτικής κατανάλωσης του κλάδου κατά 1% και της παραγωγής κατά 2% την περίοδο 1993-97, πιστεύεται η συνέχιση μίας πολύ ήπιας βελτίωσης και στη χώρα μας.
Ελαστικών και πλαστικών προϊόντων	Στα πλαίσια των διεθνών τάσεων οι προοπτικές για την η ελληνική βιομηχανία πλαστικών είναι καλές
Χημικών προϊόντων	Υφίσταται έντονος ανταγωνισμός από τις χώρες της Ασίας κυρίως, και μόνο με αναδιάρθρωση και κατάλληλη αξιοποίηση των νέων αγορών της Αν. Ευρώπης ανακάμψει.
Προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά	Αρκετά ευνοϊκές προοπτικές για τα επόμενα χρόνια. Τα μεγάλα δημόσια έργα θα προκαλέσουν πρόσθετη σημαντική ζήτηση.
Προϊόντων μετάλλου	Οι προοπτικές της ελληνικής βιομηχανίας μεταλλικών προϊόντων είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές, κυρίως λόγω της ανάκαμψης που παρατηρείται στις οικοδομές και την υλοποίηση των μεγάλων έργων.
Μηχανών και συσκευών	Αρκετά καλές οι προοπτικές του κλάδου κυρίως λόγω των επενδύσεων που αναμένεται να γίνουν.
Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών	Σήμερα, μετά από μία περίοδο δραματικής κάμψης, το 1993, οι προοπτικές του κλάδου είναι καλές με ετήσιο ρυθμό αύξησης της παραγωγής και της κατανάλωσης κατά 4%.
Κατασκευή μεταφορικών μέσων	Ευνοϊκές προοπτικές με έντονο όμως ανταγωνισμό.
Διάφορες βιομηχανίες	Όχι ικανοποιητικές οι προοπτικές για τον κλάδο, με έντονη εισαγωγική διείσδυση. Θετική αναμένεται η πορεία του υποκλάδου κατασκευής οργάνων ακριβείας, μετρήσεων και ελέγχου.

Πηγή: Επιλογή, Ετήσια οικονομική ανασκόπηση, 1996

ΠΙΝΑΚΑΣ 45: Αναμενόμενες επιπτώσεις στην τραπεζική ζήτηση

ΚΛΑΔΟΣ	ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Ποτών	Εξαγωγές, καταθέσεις σε συνάλλαγμα & όψεως, factoring, leasing
Υφαντικών ειδών	Βραχυπρόθεσμος (για κεφάλαια κίνησης) και μακροπρόθεσμος (για μηχανολογικό εξοπλισμό) δανεισμός
Ένδυσης και υπόδησης	Βραχυπρόθεσμος (για κεφάλαια κίνησης) και μακροπρόθεσμος (για μηχανολογικό εξοπλισμό) δανεισμός
Ξύλου και φελλού	Εισαγωγές, Καταθέσεις όψεως
Επίπλου	Εισαγωγές, Leasing, Καταναλωτική πίστη, Χορηγήσεις, Κίνηση κεφαλαίων, προεξόφληση συναλλαγματικών
Χάρτου	Leasing, Εισαγωγές, Χορηγήσεις, Καταθέσεις όψεως
Εκτυπώσεων και εκδόσεων	Leasing, Τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα
Ελαστικών και πλαστικών προϊόντων	Εισαγωγές, Εξαγωγές, Leasing, Underwriting, Future & Option contracts, Καταθέσεις σε συνάλλαγμα, Factoring
Χημικών προϊόντων	Εισαγωγές, Εξαγωγές, Factoring
Προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά	Χορηγήσεις, Καταθέσεις όψεως
Προϊόντων μετάλλου	Χορηγήσεις, Καταθέσεις όψεως
Μηχανών και συσκευών	Εισαγωγές, Εξαγωγές, Factoring, Καταθέσεις συναλλάγματος & όψεως, Venture Capital, Leasing, Χρηματοδοτήσεις, Τραπεζοασφάλειες
Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών	Εισαγωγές, Εξαγωγές, Factoring, Καταθέσεις συναλλάγματος & όψεως, Venture Capital, Leasing, Χρηματοδοτήσεις, Τραπεζοασφάλειες
Κατασκευή μεταφορικών μέσων	Εισαγωγές, Εξαγωγές, Factoring, Καταθέσεις συναλλάγματος & όψεως, Leasing
Κατασκευή οργάνων ακριβείας, μετρήσεων και ελέγχου.	Εισαγωγές, Εξαγωγές, Factoring, Καταθέσεις συναλλάγματος & όψεως, Venture Capital, Leasing, Χρηματοδοτήσεις, Τραπεζοασφάλειες

Γενικά, η χρηματοδότηση των βιομηχανιών και υπηρεσιών που αναμένεται να εγκατασταθούν στην περιοχή εμφανίζουν αυξημένες δανειακές ανάγκες. Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η ποσοστιαία μεταβολή της τραπεζικής χρηματοδότησης στο διάστημα 1978-1988 σε κλάδους της βιομηχανίας οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως ελκόμενες από τη λειτουργία του αεροδρομίου δραστηριότητες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 46: Ποσοστιαία μεταβολή τραπεζικής χρηματοδότησης ελκόμενων κλάδων

Κλάδος	Ποσοστό %	Κλάδος	Ποσοστό %
Είδη διατροφής	425	Προϊόντα από ελαστικό και πλαστική ύλη	421
Ποτά	614	Χημικά προϊόντα	256
Καπνός	2	Προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά	639
Υφαντουργικά είδη	259	Βασική μεταλλουργία	485
Είδη ένδυσης	536	Μεταλλικά προϊόντα	338
Ξύλο και φελλός	216	Μηχανές και συσκευές (- ηλεκτρικών και μεταφορικών μέσων	654
Έπιπλα	318	Ηλεκτρικές συσκευές και μηχανές	179
Χαρτί	158	Μεταφορικά μέσα	314
Εκτυπώσεις - Εκδόσεις	715	Μεταλλεία. Ορυκτά	310
Δέρμα και γουναρικά	346		

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο, Σεπτ. '95

Η Ευρωπαϊκή νομισματική ενοποίηση θα επιφέρει ριζικές αλλαγές στα τραπεζικά συστήματα των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ανταγωνισμός - μόλις αρθούν οι νομισματικοί φραγμοί - θα οξυνθεί, με την ελεύθερη εγκατάσταση μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων ανά την Ευρωπαϊκή επικράτεια. Παράλληλα τα κέρδη θα μειωθούν από την απώλεια συναλλαγματικών κερδών και προμηθειών και από το κόστος μετάβασης στην ONE (μετατροπή μηχανογραφικών συστημάτων, νέα υλικοτεχνική υποδομή, εκπαίδευση προσωπικού).

Καθώς εισερχόμαστε στον 21ο αιώνα, τον αιώνα της πληροφόρησης όπως έχει χαρακτηριστεί, οι πελάτες, εταιρίες και ιδιώτες, θα απαιτούν ολοένα καλύτερη και πιο εξειδικευμένη εξυπηρέτηση σε συνδυασμό με χαμηλότερο κόστος. Ο τραπεζικός τομέας βασίζει τις μελλοντικές στρατηγικές του επιλογές στη ζήτηση και τον ανταγωνισμό. Και οι δύο αυτοί παράγοντες πρόκειται να μεταβληθούν δραματικά από τις συνέπειες της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης και της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας. Επομένως, απαιτείται η χάραξη μιας τέτοιας στρατηγικής ώστε οι τράπεζες του ενοποιημένου ευρωπαϊκού χώρου να αντεπεξέλθουν στις ραγδαία μεταβαλλόμενες συνθήκες των αγορών. Με δεδομένα την τάση για συμπίεση των περιθωρίων κέρδους από παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες, τις μεγάλες επενδύσεις που πρέπει να γίνουν σε συστήματα πληροφορικής και τον διαρκώς εντεινόμενο ανταγωνισμό, η μόνη στρατηγική επιλογή για τις τράπεζες - που φαντάζει ως μονόδρομος - είναι αυτή των συγχωνεύσεων και εξαγορών, μέσα από τις οποίες θα δημιουργηθεί η αναγκαία κρίσιμη μάζα που θα τους επιτρέψει να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των εργασιών τους με οικονομίες κλίμακας, να προβούν στις απαραίτητες επενδύσεις εκσυγχρονισμού και να κινηθούν στο διεθνή χώρο.

Επειδή οι πολιτισμικές διαφορές αποτελούν πάντα σοβαρό εμπόδιο σε τέτοιου είδους εγχειρήματα, θα προτιμηθούν (κατ' αρχήν) οι συγχωνεύσεις και εξαγορές σε εθνικό επίπεδο απ' ότι οι διασυνοριακές. Ήδη είμαστε μάρτυρες συγχωνεύσεων τραπεζών τεράστιου μεγέθους που συντελούνται σε όλο σχεδόν τον ευρωπαϊκό χώρο (Γερμανία, Ολλανδία, Ιταλία, Ισπανία κλπ). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων σε Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία, Ισπανία και Ελβετία μειώθηκε κατά 16 % την τετραετία 1990 -

94¹³⁹. Το φαινόμενο των συγχωνεύσεων/ εξαγορών έκανε πρόσφατα την εμφάνισή του και στον εγχώριο τραπεζικό χώρο και μάλιστα με τέτοια ένταση και δυναμική¹⁴⁰, ώστε να μεταβάλλει άρδην το τραπεζικό τοπίο της χώρας μέσα σε λίγους μήνες. Ο σκοπός των συγχωνεύσεων εξαγορών είναι διττός. Αφενός η μεγέθυνση σε στοιχεία ενεργητικού, αφετέρου η απόκτηση ικανοποιητικού δικτύου καταστημάτων με το λιγότερο δυνατό κόστος.

Όσον αφορά στο τραπεζικό δίκτυο και τις διάφορες μορφές των σημείων πώλησης, η πλέον διαδεδομένη και ιστορικά καταξιωμένη μορφή είναι αυτή του τραπεζικού καταστήματος. Η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών μέσων συναλλαγής και η προοδευτική απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, τείνουν να μειώνουν σταδιακά τη σημασία του τραπεζικού καταστήματος, όμως σε μια τραπεζική αγορά με τα χαρακτηριστικά της ελληνικής¹⁴¹ η συρρίκνωση του τραπεζικού καταστήματος δεν θεωρείται ως άμεση προοπτική, ενώ αντίθετα η επέκτασή του αποτελεί βασική στρατηγική επιλογή για την αντιμετώπιση του ολοένα αυξανόμενου ανταγωνισμού.

Η εγκατάσταση του αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος θα επιφέρει σημαντικές μεταβολές στην κοινωνικοοικονομική φυσιογνωμία της ευρύτερης περιοχής των Μεσογείων. Οι θετικές προσδοκίες για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής αναμένεται να οδηγήσουν σε χαμηλή προτίμηση ρευστότητας και αντίστοιχα σε τόνωση της περιφερειακής ζήτησης για πιστώσεις. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των τραπεζικών μονάδων της περιοχής μελέτης αποτελούν καταστήματα μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων, σημαίνει ότι το εξεταζόμενο περιφερειακό τραπεζικό σύστημα έχει τη δυνατότητα να επεκτείνει την πιστωτική του βάση

¹³⁹ Συγκεκριμένα το 1990 οι χώρες αυτές αριθμούσαν 7.400 τράπεζες που μειώθηκαν σε 6.200 το 1994 με ταυτόχρονη δημογραφική αύξηση περίπου της τάξης του 2%. (Ribourdouille P. *Το χρηματοπιστωτικό σύστημα στο κατώφλι του 21ου αιώνα*, από το Bankassurance World No 32, 11/ 97)

¹⁴⁰ Σ' αυτό συνεπικούρησαν κυρίως δύο παράγοντες, ο διογκωμένος κρατικός τραπεζικός τομέας σε συνδυασμό με την τρέχουσα οικονομική πολιτική περί ιδιωτικοποιήσεων και η δυναμική είσοδος στην τραπεζική αγορά των επιχειρήσεων του ομίλου Λάτση.

¹⁴¹ Πρόσφατη έρευνα της εταιρίας PRC που έγινε για λογαριασμό της ΟΤΟΕ, σε πανελλαδικό δείγμα 2.500 ατόμων άνω των 18 ετών, έδειξε μεταξύ άλλων ότι ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού βρίσκεται ακόμα εκτός τραπεζικής αγοράς. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, εκτιμάται ότι μόνο το 10,9 % των ενήλικων πολιτών, κατά κύριο λόγο υψηλών εισοδημάτων, συναλλάσσεται συχνά (τουλάχιστον 1 φορά την εβδομάδα) με τράπεζες, το 41,2% (κυρίως μισθωτοί, πολίτες μικρών και μεσαίων εισοδημάτων) συναλλάσσεται σε αραιά χρονικά διαστήματα (1-2 φορές το μήνα), ενώ σημαντικό κομμάτι (35,8 % των πολιτών) δεν έχει σχεδόν καμμία συναλλαγή. Η ύπαρξη ή η συχνότητα συναλλαγών των πολιτών έχει περισσότερο ενδιαφέρον για την οργάνωση της λειτουργίας των τραπεζών, παρά για την αξιολόγηση των περιθωρίων ανάπτυξης της τραπεζικής αγοράς αυτής καθεαυτής. Η τελευταία εξαρτάται πολύ περισσότερο από το μέγεθος των εισοδημάτων και το βαθμό προσέλευσης-αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων των πελατών, με κατάλληλα χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, επαρκώς ανεπτυγμένα σημεία πώλησης κλπ. Και ως προς αυτά τα κριτήρια πάντως, η σύγκριση με τα διεθνή δεδομένα αφήνει να διαφανούν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης της τραπεζικής αγοράς στη χώρα μας. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Β. *Σύγχρονες εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και ο ρόλος του Παρατηρητηρίου Απασχόλησης* Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, Δεκέμβριος 1996

πέραν της καταθετικής. Επομένως θα οδηγηθούμε σε αύξηση των πιστώσεων στην περιοχή, με τα ανάλογα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

Το τραπεζικό δίκτυο στην περιοχή μελέτης αριθμεί 27 καταστήματα/ υποκαταστήματα και απασχολεί προσωπικό 277 ατόμων. Εκπροσωπούνται όλα τα μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας (κρατικά και ιδιωτικά), ενώ από τα μικρότερα υπάρχουν μόνο δύο καταστήματα (της Γενικής Τράπεζας και της Χίοςbank). Χαρακτηριστική είναι η απουσία καταστημάτων ξένων τραπεζών. Αν και ανομοιογενής όσον αφορά την τραπεζική πυκνότητα, η περιοχή μελέτης εξετάζομενη ως σύνολο, εμφανίζει ικανοποιητικό αριθμό καταστημάτων σε σχέση με τα δημογραφικά της μεγέθη, υστερεί όμως αναφορικά με το μέγεθός τους.

Οι επιμέρους ΟΤΑ της περιοχής μελέτης παρουσιάζουν έντονες αποκλίσεις μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών τους χαρακτηριστικών που αντικατοπτρίζονται και στην διασπορά του τραπεζικού δικτύου. Προκειμένου να εξετασθεί το κατά πόσον αποτελεσματική είναι η υφιστάμενη τραπεζική διάρθρωση, ομαδοποιήθηκαν οι ΟΤΑ με βάση κριτήρια που προσδιορίζουν :

1. το δυνητικό μέγεθος της τραπεζικής αγοράς,
2. το βαθμό τραπεζικής κάλυψης

Από το συνδυασμό των αποτελεσμάτων προκύπτει ο παρακάτω πίνακας διπλής εισόδου:

ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ			
B A Θ A M O Σ	K A Λ Y Ψ H Σ		
T P Π Z I K H Σ	A E		
		Y	Y ΚΟΡΩΠΙ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ
		M	ΠΑΙΑΝΙΑ ΠΑΛΛΗΝΗ
		X	ΑΡΤΕΜΙΣ ΚΟΥΒΑΡΑΣ ΠΙΚΕΡΜΙ ΓΕΡΑΚΑΣ ΑΝΘΟΥΣΑ ΓΛΥΚΑ ΝΕΡΑ

Y: υψηλό M: μεσαίο X: χαμηλό

Y: υψηλό M : μεσαίο X : χαμηλό

Η έννοια του παραπάνω πίνακα είναι ότι περιοχές που βρίσκονται στο κάτω αριστερά μέρος του πίνακα (χαμηλός βαθμός τραπεζικής κάλυψης-υψηλό μέγεθος δυνητικής τραπεζικής αγοράς) χρήζουν άμεσης εγκατάστασης τραπεζικών καταστημάτων. Αντίθετα οι περιοχές στο επάνω δεξιά μέρος του πίνακα (υψηλός βαθμός τραπεζικής κάλυψης - μέτριο μέγεθος δυνητικής τραπεζικής αγοράς) εμφανίζουν υπερσυγκέντρωση τραπεζικών δραστηριοτήτων. Παρατηρώντας λοιπόν τον παραπάνω πίνακα, συμπεραίνουμε ότι το τραπεζικό δίκτυο - με βάση την παρούσα κατάσταση της περιοχής μελέτης (και όχι τις αναπτυξιακές της προοπτικές από τη λειτουργία του αεροδρομίου)- δεν έχει ανάγκη από σημαντικές βελτιώσεις / επεκτάσεις. Αντίθετα - παρά το γεγονός - ότι η εξάπλωση των τραπεζικών καταστημάτων κατά κανόνα έπεται της ανάπτυξης / χωρικής διαμόρφωσης των αγορών, φαίνεται ότι στην περιοχή μελέτης το τραπεζικό σύστημα κινήθηκε σχεδόν στο σύνολο των περιοχών που απαρτίζουν την εξεταζόμενη περιφέρεια με ορθολογικό τρόπο, καλύπτοντας με επάρκεια τις τραπεζικές ανάγκες όπως έχουν διαμορφωθεί μέχρι σήμερα.

Το Κορωπί, η Παιανία, η Παλλήνη και το Μαρκόπουλο αποτελούν ομάδα όπου όλα τα μεγέθη που προσδιορίζουν το μέγεθος μιας δυνητικής τραπεζικής αγοράς βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα. Από τους ΟΤΑ αυτούς, το Κορωπί και το Μαρκόπουλο εμφανίζουν ικανοποιητική τραπεζική κάλυψη.

Από την ομάδα των υπολοίπων ΟΤΑ (Γλυκά Νερά, Σπάτα, Καλύβια, Κουβαράς, Άρτεμις, Γέρακας, Ραφήνα, Ανθούσα, Πικέρμι), τα Σπάτα, η Ραφήνα και τα Καλύβια φαίνεται να διαθέτουν δίκτυο που υπερκαλύπτει τις δυνατότητες της τοπικής αγοράς, ο Γέρακας, η Ανθούσα, τα Γλυκά Νερά, το Πικέρμι και ο Κουβαράς εξαρτούν την τραπεζική τους εξυπηρέτηση από τις γειτονικές τους περιοχές (Παλλήνη, Παιανία, Ραφήνα, Καλύβια) από τις οποίες μόνο η Ραφήνα και τα Καλύβια φαίνεται να ανταπεξέρχονται στις επιπλέον φορτίσεις.

Τέλος, παρά το γεγονός ότι η Αρτέμιδα δεν παρουσιάζει στοιχεία μεγάλης τραπεζικής αγοράς, το γεγονός ότι γεωγραφικά δεν γειτνιάζει με περιοχή ικανοποιητικής τραπεζικής κάλυψης, καθιστά επιτακτική την ανάγκη επέκτασης του τραπεζικού της δικτύου.

Αν ενσωματώσουμε στην ανωτέρω ανάλυση τις επιδράσεις στην περιοχή μελέτης από τη λειτουργία του αεροδρομίου, λαμβάνοντας υπόψη τη μελλοντική χωροταξική διάρθρωση και

οργάνωσή της¹⁴², τότε το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι θα έχουμε μία σημαντική αύξηση στη ζήτηση τραπεζικών υπηρεσιών τόσο κατά τη διάρκεια κατασκευής του έργου, όσο και μετά την ολοκλήρωσή του.

Ειδικότερα, θα απαιτηθούν νέες εγκαταστάσεις ή επεκτάσεις των τραπεζικών καταστημάτων, προκειμένου να καλυφθούν :

- ⇒ η κατασκευαστική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου
- ⇒ η εγκατάσταση επιχειρήσεων άμεσα συνδεδεμένων με τη λειτουργία του αεροδρομίου
- ⇒ η οικιστική και δημογραφική ανάπτυξη (κυρίως κατά μήκος των αξόνων Σταυρού- Παιανίας - Κορωπίου - Μαρκόπουλου και Σταυρού - Παλλήνης - Πικερμίου - Ραφήνας και στους όμορους με το Π. Σ .Πρωτευούσης ΟΤΑ)¹⁴³
- ⇒ η διαμόρφωση εμπορικών χρήσεων σε χώρους ορισμένων έργων υποδομής (Χώροι Εμπορικής Υποστήριξης & Σταθμοί Εξυπηρέτησης Αυτοκινητιστών στους κόμβους της Λεωφόρου Σταυρού - Ελευσίνας, σταθμοί Προαστιακού Σιδηρόδρομου)
- ⇒ η κατασκευή χώρων κοινωνικής εξυπηρέτησης και η εγκατάσταση συμπληρωματικών χρήσεων που αναπτύσσεται στην εγγύς περιοχή (Περιφερειακό Νοσοκομείο στο Πικέρμι, Πολιτιστικό-Συνεδριακό κέντρο και Ολυμπιακές εγκαταστάσεις στο Μαρκόπουλο)
- ⇒ η μετατροπή της παράλιας παραθεριστικής ζώνης σε τουριστική και σε περιοχή μόνιμης κατοικίας (ΟΤΑ Μαρκόπουλου, Ραφήνας, Αρτέμιδας).
- ⇒ η αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας από την εγκατάσταση ελκόμενων από τη λειτουργία του αεροδρομίου κλάδων, είτε σε ήδη θεσμοθετημένες περιοχές είτε σε νέες (Σπάτα, Καλύβια-Κουβαράς, Κορωπί, Παιανία, Παλλήνη, Μαρκόπουλο)

Οι αναπτυξιακές επιδράσεις του αεροδρομίου θα διαχυθούν σε όλη την άμεση περιοχή επιρροής του θα διαφοροποιηθούν όμως ως προς το είδος της ανάπτυξης. Η μορφή του τραπεζικού δικτύου θα πρέπει και αυτή να διαφοροποιηθεί, με σκοπό να καλύψει κατά τον επαρκέστερο δυνατό τρόπο τις επιμέρους ανάγκες για τραπεζικά προϊόντα / υπηρεσίες.

¹⁴² όπως προτείνεται στη 4^η φάση της σχετικής μελέτης του ΙΠΑ (Οριστική πρόταση Χωροταξικής Οργάνωσης της περιοχής άμεσου επιρροής Αεροδρομίου), με βάση το Γ' σενάριο Ολοκληρωμένης Οικονομικής Ανάπτυξης μέχρι το 2020

¹⁴³ Για τον τελικό χρονικό ορίζοντα του 2020 επιδιώκεται μια περισσότερο εξισορροπημένη διάρθρωση του χώρου, μέσω μιας αντιστοιχίας εξισορρόπησης του ρόλου και της κατανομής των προγραμματικών μεγεθών των πέντε βασικών αστικών κέντρων : Κορωπί, Μαρκόπουλο, Σπάτα, Παιανία και Παλλήνη. Από πλευράς πληθυσμού το συνολικό μέγεθος των 300.000 κατοίκων για τον χρονικό ορίζοντα 2020 επιδιώκεται να κατανεμηθεί στη βάση της προηγούμενης λογικής, δηλαδή να υπάρξει εντονότερη αύξηση των ρυθμών πληθυσμιακής εξέλιξης στις οικιστικές ενότητες Σπάτων, Κορωπίου, Μαρκόπουλου - Καλυβίων - Κουβαρά και μια μείωση ή σταθερότητα των ρυθμών πληθυσμιακής εξέλιξης στις οικιστικές ενότητες Ανθούσας - Γέρακα - Παλλήνης, Γλυκών Νερών - Παιανίας και Πικερμίου - Ραφήνας - Αρτέμιδας. Από την περίληψη της 4^{ης} φάσης της μελέτης του ΙΠΑ για την Οικονομική Ανάπτυξη και τον Χωροταξικό Σχεδιασμό Πεδιάδας Μεσογείων που περιλαμβάνει την Οριστική Πρόταση Χωροταξικής Οργάνωσης της Π.Α.Ε.Α.

Στους πίνακες που ακολουθούν, κατατάσσονται οι 13 ΟΤΑ της περιοχής μελέτης ανάλογα με την μορφή¹⁴⁴ και το χρονικό ορίζοντα επέκτασης του τραπεζικού δικτύου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 47: Κατάταξη των ΟΤΑ με βάση την αναγκαιότητα επέκτασης του τραπεζικού δικτύου

ΟΤΑ	ΑΜΕΣΑ	ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ	ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ
Ανθούσα	R		
Αρτεμις	R		E
Γερακας	R		
Γλυκά Νερά		R	
Καλύβια		R	C
Κορωπί	C		R
Μαρκόπουλο		R C E	
Παιανία		R C E	
Παλλήνη	R	C E	
Πικέρμι		R E	
Ραφήνα	R	E	
Κουβαράς		R	
Σπάτα			R C

R: retail banking / **C:** corporate banking / **E:** electronic banking

Ως άμεσος χρονικός ορίζοντας θεωρείται η ιδανική περίπτωση κατά την οποία οι Τράπεζες έχουν ήδη δρομολογήσει διαδικασίες για την ίδρυση / επέκταση των καταστημάτων τους. Υπάρχουν δηλαδή - θεωρητικά - ειλημμένες αποφάσεις και οι αρμόδιοι φορείς των Τραπεζών προχωρούν στην πραγματοποίησή τους.

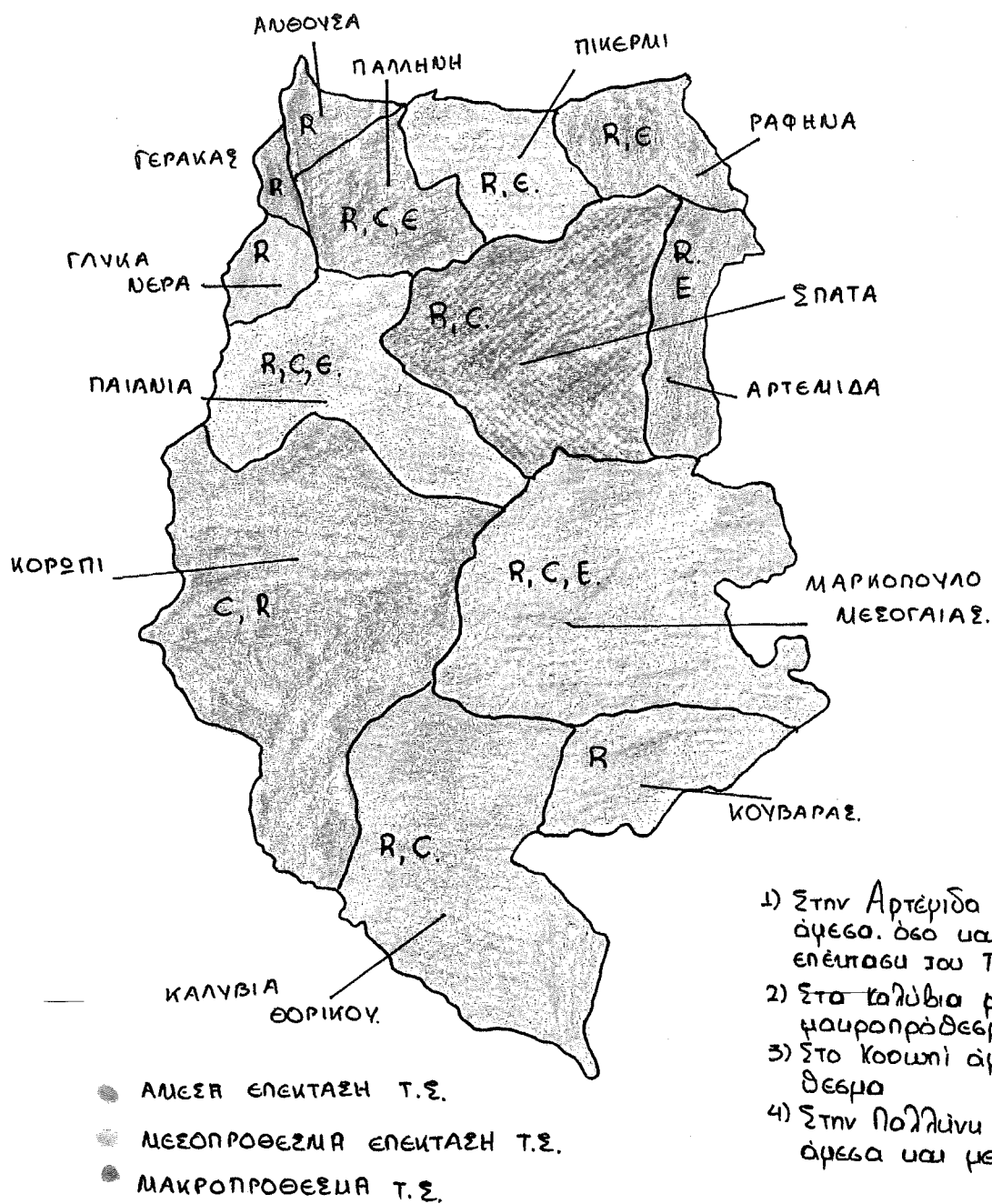
Ως μεσοπρόθεσμος χρονικός ορίζοντας νοείται ένα χρονικό διάστημα διετίας περίπου. Δηλαδή οι Τράπεζες θα πρέπει να δρομολογήσουν άμεσα τη διαδικασία λήψης απόφασης για ίδρυση/ επέκταση τραπεζικού τους καταστήματος και να προχωρήσουν στη συνέχεια στην επιλογή του κατάλληλου σημείου εγκατάστασης και στη κατασκευή / διαμόρφωση του σε τραπεζικό κατάστημα. Η ελληνική εμπειρία έχει δείξει ότι το κύκλωμα παρόμοιων ενεργειών απαιτεί περίπου 2 με 4 έτη, ανάλογα με την ευελιξία, το μέγεθος και τις στρατηγικές επιλογές του Πιστωτικού Ιδρύματος που προχωράει στην υλοποίηση της απόφασης.

¹⁴⁴ Ως μορφή του τραπεζικού δικτύου νοούνται το Retail, το Corporate και το Electronic Banking. Οι όροι αυτοί επεξηγούνται στο κεφάλαιο 5.7.1 της παρούσας μελέτης.

Ως μακροπρόθεσμος χρονικός ορίζοντας νοείται ένα χρονικό διάστημα πέραν της πενταετίας, οπότε και θα πρέπει να επανεξετασθεί εκ νέου η υποψήφια περιοχή, λαμβάνοντας υπόψη πιθανές νέες αναπτυξιακές προοπτικές.

Η επιλογή του τόπου εγκατάστασης τραπεζικού καταστήματος θα πρέπει - αφού πρώτα αναλυθούν τα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα της περιοχής, εκτιμηθούν οι προοπτικές ανάπτυξης και ληφθεί υπόψη το δίκτυο του ανταγωνισμού - να ικανοποιεί βασικά κριτήρια που αναφέρονται στην θέση και προβολή του υποψήφιου καταστήματος, στην εγγύτητα με την επιθυμητή πελατεία-στόχο και τη δυνατότητα ευχερούς πρόσβασης από αυτήν και στην αναμενόμενη εκτίμηση της αποδοτικότητάς του από την εξέλιξη των εργασιών του.

ΧΑΡΤΗΣ 4 : ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΟΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ
ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

(R): retail banking (C): corporate banking (E): electronic banking

8 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

DOW S.C.	Money and the economic process	Edward Elgar, England
1993
HOWCRAFT B	Increased Marketing Orientation :
UK Bank Branch Networks	Journal of Bank
Marketing, Vol.9, 1991
MINSKY H.P.	Inflation, Recession and Economic Policy	Wheastheaf, Brighton
1982
PORTEOUS R.B.	The spatial dimensions of intermediary
behaviour	YALE UNIVERSITY,
1993
RIBOURDOUILLE P.	Οι τράπεζες στο κατώφλι του 21ου αιώνα	BANKASSURANCE
WORLD No 32,
Νοέμβριος 1997
RODRIGUEZ-
FUENTES C.J.	Credit availability and regional
development	EUROPEAN
REGIONAL SCIENCE
ASSOCIATION,
August 1996
SAMOLYK K.A.	Banking conditions and regional
economic performance	Journal of Monetary
Economics, Vol. 34,
1994
SHARMA S.	Applied multivariate techniques	Wiley N.York
ΑΛΕΞΑΚΗΣ Π.	Βασικές εξελίξεις στη δομή, λειτουργία
και στο θεσμικό πλαίσιο του ελληνικού
πιστωτικού συστήματος	Γιαννίτσης (επ.)
Παπαζήσης Αθήνα
1994
ΑΛΕΞΑΚΗΣ Π.	Οι εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό
σύστημα	Δελτίο ΕΕΤ, Νοέμβριος
1994
ΑΛΕΞΑΚΗΣ Π.	Βασικές εξελίξεις στη δομή, στη
λειτουργία και στο θεσμικό πλαίσιο του
ελληνικού πιστωτικού συστήματος	ΠΑΠΑΖΗΣΗ,
Γιαννίτσης (επ), Αθήνα
1994
ΑΛΕΞΑΚΗΣ Π.-
ΠΕΤΡΑΚΗΣ Π.	Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα
κάτω από τις εσωτερικές, τις κοινοτικές
και τις άλλες διεθνείς εξελίξεις	ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα
1994
BRADDICK W.A.G.	Management for Bankers	Butterworths, London
1987

ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Β.	Σύγχρονες εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και ο ρόλος του Παρατηρητηρίου Απασχόλησης	Δελτίο ΕΕΤ, Δεκέμβριος 1996
ΓΕΩΡΓΑΝΤΖΑΣ Γ.	Η περιφερειακή διάσταση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.	ΙΠΑ, ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, Αθήνα 1997
ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Α.	Ο παραδοσιακός τραπεζικός δανεισμός επιχειρήσεων μπροστά σε νέες προκλήσεις	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1997
ΔΑΡΓΕΝΙΔΟΥ Χ.	Μέθοδοι πρόβλεψης οικονομικής κρίσης της επιχείρησης	Διερευνήσεις, Ιούνιος 1998
ΔΕΜΙΡΗ Χ.	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ	ΕΕΤ, Αθήνα
ΖΗΤΡΙΔΗΣ Α.	Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας	ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ, Αθ.1978
ΖΗΤΡΙΔΗΣ Α.	Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τράπεζας της Ελλάδος	ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, Αθήνα 1978
ΖΟΛΩΤΑΣ Ξ.	Νομισματική ισορροπία και οικονομική ανάπτυξις	Αθήνα 1964
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΝΤΕΙΟΥ	Οικονομική ανάπτυξη και Χωροταξικός σχεδιασμός πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020. Χωρικές ρυθμίσεις περιοχής αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΑΘΗΝΑΣ Ιούνιος 1996
	2η Φάση: Ερευνα σε επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες στην ευρύτερη περιοχή του αεροδρομίου στα Σπάτα	
	2η Φάση: Ερευνα σε στελέχη ηγετικών επιχειρήσεων	Φεβρουάριος 1997
	4η Φάση: Οριστική πρόταση χωροταξικής οργάνωσης περιοχής αμέσου επιρροής αεροδρομίου (Π.Α.Ε.Α.)	Νοέμβριος 1997
	4η Φάση: Οριστική πρόταση χωροταξικής οργάνωσης περιοχής	Νοέμβριος 1997

αμέσου επιρροής αεροδρομίου
(Π.Α.Ε.Α.) – ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	Τεχνικο-οργανωτικός εκσυγχρονισμός του Τραπεζικού Συστήματος	ΟΤΟΕ, Αθήνα 1996
ΚΑΤΟΧΙΑΝΟΥ Δ.- ΘΕΟΔΩΡΗ- ΜΑΡΚΟΓΙΑΝΝΑΚΗ Ε.	Το ελληνικό σύστημα αστικών κέντρων	ΚΕΠΕ, Αθήνα 1989
ΚΕΝΤΡΟΣ Δ.Β.	Επιλογή τύπου εγκατάστασης νέας τραπεζικής μονάδας	Δελτίο ΕΕΤ, Α΄ τριμήνιο 1994
ΚΕΠΕ	Νομισματοπιστωτικό Σύστημα, έκθεση για το πρόγραμμα 1988-92	Αθήνα 1991
ΚΥΡΙΑΖΗΣ Ν.Κ.	Η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ : Μια εναλλακτική πρόταση	Οικονομικό & Στατιστικό Δελτίο ΕΤΕ, Νοέμβριος 1996
ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Κ.	Η πρόκληση της ΟΝΕ και οι Τράπεζες	Οικον.Ταχυδρόμος 6.2.1997
ΚΩΝΣΤΑΣ Χ. (υπεύθ.) ΘΩΜΑΚΟΣ Π. (επιμ.)	ΤΡΑΠΕΖΕΣ : 1996-2003 Η κρίσιμη επταετία	Ετήσια ειδική έκδοση Επενδυτή, 1996
ΛΟΥΚΑΚΗΣ Π.	Μελέτη χωροθέτησης νέων καταστημάτων στην Αττική	Ι.Λ.Τ.Ε. Αθήνα, 1984
ΛΟΥΚΑΚΗΣ Π.	ΑΘΗΝΑ 1830-1940: Ιστορικές φάσεις παγίωσης του υπερσυγκεντρωτισμού του.	Αθήνα 1985
ΛΟΥΚΑΚΗΣ Π.- ΔΕΜΑΘΑΣ Ζ.	Σχεδιασμός και διοίκηση μητροπολιτικών κέντρων. Η περίπτωση της Αθήνας.	Αθήνα 1994
ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Κ.	Εισαγωγή στο Τραπεζικό Μάρκετινγκ	ΠΑΠΑΖΗΖΗ, Αθήνα 1987
ΜΑΛΑΚΟΣ Π.- ΔΕΜΙΡΗΣ Χ,	ΝΕΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΕΤΕ, Αθήνα, 1993
ΜΠΙΡΣΙΜΗ Δ.	ΟΝΕ και Τράπεζες	Οικονομικό και Στατιστικό δελτίο Εθνικής Τράπεζας, Δεκ. 1994
ΜΥΛΩΝΑΚΗΣ Ι.	Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή Τράπεζας για Καταθέσεις Ταμιευτηρίου	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, 1994
ΝΙΑΡΧΟΣ Ν.Α.	Οικονομική ανάλυση Ισολογισμών	ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα 1981

ΝΙΚΟΛΗΣ Δ.	Τα 6 βήματα για τη δημιουργία ενός πλήρους και αποτελεσματικού Marketing Plan	Αθήνα, 1995
ΞΑΝΘΑΚΗΣ Μ.	Προβλήματα και προοπτικές της ελληνικής κεφαλαιαγοράς	Δελτίο ΕΕΤ, Νοέμβριος 1994
ΠΕΙΡΟΥΝΑΚΗΣ Ν.	Χρηματοοικονομική διαχείριση	NUBIS, Αθήνα 1993
ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ	Πρακτικές ρυθμίσεις για την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος	COM 95 333
ΡΑΓΚΟΥΣΗ Σ.	Τα νέα τραπεζικά προϊόντα μέσο για την ενδυνάμωση των επενδύσεων	ΙΠΑ, Αθήνα 1995
ΣΑΛΛΑΣ Μ.	Οι νέες τράπεζες σε θέση μάχης	MANAGER, Ιούνιο 1993
ΣΑΧΙΝΙΔΗ Φ. – ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗ ΓΚ.	Ευρω, ένα νόμισμα για την Ευρώπη	Εθνική Τράπεζα, Αθήνα 1998
ΤΑΜΒΑΚΑΚΗ Α.	Νέες κατευθύνσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα	Δελτίο ΕΕΤ, Σεπτέμβριος 1997
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1997	Αθήνα, 1998
ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	Οικονομικό Δελτίο	Τεύχος 10, Δεκέμβριος 1997
ΦΙΛΙΟΣ Β.Φ.	Η Οικονομική των τραπεζικών επιχειρήσεων	Interbooks, Αθήνα 1994
ΦΡΑΓΓΕΤΗ Δ. - ΜΟΣΧΟΥ Δ.	Μελλοντικές τάσεις και προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα	Δελτίο ΕΕΤ, Σεπτέμβριος 1997
ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ Α.	Η Ελλάδα χωράει πού περισσότερα τραπεζικά καταστήματα	ΕΠΙΛΟΓΗ Ιαν. 97

ΠΗΓΕΣ

Μηνιαίο Δελτίο Κλαδικής
Επιχειρηματικής Ενημέρωσης

ΕΤΕ, Διάφορα τεύχη

ICAP

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αθήνα 1997

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στατιστικό Δελτίο οικονομικής
συγκυρίας

Ιούνιος 1997

ΥΧΟΠ

Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας

Φεβρουάριος 1985

ΕΣΥΕ

Στοιχεία Μητρώου επιχειρήσεων

ΕΣΥΕ 1994

Συνοπτική Στατιστική Επετηρίδα

ΕΣΥΕ 1994

Απογραφές πληθυσμού, επιχειρήσεων και
τραπεζικών μονάδων

ΕΠΙΛΟΓΗ

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Στοιχεία βιομηχανικών κλάδων

Στοιχεία για τον αριθμό των τραπεζικών
καταστημάτων

Ετήσια έκδοση 1996

ПАРАРТНМАТА

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:

1. ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ (31.12.94)
2. ΔΙΚΤΥΟ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΝ 31.12.96

ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (31.12.94)

ΧΩΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ	ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ / 10.000 κατοίκους
Λουξεμβούργο	222	315	7,9
Βέλγιο	147	7.791	7,7
Ισπανία	165	17.469	4,5
Δανία	120	2.245	4,3
Ολλανδία	173	6.648	4,3
Ιταλία	315	20.580	3,6
Πορτογαλία	46	3.378	3,4
Ιρλανδία	46	1.002	2,8
Σουηδία	17	2.329	2,7
Ελλάδα	41	2.149	2,2
Μ. Βρετανία	484	12.400	2,1
Γαλλία	427	10.428	1,8
Φινλανδία	15	911	1,8
Γερμανία*	331	7.571	0,9
Αυστρία*	56	732	0,9
Σύνολο	2.605	95.948	3,4

Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Σημείωση: Περιλαμβάνονται μόνο οι Εμπορικές τράπεζες.

* Η πυκνότητα των Καταστημάτων στη Γερμανία και την Αυστρία δεν αποδίδει την πραγματική εικόνα επειδή στις χώρες αυτές είναι μεγάλος ο αριθμός των Ειδικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων

ΔΙΚΤΥΟ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΝ 31.12.96

ΤΡΑΠΕΖΕΣ	ΔΙΚΤΥΟ				
	Αθηνών	Πειραιώς	Θεσσαλονίκης	Λοιπής χώρας	Σύνολο
Εθνική	156	20	31	293	500
Εμπορική	91	31	33	181	336
Ιονική	80	11	16	106	213
Αγροτική	49	33	26	328	436
Πίστewς	62	9	17	97	185
Εργασίας	50	7	13	45	115
Γενική	28	6	5	50	89
Αθηνών	15	1	2	6	24
Πειραιώς	9	2	3	13	27
Αττικής	15	2	5	10	32
Κρήτης	16	4	11	55	86
Μακεδονίας - Θράκης	9	1	21	30	61
Κεντρικής Ελλάδος	10	3	4	5	22
Εγνατία	5	3	10	1	19
Χίου	17	2	4	7	30
Ευρωεπενδυτική	5	1	1	0	7
Sitibank Ναυτιλ.	0	1	0	0	1
Interbank	14	2	3	4	23
Ευρωπαϊκή-Λαϊκή	6	1	1	0	8
Δωρική	2	1	0	0	3
Cred. Lyonn. Greece	3	1	2	1	7
Bank of America	1	0	0	0	1
ABN-AMRO Bank	7	1	1	0	9
Arab Bank	1	0	0	0	1
Saderat iran Bank	1	0	0	0	1
Paribas	1	0	0	0	1
Citibank NA	16	2	3	2	23
C.C.F.	1	0	1	0	2
Barclays	5	2	0	0	7
Midland	2	1	1	0	4
Societe Generale	2	0	1	0	3
Nat. Westminster	3	1	1	0	5
ANZ Grindlays	1	1	0	0	2
Chase Manhattan	1	1	0	0	2
Royal Bank of Scotland	0	1	0	0	1
Scotia Bank	2	1	1	3	7
Bayer. Vereinsbank	1	0	0	0	1
Inst. Banc. S. Paolo	1	0	0	0	1
Banq. Nat. de Paris	5	1	0	1	7
Τράπεζα Κύπρου	5	1	1	1	8
American Express	5	1	1	0	7
ING-Bank	1	0	0	0	1
Τράπεζα Ελλάδος	1	1	1	25	28
Εθνική Κτηματική	14	3	5	53	75
Εθνική Στεγαστική	16	1	1	0	18
Ασπίς Στεγαστική	6	0	2	2	10
ETBA	2	0	1	9	12
ETEBA	1	0	1	0	2
Ταχ. Ταμιευτήριο*	40	7	15	61	123
Ταμ. Παρ. & Δανείων	1	1	1	1	4
Σύνολο	785	169	246	1.390	2.590

Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

* Ταχυδρομικά Γραφεία εκτελούν και Υπηρεσία Ταμιευτηρίου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2:

ΠΙΝΑΚΕΣ - ΔΕΝΔΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Α' ΚΑΙ Β' ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗΣ

ΔΥΝΗΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΟΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ '91	ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ '81 - '91	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ '81 - '91	ΑΠΑΣΧΛΥΣΗ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ '91	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΑΠΑΣΧ/ΝΟΥ / ΕΝΕΡΓΟ '81 - '91	% ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΕΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΩ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΑΤΑΣΤΕΤΩΝ	ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (σε εκατ. Δρχ.)	ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΩ	ΜΕΣΟ ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (σε εκατ. Δρχ.)
ΑΝΘΟΥΣΑ	3.020	458,40	1.217	547,30	95,97	4,48	4,0	0	0	-	0	628,1	-	3,59
ΑΡΤΕΜΙΔΑ	9.485	123,23	3.565	142,20	93,04	-4,24	7,0	1	0	1.897	0	3.950,4	790,08	3,89
ΓΕΡΑΚΑΣ	8.512	26,99	3.326	53,30	93,78	-0,23	6,2	0	0	-	0	7.392,0	-	4,07
ΓΑΥΚΑ ΝΕΡΑ	5.813	63,88	2.216	126,60	93,46	-2,45	6,5	0	0	-	0	4.586,7	-	4,24
ΚΟΡΙΘΙ	16.813	30,40	6.504	51,80	94,33	-2,64	5,7	7	6	173	89	21.893,4	225,71	6,02
ΚΑΛΥΒΙΑ	8.726	44,14	3.291	49,52	91,01	-5,86	9,0	2	0	970	0	4.012,4	445,82	5,22
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ	10.499	11,83	3.944	24,60	94,42	-2,34	5,6	3	2	292	30	14.440,4	401,12	6,18
ΠΑΛΑΝΤΑ	9.727	33,65	3.618	55,90	94,11	-1,15	5,9	4	4	256	38	16.837,6	443,09	6,33
ΠΑΛΛΗΝΗ	10.908	99,23	4.252	114,00	94,21	1,26	5,8	4	4	223	49	13.221,7	269,83	4,94
ΠΙΚΡΕΜΙ	1.293	154,03	545	162,00	95,78	-1,82	4,2	0	0	-	0	1.087,2	-	7,88
ΡΑΦΗΝΑ	8.611	72,43	3.259	74,70	95,27	-0,96	4,7	2	2	615	14	7.794,6	556,76	4,81
ΣΠΑΤΑ	7.796	21,85	2.955	42,30	93,10	-2,64	6,9	4	3	269	24	9.138,3	315,11	5,38

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΙΟΑΡ 1997

ΔΥΝΗΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΟΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΝΕΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ (από το 1992+)	% ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ (σε εκατ. Δρχ. - 1996)	ΟΦΕΛΕΣ ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΕΣ (σε εκατ. Δρχ. - 1996)	ΚΕΡΑΗ Π.Φ. (σε εκατ. Δρχ. - 1996)	ΑΠΟΔ/ΤΗΤΑ ΙΔΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	ΓΕΝΙΚΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ	ΞΕΝΑ / ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
ΑΝΘΟΥΣΑ	4	0	0,00	43.647,31	5.037,86	3.344,73	70,62	1,12	5,36
ΑΡΤΕΜΙΔΑ	3	0	0,00	191,60	47,05	10,09	141,05	0,89	17,16
ΓΕΡΑΚΑΣ	47	17	36,17	34.317,51	5.083,17	1.770,52	18,96	1,17	1,63
ΓΑΥΚΑΝΕΡΑ	40	8	20,00	22.210,61	1.995,42	2.107,81	0,03	1,26	0,00
ΚΟΡΩΠ	150	41	27,33	162.947,05	27.570,31	8.904,51	13,71	1,22	1,41
ΚΑΛΥΒΙΑ	3	2	66,67	204,23	1,26	-2,44	-0,90	1,52	0,73
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ	24	4	16,67	19.232,77	3.542,30	1.687,07	20,30	1,46	1,64
ΠΑΙΔΑΝΙΑ	73	21	28,77	133.053,18	36.482,65	11.970,60	21,34	1,09	1,72
ΠΑΛΛΗΝΗ	85	24	28,24	41.255,18	8.013,88	807,79	-11,38	0,52	-8,83
ΠΙΚΡΕΜΙ	18	4	22,22	40.043,81	875,95	2.485,16	9,61	0,87	0,96
ΡΑΦΗΝΑ	5	1	20,00	631,36	70,18	-52,57	-7,92	0,77	0,59
ΣΠΑΤΑ	23	3	13,04	16.971,13	2.203,28	805,38	18,60	1,38	1,52

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΙΟΑΡ 1997

***** H I E R A R C H I C A L C L U S T E R A N A L Y S I S *****

Program using Complete Linkage

Rescaled Distance Cluster Combine

C A S E	0	5	10	15	20	25
Label Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2	-+					
6	-+--+					
11	-+ +-----+					
3	-+ I	I				
12	-+--+	+-----+				
4	-+	I				I
1	---+-----+					I
10	---+					I
7	-+-----+					I
9	-+ +-----+					I
8	-----+	+-----+				
5	-----+					

ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ - Β' ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ (ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ)

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΑΡΤΕΜΙΔΑ	ΚΟΡΩΠΙ	ΚΑΛΥΒΙΑ (ΚΟΥΒΑΡΑΣ)	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	9.485	16.813	7.809	10.499
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	3.565	6.504	2.942	3.944
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	1	7	2	3
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ	5	97	9	36
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	278	849	165	528
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	7.362	99.023	3.830	31.972
ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	3.950,4	21.893,4	4.012,4	14.440,4
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	9.485,0	2.401,9	3.904,5	3.499,7
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	1.897,0	173,3	867,7	291,6
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	3.565,0	929,1	1.471,0	1.314,7
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	713,0	67,1	326,9	109,6
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	278	121	83	176
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	56	9	18	15
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	7.362	14.146	1.915	10.657
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	1.472	1.021	426	888
ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	790	226	446	401

ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ - Β' ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ (ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ)

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑ	ΠΑΛΛΗΝΗ	ΡΑΦΗΝΑ	ΣΠΑΤΑ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	11.645	17.485	9.051	7.796
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	4.349	6.842	3.444	2.955
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	4	4	2	4
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ	38	49	14	29
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	586	1.039	169	301
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	127.475,7	148.069,3	23.289,0	19.256,0
ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	18.351,2	18.099,6	8.164,2	9.138,3
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	2.911,3	4.371,3	4.525,5	1.949,0
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	306,4	356,8	646,5	268,8
ΟΙΚ/ΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	1.087	1.711	1.722	739
ΟΙΚ/ΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	114	140	246	102
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	147	260	85	75
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	15	21	12	10
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	31.869	37.017	11.645	4.814
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	3.355	3.022	1.664	664
ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	483	369	583	315

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	8	739	3.565	1.567,32	880,95
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	8	67	713	227,31	214,43
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	8	75	278	152,99	79,57
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	8	9	56	19,56	15,12
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	8	1.915	37.017	14.928,15	12.724,78
ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	8	426	3.355	1.563,86	1.082,84
ΑΣΤΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ / ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΥΠΑΛΛΗΛΟ	8	226	790	451,66	173,97
Valid N (listwise)	8				

Cluster

Case Processing Summary^{a,b}

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
8	88,9	1	11,1	9	100,0

- a. Squared Euclidean Distance used
- b. Complete Linkage

Complete Linkage

Agglomeration Schedule

Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	2	8	1,330	0	0	2
2	2	4	2,610	1	0	5
3	3	7	2,910	0	0	5
4	5	6	3,370	0	0	6
5	2	3	6,381	2	3	6
6	2	5	19,391	5	4	7
7	1	2	42,482	0	6	0

Vertical Icicle

Number of clusters	Case														
	6		5		7		3		4		8		2		1
1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X
3	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X		X
4	X	X	X		X	X	X		X	X	X	X	X		X
5	X		X		X	X	X		X	X	X	X	X		X
6	X		X		X		X		X	X	X	X	X		X
7	X		X		X		X		X		X	X	X		X

***** H I E R A R C H I C A L C L U S T E R A N A L Y S I S *****

Dendrogram using Complete Linkage

Rescaled Distance Cluster Combine

C A S E	0	5	10	15	20	25
Label Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
Κοπρωπί	2	--+				
Σπάτα	8	--+-----+				
Μαρκ/λο	4	--+	+-----+			
Καλύβια	3	--+-----+		+-----+		+
Ραφήνα	7	--+		I		I
Παιανία	5	---+-----+				I
Παλλήνη	6	---+				I
Αρτέμιδα	1					+

